

T. C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

GENÇ YETİŞKİNLERİN SİYASAL KİMLİK
BİÇİMLENMESİNİN VE TOPLUMSAL
KATILIMININ SİYASAL TOPLUMSALLAŞMA
BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

DOKTORA TEZİ

PETEK AKMAN ÖZDEMİR

131151101

Danışman Öğretim Üyesi: Prof. Dr. H. Nermin Çelen

İstanbul, Eylül 2017

T. C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

GENÇ YETİŞKİNLERİN SİYASAL KİMLİK
BİÇİMLENMESİNİN VE TOPLUMSAL
KATILIMININ SİYASAL TOPLUMSALLAŞMA
BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

DOKTORA TEZİ

PETEK AKMAN ÖZDEMİR

131151101

Danışman Öğretim Üyesi: Prof. Dr. H. Nermin Çelen

İstanbul, Eylül 2017

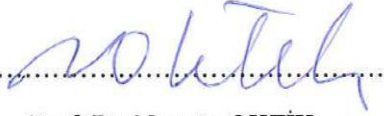
TEZ ONAY SAYFASI

T. C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

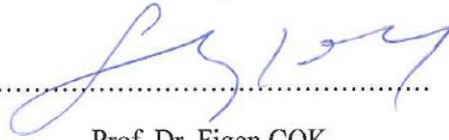
11.09.2017 tarihinde tezinin savunmasını yapan Petek AKMAN ÖZDEMİR'e ait "Genç Yetişkinlerin Siyasal Kimlik Biçimlenmesinin ve Toplumsal Katılımının Siyasal Toplumsallaşma Bağlamında İncelenmesi" başlıklı çalışma, jürimiz tarafından Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Psikoloji (Gelişim Psikolojisi) Doktora Programı'nda doktora tezi olarak **oy birliği/oy çokluğu** ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Nermin ÇELEN
(Başkan) – Danışman

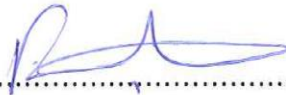
Prof. Dr. Nurgün OKTİK
Jüri Üyesi

Prof. Dr. Figen ÇOK
Jüri Üyesi

Prof. Dr. Gül ŞENDİL
Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Ferzan CURUN
Jüri Üyesi

YEMİN METNİ

11/09/2017

Doktora tezi olarak sunduğum “GENÇ YETİŞKİNLERİN SİYASAL KİMLİK BİÇİMLENMESİNİN VE TOPLUMSAL KATILIMININ SİYASAL TOPLUMSALLAŞMA BAĞLAMINDA İNCELENMESİ” adlı çalışmanın, proje safhasından sonuçlanmasına kadar olan bütün süreçlerinde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın tarafımda yazıldığını ve yararlandığım bütün eserlerin “Kaynakça”da gösterilenlerden oluştuğunu, “Kaynakça”da yer alan bu eserlerden metin içinde atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla doğrularım.

131151101
Petek Akman Özdemir

ÖZET

GENÇ YETİŞKİNLERİN SİYASAL KİMLİK BİÇİMLENMESİNİN VE TOPLUMSAL KATILIMININ SİYASAL TOPLUMSALLAŞMA BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Bu çalışmada siyasal toplumsallaşma etmenlerinin genç yetişkinlerin siyasal kimlik biçimlenmesine ve toplumsal katılım beklentilerine etkileri araştırılmıştır. Siyasal toplumsallaşma etmenleri olarak toplumsal katılıma, siyasal iletişime ve kitle iletişim araçlarının kullanımına ilişkin değişkenler, ebeveynlik boyutları, sosyal sorumluluk ve sosyo-demografik özellikler incelenmiştir. Siyasal kimlik biçimlenmesinin toplumsal katılım beklentisi ve kimlik boyutları ile ilişkisi de araştırılmıştır. Araştırma grubu 25 ile 35 yaşları arasında İstanbul'da yaşayan genç yetişkinlerden oluşmaktadır. Katılımcılar kolayda örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Araştırma değişkenleri arasındaki ilişkiler t-testleri, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve hiyerarşik çoklu regresyon ile analiz edilmiştir. Siyasal kimliğe en fazla etkide bulunan ebeveynlik boyutlarının annelerin özerklik desteği ve babaların psikolojik kontrolü olduğu bulunmuştur. Toplumsal katılım geçmişinin ve ebeveynler ile siyasal iletişimin hem siyasal kimlik statülerini hem de toplumsal katılım beklentisini yordadığı belirlenmiştir. Başarılı ve ipotekli kimlik statüsü gruplarının toplumsal katılım beklentilerinin yüksek olduğu bulunmuştur. Siyasal alanda askıya alınmış kimlik statüsü en büyük kimlik statüsü grubunu oluşturmuştur. Eğitim düzeyinin siyasal kimliği yordayan en önemli sosyo-demografik etmen olduğu belirlenmiştir. Siyasal alandaki kimlik biçimlenmesi ile genel düzeydeki kimlik gelişimi arasında içsel yatırım süreci açısından paralellik olduğu gösterilmiştir. Bulgular kimlik gelişimi kuramları, siyasal toplumsallaşma yaklaşımları ve toplumsal katılım çalışmaları ile ilişkili olarak yorumlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Siyasal kimlik biçimlenmesi, toplumsal katılım, siyasal toplumsallaşma, algılanan ebeveynlik, genç yetişkinlik

ABSTRACT

EXAMINATION OF YOUNG ADULTS' POLITICAL IDENTITY FORMATION AND CIVIC ENGAGEMENT IN THE CONTEXT OF POLITICAL SOCIALIZATION

In this study, the effects of political socialization factors on political identity formation and future civic engagement of young adults were examined. Variables related to civic engagement, political communication and use of media, parenting dimensions, social responsibility and socio-demographic variables were studied as political socialization factors. The relationship of political identity formation with future civic engagement and identity dimensions was also examined. The research group involved 988 young adults between the ages of 25 and 35, living in Istanbul. The participants were reached using convenience sampling. The relationship between research variables were analyzed with t-tests, one-way analysis of variance (ANOVA) and hierarchical multiple regression. The most predictive parenting dimensions of political identity were found to be maternal autonomy support and paternal psychological control. Past civic engagement and political communication with parents were identified to be the most important predictors of both political identity statuses and future civic engagement. Participants in achieved and foreclosed identity statuses had high expectation regarding future civic engagement. Moratorium was the identity status with most participants. The analysis showed that education level was the most important socio-demographic factor predicting political identity. Identity formation in political domain was shown to parallel identity development in general in terms of commitment process. The results were discussed with regard to identity theories, political socialization approaches and civic engagement studies.

Keywords: Political identity formation, civic engagement, political socialization, perceived parenting, young adulthood

ÖNSÖZ

Farklı bir kariyer yolu çizmeye karar vererek başladığım doktora yolculuğumun kişisel ve akademik gelişimim açısından çok değerli bir dönem olduğunu düşünüyorum. Birçok öğrenci tez yazımını yalnız bir süreç olarak tanımlasa da bu sürecin benim açımdan olumlu ve anlamlı geçmesi çok değerli kişilerin desteği ile mümkün oldu.

Doktora öğrenimim ve tez çalışmam boyunca beni destekleyen ve yol gösteren tez danışmanım Prof. Dr. Nermin Çelen'e ilgisi, desteği ve katkıları için çok teşekkür ederim. Tez izleme komitemdeki hocalarım Prof. Dr. Nurgün Oktik'e ve Prof. Dr. Figen Çok'a yapıcı geribildirimleri ve olumlu yaklaşımları, tez savunma jürimde yer alan Prof. Dr. Gül Şendil'e ve Yrd. Doç. Dr. Ferzan Curun'a değerli katkıları, Yrd. Doç. Dr. Çiğdem Özcan'a araştırmama verdiği destek için çok teşekkür ederim.

Araştırmama katılarak bu tez çalışmasının gerçekleşmesini sağlayan genç yetişkinlere ve özellikle araştırma grubuna ulaşmam konusunda destek veren aileme, arkadaşlarıma ve öğrencilerime teşekkürlerimi sunarım.

Doktora öğrenimim süresince bursiyeri olduğum TÜBİTAK'a akademik çalışmalarına katkıları için teşekkür ederim.

Hayatımın her alanında olduğu gibi doktora öğrenimim boyunca da beni destekleyen ve cesaretlendiren anneme, babama, ağabeyime ve doktora yolculuğum süresince hep yanımda olan eşime sevgileri ve destekleri için çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiii
TABLolar LİSTESİ	xiv
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvi
EKLER LİSTESİ	xvii
1. GİRİŞ	1
1.1. Kimlik Kavramı	5
1.2. Kimlik Biçimlenmesine İlişkin Kuramlar, Modeller ve Yaklaşımlar.....	10
1.2.1. Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı.....	10
1.2.1.1. Psikososyal Gelişim Evreleri	12
1.2.1.2. Psikososyal Gelişim Kuramı'na İlişkin Değerlendirme	18
1.2.2. Marcia'nın Kimlik Statüsü Yaklaşımı	19
1.2.2.1. Kimlik Statüleri	20
1.2.2.2. Kimlik Alanları	24
1.2.2.3. Kimlik Statüsü Yaklaşımı'na İlişkin Değerlendirme	25
1.2.3. Grotevant'ın Kimlik Biçimlenmesi Yaklaşımı	25
1.2.4. Berzonsky'nin Kimlik Stili Modeli	26
1.2.5. Waterman'ın En İyi Psikolojik İşlev Olarak Kimlik Yaklaşımı	28
1.2.6. Kimlik Süreci Modelleri	30

1.2.6.1. İki-Döngülü Kimlik Biçimlenmesi Modeli	30
1.2.6.2. Üç Boyutlu Kimlik Biçimlenmesi Modeli	35
1.3. Siyasal Toplumsallaşma	38
1.3.1. Siyasal Toplumsallaşma Üzerine Tartışmalar	39
1.3.2. Siyasal Toplumsallaşma Etmeleri.....	41
1.3.2.1. Ailenin Etkileri	42
1.3.2.2. Arkadaşların Etkileri	44
1.3.2.3. Kitle İletişim Araçlarının Etkileri	45
1.4. Siyasal Kimlik Biçimlenmesi ile İlişkili Değişkenler	46
1.4.1. Ebeveynlik	47
1.4.1.1. Ebeveynlik Biçimleri	47
1.4.1.2. Ebeveynliğe Boyutsal Yaklaşım	50
1.4.1.3. Ebeveynlik Boyutları	51
1.4.1.3.1. Ebeveyn Desteği (Duyarlılığı).....	53
1.4.1.3.2. Psikolojik Kontrol	54
1.4.1.3.3. Davranışsal Denetim	55
1.4.1.3.4. Özerklik Desteği	56
1.4.1.4. Ebeveynlik ve Kimlik Biçimlenmesi	58
1.4.2. Toplumsal Katılım	64
1.4.2.1. Ebeveynlerin ve Arkadaşların Toplumsal Katılımı	66
1.4.2.2. Toplumsal Katılım ve Kimlik Biçimlenmesi	69
1.4.3. Sosyal Sorumluluk	72
1.4.3.1. Sosyal Sorumluluk ve Toplumsal Katılım	74
1.4.3.2. Sosyal Sorumluluk ve Kimlik Biçimlenmesi	75
1.4.4. Kitle İletişim Araçları	77
1.4.4.1. Kitle İletişim Araçlarının Siyasal Toplumsallaşmadaki Rolü	79

1.4.4.2. Kitle İletişim Araçlarının Türlerine Göre Etkilerinin İncelenmesi	81
1.4.5. Siyasal İletişim	82
1.4.6. Araştırma Değişkenlerinin Sosyo-demografik Özelliklere Göre Değerlendirilmesi	86
1.4.6.1. Cinsiyete İlişkin Değerlendirme	87
1.4.6.2. Yaşa İlişkin Değerlendirme	90
1.4.6.3. Eğitim Düzeyine İlişkin Değerlendirme	92
1.5. Araştırmanın Amacı	93
1.5.1. Araştırmanın Problemleri	96
1.5.1.1. Diğer Araştırma Soruları	98
1.5.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	99
1.5.3. Kavramlar	100
1.6 Araştırmanın Önemi	102
2. YÖNTEM	106
2.1. Araştırma Modeli	106
2.2. Araştırma Grubu	106
2.2.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri	108
2.2.2. Katılımcıların Anne-Babalarının ve Eşlerinin Eğitim Düzeyi	109
2.3. Veri Toplama Araçları	110
2.3.1. Kişisel Bilgi Formu	111
2.3.2. Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeği-2 (Siyasal Alan Alt Ölçeği)	111
2.3.3. Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği	112
2.3.4. Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği	113
2.3.5. Toplumsal Katılım Ölçekleri	114
2.3.6. Ebeveynlerin ve Arkadaşların Toplumsal Katılım Ölçekleri	115
2.3.7. Vatandaşlık Türleri Ölçeği (Sosyal Sorumluluk Ölçeği)	115

2.3.8. Siyasal İletişim Ölçekleri.....	116
2.4. İşlem	117
2.4.1. Verilerin Çözümlemesi	118
3. BULGULAR	119
3.1. Eksik Verilerin Tespit Edilmesi ve Aykırı Değer Analizleri	120
3.2. Betimsel İstatistikler.....	121
3.2.1. Kitle İletişim Araçlarının Kullanımı	121
3.2.2. Kimlik Statüleri ve Kimlik Boyutları	123
3.2.3. Ebeveynlik Boyutları	126
3.2.4. Toplumsal Katılım, Sosyal Sorumluluk ve Siyasal İletişim Değişkenleri	128
3.2.4.1. Araştırma Grubunun Toplumsal Katılım Geçmişi ve Beklentisi	128
3.2.4.2. Ebeveynlerin ve Arkadaşların Toplumsal Katılımı	130
3.2.4.3. Sosyal Sorumluluk.....	130
3.2.4.4. Ebeveynler ve Arkadaşlar ile Siyasal İletişim	131
3.3. Araştırma Değişkenlerinin Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayıları.....	132
3.3.1. Kimlik Statüleri ile Kimlik Boyutları Arasındaki İlişki	135
3.3.2. Kimlik Statüleri ile Ebeveynlik Boyutları Arasındaki İlişki	136
3.3.3. Kimlik Statüleri ile Sosyal Sorumluluk, Toplumsal Katılım ve İletişim Değişkenleri Arasındaki İlişki	137
3.3.4. Toplumsal Katılım Beklentisi ile Sosyal Sorumluluk, Toplumsal Katılım ve İletişim Değişkenleri Arasındaki İlişki	138
3.3.5. Ebeveynlik Boyutları Arasındaki İlişki	139
3.3.6. Sosyal Sorumluluk, Toplumsal Katılım ve İletişim Değişkenleri Arasındaki İlişki	140

3.4. Kimlik Statüleri ve Toplumsal Katılım Beklentisi Modelleri	140
3.4.1. Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizlerinin Sayıtlarının İncelenmesi .	141
3.4.2. Ebeveynlik Boyutları ile İlişkili Kimlik Statüsü Modelleri	143
3.4.3. Sosyal Sorumluluk, Katılım ve İletişim Değişkenleri ile İlişkili Kimlik Statüsü Modelleri	146
3.4.4. Toplumsal Katılım Beklentisi Modeli	149
3.5. Kimlik Statülerine Göre Kimlik Boyutlarının ve Toplumsal Katılım Beklentisinin İncelenmesi	151
3.5.1. Analizlerin Sayıtlarının İncelenmesi	152
3.5.2. Kimlik Statülerine Göre Toplumsal Katılım Beklentisinin İncelenmesi	153
3.5.3. Kimlik Statülerine Göre Kimlik Boyutlarının İncelenmesi	154
3.6. Sosyo-Demografik Özelliklere Göre Araştırma Değişkenlerinin İncelenmesi	158
3.6.1. Testlerin ve Analizlerin Sayıtlarının İncelenmesi	159
3.6.2. Cinsiyete Göre Araştırma Değişkenlerinin İncelenmesi	161
3.6.3. Yaşa Göre Araştırma Değişkenlerinin İncelenmesi	164
3.6.4. Eğitim Düzeyine Göre Araştırma Değişkenlerinin İncelenmesi	167
4. TARTIŞMA	174
4.1. Siyasal Kimlik Biçimlenmesi ile İlişkili Değişkenlerin Belirlenmesi	175
4.1.1. Siyasal Kimlik Statüleri ile Ebeveynlik Boyutları Arasındaki İlişki.....	176
4.1.2. Siyasal Kimlik Statüleri ile Sosyal Sorumluluk, Katılım ve İletişim Değişkenleri Arasındaki İlişki	183
4.2. Toplumsal Katılım Beklentisi ile İlişkili Değişkenlerin Belirlenmesi ...	191
4.2.1. Toplumsal Katılım Beklentisi ile Sosyal Sorumluluk, Katılım ve İletişim Değişkenleri Arasındaki İlişki	191
4.2.2. Toplumsal Katılım Beklentisi ile Siyasal Kimlik Statüleri Arasındaki İlişki	196
4.3. Kimlik Statüleri ile Kimlik Boyutları Arasındaki İlişki	199

4.4. Sosyo-Demografik Özellikler ile Araştırma Değişkenleri Arasındaki İlişki	204
4.4.1. Araştırma Değişkenlerinin Cinsiyete Göre Değerlendirilmesi.....	204
4.4.2. Araştırma Değişkenlerinin Yaşa Göre Değerlendirilmesi.....	208
4.4.3. Araştırma Değişkenlerinin Eğitim Düzeyine Göre Değerlendirilmesi..	211
4.5. Sınırlılıklar ve Öneriler.....	214
4.6. Sonuç.....	220
KAYNAKLAR	224
EKLER	249
ÖZGEÇMİŞ	261

KISALTMALAR LİSTESİ

ANOVA	: Tek Yönlü Varyans Analizi
DD	: Davranışsal Denetim
GA	: Güven Aralığı
İYB	: İçsel Yatırımda Bulunma
İYÖ	: İçsel Yatırımla Özdeşleşme
ÖD	: Özerklik Desteği
PK	: Psikolojik Kontrol
SDA	: Seçeneklerin Derinlemesine Araştırılması
SGA	: Seçeneklerin Genişlemesine Araştırılması
SH	: Standart Hata
SSA	: Seçeneklerin Saplantılı Araştırılması
VFI	: Varyans Şişme Faktörü

TABLULAR LİSTESİ

1.1. Erikson'un Psikososyal Evreleri	13
1.2. Marcia'nın (1966) Ölçümlerine Dayanan Kimlik Statüsü Sınıflandırması	20
1.3. İki-Döngülü Kimlik Biçimlenmesi Modeli'ne Göre Kimlik Statüleri	34
1.4. Ebeveynlik Biçimleri	48
2.1. Araştırma Grubunun Cinsiyete ve Yaşa Göre Dağılımı	108
2.2. Araştırma Grubunun Eğitim Düzeyine, Çalışma Durumuna ve Medeni Duruma Göre Dağılımı	109
2.3. Araştırma Grubunun Anne-Babalarının ve Eşlerinin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı	110
3.1. Kitle İletişim Araçlarının Kullanımının Frekans ve Yüzde Dağılımları	122
3.2. Kimlik Statülerine ve Boyutlarına İlişkin Betimsel İstatistikler	123
3.3. Araştırma Grubunun Kimlik Statülerine, Cinsiyete ve Yaşa Göre Dağılımı ...	125
3.4. Ebeveynlik Boyutlarına İlişkin Betimsel İstatistikler	127
3.5. Toplumsal Katılıma, Siyasal İletişime ve Sosyal Sorumluluğa İlişkin Betimsel İstatistikler	129
3.6. Araştırma Değişkenleri İçin Hesaplanan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayıları	133
3.7. Kimlik Statüleri İçin Ebeveynlik Boyutlarına Göre Yapılan Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizlerinin Sonuçları	145

3.8. Kimlik Statüleri İçin Sosyal Sorumluluk, Katılım ve İletişim Değişkenlerine Göre Yapılan Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizlerinin Sonuçları	147
3.9. Toplumsal Katılım Beklentisi İçin Sosyal Sorumluluk, Katılım ve İletişim Değişkenlerine Göre Yapılan Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizinin Sonuçları ..	150
3.10. Kimlik Statülerine Göre Toplumsal Katılım Beklentisinin Games-Howell Testi Sonuçları.....	153
3.11. Kimlik Statülerine Göre Kimlik Boyutlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	155
3.12. Kimlik Statülerine Göre İçsel Yatırımda Bulunmanın Games-Howell Testi Sonuçları	156
3.13. Kimlik Statülerine Göre Seçeneklerin Saplantılı Araştırılmasının Tukey HSD Testi Sonuçları.....	157
3.14. Kimlik Statülerine Göre İçsel Yatırımla Özdeşleşmenin Games-Howell Testi Sonuçları.....	158
3.15. Cinsiyete Göre Ebeveynlik Boyutları, Toplumsal Katılım Beklentisi, Sosyal Sorumluluk, Katılım ve İletişim Değişkenlerinin Bağımsız Örneklem T-Testi Sonuçları	162
3.16. Yaşa Göre Ebeveynlik Boyutları, Toplumsal Katılım, Sosyal Sorumluluk, Siyasal İletişim ve Kitle İletişim Araçlarının Kullanımı Değişkenlerinin T-Testi Sonuçları	165
3.17. Eğitim Düzeyine Göre Kimlik Statüsü Puanlarına İlişkin ANOVA'ların ve Tukey HSD Testlerinin Sonuçları	167
3.18. Eğitim Düzeyine Göre Arkadaşların Toplumsal Katılımına ve Siyasal İletişime İlişkin ANOVA'ların ve Tukey HSD Testlerinin Sonuçları	171

ŞEKİLLER LİSTESİ

1.1. Problem 1'in Şematik Gösterimi	96
1.2. Problem 2 ve 3'ün Şematik Gösterimi	97
1.3. Problem 5'in Şematik Gösterimi.....	98

EKLER LİSTESİ

Ek 1. Kişisel Bilgi Formu	249
Ek 2. Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeği-2 (Siyasal Alan Alt Ölçeği)	251
Ek 3. Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği	252
Ek 4. Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği	254
Ek 5. Toplumsal Katılım Ölçekleri	256
Ek 6. Ebeveynlerin ve Arkadaşların Toplumsal Katılım Ölçekleri	257
Ek 7. Vatandaşlık Türleri Ölçeği (Sosyal Sorumluluk Ölçeği)	258
Ek 8. Siyasal İletişim Ölçekleri	259
Ek 9. Etik Kurulu Onay Yazısı	260

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Küreselleşme, teknolojik gelişmeler, göç ve ulaşım kolaylığı gibi değişimlerin sonucu olarak toplumlar arasındaki etkileşimler ve toplumların birbirilerine etkileri artmaktadır. Türk toplumu da küresel sosyal, ekonomik ve siyasal değişimlerden etkilenmektedir. Bu bağlamda; Türkiye’de toplumsal değerlerin, tutumların, inanışların, rollerin, gençlerden beklentilerin ve gençlerin yaşama ilişkin amaçlarının değiştiği söylenebilir. Bütün bu değişimler gençlerin siyasal kimlik biçimlenmesi ve siyasal toplumsallaşma süreçlerine etki etmektedir.

Erikson (1959/1994) kimlik gelişimini yaşam boyu devam eden bir süreç olarak tanımlamış, kimlik biçimlenmesinde ergenlik döneminin önemini vurgulamıştır. Günümüzde toplumsal değişimler nedeni ile gençlerin yetişkin rollerini daha geç yaşlarda benimsedikleri savunulmaktadır (Arnett, 2000). Özellikle Türkiye gibi genç nüfusun ve kentleşmenin hızla arttığı, geleneksel mesleklerin yerini bireyselliği ve bağımsızlığı vurgulayan yeni mesleklere bıraktığı, ekonomik krizler ve gelecek kaygısı nedeni ile gençlerin kariyer odaklı bir yaşam sürdürdükleri bir ülkede genç yetişkinlerin kimlik biçimlenmesinin anlaşılması önemli ve gerekli görülmektedir. Bireyci ve toplulukçu değerleri bir arada barındıran, özerk-ilişkisel aile yapısının görüldüğü (Kağıtçıbaşı, 2000), toplumsal ve cinsiyet rollerinin hızlı bir değişim gösterdiği Türk toplumunda, genç yetişkinlerin kimliklerinin şekillenmesinde rol oynayan etmenlerin belirlenmesinin genç nüfusun daha iyi anlaşılabilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bireylerin kimlik seçeneklerini kişiler arası ve ideolojik alanlarda inceledikleri belirtilmektedir (Bennion ve Adams, 1996; Marcia, 1966). Kimlik çalışmalarında çoğunlukla bu iki temel alanın bir arada ele alındığı, bu temel alanların kapsadığı alt alanlarda gerçekleşen kimlik biçimlenmesinin oldukça az araştırmada incelendiği görülmektedir. Ancak bireylerin toplumsal yaşamda kendilerini nasıl

konumlandıkları ve siyasal görüşlerinin nasıl şekillendiğinin belirlenmesinin özellikle teknolojik ilerlemenin ve küreselleşmenin etkisi ile giderek bireyselleşen, yalnızlaşan, siyasal ve toplumsal bakış açıları değişen genç bireylerin anlaşılması açısından önemli bulunmaktadır.

Gelişim psikolojisi çalışmalarında (Kroger, 2004; Meeus, Iedema, Helsen ve Vollebergh, 1999) kimlik biçimlenmesi mesleki ya da siyasal alan gibi belirli bir alan yerine genel düzeyde değerlendirildiği için araştırmalarda siyasal kimlik gelişimine etki edebilecek değişkenlerin ele alınmadığı görülmektedir. Siyasal alandaki farklı değişkenlere siyasal toplumsallaşma çalışmalarında yer verildiği ve bu çalışmalarda aile, okul ve akran grupları gibi farklı bağlamların etkilerinin incelendiği görülmektedir (Hess ve Torney, 1967; McLeod ve Shah, 2009; Quintelier, 2011). Siyasal toplumsallaşma, aile ve kitle iletişim araçları gibi etmenlerin aracılığı ile siyasal tutumların ve davranışların kazanılmasını tanımladığı (Hyman, 1959) için siyasal kimlik biçimlenmesinde de benzer etmenlerin rol oynadığı görülmektedir.

Siyasal toplumsallaşmada rol oynayan en önemli etmenlerden birinin aile olduğu belirtilmektedir (Hyman, 1959; Murray ve Mulvaney, 2012). Ebeveynler siyasal iletişim ile siyasal görüşlerini aktararak ve siyasal etkinlikleri ile çocuklarına model olarak çocuklarının siyasal gelişimlerinde önemli rol oynamaktadırlar (Andolina, Jenkins, Zukin ve Keeter, 2003). Özellikle gençlerin siyasal kimlik biçimlenmesinde arkadaşlarının ve kitle iletişim araçlarının önemli etkileri olduğu belirtilmektedir (McLeod ve Shah, 2009; Niemi ve Hepburn, 1995). Akran grupları gençlerin farklı toplumsal rolleri denemeleri, ailelerinden edindikleri bilgilerden farklı toplumsal konuları öğrenmeleri açısından önemli görülmektedir (Settle, Bond ve Levitt, 2011).

Günümüzde gençler kitle iletişim araçlarını ve özellikle interneti yaygın olarak kullanılmaktadırlar (McLeod, 2000). Gençlerin internet aracılığı ile siyasal süreçler ve toplumsal tutumlar gibi farklı alanlarda bilgiye ulaşmalarının, özellikle sosyal medyada toplumsal konulara ilişkin görüşlerini paylaşmalarının (Schlozman, Verba ve Brady, 2010) sosyo-ekonomik ya da kültürel gruplara bağımlı olmadan yerel ve ulusal düzeyde ekonomik, toplumsal ve siyasal etkide bulunabilmelerinin siyasal kimlik biçimlenmelerinde rol oynadığı görülmektedir.

Toplumsal katılıma son yıllarda siyasal toplumsallaşma çalışmalarında geniş yer verildiği görülmektedir. Siyasal toplumsallaşma etmenleri ve kimlik süreçleri ile ilişkili olarak incelenen toplumsal katılımın bazı araştırmalarda giderek azaldığı vurgulanırken (örn., Delli Carpini, 2000), diğer bazı araştırmalarda (örn., Bobek, Zaff, Li ve Lerner, 2009) ise teknolojik gelişmeler ve toplumsal farkındalığın artması ile katılım biçimlerinin değiştiği savunulmaktadır. Gençlerin oy kullanma gibi siyasal etkinliklerde bulunmalarının yanı sıra toplum temelli çalışmalara da katıldıkları ifade edilmektedir. Toplumsal katılım etkinlikleri bireylerin siyasal ve toplumsal kararlarda söz sahibi olmalarını ve toplumsal sorunların çözümüne katkıda bulunmalarını sağlamaktadır (Yates ve Youniss, 1996). Bu bağlamda, gençlerin tüketen bireyler değil üreten, karar verici ve topluma etki eden vatandaşlar olmalarında rol oynayan etmenlerin belirlenmesi önem kazanmaktadır.

Sosyal sorumluluk psikoloji araştırmalarında kimlik biçimlenmesi ile ilişkili olarak pek fazla ele alınmıyor olsa da (Crocetti, Jahromi ve Meeus, 2012; Pancer, Pratt, Hunsberger ve Alisar, 2007), sosyal sorumluluğun toplumsal katılım ile ilişkili olduğu çok sayıda araştırmada (örn., Reinders ve Youniss, 2006; Yates ve Youniss, 1998) gösterilmiştir. Sosyal sorumluluk tutumu geliştiren bireylerin toplumsal sorunlara daha duyarlı olma ve siyasal kararlara katılarak bu sorunların çözümlenmesi amacı ile eylemlilik gösterme eğilimlerinin daha yüksek olduğu varsayıldığı için, sosyal sorumluluğun toplumsal katılıma ve siyasal kimlik biçimlenmesine önemli etkilerinin olduğu öngörülmektedir.

Bu araştırmada, gelişim kuramlarının (Erikson, 1959/1994; Marcia, 1966) ve siyasal toplumsallaşma yaklaşımlarının (Hyman, 1959; Shah, McLeod ve Lee, 2009) varsayımlarına dayanılarak 25 ile 35 yaşları arasındaki, İstanbul'da yaşayan genç yetişkinlerin siyasal kimlik biçimlenmesinin incelenmesi amaçlanmaktadır. İstanbul her dönemde olduğu gibi günümüzde de sürekli göç almaya devam etmektedir. Bu özelliği ile sosyo-politik bakımdan Türkiye'nin iyi bir modeli olduğu varsayılabilir. Aynı zamanda Türkiye'nin hem en büyük hem de ekonomik, kültürel ve toplumsal bakımdan en etkin şehri olması ile bu araştırmanın gereksinim duyduğu genç yetişkin nüfusu barındıran en uygun şehirlerden biri olduğu söylenebilir.

Genç yetişkinlerin siyasal kimlik biçimlenmesinin araştırılması kapsamında siyasal kimlik statüleri; siyasal toplumsallaşma etmenleri (aile, arkadaşlar ve kitle iletişim araçları), toplumsal katılım ve sosyal sorumluluk ile ilişkili olarak incelenmiştir. Gelişim psikolojisi alanında yapılan araştırmalarda kimlik gelişiminde ebeveynlerin davranışlarının ve tutumlarının önemli etkilerinin olduğu gösterilmiştir. Siyasal toplumsallaşma çalışmalarında ise ebeveynlerin siyasal davranışlarını ve tutumlarını çocuklarına aktardıkları gösterilmiş olmak ile birlikte ebeveyn davranışlarının özelliklerinin çok fazla dikkate alınmadığı görülmektedir. Bu nedenle ebeveyn-çocuk ilişkilerinin ayrıntılı bir şekilde yorumlanabilmesi amacı ile ebeveynlerden algılanan duyarlılığın, davranışsal denetimin, psikolojik kontrolün ve özerklik desteğinin siyasal kimlik statüleri ile ilişkisi araştırılmıştır.

Bu araştırmada ayrıca siyasal alanda kimlik biçimlenmesi ile genel düzeyde gerçekleşen kimlik biçimlenmesi arasındaki benzerliklerin ve farklılıkların incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu nedenle kimlik statüleri içsel yatırımla özdeşleşme gibi kimlik boyutları ile ilişkili olarak da incelenmiştir. Ayrıca, siyasal kimlik biçimlenmesi ile toplumsal katılım arasındaki ilişkinin daha kapsamlı bir şekilde tanımlanabilmesi için siyasal kimlik statüleri, sosyal sorumluluk ve siyasal toplumsallaşma etmenlerinin toplumsal katılım beklentisi ile ilişkisi araştırılmıştır. Son olarak, araştırma değişkenleri genç yetişkinlerin sosyo-demografik özelliklerine göre incelenerek genç yetişkinlere yönelik bütüncül bir bakış açısı sunulmaya ve genç yetişkinlikte siyasal kimlik biçimlenmesinin ve siyasal toplumsallaşma süreçlerinin daha iyi anlaşılabilmesine katkı sağlamaya çalışılmıştır.

Bu çalışma kapsamında gerçekleştirilen alan yazını incelemesi, araştırmanın amaçları, hipotezleri, yöntemi ve bulguları, araştırma bulgularına ilişkin değerlendirmeler dört bölüme ayrılarak sunulmuştur. Birinci bölümde kimlik kavramı tanımlanmış, araştırmanın hipotezlerinin dayandığı kimlik kuramları, modelleri ve siyasal toplumsallaşma yaklaşımları açıklanmıştır. Ardından siyasal kimlik biçimlenmesi ile ilişkili ebeveynlik, toplumsal katılım, sosyal sorumluluk, kitle iletişim araçlarının kullanımı ve siyasal iletişim değişkenlerinin incelendiği araştırmaların bulgularına yer verilmiştir. Araştırma değişkenlerini sosyo-demografik özellikler ile ilişkili olarak değerlendiren çalışmaların bulgularından sonra araştırmanın amacına, önemine, hipotezlerine, araştırma sorularına ve temel

kavramlara yer verilmiştir. İkinci bölümde veri toplama araçları, araştırma modeli ve uygulama aşamaları ile ilgili bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde hipotezlerin denenmesi amacı ile gerçekleştirilen testlerin ve analizlerin bulguları sunulmuştur. Son bölümde araştırmanın bulguları kimlik kuramları ve modelleri, siyasal toplumsallaşma yaklaşımları ve araştırmaları ile ilişkili olarak yorumlanmıştır.

1.1. Kimlik Kavramı

Kimlik kavramı siyaset bilimi ve sosyoloji gibi farklı sosyal bilim alanlarında (örn., Rosenbaum, 1975); psikolojide, özellikle sosyal psikoloji (örn., Tajfel ve Turner, 1986) ve gelişim psikolojisi alanlarında (örn., Erikson, 1968/1994), farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Bireylerin belirli amaçlara, değerlere ve inanışlara içsel yatırımda bulunmalarını, farklı gruplara aidiyetlerini ya da toplumda oynadıkları rolleri vurgulayan farklı kimlik tanımları yapıldığı görülmektedir (Vignoles, Schwartz ve Luyckx, 2011). Kimlik tanımlarındaki belirsizlik nedeni ile bir kavram olarak kimliğin kullanılmaması gerektiği bile savunulmuştur (Brubaker ve Cooper, 2000). Ancak kimliğin farklı şekillerde kavramsallaştırılmasının ve kimliğe ilişkin farklı görüşlerin sunulmasının kimlik araştırmalarının çeşitlenmesine ve kimliğin kapsamlı bir şekilde ele alınmasına katkı sağladığı düşünülmektedir (Kroger, 2015).

Sosyal bilimlerde kimlik kuramlarının öncülerinin kimliği ilk kez kavramsallaştıran William James (1890) ve George Herbert Mead (1934/2015) olduğu kabul edilmektedir (Hammack, 2015). James (1890) kimlik görüşünde bilişi, duyguları ve fizyolojik tepkileri vurgulamış, bireysel kimliği benlik duygusunun aynılığı ve devamlılığı olarak tanımlamıştır. Özel ve toplumsal alanı birleştirerek sosyal kimliklerden söz etmiş ve bireylerin kendilerini algılayan kişi sayısı kadar sosyal benliklerinin olduğunu savunmuştur. Mead (1934/2015) ise sosyal yapısalcılığı ilk öneren sosyal bilimcilerden biri olarak benliğin sözlü ve sözsüz simgelerin kullanılmasını içeren sosyal etkileşimler ile oluşturulduğunu belirtmiştir.

James (1890) ve Mead (1934/2015) “ben (I)” ve “beni (me)”yi ayırarak kavramsallaştırmışlardır. James (1890) tarafından “ben” “özne olan ben” ya da içsel benlik duygusu, “beni” ise benliğin gösterilen nesnel özelliklerini içeren “nesne olan

ben” olarak tanımlanmıştır. James’in (1890) “ben/beni” ayrımı kimliğin bilişte oluşturulduğunu vurgulamaktadır. Mead (1934/2015) ise benliğin oluşturulmasında toplumun önemini daha açık bir şekilde belirtmiştir ve toplumun bireye ilişkin görüşlerinin bireyin kendisini nasıl algıladığını biçimlendirdiğine dikkat çekmiştir. Mead (1934/2015) tarafından “ben” diğerlerinin gördüğü “ben” ve bireyin diğerlerinin tutumlarına verdiği tepki olarak, “beni” ise bireyin toplumdaki diğer kişilerin tutumlarına ilişkin görüşü olarak tanımlanmıştır. Mead’in tanımlamalarının benliğe ilişkin olduğu görülmektedir ancak tanımladığı benliğin kimliği ifade ettiği belirtilmektedir (Hammack, 2015). İki kuramcının tanımlarında da kimlik kavramının içsel, özel alandan sosyal etkileşimler ile kimliklerin oluşturulduğu sosyal alana doğru genişlediği görülmektedir.

James (1890) ve Mead’in (1934/2015) kimlik tanımları psikoloji ve sosyoloji çalışmalarında farklı yaklaşımların doğmasına neden olmuştur. Mead’in (1934/2015) benliğin sosyal etkileşimler ile geliştiği görüşü Tajfel ve Turner’ın (1986) “Sosyal Kimlik Kuramı” gibi bilişe göre sosyal bağlama daha fazla odaklanan kuramlara temel oluşturmuştur. James’in (1890) kimliği benlik duygusunun aynılığı ve sürekliliği olarak ele alması Erikson’un “Psikososyal Gelişim Kuramı” (1959/1994; 1968/1994) ve Marcia’nın “Kimlik Statüsü Yaklaşımı” (1966) gibi kimlik gelişimine odaklanan kuramlara ve yaklaşımlara yön vermiştir (Hammack, 2015).

Psikoloji alanında benliğin, benlik kavramının ve kimliğin aynı kavramı tanımlamak için kullanılabilirdiği ya da bu kavramların ayrıştırılarak farklı tanımlamalar yapıldığı görülmektedir (Hammack, 2015; Oyserman, Elmore ve Smith, 2012). Bu çalışmada Erikson’un görüşleri ile tutarlı olarak kimlik benlikten ve benlik kavramından farklı bir kavram olarak ele alındığı için öncelikle benliğe ve benlik kavramına ilişkin tanımlamalara yer verilmiştir. Benlik ve benlik kavramı arasındaki ayrıma ilişkin görüşler James (1890) ve Mead’in (1934/2015) “ben (I)” ve “beni (me)” kavramsallaştırması ile benzerlikler göstermek ile birlikte, benlik ve benlik kavramı tanımlarının farklı özellikleri vurguladıkları da görülmektedir.

Benlik sosyal etkileşim ile oluşan ve bireyin kendisine ilişkin yansıtma yapmasını içeren bir olgu, bireyin gerçekliği bilen ve deneyimleyen bölümü (Oyserman ve ark., 2012) ya da bireyin bireysel standartlara ve belirli rollere içsel yatırımda bulunması

ile gelişen ve içsel yatırımlardan etkilenen kendi ile ilgili görüşü olarak (Harter, 1999) tanımlanmıştır. Benlik kavramı ise bireyin kendi ile ilgili farkındalığı, kim olduğuna ilişkin görüşü, sosyal dünyayı değerlendirmesinde ve anlamlandırmasında kullandığı zihinsel yapılar olarak ele alınmıştır (Oyserman ve ark., 2012).

Günümüzdeki çoğu kimlik kuramının ve araştırmalarının Erikson'un (1950/1963; 1959/1994; 1968/1994) kuramına dayandığı söylenebilir. Erikson (1950/1963) kimliği ego kimliği olarak adlandırarak benlikten ve benlik kavramından ayrı bir kavram olarak ele almıştır. Erikson (1959/1994) ego kimliğini, bireyin benliğinin zaman ve mekan içindeki aynılığına ve sürekliliğine ilişkin duygusu ve yakın çevresinin bireyin bu duygusuna ilişkin farkındalığı olarak tanımlamıştır. Ego kimliği zaman içinde değişmektedir. Ancak birey, çevresindeki kişilerin de algılayabildiği, farklı zamanlarda ve sosyal ortamlarda aynı kişi olduğuna ilişkin bir duyguyu da hissetmektedir. Erikson (1959/1994) ego kimliğini hem bilinçli olma durumu hem de bilinçdışı bir süreç olarak tanımlamıştır. Bireyin benzersiz bireysel kimliğinin farkında olmasını bilinçli olma durumu olarak ve kimliğin sürekliliğinin sağlanması için çaba göstermesini bilinçdışı bir süreç olarak tanımlamıştır. Ayrıca ego kimliğinin bulunulan grubun amaçları ile birlik sağlanmasına ilişkin istekliliği de içerdiğini belirtmiştir.

Erikson (1959/1994) tarafından kimlik farklı düzeylerde ele alınmıştır. Ego kimliği; bilinçli olmayan ruhsal çatışmaların ve bireyin kendisine ilişkin temel görüşlerinin yer aldığı, kalıcı ve değişime dayanıklı olan kimlik düzeyi olarak tanımlanmıştır. Bireyin sosyal çevresi ile ilişkisi düzeyinde de bireysel kimlikten söz eden Erikson (1959/1994), bireysel kimliğin kariyer ya da siyasal alanlarda yapılan tercihler gibi bireyi tanımlayan ve diğer bireylerden ayıran özellikleri, bireyin dış dünyaya yansıttığı amaçlarını, değerlerini ve inanışlarını içerdiğini belirtmiştir. Sosyal bağlam ile en fazla ilişkili düzeyde ise etnik ya da ırksal köken gibi sosyal gruplar ile ilişkili özellikleri içeren sosyal kimliğin olduğunu önermiştir. Sosyal kimliğin bir grubun amaçları ile birlik sağlanmasını ve bireyin ait olduğu grupların özelliklerinin bireyin benlik duygusu ile bütünleştirilmesini içerdiğini belirtmiştir.

Erikson (1968/1994) kimlik biçimlenmesini bir kutbunda ego sentezinin, diğer kutbunda ise kimlik karmaşasının olduğu bir süreç olarak tanımlamıştır. Kimlik

sentezi, ergenlik döneminde çocuklukta oluşturulan özdeşimlerin değerlendirilmesini ve birleştirilmesini içermektedir. Kimlik karmaşası ise yetişkin kimliğinin temellenebileceği uygulanabilir amaçların geliştirilememesini ifade etmektedir.

Kimlik biçimlenmesi; ergenlik döneminde çocukluk özdeşimlerinin birleştirilmesi, farklı sosyal rollerin denenmesi, farklı değerlerin ve amaçların değerlendirilmesi sonucunda kişiler arası ilişkiler ve siyasal tercihler gibi bireyin farklı alanlara ilişkin özelliklerini içeren tutarlı bir yapının oluşturulması ile gerçekleşmektedir. Bu yapının tutarlılık düzeyi ego sentezini ya da kimlik karmaşasını göstermektedir. Ego sentezini tamamlayan ve bütünleştirilmiş kimlik duygusu geliştiren bireylerin güçlü ve zayıf yönlerinin farkında oldukları ve toplumsal rollerini gerçekleştirirken bu yönleri ile tutarlı davranışlar sergiledikleri belirtilmektedir. Kimlik yapısı tutarlı olmadığına bireylerin kendilerine ilişkin değerlendirmeler yaparken görüşlerinden emin olamayarak diğer bireylerin kendileri ile ilgili görüşlerine bağımlı oldukları ifade edilmektedir (Marcia, 1980).

Erikson'un (1959/1994) kimlik tanımlamasının çok boyutlu olduğu, kimliğin bilişsel, sosyal, ahlaki, kültürel ve tarihsel özelliklerini içerdiği, farklı düzeylerini kapsadığı ifade edilmektedir (Schwartz, 2001). Erikson'un detaylı ve karmaşık kimlik ve kimlik biçimlenmesi tanımları Marcia (1966) tarafından ölçülebilir kavramlara dönüştürülmüştür. İlerleyen bölümlerde daha ayrıntılı anlatılacak olan Marcia'nın yaklaşımında (1966) kimlik biçimlenmesinde iki sürecin, kimlik arayışının ve içsel yatırımda bulunmanın rolü vurgulanmış ve kimlik biçimlenmesi bu iki sürecin birleştirilmesi ile belirlenen kimlik statüleri bağlamında yorumlanmıştır.

Erikson'un kuramını (1950/1963; 1959/1994; 1968/1994) temel alan farklı kimlik tanımları önerilmiştir. Örneğin, Marcia (1966, 1980) kimlik tanımında güdülerin, becerilerin, inanışların ve bireysel tarihin düzenlenerek kimliğin birey tarafından oluşturulduğunu önermiştir. Waterman (1982) kimliği bireyin içsel yatırımda bulunduğu amaçları, inanışları ve değerleri içeren kesin olarak belirlenmiş benlik olarak; Berzonsky (1989) ise bireyin kendi oluşturduğu ve sosyal deneyimlerin yorumlanmasında kullanılan benlik kuramı olarak tanımlamıştır. Erikson'un kimlik anlayışının farklı yönlerini vurgulamalarına karşın bütün tanımlarda bireysel

özelliklerin bütünleştirilerek birey tarafından tutarlı bir kimlik yapısının oluşturulduğu vurgulanmaktadır.

Erikson (1959/1995) ve Erikson'un görüşlerini benimseyen kuramcılar (örn., Marcia, 1966; 1980) bütünleştirilmiş bir kimlik duygusu geliştirmede ergenlik dönemine merkezi bir rol atfetmişlerdir. Bu kuramcılara göre ergenlikte gerçekleşen kimlik sentezi ile yetişkinlikte karşılaşılan biyolojik, psikolojik ve sosyal ihtiyaçların, çevresel taleplerin karşılanmasında kullanılan yapı oluşturulmaktadır. Erikson (1968/1994; 1982/1998) kimliğin sürekli değiştiğini belirtmiştir ve ego kimliğinin biçimlenmesini bütün yaşamı kapsayan bir süreç olarak ele almıştır, ancak kimliğin yetişkinlikteki psikososyal görevler ile ilişkili olarak nasıl değiştiği ya da değiştirildiği konusuna açıklık getirmemiştir. Ergenliğin görevi olarak görülen kimlik gelişiminin; ergenlikten yetişkinliğe geçiş dönemi olan ve yetişkinlik statüsünün kazanılmasının ertelendiği “beliren yetişkinlik döneminin” sorunsalı olarak düşünülmesinin daha doğru olacağı belirtilmektedir (Arnett, 2000).

Bu çalışmada genç yetişkinlerin siyasal kimlik biçimlenmesi incelenmektedir ve siyasal kimlik Erikson'un (1959/1994) ego kimliği tanımlanması ile tutarlı olarak ele alınmaktadır. Marcia'nın yaklaşımında (1966) siyasal kimlik siyasal alanda kimlik arayışında ve içsel yatırımda bulunma düzeyi ile belirlenmektedir. Siyasal kimliğin siyasal bilimlerde psikolojiye kıyasla daha fazla incelendiği ve tanımlandığı söylenebilir. Örneğin Rosenbaum (1975) siyasal kimliğin, bireyin aidiyet hissettiği ülke ve şehir gibi siyasal birimler, coğrafi bölgeler, gruplar, bu birimlere karşı sadakat ve sorumluluk duyması ile ilişkili olduğunu belirtmiştir. Siyasal kimliğin algıları ve tutumları içerdiği, siyasal davranışlar ile dışa vurulduğu ifade edilmektedir (Xiaomei ve Shimin, 2014).

Bu araştırmada James'in (1980), Erikson'un (1950, 1968) ve Marcia'nın (1966) görüşleri ile tutarlı bir kimlik yaklaşımı benimsenmiştir. Yakın dönemde yapılan çalışmalarda yer verilen öneriler de dikkate alınarak (Meeus ve ark., 1999; Schwartz, 2001) kimlik içsel olarak tutarlı bir şekilde belirli amaçları, değerleri ve inanışları benimseme düzeyi; siyasal kimlik siyasal alanda farklı seçenekleri araştırma ve belirli siyasal amaçlara, değerlere ve inanışlara içsel yatırımda bulunma düzeyi olarak tanımlanmıştır.

1.2. Kimlik Biçimlenmesine İlişkin Kuramlar, Modeller ve Yaklaşımlar

Bu bölümde kimlik biçimlenmesi ile ilgili kapsamlı bir bakış açısı sunabilmek için bu araştırmanın temellendiği kuramlar ve modeller, aynı zamanda kimlik çalışmalarına yön veren önemli kimlik biçimlenmesi modelleri ve yaklaşımları sunulmuştur. Öncelikle kimlik modellerinin ve yaklaşımlarının temelini oluşturan Erikson'un "Psikososyal Gelişim Kuramı"na (1950/1963; 1959/1994; 1968/1994) ve Erikson'un kuramını temel alan ve kimlik biçimlenmesini kimlik statüleri tanımlayarak ele alan Marcia'nın (1966) "Kimlik Statüleri Yaklaşımı"na yer verilmiştir. Daha sonra kimlik biçimlenmesinin süreç olarak görülmesi gerektiğine dikkat çeken Grotevant'ın (1987) kimlik yaklaşımı ve kimlik biçimlenmesini kimlik stilleri ile tanımlayan Berzonsky'nin (1989; 2011) "Kimlik Stili Modeli" anlatılmıştır. Ayrıca, kimlik biçimlenmesinde kimlik işlevlerinin rolünü vurgulayan Waterman'ın (1990) "En İyi İşlevsellik Olarak Kimlik Yaklaşımı" ile ilgili bilgi verilmiştir.

Son olarak, diğer kimlik biçimlenmesi kuramlarına ve yaklaşımlarına göre daha yakın zamanda önerilen, kimlik biçimlenmesini süreç olarak ele alan ve "Kimlik Süreçleri Modelleri Bölümü"nde detaylı bir şekilde açıklanan "İki-Döngülü Kimlik Biçimlenmesi Modeli"ne (Luyckx, Goossens, Soenens ve Beyers, 2006b; Luyckx ve ark., 2008a) ve "Üç Boyutlu Kimlik Biçimlenmesi Modeli"ne (Crocetti, Rubini ve Meeus 2008b; Meeus, van de Schoot, Keijsers, Schwartz ve Branje, 2010) yer verilmiştir. Bu araştırma Erikson'un "Psikososyal Gelişim Kuramı"na (1950/1963; 1959/1994; 1968/1994) ve Marcia'nın (1966) "Kimlik Statüleri Yaklaşımı"na temel almaktadır, ancak özellikle günümüzde önerilen modellerden biri olan "İki-Döngülü Kimlik Biçimlenmesi Modeli"nin (Luyckx ve ark., 2006b; 2008a) varsayımları da çalışmaya dahil edilerek kimlik statüsü yaklaşımı ile bir arada incelenmiştir.

1.2.1. Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı

Erik Erikson (1950/1963) kimliği ve kimlik biçimlenmesini tanımlayan en önemli kuramcılardan biri olarak görülmektedir (Kroger, 2007). Erikson (1950/1963; 1959/1994; 1968/1994) çok sayıda kimlik kuramına ve araştırmasına temel oluşturan (Schwartz, 2001) ve kimlik biçimlenmesini yaşam boyu bakış açısı ile tanımladığı

“Psikososyal Gelişim Kuramı”nda, Freud’un (1923/1962) psikoseksüel gelişim evrelerini sosyal bağlamı vurgulayarak genişletmiştir. Antropolojik, klinik ve psikobiyografi çalışmalarına ve aynı zamanda bireysel deneyimlerine dayanarak oluşturduğu kuramında, kimlik gelişimini belirli kimlik bunalımlarını içeren sekiz psikososyal evre belirleyerek tanımlamıştır.

Erikson’un (1950/1963; 1959/1994; 1968/1994) içsel psikolojik ihtiyaçlar ile çevrenin etkilerini birleştirdiği (Côté ve Levine, 1987, Côté, 1993) “Psikososyal Gelişim Kuramı”nın temelini ego kimliğinin biçimlenmesi oluşturmaktadır. Erikson (1950/1963), ego kimliğinin biçimlenmesinde rol oynayan birbiri ile ilişkili üç etmenden; bireyin fiziksel özelliklerinden, psikolojik süreçlerden ve kültürel ortamdaki söz etmektedir. Fiziksel özellikler arasında cinsiyet, fiziksel görünüm, bedensel benlik duygusu ile ilişkili fiziksel kapasiteler ve sınırlılıklar sayılmaktadır.

Yaş ilerledikçe fiziksel özelliklerin ve kapasitenin değiştiğini, kimliğin yeni koşullara uyum sağlamasının bireyin farklı fiziksel değişimlere uyum düzeyine bağlı olduğu ifade edilmektedir. Psikolojik bileşenler; duyguları, ilgi alanlarını, ihtiyaçları ve savunma mekanizmalarını içermektedir. Sosyal çevre ve kültürel ortam bireyin kendisini ifade etmesi için olanaklar sunarken, aynı zamanda ilgi alanlarının, biyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarının çevre tarafından da öğrenilmesini sağlamaktadır. Erikson’a (1968/1994) göre kimlik gelişimi; bireyin fiziksel ve psikolojik kapasitesine ve ilgi alanlarına uygun olan sosyal rolleri ve ortamları bularak, başarılarının ve kazanımlarının tutarlı ve anlamlı bir şekilde farkına varması ile gerçekleşmektedir. Biyolojik, psikolojik, sosyal koşullar ve etmenler değiştikçe kimlik gelişimi de yaşam boyu devam etmektedir. Kimlik gelişimi kültürel özelliklere bağlı olarak şekillendiği halde, kimlik biçimlenmesi bütün kültürlerde aynı ortak bileşenleri içermektedir.

Erikson (1950/1963) psikososyal gelişimin “aşamalı oluşum ilkesine (epigenetik ilkeye)” dayandığını önermiştir. Aslında bu terim, embriyoloji bilim dalında fizyolojik gelişimde kritik dönemleri vurgulamak için kullanılmaktadır. Psikososyal gelişim açısından ise gelişimin belirli bir plana göre gerçekleştiğini, “Psikososyal Gelişim Kuramı”nda yer alan evrelerin birbiri ile bağlantılı olduğunu ve gelişimin her bir bileşeninin gelişim planına uygun zamanda ortaya çıkması gerektiğini ifade

etmektedir. Olgunlaşma ve sosyal talepler ile şekillenen gelişim planına uygun olarak gelişim bileşenlerinin ya da görevlerinin gerçekleşmemesi, sağlıklı psikososyal gelişimin tehlikeye girmesine neden olabilmektedir. Ancak biyolojideki gelişim planının katılığının aksine Erikson (1959/1994) bir sonraki bölümde daha ayrıntılı anlatılacak olan psikososyal evrelere göre belirlenen görevler gerçekleştirilmeleri öngörülen evrelerde tamamlanmasalar da, ileriki evrelerde bu görevlerin zor da olsa tamamlanabileceklerini savunmuştur.

1.2.1.1. Psikososyal Gelişim Evreleri

Erikson (1950/1963; 1959/1994; 1968/1994) “Psikososyal Gelişim Kuramı”nda birbirinden nitel olarak farklı, bireyin tüm yaşamını kapsayan, belirli gelişim görevlerini içeren ve “bunalım” olarak adlandırdığı kimliğe ilişkin bir çatışmanın yaşandığı sekiz psikososyal gelişim evresi tanımlamıştır (Tablo 1.1). Her bunalımın; evrenin olumlu ve olumsuz sonuçlarını ifade eden ve evreye adını veren, ilk evredeki “güvene karşı güvensizlik” kutupları gibi iki kutbu bulunmaktadır. Erikson (1968/1994) olumlu ego kimliğinin oluşturulmasının psikososyal evrelerdeki bunalımların çözülmesi ile doğrudan ilişkili olduğunu savunmuştur. Ancak, bireyin farklı durumları, örneğin güvenli olan ve güvenli olmayan durumları ayırtabilmesi, yeni koşullar ile karşılaştığında karar verebilmesi için çatışmanın iki yönünün de deneyimlenmesinin ve iki kutup arasında denge kurulmasının önemine dikkat çekmiştir.

Erikson (1968/1994) kimlik bunalımının temeli olarak mesleki, dini ve siyasi yaşam alanlarına ilişkin gelişim sorunlarını belirlemiştir. Kimlik bunalımının, krizi değil bireyin yaşamındaki bir dönüm noktasını ifade ettiğini vurgulamıştır. Birey bu dönüm noktasında, yaşamının anlamına ve amacına ilişkin sorgulamalarda bulunmakta; ilgi alanları, yetenekleri, değerleri ve sosyal çevresinde kabul görmesi için en uygun ifade şekilleri ile tutarlı, aynılık ve süreklilik duygusu içeren bir kimlik yapısı oluşturmaya çalışmaktadır. Bunalımın yapıcı ve birey için tatmin edici bir şekilde çözülmesi sağlıklı psikososyal gelişime katkı yapmaktadır. Ancak bunalımın tatmin edici bir şekilde çözülmemesi ya da ileriki evrelere taşınması kimlik karmaşası, bozulmuş bir benlik kavramı, uyum sorunları ve psikopatoloji ile sonuçlanabilmektedir.

Tablo 1.1. Erikson'un Psikososyal Evreleri

Yaş Dönemleri	Psikososyal Gelişim Evreleri
Bebeklik (Doğum-1 Yaş)	Güvene Karşı Güvensizlik Evresi
İlk Çocukluk (1-3 Yaş)	Özerkliğe Karşı Utanç ve Kuşku Evresi
Oyun Çağı (3-6 Yaş)	Girişimciliğe Karşı Suçluluk Evresi
Okul Çağı (6-11 Yaş)	Çalışkanlığa Karşı Aşağılık Duygusu Evresi
Ergenlik	Kimliğe Karşı Kimlik Dağımlığı Evresi
Genç Yetişkinlik	Yakınlığa Karşı Yalıtılmışlık Evresi
Yetişkinlik	Üretkenliğe Karşı Durgunluk Evresi
Yaşlılık	Bütünlüğe Karşı Umutsuzluk Evresi

Kaynak: Erikson, E. H. (1959/1994). Identity and the life cycle. New York: Norton pp. 178-179.

Erikson'un kuramının (1950/1963; 1959/1994; 1968/1994) temelini oluşturan kimlik arayışı, ergenliğin önemli bir özelliği olarak tanımlanmıştır. Erikson (1959/1994) kimlik bunalımından en fazla ergenlikte söz etmiş olmasına karşın kimlik bunalımlarının yaşam boyu sürdüğünü, kimlik duygusunun sosyal gerçeklikteki değişiklikler ile sürekli yenilendiğini ve hiçbir zaman tam olarak kimliğin kazanılmadığını da belirtmiştir.

Özellikle üniversiteye başlama, evlenme ve ebeveyn olma gibi temel rollerin değiştiği dönemlerde ego kimliğinin tekrar tanımlandığını vurgulamıştır. Ergenlikteki kimlik bunalımının çözümlenmesinin ergenlikten önceki psikososyal evrelerdeki bunalımların çözümlenme şekline ve ileriki yaşam dönemlerinde ortaya çıkabilecek kimlik sorunları ile baş edebilme becerisinin de ergenlikte yaşanan kimlik bunalımının ne kadar başarılı bir şekilde çözümlendiğine bağlı olduğunu belirtmiştir. Birbirini etkileyen sekiz psikososyal gelişim evresinin özellikleri ve bu evrelerdeki psikososyal görevler aşağıda daha detaylı bir şekilde tanımlanmıştır.

Güvene Karşı Güvensizlik Evresi: Çocuğun yaşamının ilk yıllarında çözmesi gereken ikilem güvene karşı güvensizliktir. Bu evrenin en önemli özelliği; ileriki gelişim dönemlerinde ortaya çıkabilecek zorluklar ile mücadele edebilmek için

gereken krizlerin olumlu bir şekilde sonuçlanacağına dair umut duygusunun gelişmesidir. Erikson (1950/1963) çocuğun sadece beslenme gibi temel gereksinimleri değil fiziksel temas ve ilgi gibi psikolojik ve sosyal ihtiyaçları da düzenli bir şekilde karşılandığında, çocuğun çevresindeki olayları etkileyebileceğine ve çevrenin öngörülebilir olduğuna ilişkin güven duygusunun gelişebileceğini belirtmiştir. Güven ya da umut kimlik gelişiminin temelini oluşturmaktadır. Erikson (1959/1994) çocuğun bu evrede sadece güveni değil belirli oranda güvensizliği de öğrenmesinin sosyal ilişkiler açısından önemli olduğunu vurgulamıştır.

Özerkliğe Karşı Utanç ve Kuşku Evresi: Erikson (1959/1994) bu evrenin olumlu sonucunu çocuğun özerklik ile kuşku ve utanç arasındaki ikilemi çözümlenerek özerklik geliştirmesi olarak tanımlamıştır. Zihinsel becerileri, küçük ve büyük kas becerileri gelişen çocuk, seçim yapma ve karar verme süreçlerinde kendisinin etkin olmasını istemektedir. Çocuk kendi başına bazı davranışları yapamadığında ve bedenini istediği gibi kontrol edemediğinde utanç duyabilmektedir. Ebeveynler de sabır göstermeyerek, çocuğu zorlayarak ya da öfke göstererek çocuğun yaşadığı utanç duygusunun artmasına neden olabilmektedirler. Ebeveynler çocuğun seçim hakkına saygı duyduklarında, bağımsızlık çabalarını desteklediklerinde ve bu çabalarına doğru bir şekilde rehberlik ettiklerinde; çocuğun öz denetim, öz değer duygusu ve özerklik geliştirmesine katkı sağlamaktadırlar. Erikson (1959/1994) çocuğun belirli düzeyde kuşku geliştirmesini olumlu olarak değerlendirmiş, kuşkunun tehlikeli durumları ve toplumsal açıdan kabul edilebilir davranışları belirlemesine yardımcı olacağını belirtmiştir.

Girişimcilığe Karşı Suçluluk Evresi: Bu evrede yaşanan ikilem, girişimcilik geliştirme ya da suçluluk duyma ile sonuçlanmaktadır. Bilişsel ve sosyal becerileri gelişen çocuğun çevresini keşfederken ebeveyn tarafından aşırı derecede kısıtlanması ya da cezalandırılması, çocuktan çok fazla öz denetim beklenmesi suçluluk duygusunun oluşmasına neden olabilmektedir. Ancak belirli oranda suçluluk duygusunun gelişmesi de vicdan ve öz denetim geliştirebilme açısından önem taşımaktadır (Erikson, 1959/1994). Çocuğun çevresini keşfetmesinin, farklı rolleri denemesinin ve becerilerini geliştirmesinin desteklenmesi çocuğun gelecekte olmak istediği kişiye ilişkin düşünceler oluşturması ve girişimcilik geliştirmesi ile sonuçlanmaktadır.

Çalışkanlığa Karşı Aşağılık Duygusu Evresi: Çocuklar bu evrede üretmeyi, çaba ve azim göstererek bir işi tamamlamaktan dolayı tatmin duygusu yaşamayı ve onay görmeyi öğrenmektedirler. Bu nedenle de evrenin güçlü yönü çalışkanlık olarak tanımlanmıştır. Çocuğun okula başlayarak yeni bir sosyal çevreye uyum sağlaması; matematik, okuma-yazma gibi becerilerde ve sosyal becerilerde yeterlilik kazanması ve bu yeterliliklerinden dolayı onay görmesi çalışkanlık duygusunun gelişmesine katkı sağlamaktadır. Çocuk, önceki evrelerde okula yeterince hazırlanamaması ya da gerekli öğrenme araçlarından yoksun kalması nedeni ile bu becerileri kazanmada başarısız olduğu ya da yapmak istedikleri engellendiği durumlarda aşağılık duygusu geliştirebilmektedir. Ancak belirli düzeyde başarısızlık duygusunun deneyimlenmesi alçak gönüllü olunması ve başarısızlıkların kabul edilebilmesi açısından önemli görülmektedir (Erikson, 1959/1994).

Kimliğe Karşı Kimlik Dağınıklığı Evresi: Ergenlik dönemini kapsayan bu evre; hem bu dönemde gerçekleşen fiziksel, sosyal ve duygusal değişimler hem de kimliğin biçimlendiği dönem olması nedeni ile Erikson (1959/1994; 1968/1994) tarafından bireyin hayatında dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Bu evrede ergenin temel görevinin sürekli ve tutarlı benlik duygusu geliştirebilmesi olduğu vurgulanmaktadır. Bu evrenin olumsuz sonucunun sağlıklı rol biçimlenmesi varsayımının inkar edilmesi olduğu, inkarın otoriteye başkaldırma ya da Erikson'un (1968/1994) kaçınma olarak adlandırdığı çaresizlik duygusu ve kendini geri çekme tutumu ile dışa vurulduğu belirtilmektedir.

Ebeveynler, öğretmenler ya da önem verilen sanatçı ya da sporcular gibi farklı kişileri model alan ergen; farklı rolleri deneyerek kendini tanımlamaya, oluşturmaya ve ebeveynlerinden ayırtırmaya çalışmaktadır. Ergen; kim olduğuna, olmak istediği kişiye ve yapmak istediklerine ilişkin görüşlerini netleştirmekte, toplumdaki rolünü tanımlamakta, toplumsal cinsiyet, mesleki, dini ve siyasi kimliklerini oluşturmaktadır (Erikson, 1968/1994). Hangi kimliklere ilişkin süreklilik duygusunun yaşandığının belirlenmesi kimlik karmaşasının sonuçlanması açısından önem taşımaktadır. Ebeveynlerin farklı rolleri deneyen ergenleri desteklemeleri ve aynı zamanda zararlı davranışları önlemek için belirli kısıtlamalar getirmeleri kimlik karmaşasının çözümlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Ergenlerin kimlik arayışına ara vererek kimliğe ilişkin içsel yatırımda bulunmayı ertelemeleri “askıya alınmış kimlik

(moratorium)” olarak tanımlanmıştır (Erikson, 1968/1994). Ergenlerin yetişkin sorumluluklarını almaya hazırlanmaları ya da farklı kimlikleri denemeleri için aileleri ve toplum tarafından kimlik arayışına ara vermelerinin desteklenmesinin tutarlı bir kimlik oluşturabilmelerine katkı sağladığı belirtilmektedir (Erikson, 1968/1994).

Bireyin gerçekten kim olduğunu ve yaşamında nasıl bir yön izleyeceğini bildiğine ilişkin duygu geliştirmesi “olumlu rol kimliği” ya da “kimlik kazanımı” olarak tanımlanmıştır (Erikson, 1968/1994). Ancak ergenler, önceki evrelerdeki bunalımları çözmemiş olmaları ya da kimlik arayışlarının çevreleri tarafından yeterince desteklenmemiş olması nedeni ile kimlik sorunları ile karşılaşabilmektedirler.

Fiziksel, bilişsel ve sosyal açıdan önemli değişimler yaşayan, sosyal ve akademik açıdan yeni beklentiler ve roller ile karşılaşan ergen tercih yapmakta zorlanarak kimlik dağınıklığı yaşayabilmektedir. “Kimlik dağınıklığı” ergenin farklı rollere ilişkin bilgileri bütünleştirememesi sonucunda herhangi bir kimliğe karşı tutku ya da bağlılık hissetmemesi; benlik duygusunun oluşmaması olarak tanımlanmıştır (Erikson, 1968/1994). Kimlik dağınıklığı, ergenin hayatına ilişkin kararlar almada, yakın ilişkilerde ve başarı odaklı etkinliklerde zorluklar yaşamasına neden olabilmektedir.

Erikson (1968/1994) kimlik arayışının diğer olumsuz sonuçlarının “ipotekli kimlik” ve “ters kimlik” olduğunu ifade etmiştir. Ergenlerin isteyerek ya da istemeyerek kimlik seçeneklerini araştırmamaları ve ayrıca kimlik duygusunun netleşmemesinden kaynaklanan kaygıyı bastırmak için ebeveynlerinin ya da diğer otorite figürlerinin değerlerini ve amaçlarını benimsemeleri sonucunda ortaya çıkan kimliği “ipotekli kimlik” olarak tanımlamıştır. Kimlik biçimlendirmesinin gerçekleştiği ortam olumlu ya da destekleyici olmadığında ergenler, ebeveynlerinin ya da toplumun beklentilerine başkaldırmayı ya da toplumun beklentilerini görmezden gelmeyi tercih edebilmektedirler. Bu tür ergenler ailelerinin ve toplumun beklentilerinin tersi olan ya da aşırı uçlardaki rolleri seçerek “olumsuz rol kimliği” ya da “ters kimlik” de geliştirebilmektedirler.

Yakınlığa Karşı Yalıtılmışlık Evresi: Erikson (1959/1994) özveride bulunarak değer verilen kişiler ile yakın ilişkiler kurulmasını bu evrenin güçlü yönü ve yalıtılmışlığı ise zayıf yönü olarak tanımlamıştır. Ergenlik döneminde birey olarak farkındalık kazanan ve kimlik duygusu geliştiren genç yetişkinler bu evrede başkaları ile fiziksel, duygusal ve cinsel açıdan yakınlık kurmaya çalışmaktadır ve bir başkası ile yakın bağlar geliştirerek bütünleşebilmektedir. Erikson (1959/1994), iki kişinin yakınlık kurmasının bireylerin ayrı ayrı güçlü kimlik duygusu geliştirdikten sonra mümkün olabileceğini de ifade etmiştir. Önceki evrelerde yaşanan krizler güven, özerklik ve kimlik kazanımı ile sonuçlanmadığında, genç yetişkinler yakın bağlar kurmakta zorlanarak kendilerini diğerlerinden soyutlayabilmektedirler.

Üretkenliğe Karşı Durgunluk Evresi: Orta yaş dönemine denk gelen bu evrede yaşanan çatışmanın temelini oluşturan üretkenlik; bireyin genç kuşak ile etkileşim kurarak onların gelişimine katkı sağlamasını, yaratıcı olmasını, bilim ve sanat gibi farklı alanlarda kalıcı eserler ortaya çıkarmasını ya da toplumsal katılımında bulunarak daha iyi bir dünya için çalışmasını ifade etmektedir. Kendi içine kapanma, gençlere destek olmama ya da üretkenlik göstermeme durgunluk duygusunun yaşanmasına neden olabilmektedir. Erikson (1959/1994) üretkenliğin bireylerin ebeveyn oldukları, çocuklarını yetiştirmeye ve yeni kuşak ile iletişim kurmaya başladıkları dönem olarak sayılabilecek erken yetişkinlik döneminde başladığını ve yaşam boyu sürdüğünü belirtmiştir.

Bütünlüğe Karşı Umutsuzluk Evresi: Psikososyal gelişim evrelerinin son evresinde bireyler yaşamlarını değerlendirmektedirler. Olumlu değerlendirme benlik bütünlüğünün sağlanması ile sonuçlanmaktadır. Bireyin yaşamının istenilen ve beklenen şekilde gerçekleştiğini, yaşamdaki amaçlarına ulaştığını ve yaşamın var olan şekli ile yaşanmaya değer olduğunu düşünmesi, olumlu ve olumsuz yaşantıları kabullenmesi benlik bütünlüğü duygusu geliştirmesine katkı sağlamaktadır. Yaşamından memnun olmama ve yaşamı tekrar şekillendirmek için kısa bir süre olduğuna inanma, ölüm korkusu ve umutsuzluk ile sonuçlanabilmektedir. Umutsuzluk, geçmişte yapılan hatalara odaklanılarak hataların sürekli düşünülmesine neden olabilmektedir. Toplumsal bağların güçlü olmaması, sosyal desteğin az olması, yakın kaybı ve değersizlik duygusu da umutsuzluğu pekiştirebilmektedir.

Erikson (1959/1994) psikososyal gelişimin tanımlandığı, nitel olarak farklı davranış örüntülerini içeren evrelerin özelliklerinin evrensel olduğunu ve sıralamasının farklı kültürlerde aynı şekilde gerçekleştiğini önermiştir. Ancak sevilen bir kişinin kaybı, boşanma ya da iş kaybı gibi olumsuz olayların evrelerde geriye doğru gidilmesine neden olabileceğine dikkat çekmiştir.

1.2.1.2. Psikososyal Gelişim Kuramı'na İlişkin Değerlendirme

Erikson'un "Psikososyal Gelişim Kuramı"nın (1950/1963; 1959/1994; 1968/1994) varsayımlarına ilişkin çok sayıda eleştiride bulunulmuştur. Özellikle kuramın evrenselliği ve günümüz toplumları için geçerliliği sorgulanmıştır. Kuramın varsayımlarının modern batılı kültürlerle uygulanabileceği vurgulanmakta; ancak toplumsal cinsiyete, etnik kökene ve ırka dayalı farklılıklara odaklanmadığı için farklı kültürler ya da post-modern toplumlar için geçerliliği tartışılmaktadır (Phoenix ve Rattansi, 2005). Ayrıca, Erikson (1950) kimliği evrensel psikososyal bir süreç olarak tanımlamış olsa da, önerdiği kimlik bunalımının Erikson'un yaşadığı döneme özgü olduğu vurgulanmakta, teknolojik değişimler ve endüstriyelleşme ile çocukluk ve yetişkinlik rollerinin değişmesi gibi dönemler arasındaki farklılıklar nedeni ile günümüz toplumları için geçerliliği de sorgulanmaktadır (Arnett, 1999).

Erikson (1982/1998), "Psikososyal Gelişimi Kuramı"nın bilimsel yöntemlere dayanmadığı, kuramda yer alan gelişim dönemlerinin erkeklerin psikososyal gelişimini yansıttığı (Gilligan, 1982) ve yetişkinliğe yeterince odaklanmadığı yönünde eleştirilmektedir. Erikson (1982/1998) da bilimsel yöntemlere dayanmayarak kuramını oluşturduğunu kabul etmiştir. Erikson (1968) kadınların psikososyal gelişimlerinin özerklikten ve bağımsızlıktan çok yakınlığa ve diğerleri ile ilişkiye dayandığını kabul etmiştir ancak bu görüşüne uygun olarak gelişim dönemlerini tanımlamadığı vurgulanmaktadır (Gilligan, 1982). Kuramında ergenliğe önem vermek ile birlikte yetişkinlikteki kimlik biçimlenmesini yayımlanmamış birçok yazısında açıklamıştır (Phoenix ve Rattansi, 2005).

"Psikososyal Gelişim Kuramı"; kuramın evrenselliğine ve post-modern toplumlar için geçerliliğine ilişkin yapılan eleştirilere rağmen yaşam boyu bakış açısı sunduğu, kimlik biçimlenmesinde çevrenin etkisini ve psikososyal süreçleri vurguladığı için

günümüzde de geçerli bir kuram olarak görülmektedir (Phoenix ve Rattansi, 2005). Ayrıca Erikson'un (1950/1963; 1959/1994) kimlik biçimlenmesini sosyal ve siyasal değişimin anlaşılabilmesi için önemli bir unsur olarak değerlendirdiğine ve kimliği sosyal düzenin oluşturulduğu ya da yok edildiği psikolojik süreç olarak tanımladığına dikkat çekilerek, toplumun ideolojik yapısının gelişimsel açıdan incelenmesine katkı sağladığı belirtilmektedir.

“Psikososyal Gelişim Kuramı” çoğunlukla Erikson'un (1950/1963; 1959/1994; 1968/1994) bireysel gözlemlerine ve kendi yaşamına dayanmasına, kuramda önerilen kavramlara ilişkin işlevsel tanımlar oluşturmanın zor olmasına rağmen, gözlemleri çok sayıda araştırmaya temel oluşturmuştur. Çok sayıda araştırmacı (örn., Marcia, 1966; Berzonsky, 1989) kurama dayanarak işlevsel tanımlar, bilimsel yöntemler ile test edilebilecek modeller ve varsayımlar oluşturmaya çalışmıştır. Bu araştırmacıların en etkili olanlarından birinin, sonraki bölümde yaklaşımı ayrıntılı olarak ele alınacak olan Marcia (1966) olduğu kabul edilmektedir (Crocetti ve Meeus, 2015). Marcia (1966; 1980) ergenlerin kimlik biçimlenmesini Erikson'un ilkelerine göre çalışmıştır. Erikson'un (1950/1963; 1959/1994) kuramsal yapısı Marcia'nın (1964) kimlik statüleri kavramlarını tanımlaması ve ölçümlemesi ile işlevsellik kazanmıştır. Böylece Erikson'un (1950/1963; 1959/1994) kavramları bilimsel yöntemler ile denenerek ve güncellenerek kimliğin tanımına, nasıl biçimlendiğine ve işlediğine ilişkin daha kesin bir anlayış sunulmaya çalışılmaktadır.

1.2.2. Marcia'nın Kimlik Statüsü Yaklaşımı

Erikson'un (1950/1963; 1959/1994) kimlik biçimlenmesine ilişkin görüşlerini temel alan yaklaşımlar arasında en yaygın bilinen ve araştırmalarda en fazla yararlanılan yaklaşım Marcia'nın (1966) “Kimlik Statüsü Yaklaşımı”dır (Crocetti ve Meeus, 2015). Marcia (1966), Erikson'un (1950/1963) önerdiği gibi ergenliğin ve genç yetişkinlik dönemlerinin temel sorunsalının “kimlik bunalımı” olduğunu ve ergenliğin belirli içsel yatırımların yapılmasının gerektiği dönem olduğunu savunmuştur. Kimlik gelişimini, seçeneklerin araştırılması ve içsel yatırım süreçlerine dayanarak belirlediği kimlik statüleri ile açıklamıştır.

Seçeneklerin araştırılması; değerlere, inanışlara ve amaçlara ilişkin karar vermeden önce bireyin benlik duygusuna en uygun seçeneği bulmak için kimlik seçeneklerini etkin bir şekilde sorgulamasını ve değerlendirmesini ifade etmektedir. İçsel yatırım; bir kimlik alanına ilişkin görece kesin bir karar verilerek belirli amaçlara, değerlere ve inanışlara bağlanılması anlamına gelmektedir (Marcia, 1966). İçsel yatırım belirli amaçların benimsenmesini içerdiği için bireyin sadakat ve süreklilik duyguları yaşamasına neden olmaktadır ve sadakat duygusu da kimlik bunalımına eşlik eden belirsizlik duygusunu ve yönelim eksikliğini azaltmaktadır (Marcia, 1980).

1.2.2.1. Kimlik Statüleri

Marcia (1966), seçeneklerin araştırılması ve içsel yatırım süreçlerini içermesine ya da içermemesine göre dört kimlik statüsü; başarılı kimlik, askıya alınmış kimlik, ipotekli kimlik ve dağınık kimlik statülerini tanımlamıştır. Farklı araştırmacılar tarafından (rn., Crocetti ve Meeus, 2015; Schwartz, 2001) her bir sürecin diğeri ile birleştirilmesi ile belirlenen kimlik statülerinin daha iyi anlaşılabilmesi için kimlik statüleri Tablo 1.2’de sunulduğu gibi gösterilmiştir.

Tablo 1.2. Marcia’nın (1966) lmlerine Dayanan Kimlik Statüsü Sınıflandırması

		Seçeneklerin Araştırılması	
		Var	Yok
İçsel Yatırım	Var	Başarılı Kimlik	Askıya Alınmış Kimlik
	Yok	İpotekli Kimlik	Dağınık Kimlik

Kaynak: Crocetti, E., & Meeus, W. (2015). The identity statuses: Strengths of a person-centered approach. New York: Oxford University Press, p. 100.

Başarılı Kimlik Statüsü: Başarılı kimlik statüsünde sınıflandırılan bireyler, kimliğe ilişkin seçenekleri etkin bir şekilde araştırdıktan sonra ideoloji ve kişiler arası ilişkiler gibi alanlarda kendileri için en uygun seçenekleri belirleyerek, bu seçeneklere içsel yatırımda bulunmaktadır. Zaman içinde aynılık ve psikolojik

olarak iyi olma duygularını yaşayan başarılı kimlik geliştirmiş bireyler tutarlı bir kimlik duygusu oluştururlar. Başarılı kimlik statüsünün kimlik biçimlenmesi sürecinin sonucu olduğu (Marcia, 1966) ve bu statüdeki bireylerin bütün statülerdeki kimlik süreçlerini tamamladıkları öne sürülmüştür (Grotevant, 1987).

Başarılı kimlik statüsünün olumlu psikososyal değişkenler ve kimlik özellikleri ile ilişkili olduğu birçok çalışmada gösterildiği için genellikle en olumlu psikolojik sonuçları içeren statünün başarılı kimlik statüsü olduğu kabul edilmektedir (Crocetti ve Meeus, 2015). Bu statüdeki bireylerin dışa dönük, duygusal açıdan istikrarlı ve yeni deneyimlere açık oldukları bulunmuştur (Marcia, 1966; Clancy ve Dollinger, 1993). Başarılı kimlik statüsünde bulunmanın düşük düzeyde kaygı ve depresyon, yüksek düzeyde gereksinim doyumunu ile ilişkili olduğu gösterilmiştir (Marcia, 1980; Meeus, Iedema, Helsen ve Vollebergh, 1999). Özerklik düzeyleri yüksek olan başarılı kimlik geliştirmiş bireyler kendi değerlerine göre karar alarak, başka kişilerin görüşlerinden ve yaşamlarındaki ani değişimlerden fazla etkilenmeden ve kararlarını değiştirmeyerek yaşamlarını sürdürmektedirler (Kroger, 2004).

Askıya Alınmış Kimlik Statüsü: Askıya alınmış kimlik statüsündeki bireyler kimliğe ilişkin farklı seçenekleri araştıran, farklı rolleri, amaçları ve değerleri deneyen, ancak henüz belirli içsel yatırımlarda bulunmamış ya da belirsiz içsel yatırımlarda bulunmuş kişiler olarak tanımlanmaktadır (Marcia, 1966). Siyaset, eğitim gibi alanlarda yapmak istedikleri değişiklikleri gerçekleştirmek ya da kişiler arası ilişkilerde yaşadıkları sorunları çözmek için yaptıkları öneriler gerçekçi ve uygulanabilir olmayabilmektedir (Kroger, 2004). Bu statüdeki bireylerin yaşamlarına ilişkin beklentileri bazen ailelerinin beklentileri ile örtüşmeyebilmektedir. Marcia (1966) başarılı kimlik statüsüne ulaşabilmek için askıya alınmış kimlik statüsünde bulunmanın deneyimlenmesi gerektiğine dikkat çekmiştir.

Askıya alınmış kimlik statüsündeki bireyler, özellikle yaşamlarına ilişkin önemli seçimler yapmak durumunda kaldıklarında farklı seçenekleri değerlendirdikleri için kritik düşünme becerisi göstermektedirler (Berman, Schwartz, Kurtines ve Berman, 2001). Yeniliklere açık oldukları ancak başarılı kimlik statüsündeki bireylere göre daha az dışa dönük ve öz disiplinli oldukları bulunmuştur (Clancy ve Dollinger, 1993). Bu statünün en önemli özelliklerinden birisinin; tatmin eden içsel yatırımlar

yapamamaktan kaynaklanan yüksek düzeyde kaygı yaşanması olduğu (Marcia, 1980; Meeus ve ark., 1999) vurgulanmıştır.

İpotekli Kimlik Statüsü: İpotekli kimlik statüsünde yer alan bireyler, etkin bir şekilde seçenekleri araştırmadan farklı yaşam alanlarında içsel yatırımda bulunmaktadır. İçsel yatırımlarını birey için önemli olan yetke kişilerden ve genellikle ebeveynlerinden etkilenecek yapan ipotekli kimlik statüsündeki bireyler, önem verdikleri kişilerin değerlerini ve inanışlarını sorgulamadan benimsemektedirler (Schwartz, 2001). Düzene ve kanunlara bağlı oldukları için yaşam koşullarının değişmesi, güven duygularının azalmasına ve alışık oldukları normlara güvenememelerine yol açarak kriz yaşamaları ile sonuçlanabilmektedir (Marcia, 1995). İpotekli kimlik statüsünde yer alan bireylerin yüksek düzeyde uyuma davranışı, otoriterlik, dar görüşlülük, düşüncelerde esnek olmama (Marcia, 1966; 1980) ve yeniliklere açık olmama (Clancy ve Dollinger, 1993) özelliklerini taşıdıkları belirlenmiştir. Ayrıca, başarılı kimlik statüsündeki bireyler gibi kaygı ve depresyon düzeylerinin düşük, gereksinim doyumu düzeylerinin ise yüksek olduğu (Kroger, 2004; Meeus ve ark., 1999) gösterilmiştir.

Dağınık Kimlik Statüsü: Dağınık kimlik statüsü grubu; kimliğe ilişkin seçenekleri araştırmayan ya da kimlik denemelerini rasgele yapan, mesleki ya da siyasi alan gibi yaşam alanlarında içsel yatırımda bulunmayan, temel kimlik yapısından yoksun olan bireyleri içermektedir (Marcia, 1966). İçsel yatırımda bulunmadıkları ve çevresel etkenlere açık oldukları için kolayca değişebilen davranış örüntüleri sergilemektedirler. Önerilerine çıkan olanaklardan yararlanmadıkları ve genellikle yaşama karşı kayıtsız ve ilgisiz oldukları ifade edilmektedir (Marcia, 1980). Düşük düzeyde duygusal istikrar ve öz-disiplin gösterdikleri (Clancy ve Dollinger, 1993), öz saygılarının ve özerkliklerinin (Marcia, 1966) de düşük olduğu bulunmuştur. Ayrıca, dağınık kimlik statüsündeki bireylerin ailelerinden yeterince sosyal destek alamadıkları (Meeus ve Dekovic', 1995) belirlenmiştir.

Marcia (1966) kimlik statülerini belirlemek için bireyin kişisel öyküsüne ilişkin detaylı bilgi edinilmesine olanak sağlayan "Kimlik Statüsü Görüşme Tekniği"ni kullanmıştır. Ancak bu veri toplama yönteminin uygulanmasının uzun sürmesi, görüşmeyi yapacak araştırmacıların değerlendirmeyi yapabilmesi için eğitim alması

gerekliliği ve çok sayıda katılımcıya uygulanmasındaki zorluklar gibi nedenlerden dolayı kimlik statülerini belirlemek için farklı ölçekler önerilmiştir. Kimlik statüsü araştırmalarında bireylerin kimlik statülerine göre sınıflandırılmasında ve farklı kimlik alanlarındaki kimlik statülerinin belirlenebilmesinde “Genişletilmiş Objektif Ego Kimliği Ölçeği” (Bennion ve Adams, 1986) yaygın olarak kullanılmaktadır. Seçeneklerin araştırılması ve içsel yatırım süreçlerinin puanlanabilmesine olanak veren “Ego Kimlik Süreci Ölçeği”nin (Balistreri, Busch-Rossnagel ve Geisinger, 1995) de sıklık ile kullanıldığı görölmektedir.

Marcia'nın (1966) “Kimlik Statüsü Yaklaşımı”nı temel alan çok sayıda çalışmada, ergenler ve gençler farklı statü gruplarına ayrılarak bireyler arası farklılıklar incelenmiştir (örn., Clancy ve Dollinger, 1993; Meeus ve ark., 1999). Yapılan çalışmalar bir arada değerlendirildiğinde, kişilik özellikleri ve psikosyal değerşkenler açısından farklı statülerdeki bireyler arasındaki farklılıklara ilişkin bulguların tutarlılık gösterdiği ifade edilmektedir (Kroger ve Marcia, 2011).

Kimlik araştırmalarında kimlik statülerinin belirlenmeye çalışılmasının yanı sıra kimlik statüleri arasındaki geçişlerde belirli bir sıranın izlenip izlenmediği ve kimlik statüsü sıralamasının hangi yönde gerçekteştiği de araştırmalara konu olmuştur. Bu konudaki varsayım; bireylerin kimlik statülerinde, dağınık, ipotekli, askıya alınmış kimlik statülerinden sırası ile geçerek başarılı kimliğe ulaştıklarıdır (Kunnen ve Metz, 2015). Meeus ve arkadaşlarının (Meeus, 1996; Meeus ve ark., 1999; Meeus ve ark., 2010) yaptıkları araştırmalar; Kroger, Martinussen ve Marcia'nın (2010) gerçekteştirdiği meta-analiz çalışması da geriye dönük değil ileriye dönük bir değerşimin daha yaygın olarak gerçekteştiğini ortaya koymaktadır.

Diğer yandan, belirli bir yaş dönemindeyken bireylerin kimlik statülerinde değerşiklik olmadığı, örneğin ergenlik döneminde beş farklı zamanda yapılan ölçümler ile ergenlerin kimlik statülerinin değerşmediği gösterilmiştir (Meeus ve ark., 2010). Ayrıca, kimlik statüleri arasındaki geçişin hangi değerşkenler ile ilişkili olduğu; örneğin önemli yaşam olaylarına, gelişim dönemlerine ya da yaşa mı bağlı olduğu netlik kazanmamıştır. Dağınık kimlik statüsünden başarılı kimlik statüsüne doğru ilerleyen kimlik biçimlenmesi sıralaması daha yaygın olarak kabul ediliyor olmak ile birlikte, kimlik statülerinin gelişim sıralarının farklı olabileceği de gösterilmiş ve

statülerin sıralaması ile ilgili kesin bir sonuca varılamayacağı da ifade edilmiştir (Waterman, 1982).

1.2.2.2. Kimlik Alanları

Farklı kuramcılar ve araştırmacılar kimlik ile ilişkili farklı alanlar belirlemişlerdir. Örneğin Erikson (1950/1963) mesleki tercihlerde ve ideolojik alanda yapılan içsel yatırımlara önem vermiştir. Marcia (1966) Erikson'un (1950/1963) önerdiği mesleki kimlik alanını kabul etmiş ancak ideoloji alanını din ve siyaset olmak üzere iki ayrı alan olarak ele almıştır. Daha yakın zamanda ölçüm araçlarına meslek, din ve siyasal alanın yanı sıra arkadaşlık, romantik ilişkiler, cinsiyet rolleri, aile ilişkileri ve boş zaman etkinlikleri de eklenmiştir (Bennion ve Adams, 1986; Grotevant ve Adams, 1984). Bu sekiz alan ideoloji ve kişiler arası alanları olmak üzere iki temel alan altında toplanmıştır. İdeolojik kimliğin mesleki, dini ve siyasal alana ilişkin değerleri, amaçları ve standartları kapsadığı; kişiler arası kimliğin ise arkadaşlık, romantik ilişkiler, aile ilişkileri, cinsiyet rolleri ve boş zaman etkinlikleri ile ilgili tercihleri içerdiği kabul edilmektedir (Bennion ve Adams, 1986).

Kimlik statüsü yaklaşımlarına ve veri toplama araçlarına aile, değerler, yaşam şekli ve boş zaman etkinlikleri gibi alanlar da eklenmiştir (Balistreri ve ark., 1995). Genel olarak siyaset ve din gibi aynı temel grupta yer alan kimlik alanlarının, siyaset ve romantik ilişkiler gibi farklı gruplarda yer alan kimlik alanlarına göre daha fazla ilişkili olduğu öne sürülmektedir (Schwartz, 2001). Ölçüm araçlarında (örn., Bennion ve Adams, 1986) farklı alanlarda alınan puanlar toplanarak bireylerin buldukları kimlik statüsü belirlenebilmekte, aynı zamanda mesleki ya da siyasal alanlar gibi yaşamın farklı alanlarında bireyler statü gruplarına ayrılabilir.

Kimlik biçimlenmesinin kimlik alanlarında genel düzeyden farklı olarak gerçekleştiği, başarılı kimlik statüsünde olarak belirlenen bir bireyin farklı kimlik alanlarında farklı statülerde olabileceği ifade edilmektedir (Goossens, 2001). Bütün alanların birey için aynı önemde olmadığına dikkat çekilerek bireylerin bu alanlardan bazılarında diğer alanlara olduğundan daha fazla içsel yatırımda bulunabileceği vurgulanmaktadır (Grotevant, 1987).

1.2.2.3. Kimlik Statüsü Yaklaşımı'na İlişkin Değerlendirme

Marcia'nın "Kimlik Statüsü Yaklaşımı"na (1966) yapılan eleştiriler, kimlik gelişiminin süreç olarak değerlendirilmemesine ve kimlik statüleri arasındaki geçişlerde rol oynayan etmenlerin tanımlanmamasına odaklanmaktadır. Marcia'nın yaklaşımının (1966) statüleri belirlemeyi amaçladığı ancak gelişimsel süreçleri tanımlamadığı ve açıklamadığı vurgulanmaktadır (Kroger, 2015) ve bir gelişim kuramı olarak görülmemektedir (Bosma ve Kunnen, 2008; Waterman, 1982). Kimlik statülerinin gelişimsel evreler olarak değil, karakter tipleri olarak tanımlanmasının daha doğru olacağı savunulmaktadır (Meeus ve ark., 1999).

Marcia'nın "Kimlik Statüsü Yaklaşımı"nın (1966) kimlik biçimlenmesi sürecinin daha iyi analiz edilmesi ve Erikson'un (1950/1963; 1959/1994) kavramlarının modellenerek ölçüm araçları oluşturulması açılarından alan yazınına önemli katkıları olduğu kabul edilmektedir (Kunnen ve Metz, 2015). "Kimlik Statüsü Yaklaşımı" (Marcia, 1966) kimlik gelişiminde sosyal bağlamın rolünü (örn., Bosma ve Kunnen, 2008) ve bir sonraki bölümde anlatılan kimlik biçimlenmesindeki gelişimsel süreçleri (örn., Crocetti ve ark., 2008b; Luyckx ve ark., 2006b) açıklamayı amaçlayan modellere temel oluşturmuştur.

1.2.3. Grotevant'ın Kimlik Biçimlenmesi Yaklaşımı

Marcia'nın (1966) "Kimlik Statüsü Yaklaşımı"nda önerdiği kavramları temel alarak kimlik gelişimini tanımlayan Grotevant (1987), kimlik biçimlenmesinin süreç olarak incelenmesi gerektiğini savunmuştur. İçsel yatırımın kimlik biçimlenmesinin sonucu olduğunu, seçeneklerin araştırılmasının da süreç olarak ele alınması gerektiğini ve kimlik gelişiminin altında yatan temel süreç olduğunu vurgulamıştır. Bu nedenle Grotevant'ın (1987) yaklaşımı seçeneklerin araştırılmasının öncüllerini, bileşenlerini ve seçeneklerin araştırılmasına eşlik eden süreçleri belirlemeye odaklanmaktadır.

Seçeneklerin araştırılması sürecinin iki temel bileşeninin bireyin becerileri ve yönelimleri olduğunu savunan Grotevant (1987) becerileri; problem çözme, bakış açısı alma ve kritik düşünme gibi beceriler olarak tanımlamıştır. Yönelimleri de; bireyin seçenekleri araştırma isteğini etkileyen belirli görüşlere katı katıya bağlanma

ya da araştırmayı erteleme gibi tutumlar olarak açıklamıştır. Becerilerin ve yönelimlerin seçeneklerin araştırılması sürecinin birbirinden bağımsız bileşenleri olduklarını ne sürmüştür. Ancak, becerilerin ve yönelimlerin kimlik arayışına ayrı ayrı katkıda bulduklarına, seçeneklerin etkin bir şekilde araştırılabilmesi için iki bileşeninin de aynı anda bulunması gerektiğine dikkat çekmiştir. Grotevant (1987) ayrıca seçenekleri araştırmayı etkileyen beş öncül değişken olduğunu öne sürmüştür. Bu değişkenleri; bilgi-arayışı eğilimi, yaşamda birbiri ile çatışan glerin varlığı, kimliğinden memnun olma düzeyi, seçeneklerin araştırılması sürecine ilişkin beklentiler ve seçenekleri araştırmak için duyulan istek olarak tanımlamıştır.

Grotevant'ın (1987) varsayımlarını doğrudan incelemeyi amaçlayan çalışmalar yapılmamış olmak ile birlikte; özellikle Berzonsky'nin (1989) alışmalarında Grotevant'ın (1987) varsayımlarına (Berman ve ark., 2001) ve "Kimlik Stili Modeli"nde bilgi-arayışı ve araştırma eğilimi kavramlarına yer verilmiştir (Schwartz, 2001). Örneğin; bilgi yönelimli kimlik stilinin seçeneklerin araştırılması ile ilişkili olduğu ve araştırmaya karşı isteksiz olunmasının özellikle norm yönelimli bireylerin kimlik arayışını engellediği bulunmuştur (Berzonsky, 1989). Grotevant'ın (1987) kimlik biçimlenmesi yaklaşımının kimlik çalışmalarına ve yaklaşımlarına kuramsal olarak katkı sağladığı ifade edilmekte ve varsayımlarının geçerliliğinin daha fazla araştırma ile sınanması gerektiği önerilmektedir (Schwartz, 2001).

1.2.4. Berzonsky'nin Kimlik Stili Modeli

Kimlik biçimlenmesinde rol oynayan sosyal-bilişsel süreçleri vurgulayan Berzonsky (1989; 2011), "Kimlik Stili Modeli"nde her bireyin kimlik biçimlenmesi sürecinde farklı bilgi işleme stratejisi kullandığını savunmuştur. Marcia'nın (1966) nerdiği kimlik statülerini sürekli yapılar ve kimlik biçimlenmesinin sonuçları olarak değerlendirmiştir. Kimlik statülerinin bireyin geçmişteki davranışlarına göre belirlendiğini, kimlik biçimlenmesine ilişkin farklı karar verme ve problem çözme stillerini içerdiğini ya da bu stiller ile ilişkili olduğunu önermiştir (Berzonsky, 1989).

Seçeneklerin araştırılmasındaki ve kimlik ile ilgili bilginin kullanılmasıdaki bireysel farklılıklara, kimlik biçimlenmesinde kullanılan farklı problem çözme stratejilerine ve baş etme mekanizmalarına odaklanan Berzonsky (1989), kimlik biçimlenmesi

süreçlerini kimlik stilleri olarak kavramsallaştırmıştır. Kimlik biçimlenmesinin altında yatan sosyal-bilişsel süreçlerin belirlenebilmesi amacı ile bilgi yönelimli, norm yönelimli ve kaçınma yönelimli olmak üzere üç kimlik stili tanımlamıştır.

Bilgi yönelimli kimlik stili; aktif ve ayrıntılı kimlik arayışının altında yatan sosyal-bilişsel stili tanımlamak için kullanılmıştır (Berzonsky ve Ferrari, 1996). Bilgi yönelimli bireyler, kimliğe ilişkin bir kriz durumu ile karşılaştıklarında ve karar vermeleri gerektiğinde içsel yatırımda bulunmadan önce benliğe ilişkin farklı bilgileri araştırmakta ve edinilen bilgileri değerlendirmektedirler (Berzonsky ve Kuk, 2000). Bilgi yönelimli kimlik stilini benimseyen bireylerin yüksek düzeyde içsel yatırım ve öz yansıtma yaptıkları ifade edilmiştir (Berzonsky ve Ferrari, 1996) ve bilgi yönelimli kimlik stilinin ebeveynler ile olumlu iletişim kurma ile ilişkili olduğu gösterilmiştir (Berzonsky, Branje ve Meeus, 2007). Berzonsky (1989), bilgi yönelimli kimlik stilinin, kimlik biçimlenmesi ve psikososyal işlevsellik düzeyi açısından en yararlı stil olduğunu öne sürmüştür.

Norm yönelimli bireyler kimliğe ilişkin karar verirken ya da kimlik biçimlenmesine ilişkin sorunları çözmeleri gerektiğinde ebeveynler gibi önem verdikleri kişilere danışarak, sosyal çevrelerinin inançlarını ve değerlerini dikkate alarak, sosyal normlara ve beklentilere uyarak kimliklerini şekillendirmektedirler (Berzonsky ve Kuk, 2000). Benlik tanımlamaları ile çelişen bilgiyi görmezden gelerek ya da kimliklerine ilişkin yeni bilgileri araştırmayarak değişime mümkün olduğunca direnç göstermekte ve kimlik yapılarını korumak istemektedirler.

Kaçınma yönelimli kimlik stili, kimliğe ilişkin sorunların sistematik bir şekilde araştırılmasının ertelenmesi ya da seçeneklerin araştırılmamasını içermektedir ve parçalanmış kimlik yapısının oluşması ile sonuçlanmaktadır (Berzonsky ve Ferrari, 1996). Düşük benlik farkındalığı olan ve bireysel kararlar almaktan kaçınan bireylerin kaçınma yönelimini tercih ettikleri (Berzonsky ve Kuk, 2000) ve kaçınma yöneliminin düşük düzeyde içsel yatırım (Berzonsky ve Ferrari, 1996) ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Bireylerin ergenliğin sonuna doğru bütün stilleri kullanabilme kapasitesi gösterdiği ancak genellikle koşulların ve bireysel tercihlerin hangi stilin benimseneceğini belirlediği ifade edilmektedir (Berzonsky ve Ferrari, 1996).

Bilgi yöneliminin Marcia'nın (1966) kimlik statüleri sınıflamasında başarılı ya da askıya alınmış kimlik statüsünde, norm yöneliminin ipotekli kimlik statüsünde ve kaçınma yöneliminin dağınık kimlik statüsünde rol oynayan sosyal-bilişsel süreçlere karşılık geldiği belirtilmektedir (Berzonsky, 1989; Berzonsky ve Ferrari, 1996). Kimlik statülerinin kimlik bütünlüğüne karşı kimlik karmaşası çatışmasının sonuçları olarak görüldüğü ve kimlik stillerinin ileri ergenlik ve yetişkinlik dönemlerindeki kimlik süreçleri ve bireysel farklılıkları tanımladığı vurgulanmaktadır (Berman ve ark., 2001). Bu nedenle kimlik stillerinin; bireylerin başarılı kimlik oluşturmaya çalışırken tercih ettikleri sosyal-bilişsel strateji türlerini ifade ettiği ve kazanılan bir yetenek ya da yeterlilik olmadıkları, bireyin tercih ettiği ve değişime dirençli özellikler oldukları kabul edilmektedir (Schwartz, 2001).

1.2.5. Waterman'ın En İyi Psikolojik İşlev Olarak Kimlik Yaklaşımı

“Kimlik Statüsü Yaklaşımı” (Marcia, 1966) ve “Kimlik Stili Modeli” (Berzonsky, 1989) kimliğin biçimlenmesi ve ifade edilmesi süreçlerini vurgularken, Waterman (1990) tarafından önerilen “En İyi İşlevsellik Olarak Kimlik Yaklaşımı” kimliğe ilişkin seçenekler arasından bireyin kendi potansiyeline en uygun kimliği nasıl seçtiğine ve kimlik işlevlerinin nedenlerine odaklanmaktadır. Diğer kimlik yaklaşımlarının ve modellerinin bireylerin değerlerinin ve inanışlarının kaynaklarını net olarak belirlemedikleri ve kimlik biçimlenmesinde rol oynayan temel etmeni sosyal çevre olarak tanımlayarak sınırlı bir açıklama sundukları savunulmaktadır (Schwartz, 2001). Waterman'ın “Kimlik Yaklaşımı” (1990) diğer kimlik yaklaşımlarından farklı olarak, benliğin tanımlanmasında rol oynayan bireysel etmenleri vurgulamaktadır ve bireyin potansiyeline uygun olan kimlik ile özdeşim kurmasının temelini bireysel ifade edicilik olduğunu öne sürmektedir.

Potansiyeline uygun olan farklı etkinliklere katılarak deneyim kazanan bireyin, kendisi için belirli etkinliklerin doğru olduğuna ve bu etkinliklere bağlılığına ilişkin duyguları Waterman (1990) tarafından bireysel ifade edicilik olarak adlandırılmıştır. Bireysel ifade ediciliğin felsefede tanımlandığı gibi sadece mutluluk ve zevk almanın ötesinde etkinliklerin bireysel olarak anlamlı bulunmasını ve potansiyelin gerçekleştirilmesini içerdiğini belirtmiştir (Waterman, 1982). Seçeneklerin araştırılması ve içsel yatırımı kimlik biçimlenmesinin boyutları olarak kabul etmiş

ancak bu boyutların ifade ediciliği içermediğini ve başarılı kimlik geliştirmiş bireylerin diğer kimlik statülerindeki bireylere göre bireysel olarak kendilerini daha fazla ifade ettiklerini vurgulamıştır. Bu nedenle; bireysel ifade ediciliğin kimlik biçimlenmesinin üçüncü boyutu olduğunu önermiştir. Waterman'ın (1990) kimlik yaklaşımı felsefedeki iyi yaşanmış bir hayatın doğasını inceleyen mutlulukçu görüşüne (eudaimonizm) dayanmaktadır. Bireyin en uygun kimlik tercihinin yapma süreci başarılı bir şekilde kendisini ifade edebileceği ve potansiyeline en uygun olan kimliği seçme çabalarını kapsamaktadır. İyi oluş hali bireyin benliği ile uyumlu kimlik tercihleri yapması ile sağlanabilmektedir (Waterman, 2011).

“En İyi Psikolojik İşlev Olarak Kimlik Yaklaşımı”nda kimlik biçimlenmesinin dört adımda gerçekleştiği öne sürülmektedir (Waterman, 2011). Birey öncelikle potansiyelini belirlemekte ve potansiyelini becerilere ve değerlere dönüştürmek için çaba göstermektedir. Daha sonra becerilerini ve değerlerini yönlendirebileceği amaçları belirleyerek amaçlarına ulaşabilmek için sosyal çevresinde sunulan imkanları değerlendirmekte ya da mevcut seçenekleri arttırmak için çevresini değiştirmektedir. Bu adımların gerçekleştirilebilmesi için bireyin potansiyelini fark etmesi ve çok farklı ortamlarda bulunması gerektiği ifade edilmiştir. “Kimlik Statüsü Yaklaşımı”nda (Marcia, 1966) önerildiği gibi bireylerin aile ve iş gibi farklı alanlarda kimlik arayışında buldukları ve kendilerini gerçekleştirdikleri öne sürülmüştür (Waterman, 1990).

Waterman (1990) kimlik üzerine yaptığı görüşmelerde aynı statüde yer alan katılımcıların seçeneklerin araştırılması ve içsel yatırım düzeylerinin bireysel anlamlılık açısından farklılıklar gösterdiğini bulmuştur. Başarılı kimlik statüsünde gruplanan bazı katılımcıların yatırımda buldukları kimliğe bireysel anlam yükleme düzeylerinin yüksek olduğunu, aynı statüdeki bazı katılımcıların ise içsel yatırımlarının içsel güdülenme sonucunda şekillendiğini ve bireysel anlamlılığın diğer statülerdeki katılımcılar için kimlik tercihlerinde rol oynamadığını göstermiştir.

“En İyi Psikolojik İşlev Olarak Kimlik Yaklaşımı”, bireyin gerçek benliği ile özdeşleşmesini ve gerçek benliğine uygun yaşamasını yansıtan benlik keşfi görüşünü benimsemektedir (Waterman, 1982). Benlik keşfinin, bireyin kendi seçtiği, kendisi için uygun düzeyde zorluk içeren ve potansiyelini fark etmesi için olanak sunan

etkinliğe ya da amaca bağlı olduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda Waterman'ın yaklaşımının (1990) kimlik araştırmalarına ve yaklaşımlarına en önemli katkılarının; bireysel anlamlılığı ve ifade ediciliği kimlik biçimlenmesi ile ilişkilendirmesi ve bireysel açıdan ifade ediciliğe olanak veren seçeneklerden biri ile özdeşim kurmadan bireyin içsel potansiyelini araştırmasının önemine dikkat çekmesi olduğu söylenebilir.

1.2.6. Kimlik Süreci Modelleri

Bu bölümde Marcia'nın Kimlik Statüsü Yaklaşımı'nı (1966) temel alan, kimlik biçimlenmesini süreç olarak değerlendiren, yakın zamanda önerilen ve günümüz araştırmalarına yön veren iki kimlik modeli tanıtılmıştır. İlk olarak, kimlik biçimlenmesinin beş boyutunun olduğunu öneren ve boyutların yanı sıra kimlik statüleri de tanımlayan “İki-Döngülü Kimlik Biçimlenmesi Modeli” (Luyckx ve ark., 2006b; Luyckx ve ark., 2008a) sunulmuştur. Daha sonra Crocetti ve arkadaşları (Crocetti ve ark., 2008b; Meeus ve ark., 2010) tarafından önerilen ve kimlik biçimlenmesini üç boyut ile tanımlayan “Üç Boyutlu Kimlik Biçimlenmesi Modeli”ne yer verilmiştir.

1.2.6.1. İki-Döngülü Kimlik Biçimlenmesi Modeli

Marcia'nın (1966) “Kimlik Statüsü Yaklaşımı”nda içsel yatırım ve seçeneklerin araştırılmasını kimlik biçimlenmesi süreçleri olarak tanımlanmıştır ancak bu süreçlerin birden fazla boyutu içerdini öne süren araştırmacılar da bulunmaktadır (Crocetti ve Meeus, 2015). Kimlik boyutlarını tanımlayan modellerden biri olan ve Luyckx ve arkadaşları (Luyckx ve ark., 2006b; 2008a) tarafından geliştirilen “İki-Döngülü Kimlik Biçimlenmesi Modeli” günümüzde gerçekleştirilen çok sayıda araştırmaya temel oluşturmaktadır (örn., Luyckx ve ark., 2008a; Schwartz ve ark., 2011).

Luyckx ve arkadaşları (2006b) içsel yatırımda bulunma, içsel yatırımla özdeşleşme, seçeneklerin genişlemesine araştırılması ve seçeneklerin derinlemesine araştırılması boyutlarını içeren dört boyutlu bir kimlik modeli tanımlamışlardır. Ancak ileriki yıllarda modele seçeneklerin saplantılı araştırılması boyutu eklenerek beş boyutlu bir

model oluşturulmuştur (Luyckx ve ark., 2008a). Model kimlik biçimlenmesinin beş boyutunu tanımladığı için “Beş Boyutlu Kimlik Modeli” olarak da adlandırılmaktadır (Atak, 2011; Morsünbül ve Çok, 2013).

“İki-Döngülü Kimlik Biçimlenmesi Modeli”nde, Marcia’nın (1966) önerdiği içsel yatırım kavramı; içsel yatırım yapma ve içsel yatırımla özdeşleşme boyutlarına ayrılmıştır. İçsel yatırımda bulunma; Marcia (1966) ile benzer şekilde, farklı yaşam alanlarında bireylerin kimliğe ilişkin yaptıkları tercihlerin düzeyi; belirli amaçlara, değerlere ve inanışlara içsel yatırımda bulunulması olarak tanımlanmıştır. Luyckx ve arkadaşları (2006b) seçim yapmanın bireylerin tam olarak seçimlerinden emin oldukları anlamına gelmediğini belirtmişlerdir. Bu bağlamda içsel yatırımla özdeşleşme; kimliğe ilişkin yatırımların benlik açısından uygunluğu değerlendirildikten sonra içselleştirilmesini ve yapılan seçimler ile özdeşleşmeyi ifade etmektedir.

Seçeneklerin araştırılması kavramı ise; seçeneklerin genişlemesine araştırılması ve seçeneklerin derinlemesine araştırılması boyutlarına ayrılmıştır (Luyckx ve ark., 2006b). Seçeneklerin genişlemesine araştırılması; Marcia’nın (1966) kavramlaştırmasına benzer şekilde içsel yatırım yapmadan önce kimliğe ilişkin alanlarda çok sayıda seçeneğin araştırılmasını ifade etmektedir. Meeus’un (1996) kavramlaştırmasına dayanılarak tanımlanan seçeneklerin derinlemesine araştırılması boyutu; bireylerin içsel yatırımda bulunduktan sonra içsel yatırımlarını derinlemesine düşünme, seçimlerinin içsel standartlarına uygun olup olmadığını sürekli değerlendirme ve içsel yatırımları devam ettirme düzeylerini ifade etmektedir.

Luyckx, Goossens ve Soenens (2006a) dört sürecin gelişimsel sıralamasına ilişkin de önerilerde bulunmuşlardır ve ortalama yaşları 19 olan birinci sınıf psikoloji öğrencileri ile yaptıkları boylamsal çalışmada kimlik biçimlenmesinin iki döngüde gerçekleştiğini belirlemişlerdir. İlk döngü, ergenlerin seçenekleri genişlemesine araştırdıktan sonra içsel yatırımda buldukları süreci içermektedir. İkinci döngüyü ise içsel yatırımların geçerliliğinin doğrulanması ve içsel yatırımın güçlenmesini sağlayan mevcut içsel yatırımların derinlemesine araştırılması oluşturmaktadır. İkinci döngü içsel yatırım ile özdeşleşme ile sonuçlanmaktadır. Seçeneklerin genişlemesine araştırılması ve içsel yatırımda bulunma boyutları içsel yatırımları şekillendirilme

süreçlerini, seçeneklerin derinlemesine araştırılması ve içsel yatırım ile özdeşleşme boyutları ise içsel yatırımların değerlendirilmesini içermektedir. İçsel yatırımlar derinlemesine araştırıldığında yatırım düzeyinin yetersiz olduğuna ya da yatırımlardan memnun olunmadığına karar verilebilmektedir. Olumsuz değerlendirme içsel yatırım ile özdeşleşmemeye ve genişlemesine araştırma döngüsünün tekrar başlamasına neden olabilmektedir. Luyckx ve arkadaşları (2006a) araştırmalarında yaşam olaylarının da döngülerin ortaya çıkmasını etkileyebildiğini bulmuşlardır. Örneğin üniversitedeki ilk eğitim yılını tekrar etmek zorunda kalan ya da bölüm değiştiren öğrencilerin iki döngüyü de tamamladığı, aynı bölüme devam eden öğrencilerin ise içsel yatırımın değerlendirildiği döngüde oldukları gösterilmiştir. Bireylerin, içsel yatırım ile özdeşleşme gerçekleştirdikten sonra da iş kaybı gibi nedenler ile koşullar beklenmeyen bir şekilde değiştiğinde seçeneklerin derinlemesine araştırıldığı döngüye tekrar başlayabilecekleri önerilmiştir.

Seçeneklerin araştırılması kimlik biçimlenmesi kuramlarında ve modellerinde uyum açısından işlevsel bir süreç ve içsel yatırımların belirlenmesi için ön koşul olarak görülmektedir (örn., Grotevant, 1987). Ancak, seçeneklerin araştırılmasının psikolojik açıdan olumsuz değişkenler ile de ilişkili olduğu birçok araştırmada gösterilmiş (örn., Crocetti ve ark., 2008b; Luyckx ve ark., 2006a), seçeneklerin araştırılmasının olumsuz etkilerinin bireylerin araştırma sürecine saptanmalarından kaynaklanıyor olabileceği öne sürülmüştür (Luyckx ve ark., 2008b).

Seçeneklerin araştırılmasının işlevsel olmayan boyutunu diğer iki boyutundan ayırtmak amacı ile seçeneklerin saptantılı araştırılması boyutu modele eklenmiştir (Luyckx ve ark., 2008a). Seçeneklerin saptantılı araştırılması; uyumu bozacak düzeyde mükemmeliyetçi olma, yanlış seçim yapmaktan korkma ya da gerçekçi olmayan beklentiler gibi nedenlerden dolayı seçenekler ile ilgili şüphe duymayı, seçenekleri sürekli düşünmeyi ve benlik duygusunu geliştirmede isteksiz olmayı ifade etmektedir. Seçeneklerin saptantılı araştırılması kimlik biçimlenmesinde duraklama yaşanmasına, içsel yatırımda bulunmanın gecikmesine ya da herhangi bir seçeneğe yatırım yapılamamasına neden olmaktadır.

İçsel yatırımın benlik kavramının netliği ve sürekliliği (Campbell ve ark., 1996), psikolojik iyilik hali ve psikolojik uyum (Meeus, 1996; Meeus ve ark., 1999) ile

ilişkili olduğu bulunmuştur. Olumlu ergen-ebeveyn ilişkilerinin de içsel yatırımda bulunmayı teşvik ettiği gösterilmiştir (Meeus, Oosterwegel ve Vollebergh, 2002). Mevcut içsel yatırımların etkin bir şekilde değerlendirilmesini içeren seçeneklerin derinlemesine araştırılması, olumlu ve uyuma yönelik bir kimlik biçimlenmesi süreci olarak görülmektedir. Seçeneklerin derinlemesine araştırılmasının kişilik özelliklerinden dışa dönüklük, uyumluluk ve deneyime açıklık (Luyckx ve ark., 2006a), ebeveynler ile olumlu iletişim (Meeus ve ark., 2002) ve ebeveyn-ergen bağlılığı (Luyckx ve ark., 2006b) ile ilişkili olduğunun bulunması da bu düşünceyi desteklemektedir. Ancak, seçenekleri derinlemesine araştıran ergenler içsel yatırımlarını değerlendirme süreçlerine çok fazla odaklanarak seçimlerinden şüphe duymaya başlayabilmekte ve depresyon gibi psikolojik sorunlar yaşayabilmektedirler (Meeus, 1996). Seçeneklerin saplantılı araştırılmasının ise risk alma davranışları gibi olumsuz sosyal davranışlar (Schwartz ve ark., 2011) ile ilişkili olduğu gösterilmiştir.

Luyckx ve ark. (2008a) beş boyutu ölçmek için kullanılan farklı ölçekleri denedikten sonra her bir boyutun beş madde ile ölçüldüğü “Kimlik Gelişimi Boyutları Ölçeği”ni geliştirmişlerdir. Bu ölçeğin kimlik süreçleri ile farklı psikolojik değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenemediği değişken odaklı çalışmaların yanı sıra kimlik statülerinin belirlenebildiği birey odaklı araştırmalarda da kullanılabilmesine dikkat çekilmektedir (Crocetti ve Meeus, 2015).

“İki-Döngülü Kimlik Biçimlenmesi Modeli” birey odaklı çalışmalara da uygulanmıştır ve kümeleme analizi sonucunda altı kimlik statüsü belirlenmiştir (Luyckx ve ark., 2008a; Schwartz ve ark., 2011). Kimlik kuramlarına ilişkin alan yazınında yapılan eleştirileri ve önerileri (örn., Schwartz, 2001) ve Marcia'nın (1966) “Kimlik Statüsü Yaklaşımı”nda herhangi bir statüde gruplanamayan bireyler olduğunu da dikkate alarak yeni kimlik statüleri tanımlanmıştır. Modelde öncelikle askıya alınmış kimlik statüsü; saplantılı ve askıya alınmış kimlik statüleri olarak ayrılmış (Luyckx ve ark., 2008a), ancak daha sonra gerçekleştirilen araştırmalarda tek bir statü olarak ele alınmıştır (Luyckx ve ark., 2008b; Schwartz ve ark., 2011). Sonuç olarak; dört kimlik statüsünün dışında “kaygısız dağınık” ve “farklılaşmamış” kimlik statüleri adı verilen iki kimlik statüsü daha tanımlanmıştır (Luyckx ve ark., 2008a) (Tablo 1.3).

Belirlenen kimlik statülerinin üçü; Marcia'nın (1966) önerdiği (seçeneklerin saplantılı araştırılmasının düşük, diğer boyutların yüksek olduğu) başarılı, (iki içsel yatırım boyutunun yüksek, seçeneklerin araştırılmasının üç boyutunun düşük olduğu) ipotekli ve (iki içsel yatırım boyutunun düşük, seçeneklerin araştırılmasının üç boyutunun da yüksek olduğu) askıya alınmış kimlik statüleri ile aynı şekilde adlandırılmıştır. Ayrıca dağınık kimlik statüsü, kaygısız dağınık ve dağılmış dağınık olmak üzere iki statüye ayrılmıştır. Kaygısız dağınık statüsünde olan bireylerin bütün boyutlarda düşük ya da ortalamadan düşük puan aldığı, dağılmış dağınık statüsünde olan bireylerin dört kimlik boyutunda da düşük puan alırken seçeneklerin saplantılı araştırılması boyutunda yüksek puan aldıkları tespit edilmiştir. Bütün boyutlarda ortalamadan düşük puan alan bireyler farklılaşmamış kimlik statüsünde yer almıştır.

Tablo 1.3. İki-Döngülü Kimlik Biçimlenmesi Modeli'ne Göre Kimlik Statüleri

Boyutlar	Başarılı	İpotekli	Askıya Alınmış	Kaygısız Dağınık	Dağılmış Dağınık	Farklılaşmamış
İçsel Yatırımda Bulunma	Yüksek	Yüksek	Ortalamadan Düşük	Düşük	Düşük	Ortalamadan Düşük
İçsel Yatırımla Özdeşleşme	Yüksek	Yüksek	Ortalamadan Düşük	Düşük	Düşük	Ortalamadan Düşük
Seçeneklerin Genişlemesine Araştırılması	Yüksek	Düşük	Yüksek	Ortalamadan Düşük	Ortalamadan Düşük	Ortalamadan Düşük
Seçeneklerin Derinlemesine Araştırılması	Yüksek	Düşük	Ortalamanın Üstünde	Ortalamadan Düşük	Ortalamadan Düşük	Ortalamadan Düşük
Seçeneklerin Saplantılı Araştırılması	Düşük	Düşük	Yüksek	Ortalamadan Düşük	Yüksek	Ortalamadan Düşük

Kaynak: Luyckx ve ark. (2008a). Capturing ruminative exploration: Extending the Four-Dimensional Model of Identity Formation in late adolescence. Journal of Research in Personality, 42, p.64.

“İki-Döngülü Kimlik Biçimlenmesi Modeli”nde önerilen altı kimlik statüsü ile psikososyal işlevselliğe ilişkin değişkenler arasındaki ilişkilerde farklılıklar görülmektedir. Başarılı kimlik ve ipotekli kimlik statülerinin yüksek düzeyde iyilik hali, düşük içselleştirme ve dışsallaştırma sorunları ile ilişkili olduğu, ayrıca başarılı

kimlik statüsündeki ergenlerin ipotekli kimlik statüsündeki ergenlere göre gereksinim doyumunun daha fazla olduğu belirtilmiştir (Luyckx ve ark., 2008a; Schwartz ve ark., 2011). Askıya alınmış, dağılmış ve kaygısız dağılık statülerinin düşük düzeyde iyilik hali ve gereksinim doyumu, yüksek düzeyde içselleştirme ve dışsallaştırma sorunları ile ilişkili olduğu gösterilmiştir. Farklılaşmamış kimlik statüsünün psikososyal işlevsellik değişkenleri ile orta düzeyde ilişkili olduğu belirlenmiştir.

“İki-Döngülü Kimlik Biçimlenmesi Modeli”nin kimlik gelişimi üzerine geliştirilen kuramlara ve modellere önemli katkıları olduğu belirtilmektedir (Morsünbül ve Çok, 2013). Alan yazınına en önemli katkılarından birinin içsel yatırım ve seçeneklerin araştırılması süreçlerinin boyutlarına ayrılarak yeni kimlik boyutlarının önerilmesi olduğu vurgulanmaktadır. Modelde içsel yatırım ve seçeneklerin araştırılması kimlik süreçleri olarak tanımlanmakta ve kimlik Erikson’un (1959/1994) da belirttiği gibi akışkan ve dinamik bir süreç olarak ele alınmaktadır. Ayrıca dağılık kimlik statüsünün iki statüye ayrılması ve önerilen iki statü arasındaki farkların ortaya konulması, önerilen yeni kimlik statülerinin ölçümü için veri toplama araçlarının geliştirilmesi de kimlik biçimlenmesi yaklaşımlarına ve modellerine önemli katkılar olarak görülmektedir (Crocetti ve Meeus, 2015).

1.2.6.2. Üç Boyutlu Kimlik Biçimlenmesi Modeli

Crocetti, Meeus ve arkadaşları (Crocetti ve ark., 2008b; Meeus ve ark., 2010), Marcia’nın “Kimlik Statüsü Yaklaşımı”nı (1966) genişleterek kimlik biçimlenmesinde rol oynayan kimlik süreçlerini açıklamayı amaçlayan “Üç Boyutlu Kimlik Biçimlenmesi Modeli”ni geliştirmişlerdir. Model, içsel yatırımı kimlik biçimlenmesinin bir sonucu olarak değil bir süreç olarak ele almaktadır. İçsel yatırım, seçeneklerin derinlemesine araştırılması ve içsel yatırımın yeniden düşünülmesi olmak üzere birbiri ile etkileşimde olan üç önemli sürecin kimlik biçimlenmesinde rol oynadığı öne sürülmüştür.

İçsel yatırım boyutu; bireyin farklı gelişim alanları ile ilgili kalıcı seçimler yapmasını ve seçimlerinden dolayı kendine güven duymasını ifade etmektedir (Crocetti ve ark., 2008b). Seçeneklerin derinlemesine araştırılması boyutu; seçenekler ile ilgili

derinlemesine düşünme, başkaları ile içsel yatırımlar ile ilgili konuşma ve yapılan tercihler ile ilgili daha fazla bilgi edinmeye çalışma davranışlarını içermektedir. İçsel yatırımın yeniden düşünülmesi boyutu; bireylerin mevcut içsel yatırımlarını tatmin edici bulmamaları sonucunda yatırımda bulunulan seçenekleri alternatif seçenekler ile karşılaştırma ve yeni seçenekler arama için duyulan istekliliği ifade etmektedir.

“Üç Boyutlu Kimlik Biçimlenmesi Modeli”nde (Crocetti ve ark., 2008b) önerilen içsel yatırımın yeniden düşünülmesi kavramı, içsel yatırım yapılabilecek olası seçeneklerin araştırılmasının vurgulanması açısından “Kimlik Statüsü Yaklaşımı”nda (1966) tanımlanan seçeneklerin araştırılması kavramına benzemektedir. Ancak, içsel yatırımın yeniden düşünülmesi sürecinin içsel yatırım yapmamış olmaktan değil mevcut içsel yatırımlardan memnun olmayarak alternatiflerin araştırılmak istenmesinden kaynaklandığı öne sürülmüştür. Aslında “Üç Boyutlu Kimlik Biçimlenmesi Modeli”, Erikson’un (1950/1963) ilk içsel yatırımların çocuklukta psikososyal krizlerin nasıl çözümlendiğine bağlı olarak geliştiği, genellikle ebeveynlere ve sosyal çevredeki otorite figürlerine dayanılarak içsel yatırımların oluşturularak içselleştirildiği varsayımlarına dayanmaktadır. Bireylerin ergenlik dönemine farklı kimlik alanlarında düşük düzeyde de olsa içsel yatırımlar yapmış olarak başladıkları, ergenlik döneminde ise mevcut içsel yatırımlarını korudukları ya da değerlendirdikleri öne sürülmüştür (Meeus ve ark., 2010).

“Üç Boyutlu Kimlik Biçimlenmesi Modeli”nde tanımlanan üç kimlik süreci ile kişilik boyutları, psikososyal sorunlar ve ebeveynler ile ilişkilerin özellikleri gibi farklı psikolojik değişkenler arasında anlamlı ilişki olduğu birçok çalışmada gösterilmiştir (örn., Crocetti ve ark., 2008b; Crocetti, Schwartz, Fermani ve Meeus, 2010). Modelde belirlilik-belirsizlik düzleminde, içsel yatırımın belirlilik kutbunda ve içsel yatırımın yeniden düşünülmesinin ise belirsizlik kutbunda yer aldığı belirtilmiştir (Crocetti ve ark., 2008b).

Tanımlamalar ile tutarlı olarak içsel yatırımın duygusal güvenlik ve tutarlı benlik duygusu, içsel yatırımın yeniden düşünülmesinin içselleştirme sorunları ve parçalanmış benlik duygusu (Crocetti ve ark., 2008b), seçeneklerin derinlemesine araştırılmasının ise kaygı ve depresyon (Crocetti ve ark., 2010) ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Araştırma bulguları değerlendirildiğinde; içsel yatırımın başarılı kimlik

gelişiminin bir göstergesi olarak kabul edildiği, seçeneklerin derinlemesine araştırılmasının kimliğe ilişkin merak duygusu ama aynı zamanda karmaşa ile ilişkilendirildiği ve içsel yatırımın yeniden düşünülmesinin ise kimlik karmaşasını ifade ettiği belirtilmektedir (Crocetti ve Meeus, 2015).

Üç kimlik sürecini ölçmek için “Utrecht Kimliğe İlişkin İçsel Yatırımın Yönetimi Ölçeği” geliştirilmiştir (Crocetti ve ark., 2008b). Ölçek, kimlik statülerinin ve aynı zamanda eğitim, iş ve ilişki gibi farklı alanlardaki kimlik süreçlerinin düzeyinin belirlenebilmesine imkan vermektedir (Crocetti, Rubini, Luyckx ve Meeus, 2008a; Meeus ve ark., 2010). “Üç Boyutlu Kimlik Biçimlenmesi Modeli”nin kimlik süreçlerini tek boyut ya da iki boyut ile tanımlayan modellere göre daha uygun bir model olduğu gösterilmiştir ve ölçeğin geçerliliği farklı kültürlerde yapılan çalışmalar ile doğrulanmıştır (örn., Crocetti ve ark., 2008b; 2010).

Kimlik biçimlenmesinin üç boyutu üzerinden Marcia’nın (1966) önerdiği kimlik statüleri ile benzer özellikler içeren dört kimlik statüsü tanımlanmıştır (Crocetti ve ark., 2008a). Ayrıca, üç kimlik sürecinin de yüksek düzeyde olduğu beşinci bir statü belirlenmiş ve “askıya alınmış kimliğin araştırılması statüsü” olarak adlandırılmıştır. Bu kimlik statüsündeki ergenlerin, yüksek düzeyde içsel yatırım yaparken ve yaptıkları içsel yatırımları derinlemesine incelerken aynı zamanda alternatif içsel yatırımları da etkin bir şekilde değerlendirdikleri belirtilmiştir.

Kuramsal olarak askıya alınmış kimlik statüsünün, kimlik biçimlenmesinin olumlu ve uyum sağlayıcı süreçlerini içerdiği varsayılmıştır (Marcia, 1980), ancak bu statüde olmanın depresyon, kaygı, gerginlik gibi olumsuz özellikler ile de ilişkili olduğu gösterilmiştir (Côté ve Levine, 1983; Meeus ve ark., 1999). “Üç Boyutlu Kimlik Biçimlenmesi Modeli”nde askıya alınmış kimlik statüsünün olumlu ve olumsuz özelliklerinin iki ayrı boyut olarak ele alınmasının kimlik araştırmalarına önemli bir katkı olduğu belirtilmektedir (Crocetti ve Meeus, 2015).

“Üç Boyutlu Kimlik Biçimlenmesi Modeli” gibi günümüzdeki kimlik çalışmalarına yön veren önemli kimlik biçimlenmesi modellerine ve yaklaşımlarına bu bölümde yer verilmiştir. Araştırmanın hipotezlerine ve araştırma sorularına temel oluşturan Erikson’un “Psikososyal Gelişim Kuramı” (1950/1963; 1959/1994; 1968/1994),

Marcia'nın (1966) "Kimlik Statüleri Yaklaşımı" ve "İki-Döngülü Kimlik Biçimlenmesi Modeli" (Luyckx, Goossens, Soenens ve Beyers, 2006b; Luyckx ve ark., 2008a) de detaylı bir şekilde anlatılmıştır.

Bu çalışmada siyasal alanda kimlik biçimlenmesi siyasal toplumsallaşma etmenleri ile ilişkili olarak incelendiği için kimlik kuramlarının ve modellerinin yanı sıra siyasal tutum ve davranışların gelişimine ilişkin görüşlerden ve çalışmalardan da yararlanmıştır. Bir sonraki bölümde bu görüşler ve araştırmalar siyasal toplumsallaşma başlığı altında ele alınarak, siyasal toplumlaşmada rol oynayan ve bu çalışmada incelenen etmenler ile ilgili görüşler ve çalışmalar sunulmuştur.

1.3. Siyasal Toplumsallaşma

Bu araştırmada siyasal kimlik biçimlenmesi, kimlik gelişimi kuramları (Erikson, 1950/1963; Marcia, 1966) ve siyasal toplumsallaşma bakış açısı (Hyman, 1959; Shah ve ark., 2009) ile değerlendirilmektedir. Bu bölümde siyasal toplumsallaşma tanımları, tartışmaları ve siyasal toplumsallaşma etmenlerinden aile, arkadaşlar ve kitle iletişim araçları ile ilgili çalışmaların bulguları sunulmaktadır. Siyasal toplumsallaşma etmenlerinin siyasal kimlik biçimlenmesi ile ilişkisine ise "Siyasal Kimlik Biçimlenmesi İle İlişkili Değişkenler Bölümü"nde yer verilmiştir.

"Siyasal toplumsallaşma" kavramı ilk kez Hyman (1959) tarafından bir araştırma alanı olarak önerilmiştir. Çok sayıda kavramı ve etmeni kapsayan "siyasal toplumsallaşma" süreci farklı şekillerde tanımlanmıştır (Kudrnáč, 2015). "Siyasal toplumsallaşma" bireylerin aile ve okul gibi siyasal toplumsallaşma etmenleri ile etkileşimleri sonucunda siyasal bilgiyi, tutumları ve davranışları öğrenmesi olarak ifade edilmiştir (Hyman, 1959). Gençlerin siyasal sistemi anlamaya ve siyasal yaşama katılmaya başlamalarını vurgulayan tanımlar (örn., Greenstein, 1965) da önerilmiştir. Farklı siyasal toplumsallaşma tanımları bir arada değerlendirildiğinde "siyasal toplumsallaşma" sürecinin yeni kuşakların siyasal sisteme ilişkin bilgi edinmelerini, siyasal değerleri ve tutumları öğrenerek siyasal kültüre katılmalarını içerdikleri söylenebilir.

Siyasal toplumsallaşma çalışmaları tarihsel olarak incelendiğinde, farklı etmenlere ve yaş dönemlerine odaklanıldığı ve siyasi toplumsallaşma sürecinin farklı bakış açıları ile değerlendirildiği görülmektedir. 1950'li ve 1960'lı yıllarda gerçekleştirilen ilk araştırmalarda ebeveynlerin en önemli siyasi toplumsallaşma etkeni olduğu varsayımından hareket edilerek bireylerin toplumsal normlara uymalarında ve siyasi sistemin sürekliliğinin sağlanmasında rol oynayan aile içi etmenlere ve çocukluk dönemine odaklanılmıştır (McDevitt ve Chaffee, 2002).

Araştırmacılar, ebeveynlerin çocuklara siyasi güveni ve vatandaşlık sorumluluğunu, gençlere ise siyasi yönelimleri nasıl aktardıklarını incelemişlerdir (Hess ve Torney, 1967). Ailenin siyasi katılımı teşvik ettiği ve sosyal kurumların çocukların sorumlu vatandaş olmalarında önemli rol oynadığı gösterilmeye çalışılmıştır (McDevitt ve Chaffee, 2002). 1970'lerde araştırmacıların yetişkinliğe daha fazla önem verdikleri, yaşam boyu siyasi tutumlardaki ve davranışlardaki değişimleri araştırdıkları, aile dışındaki siyasi toplumsallaşma etmenlerinin etkilerine önem vermeye başladıkları (örn., Chaffe, Ward ve Tipton, 1970) görülmektedir.

Ancak 1970'lerden sonra siyasi toplumsallaşmaya olan ilginin ve bu alanda yapılan çalışmaların önemli derecede azaldığı görülmektedir. 1990'lı yıllarda çocukların kendi gelişimlerini yönlendirdikleri anlayışı ile siyasi toplumsallaşmanın tekrar araştırma alanı olması önerilmiştir (Niemi ve Hepburn, 1995). Örneğin, Yates ve Youniss (1998) sosyal hizmet programlarına katılmanın gençlerin sosyal bağlama duyarlı olmalarına, yaşamlarındaki zorlukları ve imkanları yorumlamalarına etki ettiğini belirterek gençleri siyasi ve toplumsal bilgiyi yorumlayan bireyler olarak tanımlamışlardır. 2010'lara kadar siyasi toplumsallaşma üzerine az sayıda araştırma yapılmış olmak ile birlikte 2010'larda bu alana ilginin arttığı görülmektedir.

1.3.1. Siyasi Toplumsallaşma Üzerine Tartışmalar

Siyasi toplumsallaşma çalışmalarının yıllar içinde farklı evrelerden geçtiği ve farklı yaklaşımlar geliştirildiği görülmektedir. Genel olarak görüş farklılıklarının ve tartışmaların siyasi toplumsallaşma açısından en önemli olan gelişim döneminin belirlenmesi, siyasi tutumların kuşaklar arası aktarımının çocuğun siyasi

toplumsallaşmasındaki rolü, siyasal toplumsallaşmanın amaçları ve siyasal toplumsallaşmada rol oynayan etmenler ile ilgili olduğu söylenebilir.

İlk siyasal toplumsallaşma araştırmalarında (örn., Greenstein, 1965; Hess ve Torney, 1967) siyasal öğrenmenin çocukluk döneminde gerçekleştiği, ileriki yıllarda siyasal toplumsallaşma açısından gelişme yaşanmadığı ve çocuklukta öğrenilen siyasal tutumların ve davranışların yetişkinlik döneminde de çok az değişerek korunduğu önerilmiştir. Ancak bu görüş, özellikle ergenlikte ve yetişkinlikte edinilen siyasal bilgi ve davranış değişikliklerini dikkate almadığı yönünde eleştirilmektedir. En önemli toplumsallaşma dönemleri çocukluk ve genç yetişkinlik olarak kabul edilmek ile birlikte toplumsal ve siyasal yaşam değiştikçe siyasal düzene uyum sağlamak için yeni davranış kalıplarının öğrenilmesi gerektiği ve siyasal toplumsallaşmanın yaşam boyu sürdüğü savunulmaktadır (Sears ve Brown, 2003).

Siyasal toplumsallaşmanın incelendiği sosyal bilim alanına bağlı olarak farklı açıklamaların yapıldığı görülmektedir. Siyaset biliminde genellikle siyasal tutumların bireyler yetişkin olduktan sonra şekillendiğinin savunulduğu belirtilmektedir (Almond ve Verba, 1965). Torney-Purta (2004) psikologların çocukluk döneminden sonra da tutumların ve davranışların kazanıldığını, siyaset bilimcilerin ise 18 yaşından önce de siyasal bilginin edinildiğini dikkate almaları; siyasal toplumsallaşmanın yaşam boyu bakış açısı ile ele alınması gerektiğini vurgulamıştır.

Siyasal toplumsallaşmanın yaşam boyu sürdüğüne ilişkin görüşler genel olarak kabul edilmektedir ancak günümüzde araştırmacılar gençlerin yeni fikirlere açık oldukları ve toplumun yeni kuşakları toplumsal yaşama hazırladığı dönemler olan ergenliğe ve genç yetişkinliğe odaklanmaktadır (Sears ve Brown, 2003; Kudrnáč, 2015). Gençlerin ebeveynlerinin siyasal tutumlarından ve tercihlerinden bağımsız olarak siyasal tutumlarını netleştirdikleri, siyasal kimliklerini araştırdıkları, siyasal ve toplumsal değerlerini sorguladıkları bu dönemlerin siyasal toplumsallaşma açısından önem taşıdığı ifade edilmektedir (Arnett, 2000).

Siyasal toplumsallaşma araştırmalarında ebeveynlerin siyasal tutum ve davranışları çocuklarına aktarma süreci de oldukça tartışılmaktadır. Siyasal toplumsallaşma sürecinde çocuklara pasif rol atfeden araştırmalar çocukların ebeveynlerinin

onayladıkları siyasal yönelimleri tercih edecek şekilde sosyalleşmeleri gerektiği algısına dayandığı, çocukların kendi kimliklerini şekillendirmedeki rollerinin ve siyasal toplumsallaşma sürecini kontrol etme ya da sürece etki etme potansiyellerinin göz ardı edildiği yönünde eleştirilmiştir (McLeod, 2000).

Ayrıca, ilk çalışmalarda vurgulanan normların ve tutumların sadece siyasal sistemin devamlılığının sağlanması amacıyla ebeveynler ya da sosyal kurumlar tarafından yeni kuşaklara aktarılması gerektiği görüşü eleştirilmektedir (Bennett, Wells ve Rank, 2009). Siyasal toplumsallaşma araştırmalarının artık siyasal sistemi destekleyen tutumların kazanılması ya da siyasal bilginin edinilmesi gibi konulardan siyasal ya da toplumsal katılıma yönelmesinde bu görüşün olumsuz görülmesinin etkili olduğu belirtilmektedir (Shah ve ark., 2009).

1.3.2. Siyasal Toplumsallaşma Etmenleri

Siyasal toplumsallaşma çalışmalarında hangi etmenlerin siyasal toplumsallaşmada rol oynadığı incelenmekte, hangi etmenlerin daha etkili olduğu tartışılmaktadır. İlk dönemde gerçekleştirilen araştırmalarda aile (Greenstein, 1965) ve okul (Hess ve Torney, 1967) en önemli etmenler olarak ele alınmaktayken, kitle iletişim araçlarının etkileri 1970'li yıllarda incelenmeye başlanmıştır. Bu dönemdeki çalışmalarda (örn., Atkin ve Gantz, 1978; Conway, Wyckoff, Feldbaum ve Ahern, 1981) kitle iletişim araçlarının tutumların gelişimindeki rolü değerlendirilmemiş olmasına karşın siyasal bilginin öğrenilmesindeki önemine dikkat çekilmiştir.

Alan yazınında siyasal toplumsallaşma etmenleri olarak aile, arkadaşlar, sivil toplum kuruluşları gibi grupların, cinsiyet ve yaş gibi sosyo-demografik özelliklerin, kitle iletişim araçları gibi sosyal bağlam ile ilişkili değişkenlerin incelendiği görülmektedir (örn., Gauchat, 2012; McLeod ve Shah, 2009). Bu etmenler, siyasal alan ile ilgili bilgi edinildiği, siyasal tutumların ve davranışların geliştiği bağlamları oluşturmaktadır ya da gençlerin buldukları sosyal çevreleri etkilemektedir (Huckfeldt, 1979). Siyasal toplumsallaşma sürecinin siyasal davranışları içermesine karşın bu alandaki çalışmalarda genellikle siyasal tutumların gelişimine ve belirli bir siyasal parti ile özdeşleşmeye odaklanılmıştır (örn., Greenstein, 1965; Jennings ve Niemi, 1981). Bu bağlamda, siyasal toplumsallaşma etmenlerinin siyasal ve

toplumsal katılım ile ilişkisinin az sayıda araştırmada (örn., Almond ve Verba, 1965; Jennings ve Niemi; 1981) incelendiği görülmektedir.

Yapılan araştırmalarda genel olarak siyasal toplumsallaşma etmenlerinin birbirileri ile ilişkili değişkenler olarak incelenmediğine ve bir arada değerlendirilmediğine dikkat çekilmektedir (Quintelier, 2011). Ancak, aile çocuğun sosyal çevresini ve arkadaşlar çocuğun ebeveynleri ile ilişkilerini etkileyebilmektedir. Örneğin, bir bağlamda paylaşılan siyasal görüşlerin diğer bağlamlardaki siyasal iletişime etki edebildiği bulunmuştur (McLeod, 2000). Bu bağlamda, farklı siyasal toplumsallaşma etmenlerinin birbirileri ile ilişkileri dikkate alınarak incelenmesinin siyasal toplumsallaşma sürecinin daha doğru bir şekilde anlaşılmasını sağlayacağı önerilmektedir (Quintelier, 2011).

Bu araştırmada siyasal toplumsallaşmada rol oynayan en önemli etmenlerden olan aile, arkadaşlar ve kitle iletişim araçları bir arada ele alınarak siyasal kimlik biçimlenmesindeki ve aynı zamanda toplumsal katılım beklentisi üzerindeki etkileri incelenmektedir. İlerleyen bölümlerde değişkenlerin birbirileri ile ilişkileri daha detaylı bir şekilde anlatılacağı için bu bölümde incelenmek üzere seçilen siyasal toplumsallaşma etmenleri ile ilgili yaklaşımlara ve bu değişkenler ile yürütülen araştırmaların bulgularına kısaca yer verilmiştir.

1.3.2.1. Ailenin Etkileri

Aile çocukların ilk kez toplumsal yaşamın kurallarını ve değerlerini öğrendikleri, toplumsal farkındalık geliştirdikleri (Murray ve Mulvaney, 2012) sosyal yapı olduğu için ailenin, Hyman'ın (1959) önerdiği gibi, siyasal tutumların ve davranışların şekillenmesinde önemli rol oynadığı kabul edilmektedir. 1960'lı ve 1970'li yıllarda önerilen yaklaşımlarda, çocukların sosyal çevrelerini ve kaynaklarını belirlediği, erişebilecekleri siyasal bilgiyi kontrol edebildiği (Greenstein, 1965) için ailenin siyasal toplumsallaşmada rol oynayan en önemli etmen olduğu savunulmuştur.

Bu yaklaşımlar pekiştirme ve model alma yöntemlerini temel aldığı için çocuğa pasif bir rol atfederek, çocukların siyasal tutumları ve davranışları ebeveynlerinin doğrudan aktarması ile ya da ebeveynlerini model alarak öğrendiklerini

vurgulamıştır (Greenstein, 1965; Hess ve Torney, 1967). Ayrıca, ailelerin doğrudan siyasal değerleri ve tutumları öğretmek yerine belirli kitle iletişim araçlarını kullanmayı tercih ederek, toplumsal konuları çocukları ile tartışarak (Andolina ve ark., 2003), siyasal kimliklerini ifade ederek (Hyman, 1959) siyasal yönelimlerini çocuklarına aktardıkları belirtilmiştir.

Bir siyasal partiyi destekleme gibi siyasal yönelimlerin kuşaklar arası aktarıldığı, ve ebeveynlerin ve çocukların siyasal parti tercihlerinin benzer olduğu birçok çalışmada gösterilmiştir (örn., Jennings ve Niemi, 1981; Jennings, Stoker ve Bowers, 2009). Ayrıca, ebeveynleri toplumsal katılımında bulunan gençlerin toplumsal ve siyasal katılımında bulunma eğilimlerinin yüksek olduğu (Plutzer, 2002), çocukların ebeveynlerinin siyasal yönelimlerini benimsemelerinin yetişkinlik dönemindeki siyasal gelişimlerini de etkilediği (örn., Jennings ve ark., 2009) belirtilmektedir.

Doğrudan aktarımı destekleyen çalışmalara rağmen doğrudan aktarım görüşü eleştirilmektedir. Yapılan eleştirilerde ebeveynlerin etkilerinin sınırlı olduğuna, çocukların siyasal toplumsallaşma süreçlerini kendilerinin yönlendirdiklerine ve kitle iletişim araçları gibi diğer değişkenlerin de siyasal toplumsallaşmada etkili olduğuna dikkat çekilmektedir. Ergenlerin ve ebeveynlerinin siyasal tutum ve davranışlarının farklı olduğu, siyasal yönelimleri arasındaki ilişkinin zayıf olduğu gösterilmiştir (Jennings ve Niemi, 1968). Güçlü bir ilişki bulunmaması, ebeveynlerin kendi siyasal görüşleri ile ilgili net ve tutarlı bilgi vermemeleri (Beck ve Jennings, 1991) ve ailede ya da yaşanan sosyal ortamda siyasal konulara önem verilmemesi (Sears ve Valentino, 1997) ile açıklanmıştır. Ancak, siyasal konular açıkça tartışıldığında, çocuklar ebeveynlerinin siyasal tutumlarını doğru bir şekilde anladıklarında ve ebeveynlerin siyasete ilgileri yüksek olduğunda siyasal bilginin çocuklara daha etkili bir şekilde aktarıldığı gösterilmiştir (Jennings ve ark., 2009). Bu nedenle nitelikli ebeveyn-çocuk etkileşimlerinin siyasal tutumların ve davranışların daha etkili bir şekilde aktarılmasını sağladığı düşünülmektedir.

Son dönemde önerilen yaklaşımlarda, siyasal gelişimin çocukların ve gençlerin ebeveynleri ile birlikte şekillendirdikleri bir süreç olarak görülmesi gerektiği savunulmaktadır (McDevitt ve Chaffee, 2002). Siyasal değerlerin gençlere doğrudan aktarılmadığı, gençlerin de sosyal dünyayı anlamlandırmada aktif rol aldıkları ve

kendi tercihlerine bağlı olarak siyasal yönelimlerini belirledikleri ifade edilmektedir. Günümüzdeki ebeveynlik modellerinde de (rn., Baumrind, 1971; Maccoby ve Martin, 1983) ocukların ebeveyn-ocuk ilişkisine etki ettikleri vurgulanmaktadır. Gençlerin siyasal gelişimlerini yönlendirdikleri görüşü siyasal iletişim açısından da ele alınmaktadır. Gençlerin ebeveynleri ile siyasal konuları tartişmalarının siyasal bilgiye ulaşmalarını ve aynı zamanda kendi siyasal toplumsallaşma süreçlerine yn vermelerini sağladığı önerilmektedir (Amn, Ekström, Kerr ve Stattin, 2009).

Doğrudan aktarım yaklaşımlarına diğer bir eleştiri de ebeveynlerin rolüne odaklanılarak diğer siyasal toplumsallaşma etmenlerinin ebeveyn-ocuk ilişkisindeki etkilerinin göz ardı edilmesidir. Ailelerin ocuklara sağladıkları sosyal ortamın ve deneyimlerin siyasal toplumsallaşmadaki öneminin kabul edilmesine karşın gençlerin siyasal gelişimlerinin daha doğru bir şekilde anlaşılabilmesi için okul ve kitle iletişim araçları gibi aile yaşamını etkileyen ve destekleyen diğer etmenlerin etkilerinin de dikkate alınması gerektiği belirtilmektedir (Amn ve ark., 2009).

1.3.2.2. Arkadaşların Etkileri

Ailenin siyasal toplumsallaşmadaki rolü farklı bakış açılarından incelenmiş olmasına karşın arkadaşların bireylerin siyasal tutumlarının ve davranışlarının gelişimine etkilerinin görece daha az incelendiği görülmektedir. Özellikle sosyal ağların sosyal gelişim üzerindeki etkileri üzerine yapılan araştırmalarda (rn., La Due Lake ve Huckfeldt, 1998; McClurg, 2003) arkadaş gruplarının etkilerine yer verilmiştir. Bu araştırmalarda ergenlik döneminde kurulan sosyal ilişkilerin niteliğinin, yetişkinlik döneminde oluşturulan sosyal kapitale etki ettiği ve siyasal katılımda bulunmada rol oynadığına dikkat çekilmektedir.

Arkadaşların siyasal toplumsallaşmadaki etkisi; arkadaş gruplarının aile ve diğer sosyal gruplarda olduğu gibi hiyerarşik bir düzen ve otoriter ilişki yapısını içermemesinin sonucu olarak grup kimliğinin oluşması ve gruba uyma davranışlarının gösterilmesi, grubun inanış ve değerlerinin benimsemesi ile açıklanmıştır (Walker, Hennig ve Krettenauer, 2000). Arkadaş grupları tarafından kabul edilme isteğinin gençlerin belirli görüşleri benimsemelerine neden olabileceği ancak gençlerin genellikle kendi değerlerini pekiştirmek ve çatışmadan kaçınmak

için kendilerine benzer görüşlerdeki gruplara katılmayı tercih ettikleri de belirtilmiştir (Harris, 1995).

Ayrıca arkadaşlar ile siyasal iletişim kurmanın siyasal tutumların yanı sıra gençlerin toplumsal etkinliklerde bulunmalarına da katkı sağladığı ifade edilmektedir. Gençler ebeveynleri ile iletişim kurarak siyasal bilgiyi edinebilmektedirler ancak genellikle farklı siyasal konulardaki bilgiye arkadaşları ile konuşarak ulaşmaktadırlar (Atkin ve Gantz, 1978). Arkadaş gruplarının gençlerin toplumsal normları öğrenmelerinde rol oynamasının yanı sıra gençlere görüşlerini ifade etmeleri için olanak verdiği, bu olanağın gençlerin güven kazanmalarını sağladığı ve siyasal gelişimlerine katkıda bulunduğu belirtilmiştir (Flanagan ve Gallay, 1995).

Arkadaşları ile siyasal ve toplumsal konuları tartışan, farklı görüşlerin savunulduğu arkadaş gruplarında bulunan gençlerin arkadaşları ile siyasal iletişimde bulunmayan gençlere göre daha fazla siyasal meselelere ilgi duydukları ve siyasal katılımda buldukları gösterilmiştir (Quintelier, 2011). Ergenlik döneminde olumlu toplumsal değerler benimseyen arkadaş gruplarında yer almanın, toplum ile bütünleşmeyi güçlendirdiği, olumlu sosyal tutumlar geliştirmeye ve yetişkinlikte toplumsal katılımı bulmaya katkı sağladığı ifade edilmektedir (Settle ve ark., 2011).

1.3.2.3. Kitle İletişim Araçlarının Etkileri

Siyasal tutumların ve davranışların gelişimini etkileyen önemli etmenlerden birinin kitle iletişim araçları olduğu, kitle iletişim araçlarının özellikle zamanlarının çoğunu televizyon izleyerek ve bilgisayar kullanarak geçiren genç yetişkinler için bilgiye erişimde, güncel olayları takip etmede ve görüşlerin ifade edilmesinde önemli araçlar olduğu kabul edilmektedir (McLeod, 2000).

1960'lı yıllarda yapılan siyasal toplumsallaşma çalışmalarında televizyonun etkisinden pek fazla söz edilmediği (örn., Greenstein, 1965; Hess ve Torney, 1967) ancak 1970'li yıllardaki çalışmalarda televizyonun siyasal toplumsallaşmadaki önemine değinildiği görülmektedir (örn., Atkin ve Gantz, 1978; Conway ve ark., 1981). Televizyonun siyasal konular ile ilgilenmeye ve siyasal meselelere ilişkin bilgi edinmeye olumlu katkılarının olduğu önerilmiştir (Atkin ve Gantz, 1978).

Haberleri takip etmenin ve siyasal bilgi düzeyinin birbirini destekleyen değişkenler oldukları ve bu değişkenlerin ebeveynler, cinsiyet ya da eğitimden daha fazla siyasal tutumları ve siyasal katılımı belirlemede etkili oldukları da savunulmuştur (Conway ve ark., 1981). İlerleyen yıllarda yapılan araştırmalarda kitle iletişim araçları etkileri açısından karşılaştırılarak incelenmiştir. Örneğin, televizyon izlemenin siyasal bilgi edinme ve toplumsal katılımında bulunma ile negatif yönde ilişkili olduğu, yazılı kitle iletişim araçlarını takip etmenin toplumsal katılım üzerinde olumlu etkilerinin olduğu gösterilmiştir (Shah, 1998; Shah, McLeod ve Yoon, 2001b).

Siyasal toplumsallaşmada ailenin, akranların ve kitle iletişim araçlarının etkileri olduğu yukarıdaki bölümlerde bu alanda yapılan çalışmaların bulguları ile ilişkili olarak anlatılmıştır. Bir sonraki bölümde etmen grupları olarak tanımlanabilecek aile, arkadaşlar ve kitle iletişim gruplarında yer alan ve bu çalışmada siyasal kimlik biçimlenmesi ile ilişkili olarak incelenen değişkenler ile ilgili bilgi verilmiştir.

1.4. Siyasal Kimlik Biçimlenmesi ile İlişkili Değişkenler

Bu çalışmada siyasal kimlik biçimlenmesi ile ilişkili olarak incelenen değişkenler kimlik biçimlenmesi kuramları, yaklaşımları ve modelleri temel alınarak belirlenmiştir. Ayrıca, siyasal kimlik biçimlenmesi siyasal toplumsallaşma açısından ele alınarak siyasal toplumsallaşmada rol oynayan etkenler de siyasal kimlik biçimlenmesine etki eden değişkenler olarak araştırmaya dahil edilmiştir. Siyasal toplumsallaşmada sosyo-demografik özelliklerin, ailenin, arkadaşların, kitle iletişim araçlarının ve siyasal iletişimin rol oynadığı birçok çalışmada gösterilmiştir (örn., Jennings ve ark., 2009; McLeod, 2000). Ayrıca, sosyal sorumluluğun topluma karşı duyarlılığı ifade eden bir tutum olması (Flanagan, Bowes, Jonsson, Csapo ve Sheblanova, 1998) ve toplumsal katılımın kimlik biçimlenmesi ile ilişkili olduğunun gösterilmesi (Youniss ve ark., 2002) bu değişkenlerin de siyasal kimlik biçimlenmesinde etkili olabileceklerini düşündürmektedir.

Bu bölümde siyasal kimlik biçimlenmesinde rol oynayan ebeveynlik boyutları, toplumsal katılım, sosyal sorumluluk, kitle iletişim araçları ve siyasal iletişim değişkenlerine ve sosyo-demografik özelliklere ilişkin kuramlar, modeller ve

yaklaşımlar sunularak, bu değişkenlerin incelendiği çalışmaların bulgularına yer verilmiş; araştırma değişkenleri kimlik biçimlenmesi açısından değerlendirilmiştir. Ayrıca toplumsal katılım beklentisi de incelendiği için siyasal toplumsallaşma değişkenlerinin toplumsal katılım ile ilişkisi de tartişılmıştır.

1.4.1. Ebeveynlik

Siyasal kimlik biçimlenmesinde ebeveynlerin rolünü incelemek için öncelikle Baumrind'in "ebeveynlik biçimleri"ne ilişkin tipolojik yaklaşımına (Baumrind, 1971) yer verilmiş, ardından tipolojik yaklaşımın bütün ebeveynlik davranışlarını ve tutumlarını içermemesi nedeni ile son yıllarda bazı araştırmacılar (örn., McKee, Colletti, Rakow, Jones ve Forehand, 2008; Studsrod ve Bru, 2009) tarafından önerilen ve ebeveynliğin boyutlarının incelenmesini içeren boyutsal yaklaşımın varsayımları incelenmiştir. Bu çalışmada siyasal kimlik statüleri ile duyarlılık, özerklik desteği, davranışsal denetim ve psikolojik kontrol boyutları arasındaki ilişki incelendiği için öncelikle bu boyutlar tanımlanmıştır. Daha sonra ebeveynlik boyutları ile yapılan araştırmaların bulgularına yer verilmiş ve son olarak ebeveynlik boyutlarının kimlik biçimlenmesi ile ilişkileri ele alınmıştır.

1.4.1.1. Ebeveynlik Biçimleri

Ebeveynlerin çocukları ile ilişkileri, çocuklarına yönelik tutumları ve davranışları farklı şekillerde tanımlanmaktadır (Steinberg, 2001). En yaygın olarak kullanılan tanımlar ebeveynlik davranışlarına tipolojik bir yaklaşım sunan Baumrind'in "ebeveynlik biçimleri" yaklaşımına dayanmaktadır (Baumrind, 1971). Baumrind (1971), ebeveynlik tutumlarına ve davranışlarına dikkat çekmesi, farklı ebeveynlik biçimlerinin olumlu ve olumsuz etkilerini tanımlaması nedeni ile ebeveynlik çalışmalarının öncülerinden biri olarak görölmektedir (Barber, Stolz ve Olsen, 2005).

Baumrind (1971) ebeveyn-ocuk ilişkilerinde sıcaklık ve kontrol boyutlarına odaklanarak yetkeli (authoritative), yetkeci (authoritarian) ve izin verici olmak üzere üç ebeveynlik biçimi tanımlamıştır. Ebeveynlik biçimi; ebeveynlerin davranışlarını sergiledikleri duygusal ortamı oluşturan ve çocuğa gösterilen tutumların bütününü ifade etmektedir (Darling ve Steinberg, 1993). Her bir ebeveynlik biçimi belirli

ebeveynlik davranışlarından, davranış kalıplarından ya da kümelerinden oluşmaktadır. Maccoby ve Martin (1983), Baumrind'in (1971) sınıflandırmasını gözden geçirerek duyarlılık/kabul ve talepkarlık/kontrol boyutlarını temel alarak dört ebeveynlik biçimi tanımlamıştır. Duyarlılık/kabul boyutu; anne-babanın çocuklarının ihtiyaçlarını kabul ederek ve destekleyerek onun ile ilgilenme düzeyini; talepkarlık/kontrol boyutu ise anne-babanın çocuğun sorumlu ve olgun davranışlar göstermesine ilişkin beklenti düzeyini ve kısıtlayıcı olma derecesini ifade etmektedir. Boyutlar birbirinden bağımsız olarak ele alınmıştır. Ebeveynler bu boyutlardaki düzeyleri açısından farklılık göstermektedirler. Örneğin, ebeveynlerin duyarlılıkları yüksekken, talepkarlık düzeyleri düşük olabilmektedir. Duyarlılık/kabul ve talepkarlık/kontrol boyutlarının farklı düzeylerde birleştirilmesi ile oluşturulan dört ebeveynlik biçimi (Tablo 1.4), yüksek ya da düşük düzeydeki olumlu ya da olumsuz ebeveynlik davranışlarını ve çocuk üzerindeki etkilerini içermektedir (Maccoby ve Martin, 1983).

Tablo 1.4. Ebeveynlik Biçimleri

		Talepkarlık/Kontrol	
		Yüksek	Düşük
Duyarlılık/Kabul	Yüksek	Yetkeli	İzin Verici - Müsamahakar
	Düşük	Yetkeci	İzin Verici - İhmalkar

Kaynak: Maccoby, E. E., & Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of family: Parent-child interaction. NY: Wiley, p. 82.

Yüksek düzeyde duyarlılık/kabul ve talepkarlık/kontrol gösteren ebeveynler yetkeli olarak tanımlanırken, düşük duyarlılık/kabul ve yüksek düzeyde talepkarlık/kontrol gösteren ebeveynler yetkeci olarak gruplandırılmışlardır. Maccoby ve Martin (1983), Baumrind'in (1971) tanımladığı ebeveyn kontrolünün düşük olduğu izin verici ebeveynlik biçimini duyarlılık/kabul boyutunun düzeyine göre iki gruba ayırmışlardır. Yüksek düzeyde duyarlılık/kabul ancak düşük talepkarlık/kontrol gösteren ebeveynler izin verici-müşahamakar olarak tanımlanırken, duyarlılık/kabul ve talepkarlık/kontrol boyutlarının ikisinde de düşük olan ebeveynler izin verici-ihmalkâr grubunda yer almışlardır.

Yetkeli ebeveynler, özerklik gelişimine ve kurallara uyulmasına eşit derecede önem vermektedirler. Çocukların belirli davranış standartlarına uymalarını beklerken, aynı zamanda çocuklarının birey olma duygularını desteklemeye çalışmaktadırlar. Çocuklarının gelişim düzeylerine uygun beklentiler önermekte ve ebeveynlik izleme davranışları sergilemekte (örn., kural koyma ve uygulama), çocuklarının çevrelerini uyaranlar açısından zenginleştirmeye ve çocukları ile iletişim kurmaya önem vermektedirler. Yetkeci anne ve babalara göre daha az cezalandırıcı davranışlarda bulunmakta ve çocuğun uygun olmayan davranışlarını açıklamalar yaparak şekillendirmeye çalışmaktadırlar.

Yetkeci ebeveynlik; çocuğun davranışlarının anne ve babanın beklentilerine uyacak şekilde kontrol edilmesini ifade etmektedir. Yetkeci ebeveynler disipline çok önem vermektedirler ve disiplin yöntemi olarak cezayı kullanmaktadırlar. Çocukları ile iletişim kurmaya ve çocuklarının bireyselliklerini geliştirmelerini desteklemeye önem vermeyen yetkeci ebeveynler çocuklarının özerklik gelişimlerinin engellenmesine neden olabilmektedirler (Smith, 2011).

İzin verici-müşamahakar olarak tanımlanan anne-babaların özellikleri arasında kabul edici ve aşırı duyarlı olma, disipline önem vermeme ve pek fazla talepkar olmama sayılmaktadır. Müsamahakar ebeveynlik biçiminde düşük ebeveyn otoritesi görülürken, çocuk yetiştirme yönteminin çocuk tarafından şekillendirildiği gözlemlenmektedir. İzin verici-ihmkar ebeveynler ise aile yaşamını kendi istekleri temelinde şekillendiren, çocukları ile fazla iletişim kurmayan ve çocuklarının yaşamı ile fazla ilgilenmeyen ebeveynler olarak tanımlanmaktadırlar.

Farklı kültürlerde yapılan araştırmalarda (örn., Kim ve Ge, 2000; Sümer ve Güngör, 1999), yetkeli ebeveynlerin çocuklarının, diğer ebeveynlik biçimlerini benimseyen ebeveynlerin çocuklarına göre psikolojik ve sosyal yetkinliklerinin daha iyi düzeyde, öz saygılarının daha yüksek ve madde kullanımı gibi zararlı davranışları gösterme olasılıklarının daha düşük olduğu bulunmuştur. Baumrind'in (1971) vurguladığı gibi yetkeli ebeveynlik biçiminin çocukların psikolojik ve sosyal gelişimlerinin sağlıklı bir şekilde olabilmesi açısından en ideal ebeveynlik biçimi olduğu kabul edilmektedir (Steinberg, 2001). Bu nedenle çocuğa fiziksel ve duygusal destek

verilmesinin, çocuğun özerkliğinin desteklenmesinin ve gelişim düzeyine uygun beklentiler geliştirilmesinin en olumlu sonuçları doğuracağı vurgulanmıştır.

Yetkeci ebeveynlik biçiminin (Baumrind, 1971) ve izin verici-ihmkar ebeveynliğin olumsuz sonuçları (örn., saldırgan davranışlar gösterme) olduğu, izin verici-müsamahakar ebeveynliğin çocuklar üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkileri olabildiği vurgulanmıştır (örn., Lamborn, Mounts, Steinberg ve Dornbusch, 1991). Yetkeli ebeveynlik dışındaki ebeveynlik biçimlerinin hem içselleştirme sorunları (örn., depresyon) hem de dışsallaştırma sorunları (örn., suç işleme), düşük öz saygı ve düşük akademik başarı ile ilişkili olduğu gösterilmiştir (örn., Barber, Stolz ve Olsen, 2005; Steinberg, Lamborn, Darling, Mounts ve Dornbusch, 1994). Ancak ebeveynlik tutumlarının mı çocukların bu tür sorunlar yaşamalarına neden olduğu, yoksa gelişimsel açıdan bu tür sorunlar yaşayan çocukların mı ebeveynlerinin bu tür ebeveynlik biçimlerini benimsemelerine neden oldukları belirlenememiştir.

Ebeveynlik biçimleri tercihlerindeki kültürel farklılıklar çok sayıda çalışmada incelenmiştir. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nde yetkeli ve izin verici-ihmkar ebeveynlik biçimlerinin en yaygın olarak görülen ana-babalık biçimleri olduğu ortaya konmuştur (Lamborn ve ark., 1991; Steinberg ve ark., 1994). Türkiye'de ise yetkeci ve izin verici-müsamahakar ebeveynlik biçimlerinin daha fazla görüldüğü belirlenmiştir (Sümer ve Güngör, 1999). Ancak, ebeveynlik biçimlerinin her kültürde aynı davranışları ve tutumları içermeyebileceği ve bu nedenle ebeveynlik davranışlarının belirli bir ebeveynlik biçimi altında toplanmadan incelenmesi gerektiği savunulmuştur (Cheung ve McBride-Chang; 2008).

1.4.1.2. Ebeveynliğe Boyutsal Yaklaşım

Ebeveynlik biçimleri tipolojisi ebeveyn davranışlarını ve bu davranışların çocuklar ve gençler üzerindeki etkilerini incelemek için yaygın bir şekilde kullanılmaktadır (örn., Kim ve Ge, 2000; Lamborn ve ark., 1991). Ancak tipolojik yaklaşımın; ebeveynlik biçimlerinde yer alan davranışları ayrı ayrı değil bir arada değerlendirdiği ve ebeveynlik biçimleri bazı ebeveyn davranışlarını içermediği için ebeveynliğin tüm süreçlerinin anlaşılmasını ve etkilerinin belirlenmesini zorlaştırdığı savunulmaktadır (Darling ve Steinberg, 1993).

Son yıllarda ebeveynliği oluşturan boyutların (örn., sıcaklık ve kontrol; Studsrod ve Bru, 2009) ve bu boyutların belirlenmesinde kullanılan davranışsal göstergelerin (örn., izleme ve eleştiride bulunma; McKee ve ark., 2008) etkilerinin araştırılmasının önemi vurgulanmıştır. Tipolojik bir yaklaşım benimsemek yerine ebeveynlik davranışlarının farklı bağlamlardaki etkilerinin incelenmesi ve ebeveynlik gibi karmaşık bir yapının daha iyi anlaşılabilmesi için daha yararlı olduğu savunularak ebeveynlik boyutlarına odaklanılmaya başlanmıştır (Barber, 1996).

Ebeveynlik boyutlarının çalışılmasında ebeveynlik biçimlerine temel olan boyutların birbirinden tam olarak ayrışmadığı ve boyutların belirli bir kavramın zıt kutuplarında yer almadığı görüşünün etkili olduğu belirtilmektedir (Barber ve ark., 2005). Ebeveynlik boyutlarının birbiri ile ilişkili oldukları ve ebeveyn-çocuk ilişkilerinde farklı düzeylerde etkilerinin olduğu gösterilmiştir (Rogers, Buchanan ve Winchell, 2003) Bu nedenle tipolojik yaklaşımın ve boyutsal yaklaşımın kavramsal açıdan örtüşükleri söylenebilir. Ebeveynlik çalışmalarını yönlendiren bu iki yaklaşımın ebeveynlik boyutlarını temel almaları gibi ortak yönlerinin olduğu ve birbirilerini tamamladıkları savunulmaktadır (Darling ve Steinberg, 1993).

Ancak, boyutsal yaklaşım ve tipolojik yaklaşım arasında önemli farklar da bulunmaktadır. Tipolojik yaklaşımda; ebeveyn sıcaklığı ya da kontrolü gibi boyutlar kümelenerek bir arada değerlendirilirken; boyutsal yaklaşımda ebeveynliğin boyutları ayrıştırılarak bu boyutlarda yüksek ya da düşük olarak görülen ebeveyn davranışları incelenmektedir ve psikolojik kontrol ebeveynliğin önemli bir bileşeni olarak kabul edilmektedir (Schaefer, 1965). Kontrolün psikolojik kontrol ve davranışsal denetim olarak ayrılarak bu iki boyutun çocuğun işlevselliği üzerinde etkilerinin farklı olduğunun vurgulanması ve ebeveynlik boyutlarının çocuğun bakış açısından ölçülmesi, boyutsal yaklaşımın farklı ve güçlü yanları olarak görülmektedir (Darling ve Steinberg, 1993).

1.4.1.3. Ebeveynlik Boyutları

Ebeveynlik çalışmalarında uzun bir aradan sonra yeniden araştırılmaya başlanan boyutsal yaklaşım (Steinberg ve ark., 1994), ilk kez Schaefer (1965) tarafından önerilen üç boyutlu tanımlamaya dayanmaktadır. Schaefer (1965) “kabullenmeye

karşı reddetme”, “psikolojik özerkliğe karşı psikolojik kontrol” ve “katı kontrole karşı katı olmayan kontrol” olmak üzere üç ebeveynlik boyutu tanımlamıştır. Schaefer’in (1965) önerdiği bu üç boyutlu yaklaşım, ebeveynlik tipolojisi (Baumrind, 1971) ile tutarlılık göstermektedir (Steinberg ve ark., 1994).

Schaefer (1965), Baumrind (1971) gibi gözlem yöntemi kullanmak yerine çocukların ifadelerini temel alarak ebeveynlik boyutlarını ölçmüştür. Psikologlar tarafından önerilen ebeveynlik davranışlarının küme analizine dayanarak “Çocukların Ebeveyn Davranışlarını Değerlendirme Endeksi”ni geliştirmiştir (Schaefer, 1965a; 1965b). Bu endeksin ve ileriki yıllarda geliştirilen sürümlerinin en yaygın kullanılan ebeveynlik boyutlarını ölçme araçları arasında oldukları belirtilmektedir (Barber ve ark., 2005).

Baumrind’in (1971) ebeveynlik tipolojisi yaklaşımını geliştirmesi ile ebeveynlik boyutlarına olan ilgi azalmış ama 1990’lı yıllarda boyutlar tekrar araştırılmaya başlanmıştır. Barber (1996) ve daha sonra Barber ve arkadaşları (2005), Schaefer’in (1965) önerdiği ebeveynlik boyutlarını düzenleyerek, boyutları ebeveyn desteği, psikolojik kontrol ve davranışsal denetim olarak adlandırmışlardır. Üç boyutlu tanımlama, farklı yöntemler kullanılarak çok sayıda bağlamda ve kültürde denenmiştir ve boyutların geçerliliği doğrulanmıştır (örn., Barber, Xia, Olsen, McNeely ve Bose, 2012; Kuppens, Grietens, Onghena ve Michiels, 2009).

Bu çalışmalarda annelerin, babaların ve çocukların ebeveynlerin desteğine, davranışsal denetimine ve psikolojik kontrolüne ilişkin değerlendirmelerine dayanarak üç boyut arasında farklılıklar olduğu ortaya konulmuştur. Ebeveynlik boyutlarının olumlu ya da olumsuz bütün ebeveynlik davranışlarını açıklamadığı kabul edilmesine karşın birçok araştırma (örn., Barber ve ark., 2005; Grotevant ve Cooper, 1985) ebeveyn-çocuk ilişkilerini tanımlayan önemli değişkenler olduklarını desteklemektedir.

Bu çalışmada ebeveyn desteği, psikolojik kontrol ve davranış denetimi ile kimlik statüleri arasındaki ilişki incelenmektedir. Bu çalışmada kullanılan “Leuven Ana Babalık Ölçeği”nde (Soenens ve ark., 2004) ebeveyn desteği “duyarlılık” olarak adlandırılmaktadır ve duyarlılık boyutu ebeveyn desteği ile aynı özellikleri içermektedir. Alan yazınında daha yaygın olarak Barber’ın (1996) önerdiği gibi

“ebeveyn desteği” kavramı kullanıldığı için bu bölümde “duyarlılık” boyutu “ebeveyn desteği” olarak adlandırılmıştır. Ayrıca son yıllarda ayrı bir ebeveynlik boyutu olarak tanımlanan (Silk, Morris, Kanaya ve Steinberg, 2003; Soenens, Vansteenkiste, Sierens ve Buehler, 2009) ve kimlik biçimlenmesi ile ilişkili araştırmalarda (örn., Luyckx, Soenens, Smits, Goossens ve Vansteenkiste, 2007a) yer verilen “özerklik desteği” boyutu da ebeveynlik boyutu olarak incelenmektedir.

Bu bölümde öncelikle ebeveyn desteği (duyarlılık), psikolojik kontrol, davranışsal denetim ve özerklik desteği boyutları tanımlanarak ebeveynlik boyutları ile ilişkili araştırmaların bulguları sunulmuştur. Daha sonra ebeveynlik boyutları ile siyasal kimlik biçimlenmesi arasındaki ilişkinin tanımlanması amacı ile bu alanda yapılan çalışmaların bulgularına yer verilmiştir.

1.4.1.3.1. Ebeveyn Desteği (Duyarlılığı)

Schaefer’in çalışmalarında (1965a; 1965b) kabullenmeye karşı reddetme olarak adlandırılan boyut, ileriki yıllarda yeniden değerlendirilerek “ebeveyn desteği” adını almıştır (Barber, 1996; Barber ve ark., 2005). Schaefer (1965a) ebeveyn desteğini; olumlu değerlendirmeyi, yakınlığın paylaşılmasını ve duygusal desteği içeren sevgi olarak tanımlamıştır. Barber (1996) da ebeveyn desteğinin ebeveynlerin kabul edici, ilgili ve sevecen davranışlarını içerdiğini vurgulamıştır. Ebeveyn desteği duyarlılık, sıcaklık ya da kabullenme olarak da ifade edilmektedir (Sevim, 2014). Ebeveynlik tipolojisinde (Maccoby ve Martin, 1983) duyarlılık; ebeveynlerin çocuklarının ihtiyaçlarına dikkat etme, çocuklarının duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarına özen gösterme düzeylerini ve ebeveyn-çocuk ilişkisindeki sıcaklığı ifade etmekte, sevgiye dayalı ilişki yaşama derecesini göstermektedir. Tanımların gösterdiği üzere ebeveyn desteği ve duyarlılık boyutu benzer davranışları içermektedir.

Ebeveyn desteği çocuğun temel ihtiyaçlarından biri olan kabul görme ihtiyacını karşıladığı için ebeveyn desteği ile farklı psikolojik ve sosyal değişkenler arasındaki ilişki incelenmiştir (örn., Grotevant ve Cooper, 1985; Meeus, Oosterwegel ve Vollebergh, 2002; Withrow, Hall ve Moradi, 2003). Örneğin ebeveyn desteğinin, çocuğun ya da ergenin sosyal açıdan girişimci olması (Barber, 1996), düşük düzeyde içselleştirme ve dışsallaştırma davranışları göstermesi (örn., McKee ve ark., 2008) ile

ilişkili olduğu gösterilmiştir. Farklı kuramlar ve modeller ebeveynlik davranışlarını ve tutumlarını farklı şekillerde açıklamaktadır ancak çocuğun fiziksel, psikolojik, sosyal gelişimini destekleyen ilgili ve duyarlı ebeveynlik davranışlarının olumlu gelişimsel sonuçlar ile ilişkili olduğu kabul edilmektedir (Barber ve ark., 2005; Maccoby ve Martin, 1983).

1.4.1.3.2. Psikolojik Kontrol

Ebeveynlik biçimlerinin (Baumrind, 1971) temellendirildiği kontrol boyutundan farklı olarak Schaefer (1965a) psikolojik kontrolün ve davranışsal denetimin farklı boyutlar olarak ele alınması gerektiğini, bu iki boyutun çocuk ile ebeveynler arasındaki ilişki üzerinde farklı etkilerinin olduğunu savunmuştur. Psikolojik kontrol; suçlu hissettirme, utandırma ve sevginin gösterilmemesi gibi yönlendirici ebeveynlik taktiklerinin kullanılmasını içeren çocukların düşüncelerine ve duygularına müdahale edici ebeveynlik davranışlarını tanımlamak için kullanılmaktadır (Barber, 1996). Ebeveynler, çocuklarını kendilerine bağımlı olmaları için yönlendirme ve koşullu kabul gibi psikolojik kontrol taktiklerini kullanabilmektedirler. Bu kontrol taktikleri, ebeveyn ilgisinin ve sevgisinin ebeveynlerin taleplerine uymaya bağlı olduğunu ifade etmektedir. Utanç, suçluluk, gurur ve ayrılık kaygısı gibi baskılayıcı duyguları tetikleyerek çocukları uymaya zorlamaktadır (Barber, 1996). Bu nedenle, ebeveynlerin kullandıkları kontrol taktikleri çocuğun özerklik geliştirme düzeyini etkileyebilmekte ve kendilik değerini azaltabilmektedir (Barber ve ark., 2012).

1990'lı yıllardan itibaren gelişim psikologları özellikle psikolojik kontrol boyutuna tekrar ilgi göstermişler ve farklı değişkenler ile ilişkilerini incelemişlerdir. Bu araştırmalarda psikolojik kontrolün düşük benlik saygısı ve öz değer (Soenens, Vansteenkiste, Luyten, Duriez ve Goossens, 2005) ile ilişkili olduğu gösterilmiştir. Ayrıca psikolojik kontrolün içselleştirme (Barber ve ark., 2005) ve dışsallaştırma sorunları (McKee ve ark., 2008) gibi gelişimsel açıdan olumsuz sonuçlar ile ilişkili olduğu bulunmuştur.

Psikolojik kontrolün olumsuz etkileri gösterilmiş olsa da farklı kültürlerde yapılan çalışmalarda, özellikle Asya kültürlerinde gerçekleştirilen araştırmalarda (örn., Cheung ve McBride-Chang, 2008; Stewart, Bond, Deeds ve Chung, 1999)

ebeveynlerin kısıtlayıcı ve kontrol edici olurken aynı zamanda çocuklarına karşı sıcaklık ve ilgi de gösterebildikleri ortaya konmuştur. Kùltürler arası farklılıklar Kağıtçıbaşı'nın (1996; 2000) ebeveyn davranışları ile benlik gelişimi arasındaki ilişkiyi tanımladığı "Aile Değişim Modeli" ile açıklanabilmektedir.

Kağıtçıbaşı (1996; 2000) modelinde ebeveyn denetiminin, duygusal yakınlığın ve özerklik desteğinin toplulukçuluğun yüksek olduğu kùltürlerdeki ailelerde bir arada bulunabildiğini ve sosyalleşmenin amacının duygusal yakınlığı ve birbirine bağımlılığı geliştirmek olduğunu önermektedir. Bu tür çocuk yetiştirme davranışlarının karşılıklı-bağlı aile bireylerinden oluşan toplulukçu aileler tarafından benimsendiği farklı kùltürlerde yapılan birçok araştırmada gösterilmiştir (örn., Cheung ve McBride-Chang, 2008; Greenfield, Keller, Fuligni ve Maynard, 2003; Kağıtçıbaşı, 1981).

1.4.1.3.3. Davranışsal Denetim

Davranışsal denetim, çocuk davranışlarını izleme ve düzenleme gibi kontrol etmeyi amaçlayan ebeveynlik davranışlarını ifade etmektedir (Barber, 1996). Davranışsal denetimin ve psikolojik kontrolün farklı davranışları içeren ve çocuk üzerinde farklı etkileri olan iki ayrı boyut oldukları gösterilmiştir (Barber ve ark., 2005; Barber ve ark., 2012). Davranışsal denetim de psikolojik kontrol gibi kontrol davranışlarını içermektedir, ancak iki boyut arasında ebeveynlerin kontrol uyguladıkları davranışlarda ve sosyalleştirme çabalarını odakladıkları gelişim alanlarında farklılıklar görülmektedir (Smetana ve Daddis, 2002).

Mantıklı nedenlere dayanılarak kullanıldığında davranışsal denetimin, psikolojik kontrolün aksine, çocuk için yararlı psikolojik ve sosyal sonuçları ortaya çıkaran olumlu bir ebeveynlik stratejisi olduğu belirtilmektedir (Barber ve ark., 2005). Örneğin, davranışsal denetimin toplum yanlısı davranışlar (Barber ve ark., 2005) ve olumlu akran ilişkileri ile pozitif yönde (McElhaney, Porter, Thompson ve Allen, 2008), antisosyal davranışlar ve dışsallaştırma davranışları ile negatif yönde (Barber ve ark., 2005; Grolnick ve Pomerantz, 2009) ilişkili olduğu belirlenmiştir. Ancak, davranışsal denetim ile içselleştirme ve dışsallaştırma sorunları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacı ile yapılan çalışmaların bulgularında tutarsızlıklar görülmektedir.

Örneğin, Manzeske ve Stright'in (2009) çalışmasında ergenlikteki yüksek düzeyde davranışsal kontrolün zayıf duygusal düzenleme ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Benzer çalışmalar ile çelişen bulgulara ulaşılması, araştırmada ebeveynlerin davranışsal denetime ilişkin geriye dönük değerlendirmeler yapmalarından kaynaklanmış olabileceği şeklinde yorumlanmıştır. Yapılan araştırmalarda, davranışsal denetimin olumlu etkileri olduğuna ilişkin genel yargıyı desteklemeyen farklı bulgulara ulaşılmasının çalışmalar arasında katılımcıların yaşı, davranışsal denetimin tanımlanması ve ölçüm yöntemleri açısından farklılıklar olmasından kaynaklandığı öne sürülmektedir.

Araştırmacılar davranış denetiminin çocuklar ve gençler üzerindeki etkilerini incelerken ebeveynlik davranışları ile çocuk davranışı arasındaki doğrusal olmayan ilişkileri de araştırmışlardır. Örneğin, ilkökul çocuklarının ve ailelerinin dört yıl süresince izlendiği boylamsal bir araştırmada (Putnick ve ark., 2008), ebeveynlerin davranışsal denetiminin çocukların sosyal kabul düzeyini ve davranış sorunlarını doğrudan yordamadığı, davranışsal denetimin benlik algısını etkileyerek çocukların davranışları üzerinde etkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca birçok çalışma davranışsal denetimin olumlu gelişimsel sonuçlar ile ilişkili olduğunu desteklerken, bu ilişkinin davranışsal denetim yüksek düzeyde ebeveyn desteği ile birlikte gösterildiğinde ortaya çıktığı vurgulanmaktadır (Williams, Ciarrochi ve Heaven, 2012).

1.4.1.3.4. Özerklik Desteği

Özerklik gelişimi ile ilgili çalışmalarda aileden ayrışmayı içeren, aileden kopmadan bireyselleşmeyi vurgulayan ve aile ile ilişkilerin devam ettirilerek özerklik kazanıldığını ifade eden farklı görüşler ve tanımlamalar sunulmuştur (Özdemir ve Çok, 2011). Özerklik desteğinin araştırıldığı ilk çalışmalarda özerklik desteği psikolojik kontrolün karşıt boyutu olarak tanımlanmıştır (Schaefer, 1965b). Ancak bazı araştırmacılar (örn., Barber ve ark., 2012; Silk ve ark., 2003) psikolojik kontrol ile özerklik desteğinin birbirinden bağımsız iki ayrı boyut olduğunu savunmaktadırlar. Son yıllarda ise "Öz Belirleme Kuramı"na dayandırılarak iki boyutun birbiri ile ilişkili değişkenler oldukları görüşü önerilmiş ve bu görüş birçok araştırma (örn., Soenens ve Vansteenkiste, 2005; Vansteenkiste, Zhou, Lens ve

Soenens, 2005) ile desteklenmiştir. İki görüş arasındaki farklılığın özerklik desteği tanımlarındaki farklılıklardan kaynaklandığı belirtilmektedir (Soenens ve ark., 2009).

Özerklik desteğinin psikolojik kontrolden bağımsız bir değişken olduğunu savunan Silk ve arkadaşları (2003) tarafından özerklik desteği; ebeveynlerin çocuklarını kendilerini bağımsız bir şekilde ifade etmeleri, ebeveynlerinin desteği ya da müdahalesi olmadan sorunlarını değerlendirmeleri, sorunları ile ilgili kendi başlarına karar almaları ve çözmeleri yönünde cesaretlendirilmeleri olarak tanımlanmıştır. Silk ve arkadaşlarının (2003) çalışmasında bağımsızlığın teşvikinin psikolojik kontrolden ayrı bir boyut olduğu, içselleştirme ve dışsallaştırma sorunları ile negatif yönde ilişkili olduğu gösterilmiştir.

Özerklik desteğinin bağımsızlığın teşvik edilmesi olarak tanımlanması görüşüne karşın “Öz Belirleme Kuramı”nda (Ryan ve Deci, 2000) ebeveynlerin özerklik desteği “iradeli işlevselliğin teşvik edilmesi” olarak kavramsallaştırılmıştır. İradeli işlevselliği destekleyen ebeveynlerin çocuklarının bakış açısını alabildikleri, sorunlarının çözümü için seçenekler sundukları ve güvenli olan tercihleri dikkate alarak seçim yapmayı öğrettikleri ifade edilmiştir. Çocuklarının kendi ilgi alanlarını ve değerlerini fark etmelerine olanak vererek, bireysel farkındalıklarının artması için gerekli önerileri ve desteği sunmaktadırlar. Buna karşın psikolojik kontrol uygulayan ebeveynler, kendi isteklerini ve ihtiyaçlarını çocuklarına dayatmakta ve kendi beklentilerine uygun davranmaları için baskı uygulamaktadırlar.

Özerklik desteğinin karşıt boyutunun psikolojik kontrol değil, bireylerin kararlarının ve davranışlarının dışsal ya da içsel zorlamalar nedeni ile kontrol edildiği duygusu olduğu belirtilmiştir (Soenens ve ark., 2009). Psikolojik kontrol ve özerklik desteği arasında yüksek düzeyde negatif ilişki olduğu gösterilmiştir (Soenens ve Vansteenkiste, 2005). İradeli işlevselliğin desteklenmesinin çocukların psikolojik durumlarını ve akademik başarılarını güçlü bir şekilde yordadığı bulunmuştur (Grolnick, Ryan ve Deci, 1991).

Bu çalışmada kullanılan “Leuven Ana Babalık Ölçeği”nin (Soenens ve ark., 2004) özerklik desteğini ölçen maddeleri “Öz Belirleme Kuramı”nın (Ryan ve Deci, 2000) özerklik tanımına dayanmaktadır. Kültürler arası çalışmalarda Türkiye gibi

toplulukçuluğun yüksek olduğu toplumlarda bağımsızlık kazanarak değil, aile ile ilişkileri korurken özerklik kazanılmasının daha olumlu görüldüğü (Kağıtçıbaşı, 2005) belirtilmiştir. Özerklik gelişiminin bu tür toplumlarda iyi oluş ya da akademik motivasyon gibi olumlu yaşantılar ile ilişkili olduğu gösterilmiştir (Vansteenkiste ve ark., 2005). Ayrıca, farklı ülkelerde yapılan araştırmalarda da (örn., Luyckx ve ark., 2007a; Neimiec ve ark., 2006) özerklik desteğinin çocuğun olumlu davranışlar (örn., okula uyum), beceriler (örn., öz düzenleme becerisi) ve duygular geliştirmesi ile pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur.

1.4.1.4. Ebeveynlik ve Kimlik Biçimlenmesi

Kimlik biçimlenmesi, bireyin çevresi ile olan etkileşimleri (Erikson, 1968) ve sosyal ilişkilerini etkileyen bağlamsal özellikler ile ilişkili (Beyers ve Goossens, 2008) bir süreç olarak görülmektedir. Bireylerin tutumları, davranışları ve inanışları ilk olarak aile ortamında şekillenmeye başlamaktadır. Ebeveynler rol model olarak, doğrudan tutumlarını ve görüşlerini aktararak bireylerin sosyalleşme süreçlerini şekillendirmektedirler (Hess ve Torney, 1967). Ebeveynlerin bireylerin belirli kimliklere yaptıkları içsel yatırımlarını güçlendirerek ya da yeni kimlik seçenekleri aramalarına neden olarak (Crocetti ve ark., 2008b) kimlik biçimlenmesinde önemli düzeyde rol oynadıkları kabul edilmektedir (Beyers ve Goossens, 2008; Marcia, 1966; Smits ve ark., 2008).

Ebeveynliğin kimlik biçimlenmesindeki rolünün incelendiği araştırmalarda kimlik biçimlenmesinin kimlik statüleri, boyutları ya da stilleri ile incelendiği; ebeveynlik tutumlarının ve davranışlarının da ebeveynlik boyutları ya da biçimleri ile incelendiği görülmektedir. Farklı yaklaşımlara rağmen genel olarak ebeveynlerin yakınlık, sıcaklık ve özerklik desteği gösterdikleri, bireyselleşmeyi cesaretlendirdikleri aile ortamının çocukların kimlik arayışlarına ve belirli kimliklere içsel yatırım yapmalarına katkı sağladığı bulunmuştur (Beyers ve Goossens, 2008; Grotevant ve Cooper, 1985; Quintana ve Lapsley, 1990). İçsel yatırımı yüksek düzeyde olan ergenlerin ebeveynleri tarafından kabul gördüklerini ve güvenildiklerini hissettikleri (Meeus, Oosterwegel ve Vollebergh, 2002), aynı zamanda ebeveynlerine güvendikleri ve ebeveynleri ile olumlu ilişkileri olduğu (Crocetti ve ark., 2008b) ifade edilmiştir.

Duyarlılık ve özerklik desteği gibi özellikleri içeren aile ortamlarının kimlik gelişimine olumlu katkılarının olduğu kabul edilmektedir. Ancak, ergenlerin ailelerine bağlılıklarının kimlik süreçlerinin önemli bir yordayıcısı olmadığını vurgulayan araştırmalar da bulunmaktadır (Frank, Pirsch ve Wright, 1990). Bu bağlamda özerklik desteği ile bağımsızlık kazanma ilişkisi sıkça tartışılmaktadır. Bazı araştırmacılar (örn., Sartor ve Youniss, 2002) duygusal olarak ebeveynlerden uzaklaşmanın özerklik geliştirilmesinin ön koşulu olmadığını savunmaktadırlar. Erikson (1968) ve Marcia (1993) olumlu kimlik gelişimi için aile ile duygusal bağların korunmasının ama aynı zamanda bağımsızlığın kazanılmasının gerektiğini vurgulamışlardır. Ergenlerin bireyselliklerini gösterirken aileleri ile bağlarını da koruyabildikleri belirtilmektedir (Berzonsky ve ark., 2007). Özerklik desteğinin kimlik arayışının artması ve içsel yatırımda tercih hakkı olduğunun hissedilmesi ile ilişkili olduğu gösterilmiştir (Roth, Assor, Niemiec, Ryan ve Deci, 2009).

Ebeveynlik boyutlarından psikolojik kontrolün sağlam ve bütünleştirilmiş kimlik geliştirilmesine zarar verdiği çok sayıda araştırmada gösterilmiştir (Baumeister, Shapiro ve Tice, 1985; Luyckx, Soenens, Vansteenkiste, Goossens ve Berzonsky, 2007b; Vansteenkiste ve ark., 2005;). Müdahale teknikleri kullanarak psikolojik kontrol uygulayan ebeveynler, çocukların değerlerini ve ihtiyaçlarını dikkate almadan çocuklarını kendi standartlarına uymaya zorlamaktadırlar. Olumlu psikolojik gelişim için önemli bir etken olduğu belirtilen (Smetana ve Daddis, 2002) özel alanın oluşturulmasını engelleyen müdahaleci ebeveynliğin gençlerin ebeveynlerine karşı gelmesi ya da onların değerlerini ve görüşlerini reddetmesi ile sonuçlanabilmektedir.

Psikolojik kontrolün gençlerin kaygılı ve kararsız olmalarına neden olması sonucunda gençler bir kimliğe yatırımda bulunmayarak farklı kimlik seçeneklerini sürekli düşünme ve araştırma sürecine girebilmektedirler (Baumeister ve ark., 1985). Psikolojik kontrolün özerklik gelişimini, kimlik arayışını ve içsel yatırımını engellemesinde birçok nedenin rol oynadığı belirtilmektedir. Bu nedenler arasında benliklerini tanımlamak için gereken sağlıklı etkileşimlerin eksikliği, çocukların değersiz olduklarının ima edilmesi ve yetkinlik duygusunun gelişmesi için sınırlı olanakların olması sayılmaktadır (Barber, 1996).

Kimlik biçimlenmesini ebeveynlik değişkenleri ile ilişkili olarak inceleyen araştırmaların çoğunlukla Marcia'nın (1966) "Kimlik Statüsü Yaklaşımı"nı temel aldığı görülmektedir. Ebeveynlik ve kimlik arasındaki ilişki, kimlik statüsü puanlarının ebeveyn ya da aile değişkenleri ile ilişkili olarak (örn., Adams ve Jones, 1983; Quintana ve Lapsley, 1990; Sartor ve Youniss, 2002) ya da belirli kimlik statülerine sınıflandırılan bireylerin ebeveyn ve aile özellikleri tanımlanarak (örn., Schultheiss ve Blustein, 1994) incelenmektedir.

Ebeveynlik davranışlarının ve tutumlarının kimlik statülerine göre incelendiği araştırmalarda, ebeveyn desteğinin başarılı kimlik ve ipotekli kimlik statüleri ile olumlu, dağınık kimlik statüsü ile olumsuz yönde ilişkili olduğu bulunmuştur (Sartor ve Youniss, 2002; Schultheiss ve Blustein, 1994). Ebeveyn desteğinin ipotekli kimlik statüsü ile pozitif yönde ilişkili olduğunun bulunması, gençlerin kimlik arayışına girmeyerek ebeveynlerinin değerlerini benimsemeyi tercih etmeleri ile açıklanmıştır (Côté ve Levine, 1983). Genel olarak dağınık kimlik statüsünde olan bireylerin ebeveynleri ile ilişkilerinin güçlü olmadığı kabul edilmektedir (Adams ve Jones, 1983; Marcia, 1993).

Ebeveyn desteğinin ideoloji alanında başarılı kimlik ile pozitif, kişiler arası alanda dağınık kimlik statüsü ile negatif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur (Frank ve ark., 1990). Ebeveyn desteği ile ilgili kimlik alanlarındaki bulguların erkekler için geçerli olduğu ancak ebeveynlik desteğinin kadınların ipotekli kimlik statüsünde olmaları ile ilişkili olduğu gösterilmiştir (O'Connor, 1995). Başarılı ya da askıya alınmış kimlik statüsünde olan kızların annelerini bağımsızlığı cesaretlendiren ve nadiren kontrol edici davranışlar sergileyen ebeveynler olarak değerlendirdikleri (Adam ve Jones, 1983) belirlenmiştir.

Daha yakın zamanda yapılan kimlik biçimlenmesinde ebeveynlerin rolünün incelendiği çalışmalarda kimlik boyutları da incelenmektedir. Örneğin, ebeveynlerin psikolojik kontrolünün kimlik boyutları ile ilişkisinin araştırıldığı 18 yaşındaki üniversite öğrencileri ile yapılan boylamsal bir araştırmada (Luyckx ve ark., 2007b) içsel yatırımda bulunma ve içsel yatırımla özdeşleşme boyutları ile psikolojik kontrol arasında negatif yönde ilişki olduğu bulunmuştur. Ailenin ergenlikte olduğu gibi beliren yetişkinlik döneminde de gençlerin kimlik gelişimlerinde etkileri olduğu ve

psikolojik kontrolün gençlerin seçimlerinden daha az emin olmalarına neden olduğu ya da içsel yatırımda bulunmalarını zorlaştırdığı belirtilmiştir.

Kimlik boyutlarının ebeveyn desteği ile ilişkisi incelendiğinde içsel yatırımda bulunma, içsel yatırımla özdeşleşme, seçeneklerin derinlemesine araştırılması ile destekleyici aile ortamı arasında pozitif yönde ilişki olduğu bulunmuştur (Luyckx, Goossens, Soenens ve Beyers, 2006b; Meeus ve ark., 2002). Ayrıca, içsel yatırım ve seçeneklerin derinlemesine araştırılması ile ebeveynlerden duygusal olarak uzaklaşma arasında negatif yönde ilişki olduğu gösterilmiştir (Luyckx ve ark., 2006b). Ebeveynlere yakın hissetmenin kimliğe ilişkin bilgi edinmeye çalışarak içsel yatırımda bulunma olasılığını arttırdığı belirtilmektedir (Schultheiss ve Blustein, 1994).

Kimlik boyutları ile ebeveynlik arasındaki ilişkinin ebeveynin cinsiyetine göre farklılaştığı gösterilmiştir. Beyers ve Goossens (2008) 19 yaşındaki ergenler ile yaptıkları boylamsal araştırmada seçenekleri derinlemesine araştırmayı annelerin değil babaların cesaretlendirdiklerini, içsel yatırımda bulunmayı ise babaların değil annelerin desteklediklerini bulmuşlardır. Bulgular ebeveynlerin toplumsal cinsiyet rollerine uygun olarak hareket etmeleri; annelerin şefkatli rolleri ile tutarlı olarak kimlik arayışı krizini önlemeye çalışmaları, babaların ise hızlı şekilde karar almayı önleyerek sosyal dünyayı keşfetmek için olanaklar sunmaları ile açıklanmıştır.

Kimlik biçimlenmesi ile ebeveynlik arasındaki ilişki kimlik stilleri kullanılarak da incelenmiştir. Örneğin, 16 yaşındaki ergenler ile yapılan bir çalışmada (Smits, Soenens, Vansteenkiste, Luyckx ve Goossens, 2010) müdahaleci olmayan ve destekleyici ebeveynlik ortamında bilgi yönelimli kimlik stiline; norm yönelimli kimlik stiline ise daha baskıcı ebeveynlik standartlarına uyumun beklendiği ebeveynlik ortamlarında geliştiği ortaya konmuştur.

Ebeveynlik boyutlarının incelendiği ergenler ile yapılan başka bir araştırmada da (Smits ve ark., 2008) ebeveyn desteğinin bilgi yönelimli stili yordadığı bulunmuştur. Olumlu ebeveynliğin kimliğe ilişkin bilgi arayışını desteklediği ve bireylerin çevrelerini keşfetmeleri için gereken güveni kazanmalarına katkı sağladığı ifade edilmiştir. Ebeveyn desteğinin ve annelerin davranışsal kontrolünün norm yönelimli

kimlik stilini yordadığı bulunmuştur ancak araştırmacıların norm yönelimli bireylerin ebeveynlerini baskıcı ve müdahaleci olarak değerlendirmeleri beklentisi ile örtüşmediği görülmüştür (Smits ve ark., 2008).

Aynı araştırmada kaçınma yönelimli kimlik stilinin psikolojik kontrol ile ilişkili olduğunun bulunması, kontrol edici ebeveynlerin yönlendirmeleri sonucunda çocukların kendi duyguları ve istekleri ile bağlarının kopması, seçecekleri yöne karar verememeleri ve yanlış seçimi yapma kaygısı yaşamaları ile açıklanmıştır. Davranışsal denetimin kaçınma yönelimli kimlik stili ile negatif yönde ilişkili olduğu gösterilerek davranışsal denetimin benlik algısını olumsuz etkileyebileceği ifade edilmiştir. Ancak babanın davranışsal denetiminin daha büyük yaşlardaki ergenlerde daha az kaçınma yönelimini yordadığı bulunmuştur. Bu nedenle içsel yatırımda bulunmanın gelişimsel bir görev (Erikson, 1968) olarak algılandığı ergenliğin ileri dönemlerinde davranışsal denetimin kimlik gelişiminde olumlu etkileri olabileceği de belirtilmiştir.

Gençlerin kimlik gelişimlerinde rol oynadığı belirlenen ebeveynlik biçimlerinin kolaylaştırıcı ya da engelleyici etkilerinin, özellikle güç paylaşımına ve kimlik arayışına önem veren, bağımsızlığı ve özerkliği cesaretlendiren Avrupa ve Kuzey Amerika toplumlarındaki ailelerde büyüyen gençler için geçerli olabileceğine dikkat çekilmektedir. (Grotevant ve Cooper, 1985). Bu bağlamda, ebeveyn-çocuk ilişkileri kültürler göre farklılık gösterdiği için ebeveynliğin gençlerin kimlik gelişimlerinde farklı etkilerinin olabileceği söylenebilir. Örneğin, kültürler arası bir çalışmada (Taylor ve Oskay, 1995) Türk ebeveynlerin Amerikalı ebeveynlere göre daha kontrol edici oldukları belirlenmiştir. Ayrıca, Amerikalı gençlerin kişiler arası ve ideolojik kimlik alanlarında kimlik dağınıklığı yaşamalarının yetkeci ebeveynlik biçimi ile ilişkili olduğu, Türk örnekleminde sadece kişiler arası kimlik alanında askıya alınmış kimlik statüsünde olma ile yetkeci ebeveynlik arasında ilişki olduğu bulunmuştur.

Çakır ve Aydın (2005) da Türkiye’de yaşayan 16-19 yaşları arasındaki ergenler ile yaptıkları çalışmada ipotekli kimlik statüsünde olan ergenlerin çoğunun ebeveynlerini yetkeli, diğerlerinin azalan oranlarda izin verici-ihmkar ve izin verici-müşahakar olarak algıladıklarını belirlemişlerdir. Yetkeli ebeveynliğin çocuklar ve ebeveynler arasındaki sıcak ve yakın ilişki kurulması sonucunda

gençlerin ebeveynler ile daha fazla özdeşleşmelerine, onların kurallarını ve değerlerini fazla sorgulamadan içselleştirmelerine neden olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Türk kültüründe ebeveynlerin kabullenme ve kontrol davranışları gösterirken aynı zamanda özerkliği engelleyerek aileye bağımlılığı da teşvik ettiklerine dikkat çekilmiştir. İzin verici-müşahakar ebeveynleri olan ergenlerin ipotekli kimlik statüsünde bulunması ise ebeveynlerin çocuklarını yönlendirmemeleri sonucunda ergenlerin kimlik seçeneklerini araştırmayarak ebeveynlerinin seçimlerini benimsemeleri ile açıklanmıştır.

Türkiye’de 17-26 yaşları arasındaki gençler ile yapılan bir çalışmada da (Çelen ve Kuşdil, 2009) yetkeci ebeveynlere göre yetkeli ebeveynliğin kimlik stillerini daha yüksek düzeyde yordadığı belirlenmiştir. Ayrıca, yetkeli ebeveynlik arttıkça, kimlik yatırımlarının ve bilgi yönelimli kimlik statüsünde bulunma olasılığının arttığı, yetkeli özelliklerin az olduğu aile ortamlarında büyüyen ergenlerin norm ve kaçınma yönelimli kimlik stillerini benimseme olasılıklarının daha yüksek olduğu gösterilmiştir.

Siyasal kimlik statülerinin gelişimini ebeveynlik ile ilişkilendirerek tanımlayan az sayıda araştırma olduğu için siyasi tutumların kuşaklar arası aktarımında ebeveynliğin rolünü inceleyen araştırmaların bulgularına yer verilmiştir. Ebeveynlere karşı duyulan duygusal yakınlık ya da ebeveynlerin kontrol düzeyi ile ebeveynlerin siyasi tutumlarının benimsenmesi arasında ilişki olmadığı gösterilmiştir (Jennings ve Niemi, 1968). Ancak, ebeveynler yetkeli ebeveynlik biçimini benimsediklerinde (Peterson, Smirles ve Wentworth, 1997) ebeveynlerin ve çocuklarının siyasi tutumlarının daha fazla benzediği belirlenmiştir. 17-29 yaşları arasındaki gençler ve ebeveynleri ile yapılan bir çalışmada da (Dunkel ve Decker, 2012) ebeveynleri ile yüksek düzeyde özdeşleşen gençlerin ve norm yönelimli kimlik stilini benimseyen gençlerin siyasi yönelimlerinin ebeveynlerinin siyasi görüşleri ve tutumları ile daha fazla benzer olduğu bulunmuştur.

Murray ve Mulvaney (2012) de ebeveynlik biçimlerinin siyasi görüşlerin ve belirli bir siyasi partiyi destekleme tutumlarının aktarımını farklı düzeylerde etkilediğini üniversite öğrencileri ve anneleri ile yaptıkları çalışmada ortaya koymuşlardır. Yetkeli ebeveynliğin bir siyasi partiyi destekleme gibi siyasi görüşlerin

aktarımında en etkili ebeveynlik biçimi olduğu gösterilmiştir. Yetkeli ebeveynlerin siyasal görüşlerini etkili bir şekilde aktarmalarında çocukların mesajı veren kişiye ilişkin olumlu duyguları nedeni ile mesajın içeriğine dikkat etmeleri ve değerlendirmeleri, mesaja ilişkin karar verme konusunda kendilerini özerk hissetmeleri ile açıklanmıştır. Ayrıca yetkeli ebeveynleri olan gençlere ailede alınan siyasal kararlara katılım hakkı tanınmasının ve gençlerin ebeveynleri ile siyasal iletişimde bulunarak ebeveynlerinin görüşlerini etkilemelerinin de kuşaklar arası siyasal görüş benzerliğinde etkili olduğu ifade edilmiştir.

1.4.2. Toplumsal Katılım

Toplumsal bilgiyi, tutumları, davranışları, becerileri ve amaçları içeren toplumsal katılım farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Hangi davranışların ya da tutumların toplumsal olarak tanımlanabileceği tartışılmaktadır (Da Silva, Sanson, Smart ve Toumbourou, 2004; Pancer ve ark., 2007). Tanımlardaki farklılıkların siyasal ve toplumsal katılımın ayrıştırılmasından ya da bir arada değerlendirilmesinden kaynaklandığı söylenebilir.

Bazı araştırmalarda (örn., Cicognani, Zani, Fournier, Gavray ve Born, 2012; Crocetti ve ark., 2012) siyasal sisteme doğrudan ya da dolaylı olarak etki etmek amacı ile gerçekleştirilen etkinlikler siyasal olarak tanımlanmakta, siyasal ve toplumsal davranışlar ayrıştırılarak ele alınmaktadır. Günümüzde gençler oy kullanma, siyasal kampanyalara katılma, hükümet yetkilileri ile görüşme gibi geleneksel siyasal katılım etkinliklerinin yanı sıra imza kampanyalarına ve sivil toplum kuruluşlarında gönüllü çalışmalara katılma, sosyal kurumlara bağışta bulunma gibi geleneksel olmayan katılım etkinlikleri de göstermektedirler (Bobek ve ark., 2009; Youniss ve ark., 2002). Bu nedenle sadece siyasal katılım davranışlarını dikkate almanın gençlerin toplumsal yaşama katılımlarının anlaşılabilmesi için yeterli olmadığı görülmektedir (Andolina, Jenkins, Keeter ve Zukin, 2002; Youniss ve ark., 2002). Bu araştırmada kullanılan “Toplumsal Katılım Beklentisi Ölçeği”ni geliştiren Flanagan, Syvertsen ve Stout (2007) da toplumsal katılımın boykot etme ve gönüllü çalışmalara katılma gibi gençlerin siyasal kimliklerini araştırdıkları geleneksel olmayan siyasal ve toplumsal etkinlikleri kapsayacak şekilde tanımlaması gerektiğini önermektedirler.

Bu araştırmanın yaklaşımına en uygun tanımlamanın Youniss ve arkadaşları (2002) tarafından yapıldığı söylenebilir. Youniss ve arkadaşları (2002) toplumsal katılımın toplumu geliştirmeyi amaçlayan tutumları, davranışları, bilgiyi ve becerileri ifade ettiğini belirtmişlerdir. Vatandaşların birlikte hareket ederek sosyal sorunların çözümü için çalışmalarında, yaşamlarını etkileyecek kararlara katılmalarında etkili olan tutumların, inanışların, yetkinliklerin ve davranışların kazanılmasını vurgulamışlardır. Bazı araştırmalarda (örn., Jennings ve ark., 2009; Zaff, Malanchuk, Michelsen ve Eccles, 2003b) toplumsal katılım bağımlı değişken olarak ele alınarak bireysel ve sosyal etmenler ile ilişkisi incelenmiştir. Diğer araştırmalarda (örn., Crocetti ve ark., 2012; Hardy, Pratt, Pancer, Olsen ve Lawford, 2011) ise toplumsal katılım bağımsız değişken olarak ele alınarak farklı psikolojik ve sosyal değişkenler, örneğin kimlik biçimlenmesi ile ilişkisi incelenmiştir.

Bu araştırmada toplumsal katılımın toplum temelli davranışları, tutumları ve siyasal katılımı içerdiği kabul edilmiştir. Geçmişte toplumsal etkinliklere katılma düzeyi, ebeveynlerin ve arkadaşların toplumsal katılım düzeyleri bağımsız değişkenler olarak ele alınarak siyasal kimlik statüleri ve toplumsal katılım beklentisi ile ilişkileri incelenmiştir. Bu bölümde öncelikle toplumsal katılım geçmişi ile katılım beklentisi arasındaki, ebeveynlerin ve arkadaşların toplumsal katılımı ile katılım beklentisi arasındaki ilişkilerin incelendiği araştırmaların bulguları sunulmuştur. Daha sonra bireylerin, ebeveynlerin ve arkadaşların toplumsal katılımları ile kimlik biçimlenmesi arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalar ele alınmıştır.

Birçok araştırmada ergenlikte gönüllü etkinlikler gibi toplumsal katılım etkinliklerinde bulunmanın yetişkinlikte oy kullanma ve gönüllü çalışmalara katılma gibi toplumsal etkinliklere katılmayı yordadığı gösterilmiştir (Kirlin, 2003; Youniss, McLellan, Su ve Yates, 1999). Örneğin, Zaff, Malanchuk, Michelsen ve Eccles (2003a) katılımcıların ergenlikten genç yetişkinliğe kadar toplumsal katılımlarını takip ettikleri araştırmalarında, ergenlikteki toplumsal katılım düzeyinin genç yetişkinlikteki toplumsal katılım etkinlikleri ile ilişkili olduğunu bulmuşlardır.

Erentaite, Žukauskienė, Beyers ve Pilkauskaitė-Valickienė (2012) de 14 ile 20 yaşları arasındaki gençler ile yaptıkları araştırmada toplumsal ve siyasal haberlerin tartışılması ile ileride toplumsal etkinliklere katılma arasında katılım düzeyinin aracı

değişken olarak rol oynadığını bulmuşlardır. Sosyal çevrelerinde toplumsal konularda tartışmalara katılan ya da tartışmaları televizyondan takip eden gençlerin daha güçlü içsel yatırımda bulduklarını, daha fazla etkinliğe katıldıklarını ve ileride benzer etkinliklere katılma isteklerinin daha güçlü olduğunu belirlemişlerdir. Reinders ve Youniss (2006) de gençlerin lisede katıldıkları sosyal hizmet çalışmalarının topluma katkı sağladıklarını hissetmelerine ve kendileri ile ilgili algılarının değişmesine neden olduğunu, değişen algılarının toplum yanlısı davranışlarının artmasını sağlayarak gönüllü çalışma ya da oy kullanma gibi toplumsal etkinliklere ilişkin beklentilerini arttırdığını göstermişlerdir.

Gençlerin toplumsal etkinliklerde bulunmalarının katılım beklentilerini arttırması, kendilerine ve topluma ilişkin bakış açılarının değişmesi, toplumsal yetkinliklerinin gelişmesi ile açıklanmaktadır. Toplumsal çalışmalara katılan gençlerin kendilerini gelecekte oy kullanan ve gönüllü çalışmalara katılan vatandaşlar olarak algılamaya başladıkları ifade edilmektedir (Yates ve Youniss, 1996). Toplumsal konular ile ilgili bilgi sahibi olunarak, belirli değerler ve normlar edinerek, toplumsal rollere içsel yatırımda bulunarak toplumsal açıdan belirli bir yön belirlenmesinin toplumsal katılımın devamlılığının sağlanmasında etkili olabileceği vurgulanmaktadır (Youniss, McLellan ve Yates, 1997).

1.4.2.1. Ebeveynlerin ve Arkadaşların Toplumsal Katılımı

Aile ve okul gibi farklı bağlamlarda gerçekleşen siyasal toplumsallaşma sürecine (Verba, Schlozman, ve Brady, 1995) bağlı olarak gençler farklı toplumsal etkinliklere katılmaktadırlar. Bu bağlamda ebeveynlerin ve arkadaşların toplumsal katılımı gençlerin toplumsal tutumları ve davranışları ile ilişkili olarak incelenmektedir. Ailenin ve arkadaşların gençlerin toplumsal etkinliklere katılmalarında önemli rol oynadıkları kabul edilmektedir (Da Silva ve ark., 2004; Flanagan ve ark., 1998; Kahne ve Sporte, 2008).

Gençlerin toplumsal katılımı ile ebeveynlerin toplumsal katılımı arasında ilişki olup olmadığı sorgulanmak ile birlikte (Zaff ve ark., 2003a) ebeveynlerin ve arkadaşların gençlerin gönüllülük ve oy kullanma gibi olumlu vatandaşlık davranışları göstermelerinde etkili olduğu birçok (Flanagan ve ark., 1998; Flanagan ve Levine,

2010; Jennings ve ark., 2009) çalışmada gösterilmiştir. Toplumsal etkinliklere katılarak çocuklarına rol model olan, toplumsal katılımlarını teşvik eden ya da çocukları ile toplumsal etkinliklere katılan ebeveynlerin çocuklarının da toplumsal katılımlarının yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. McIntosh, Hart ve Youniss (2007) de ebeveynlerin haberleri takip etmelerinin, siyasal amaçlı derneklere bağış yapmalarının ve sivil toplum kuruluşlarına üye olmalarının gençlerin toplumsal katılımı ile ilişkili olduğunu göstermişlerdir.

Pancer ve arkadaşları (2007) lise öğrencilerinin toplumsal katılım davranışlarını ve tutumlarını inceledikleri boylamsal araştırmalarında gençleri katılım düzeylerine göre sınıflandırmışlardır. Siyasal ve topluluk yönelimli etkinliklere katılan gençleri “eylemci”, topluluklarına yardım etmeye çalışan ancak siyasal eylemlerde bulunmayan gençleri “yardım eden”, yardım talep edildiğinde yardımda bulunan ancak yardım etme ve katılım davranışlarını kendileri başlatmayanları “cevap veren” ve hiçbir toplumsal katılım ya da yardım etme davranışı göstermeyenleri “katılımcı olmayan” olarak gruplandırmışlardır. “Eylemci” ve “yardım eden” gruplarındaki katılımcıların ebeveynlerinin diğer gruplardaki gençlerin ebeveynlerine göre siyasal ve gönüllü etkinliklere katılım düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirlemişlerdir.

Cicognani ve arkadaşları (2012) da 15 ile 19 yaşları arasındaki ergenler ile yaptıkları çalışmada, ebeveynlerinin daha yüksek düzeyde toplumsal etkinliklere katıldığına ilişkin algıları olan ergenlerin gönüllü ve siyasal etkinliklere katılmalarına ilişkin beklentilerinin yüksek olduğunu göstermişlerdir. Ayrıca özellikle siyasal katılım için ebeveynlerin etkisinin kızlar üzerinde erkeklere göre daha fazla olduğu bulunmuştur ve bu nedenle ailenin kız çocuklarının siyasal katılımını güçlendirici etkisi olduğu vurgulanmıştır.

Ebeveynlerin toplumsal katılımlarının gençlerin katılım düzeylerini etkilemesi genellikle çocukların ebeveynlerin toplumsal davranışlarını ve tutumlarını model almaları (Andolina ve ark., 2003) ve ebeveynlerin siyasal ideolojilerini çocuklarına aktarmaları (Jennings ve ark., 2009) ile açıklanmaktadır. Ancak çocukların ebeveynlerinin davranışlarını sadece taklit etmedikleri, ebeveynlerin sosyal hizmet çalışmalarını anlamlı etkinlikler olarak vurgulamalarının, katılım olanakları

sunmalarının (Yates ve Youniss, 1996), gençlerin toplumsal katılımı önemli olarak algılamalarının (Flanagan ve ark., 1998) da etkili olduğu belirtilmektedir.

Olumlu sosyal değerleri benimsemiş olan, arkadaşlarına sosyal destek veren, toplumsal etkinliklere katılan ve bu tür etkinliklere katılmayı teşvik eden arkadaşların da ebeveynler gibi gençlerin toplumsal katılımında bulunmalarında etkili olduğuna dikkat çekilmektedir (Da Silva ve ark., 2004; Kahne ve Spote, 2008; Yates ve Youniss, 1998; Zaff ve ark., 2003b). Ergenlikten yetişkinliğe geçerken ebeveynler gençlerin sosyal gelişimlerine etki etmeye devam etseler de, arkadaşları ile ilişkilerinin gençlerin toplumsal gelişiminde ve belirli toplumsal davranış örüntülerini kazanmalarında daha fazla etkili olmaya başladıkları savunulmaktadır (Klofstad, 2010). Arkadaşların belirli katılım olanakları sunabildikleri, gençlere rol model olabildikleri belirtilirken aynı zamanda gençlerin kendileri gibi olumlu sosyal tutumları ve davranışları olan akranları ile arkadaş olmayı tercih edebildikleri de ifade edilmektedir. Bu nedenle, arkadaşların toplumsal tutum ve davranışlarının gençlerin toplumsal katılımlarında rol oynayıp oynamadığının ya da nasıl bir rol oynadıklarının belirlenmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Zaff ve ark., 2003b).

Ebeveynlerin ve arkadaşların toplumsal katılımını bir arada değerlendiren çalışmalar da gerçekleştirilmiştir. Örneğin, Zaff ve arkadaşları (2003a) katılımcıların ergenlikten genç yetişkinliğe kadar toplumsal katılımlarını takip ettikleri araştırmalarında ergenlikteki toplumsal katılım düzeyinin ve arkadaşlardan alınan sosyal desteğin genç yetişkinlikteki toplumsal katılım düzeyi ile ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Ebeveynlerin toplumsal katılım etkinliklerine katılma düzeylerinin ve yetişkinlerden sosyal destek almanın genç yetişkinlikteki toplumsal katılımı yordamadığını belirlemişlerdir. Ancak Zaff ve arkadaşları (2003b) yaptıkları diğer bir araştırmada gençlerin ebeveynlerinin toplumsal davranışlarını model almalarının, ve toplumsal tutumları güçlü olan ve onlara sosyal destek sunan arkadaşlarının olmasının toplumsal katılımı teşvik eden sosyal bir ortamın oluşmasına neden olduğunu da vurgulamışlardır. Gençlerin toplumsal katılımlarını destekleyen olumlu sosyal özelliklere sahip arkadaşları olmasının geçmiş katılım düzeylerinden daha fazla katılım beklentilerini yordadığını da göstermişlerdir.

İtalya'da 11 ile 15 yaşları arasındaki katılımcılar ile yapılan bir araştırmada da (Rossi, Lenzi, Sharkey, Vieno ve Santinello, 2016) ebeveynlerin toplumsal katılımında bulunmasının ve toplumsal konuların ebeveynler ile tartışılmasının gençlerin toplumsal tutumlarının gelişimine katkı sağladığı ve toplumsal davranışlarını arttırdığı belirlenmiştir. Ayrıca, arkadaşların toplumsal katılımının ve toplumsal konulara duyarlı olmalarının toplumsal sorumluluğun ve davranışların en önemli yordayıcısı olduğu bulunmuştur.

1.4.2.2. Toplumsal Katılım ve Kimlik Biçimlenmesi

Toplumsal katılımın belirli bir ideolojik görüş ile özdeşleşme ve bireyin kendini sosyo-tarihsel bağlamda konumlandırmasını içeren kimlik süreçlerini harekete geçirmede bir araç olarak rol oynayabileceği (Yates ve Youniss, 1996) ve toplumsal katılım etkinliklerinin kimlik gelişimi için önemli bağlamlar oluşturduğu savunulmaktadır (Youniss ve ark., 1997). Bireylerin sosyal deneyimlerini, değerlerini, inanışlarını ve amaçlarını bütünleştirmelerinde aile, okul, arkadaş grupları gibi farklı bağlamların etkilerinin ve farklı bağlamlarda kimlik biçimlenmesinin anlaşılabilmesi açısından kimliğin katılım ile ilişkili olarak incelenmesi önem taşımaktadır.

Erikson'un kuramındaki (1950/1963; 1968/1994) kimlik arayışının ergenlikte başlaması ile içsel ve dışsal deneyimleri birleştirerek belirli değerlere ve inanışlara yatırımda bulunma görüşlerini toplumsal katılım açısından değerlendiren araştırmacılar toplumsal katılımın kimliğin bir belirleyicisi olduğu varsayımından hareketle kimlik ile toplumsal katılım arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir (Zaff ve ark., 2003). Katılım ile kimlik biçimlenmesi arasındaki ilişkinin iki yönlü olduğuna, kimlik gelişiminin toplumsal katılımı etkileyebildiğine ya da katılımın kimlik biçimlenmesine etki edebildiğine de dikkat çekilmektedir (örn., Crocetti ve ark., 2012; Hardy ve ark., 2011; Pancer ve ark., 2007).

Yates ve Youniss (1996), Erikson'un (1968/1994) kimlik biçimlenmesine ilişkin görüşlerini temel olarak toplumsal katılımın kimlik biçimlenmesini nasıl etkilediğine ilişkin önerilerde bulunmuşlardır. Gençlerin önemli toplumsal sonuçları olan etkinliklere katılmak için eylemlilik göstermelerinin öz-yeterlilik duygularının

artmasına ve toplumsal çalışmalarda diğer topluluk üyeleri ile etkileşim kurmalarının topluluklarına olan bağlarının güçlenmesine neden olduğunu önermişlerdir. Toplumsal katılım etkinliklerinin gençlerin toplumsal değerleri, görüşleri, rolleri öğrenmeleri ve denemeleri, yetişkin rol modelleri ile ilişki kurmaları, sosyal ağ oluşturmaları ve beceri kazanmaları için olanaklar sunduğunu belirtmişlerdir (Yates ve Youniss, 1996).

Toplumsal katılımın da gençlerin sosyal sorunlar ile ilgilenmeye, toplumsal sorunları çözmek amacı ile sosyal sistemi sorgulamaya başlamaları ile ilişkili olduğu ortaya konmuştur (Yates ve Youniss, 1996). Toplumsal katılımın gençlerin sosyal ve siyasi konular ile ilgili farkındalıklarının ve sosyal sorumluluk düzeylerinin artmasına neden olarak topluma katkı sağlamaya yönelik tutumlar geliştirmelerine neden olduğu ifade edilmektedir (Youniss ve ark., 1997). Bu nedenle toplumsal katılımın; gençlerin toplumsal değerleri ve tutumları kimliklerinde bütünleştirmelerine, topluma katkı sağlamaya yönelik daha fazla içsel yatırımda bulunmaya başlamalarına, kimliklerini topluma karşı sorumluluk duyan ve topluma bağlı birey algıları ile tutarlı olarak biçimlendirmelerine katkı sağladığı öne sürülmektedir (Youniss ve ark., 1997).

Kimlik biçimlenmesi ile toplumsal katılım arasındaki ilişki az sayıda araştırmada incelendiği için toplum yanlısı davranışları araştıran çalışmaların da bulgularına yer verilmiştir. Kimlik ile toplum yanlısı davranışlar arasında ilişki olduğu, yüksek düzeyde toplum yanlısı davranışların ve eğilimlerin başarılı kimlik ile pozitif ve dağınık kimlik ile negatif yönde ilişkili olduğu gösterilmiştir (Hardy ve Kisling, 2006). Padilla-Walker, Barry, Carroll, Hadsen ve Nelson (2008) da farklı kimlik statülerinde sınıflandırılmış beliren yetişkinlik dönemindeki gençlerin toplum yanlısı eğilimlerini karşılaştırmışlardır. Başarılı kimlik grubunun en fazla ve dağınık kimlik grubunun ise en az toplum yanlısı davranış gösteren grup olduğunu belirlemişlerdir.

Toplumsal katılım ile kimlik biçimlenmesinin ele alındığı araştırmalarda ise kimlik statüleri, stilleri ve süreçleri ile toplumsal davranışlar ve tutumlar arasındaki ilişki incelenmiştir (örn., Crocetti ve ark., 2012; Hardy ve ark., 2011). Genel olarak tutarlı ve bütünleştirilmiş bir kimlik yapısı oluşturan bireylerin toplumsal katılımında bulunma eğilimlerinin daha yüksek olduğu vurgulanmaktadır. Ergenlikte toplumsal

etkinliklere katılmanın olumlu vatandaşlık kimliğinin oluşmasını ve yetişkinlikteki toplumsal katılımı yordadığı gösterilmiştir (Youniss ve ark., 1999).

Tutarlı bir kimlik oluşturan gençlerin daha fazla toplumsal katılımı bulduğunu gösteren başka bir araştırma Crocetti ve arkadaşları (2012) tarafından 14 ile 20 yaşları arasındaki gençler ile gerçekleştirilmiştir. Başarılı kimlik statüsündeki bireylerin dağınık kimlik statüsündeki bireylere göre gönüllü çalışmalara daha fazla katıldıklarını, askıya alınmış kimlik statüsündeki katılımcıların gönüllü etkinliklere katılım puanlarının başarılı ve dağınık kimlik gruplarının puanlarının arasında olduğunu belirlemişlerdir. Ayrıca seçeneklerin derinlemesine araştırılmasının içsel yatırımda bulunmaya göre toplumsal katılımı bulunma ile daha fazla ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir. Ancak kimlik statüleri ve süreçleri ile siyasal katılım arasında ilişki olmadığını bulmuşlardır.

Kimlik stilleri ile toplumsal katılım arasındaki ilişkinin araştırıldığı 14 ile 19 yaşları arasındaki ergenler ile yapılan bir çalışmada da (Crocetti, Erentaitė ve Žukauskienė, 2014) kimlik biçimlenmesinin toplumsal etkinliğin türüne göre farklılaştığı gösterilmiştir. Bilgi yönelimli gençlerin norm ve kaçınma yönelimli gençlere göre daha fazla gönüllü etkinliklerde buldukları belirlenmiştir. Norm ve kaçınma yönelimli ergenlerin kendilerine odaklı bir bakış açısı geliştirdikleri ifade edilmiştir. Kimlik stilleri ile siyasal katılım arasında ise ilişki olmadığı bulunmuştur. Bu farklılık gençlerin siyasete karşı olumsuz tutumlar geliştirmeleri nedeni ile siyasal etkinliklere katılmayı tercih etmemeleri ile açıklanmıştır.

Pancer ve arkadaşlarının (2007) bir önceki bölümde söz edilen kimlik gelişimi ile toplumsal katılım arasındaki ilişkiyi inceledikleri boylamsal araştırmalarında “eylemci” ve “yardım eden” gruplarındaki katılımcıların diğer gruplara göre başarılı kimlik puanlarının daha yüksek ve dağınık kimlik puanlarının daha düşük olduğunu bulmuşlardır. Hardy ve arkadaşları (2011) ise ergenlik ve beliren yetişkinlik dönemlerini kapsayan boylamsal araştırmalarında gençlerin toplumsal katılım düzeyleri arttıkça ya da aynı kaldıkça dağınık kimlik statüsü puanlarının azaldığını ve başarılı kimlik statüsü puanlarının arttığını belirlemişlerdir. Toplumsal katılımın gençlerin farklı sosyal amaçları öğrenme ve amaçlar doğrultusunda denemeler

yapma imkanı sunduğunu, yetkinlik kazanmalarını ve sosyal ilişkilerinin güçlenmesini sağladığını ifade etmişlerdir.

Toplumsal katılımın kimlik biçimlenmesinde rol oynadığı birçok çalışmada gösterilmiştir ancak genç yetişkinlerin geçmişteki toplumsal katılım düzeyi, ebeveynlerinin ve arkadaşlarının katılımı ile siyasal kimlik statüleri arasındaki ilişkiyi inceleyen nicel bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Ergenliğin sonlarına doğru bireyin siyasal kimlik statüsünün siyasal yönelim ve oy kullanma davranışı ile tutarlı bir ilişki gösterdiği (Goossens, 2001), katılım toplumsal değerleri güçlendirdiği için katılım ile siyasal kimliğin gelişimi arasında ilişki olduğu belirtilmiştir (Yates ve Youniss, 1996; 1998). Ebeveynlerin ve arkadaşların gençlerin siyasal toplumsallaşmasında rol oynadıkları (Andolina ve ark., 2003; Flanagan ve Gallay, 1995), ebeveynlerin ve arkadaşların toplumsal katılım düzeyinin (Da Silva ve ark., 2004), ebeveynler ve arkadaşlar ile siyasal iletişimde bulunmanın (McLeod, 2000) gençlerin toplumsal katılımında bulunmalarını etkilediği bilinmektedir. Bu çalışmalara ve görüşlere dayanarak bireylerin, ebeveynlerinin ve arkadaşlarının toplumsal katılımlarının siyasal kimlik biçimlenmesinde rol oynadığı öne sürülebilir.

1.4.3. Sosyal Sorumluluk

Sosyal sorumluluğun siyasal ve toplumsal katılım ile ilişkisi çok sayıda araştırmada incelenmiştir (Flanagan ve ark., 1998; Pancer ve ark., 2007; Yates ve Youniss, 1998). Sosyal sorumluluk; tutum, değer, davranış, inanç ya da kişilik özelliği olarak tanımlanabilmektedir. Sosyal sorumluluk tanımlarının sosyal, ekonomik ve siyasal değişimlere bağlı olarak yıllar içinde değiştiği görülmektedir. “Sosyal Sorumluluk Ölçeği”ni geliştiren Gough, McClosky ve Meehl (1952) yaptıkları tanımda sosyal ve ahlaki sorunların önemsenmesini ve topluma karşı sorumluluk hissedilmesini vurgulamışlardır. Gerçekleştirdikleri araştırmalarda “Sosyal Sorumluluk Ölçeği”nde yüksek puan alan lise ve üniversite öğrencilerinin diğer katılımcılara göre sosyal sorumluluk düzeylerinin ve ahlaki sorunlara ilişkin kaygılarının daha yüksek, adalet duygularının ise daha güçlü olduğunu tespit etmişlerdir.

Berkowitz ve Lutterman (1968) ise sosyal sorumluluk kavramını “Sosyal Sorumluluk Ölçeği”ne özgecilik boyutunu ekleyerek genişletmişlerdir. “Sosyal

sorumluluğu” bireyin herhangi bir çıkarı ya da kazancı olmadığına da başkalarına yardım etme yönelimi olarak tanımlayan Berkowitz ve Lutterman (1968), sosyal sorumluluğu başkalarına yardım etmeyi bir görev olarak benimsemeye ve toplumsal konulara önem vermeye ilişkin tutumlar ile ilişkilendirerek ölçmüşlerdir. Daha yüksek düzeyde sosyal sorumluluk duyan katılımcıların siyasal konular ile daha fazla ilgilendiklerini, toplum temelli çalışmalara daha fazla katıldıklarını göstermişlerdir.

Sosyal sorumluluğun bu ilk tanımlarında bireylerin kendi çıkarlarını düşünmeden bir görev bilinci ile buldukları topluluğa karşı sorumlu davranışlar göstermeleri ve özgecilik vurgulanırken, daha yakın dönemde yapılan “sosyal sorumluluk” tanımları bireyin içinde yaşadığı ülkeye ya da topluma karşı sorumluluk hissetmesini içermektedir. Örneğin, Flanagan ve arkadaşları (1998) sosyal sorumluluğu bireyin toplumsal konular ile ilgilenmeye verdiği önem olarak tanımlamışlar ve toplumsal sorumluluğu vurgulamışlardır. Bu tanımda toplum; birey ile aynı ülkede ya da kültürel sınırlar ile belirlenen ve bireyin ait olduğunu hissettiği toplulukları ifade ederken; toplumsal ilgi bireyin kendi ülkesine ya da bulunduğu topluma yardım etmek için yaptıklarını ya da ileride yapacaklarını içermektedir. Bu tanım ile ilişkili olarak sosyal sorumluluğun bireyin siyasal görüşlerinin ve davranışlarının temeli olabileceği önerilmektedir (Flanagan ve Tucker, 1999).

Sosyal sorumluluk bir değer yönelimi; bireyin üyesi olduğu grubun iyiliğine kendini adanmak için duyduğu isteklilik olarak da tanımlanmıştır (Schmid, 2012). Sosyal sorumluluğun; bireylerin toplumun üyelerinin iyiliğini düşünmesinden kaynaklanan topluma karşı duyulan bir görev ya da zorunluluk olduğu belirtilmiştir. Bireylerin kendi yararlarına olan davranışları gerçekleştirdikleri ama aynı zamanda topluma karşı sorumluluk hissettikleri de vurgulanmıştır.

Bu araştırmada “sosyal sorumluluk”, Flanagan ve arkadaşlarının (1998) tanımlamasına benzer şekilde toplumsal katılım ile gösterilen ya da toplumsal katılım ile güçlenen bireyin ülkesine ya da topluma katkı sağlamaya ve yardım etmeye yönelik tutumları, yaşadığı ülkeye ve topluma karşı duyduğu sorumluluk bilinci olarak tanımlanmıştır. Bu çalışmada sosyal sorumluluğun toplumsal katılımdaki ve kimlik biçimlenmesindeki rolü incelendiği için, bu değişkenler ile sosyal sorumluluk

arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaların bulgularına ve değişkenler arasındaki ilişkileri açıklayan görüşlere yer verilmiştir.

1.4.3.1. Sosyal Sorumluluk ve Toplumsal Katılım

Toplumsal katılım, sosyal konular ile ilgili farkındalık ve topluma karşı duyarlılık üzerine temellendiği için toplumsal katılımın sosyal sorumluluk ile ilişkisi birçok çalışmada incelenmiş, özellikle ilişkinin yönü belirlenmeye çalışılmıştır. Yapılan bazı araştırmalar (örn., Flanagan ve ark., 1998; Pancer ve ark., 2007) sosyal sorumluluk düzeyi yüksek olan bireylerin düşük olan bireylere göre daha fazla toplumsal etkinlikte bulunduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, sosyal sorumluluğun toplumsal katılımında bulunma düzeyini yordayan bir değişken olduğu önerilmektedir. Ancak diğer bazı araştırmalar da (örn., Reinders ve Youniss, 2006; Yates ve Youniss, 1998) siyasal ve toplumsal etkinliklere katılmanın sosyal sorumluluğu arttırdığını göstermektedir. Katılım ile sosyal sorumluluk arasındaki ilişkinin yönü ile ilgili farklı bulgular ve görüşler bulunduğu için bu bölümde iki bakış açısı da sunulmaya çalışılmıştır. Bu araştırmadaki yaklaşım, bütün araştırmalarda kabul edildiği gibi sosyal sorumluluğun toplumsal katılım ile ilişkili olduğu görüşünü ve iki değişkenin de birbirini etkileyebileceği varsayımını temel almaktadır.

Bir önceki bölümde değinilen Pancer ve arkadaşlarının (2007) ergenler ile gerçekleştirdikleri çalışmada da sosyal sorumluluğun toplumsal katılım ile ilişkili olduğu gösterilmiştir. “Eylemci” (toplumsal ve siyasal etkinliklere katılan) ve “yardım eden” (topluluklarındaki bireylere yardım eden ama siyasal etkinliklere katılmayan) olarak gruplanan gençlerin “cevap veren” ve “katılımcı olmayan” gençlere göre sosyal sorumluluk düzeylerinin iki yıl ara ile yapılan ölçümlerin her ikisinde de daha yüksek olduğu bulunmuştur. Sosyal sorumluluğun siyasal süreçleri anlama ve siyasal katılıma önem verme ile ilişkili olduğu, sosyal sorumluluk duygusu gelişen gençlerin başkalarına yardım edilmesi, ırkçılık gibi sosyal adaletsizliklerin çözümüne katkı sağlanması, toplumsal sistemde olumlu değişimler yapılması gerektiğini düşündükleri ifade edilmektedir (Pancer ve ark., 2007). Sosyal sorumluluk tutumunun ve toplumsal olaylar ile ilgilenme gibi özelliklerin desteklenmesinin, gençlerin toplumsal etkinliklerde bulunma isteklerinin artmasına katkı sağlayacağı önerilmektedir (Bobek, Zaff, Li ve Lerner, 2009).

Toplumsal katılımında bulunmanın sosyal sorumluluğu etkilediği de savunulmaktadır ve bu alanda genellikle sosyal hizmet çalışmalarına katıldıktan sonra sosyal becerilerdeki, toplumsal duyarlılıklardaki ve sosyal sorumluluk gibi tutumlardaki değişimlerin incelendiği boylamsal araştırmalar yürütülmektedir. Bu çalışmalarda, sosyal hizmet çalışmalarına katılan gençlerin sosyal sorumluluk kazandıkları, topluluklarındaki kişiler ile ilgili daha fazla bilgi sahibi oldukları, toplumsal beceriler ve topluma karşı daha olumlu tutumlar geliştirdikleri belirlenmiştir (örn., McGuire ve Gamble, 2006; Reinders ve Youniss, 2006). Sosyal hizmet çalışmalarına katılan gençlerin incinebilir gruplara karşı duyarlılıklarının ve diğer bireylere yardım etme isteklerinin arttığı gözlemlenmiştir (Yates ve Youniss, 1996).

Yates ve Youniss (1998) toplumsal katılımın sosyal sorumluluk düzeyi üzerindeki etkisini açıklamak amacı ile bir sosyal hizmet programına katılan gençler ile yaptıkları çalışmada, gençlerin sosyal becerilerini kullanarak toplumsal sorunların çözümüne katkı sağlamalarının sosyal sorumluluk düzeylerinin artması ile ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Toplumsal çalışmaların sosyal sorumluluğu artırması, gençlerin toplumsal etkinliklere katılırken yoksulluk gibi toplumsal sorunlar ile ilgili bilgi edinmeleri, sosyal farkındalıklarının artması ve sonuç olarak sorunların çözümü için harekete geçmeleri ile açıklanmıştır (Yates ve Youniss 1996; 1998; Youniss ve ark., 1997). Gençlerin toplumsal etkinliklere katılarak sosyal sorumluluk tutumu geliştirdiklerine ama aynı zamanda sosyal sorumluluk duyulmasının sosyal ihtiyaçları karşılamak üzere katılımında bulunulmasına neden olabileceğine de dikkat çekilmektedir (Yates ve Youniss, 1998).

1.4.3.2. Sosyal Sorumluluk ve Kimlik Biçimlenmesi

Toplumsal katılım araştırmalarının çoğunlukla sosyal rol kazanımı, olumlu kimlik gelişimi, sosyal beceriler edinme, sosyal ağ geliştirme gibi alanlara odaklandığı görülmektedir (örn., Youniss ve ark., 1997). Ancak, siyasal kimlik biçimlenmesinde sosyal sorumluluğun rolünü ya da etkisini inceleyen bir araştırmaya ulaşılamamıştır. Sosyal sorumluluğu kimlik gelişimi ile ilişkilendiren az sayıda araştırma bulunmaktadır ve bu araştırmalar kimlik statülerine odaklanmaktadır.

Crocetti ve arkadaşları (2012) ergenler ile yaptıkları çalışmada başarılı kimlik statüsündeki ergenlerin diğer kimlik statüsündeki akranlarına göre sosyal sorumluluk

ölçeğinde daha yüksek puanlar aldıklarını göstermişlerdir. İçsel yatırımda bulunma ve seçeneklerin derinlemesine araştırılması kimlik süreçleri ile gönüllü davranışlarda bulunma düzeyi ve beklentisi arasında sosyal sorumluluğun aracı değişken olarak rol oynadığını belirlemişlerdir. Sosyal sorumluluğun gelişmiş kimlik süreçlerini gönüllülük davranışları ile ilişkilendiren bir tutum olduğunu vurgulamışlardır.

Pancer ve arkadaşlarının (2007) önceki bölümlerde açıklanan çalışmasında sosyal sorumluluk toplumsal katılım ve kimlik statüleri ile ilişkili olarak incelenmiştir. “Eylemci” ve “yardım eden” gençlerin, “cevap veren” ve “katılımcı olmayan” gençlere göre başarılı kimlik puanlarının ve sosyal sorumluluk düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu araştırma, toplumsal etkinliklere katılan gençlerin daha tutarlı kimlikler oluşturduklarını ve daha olumlu sosyal tutumlar benimsediklerini göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Sosyal sorumluluk toplum yanlısı bir tutum ya da değer olarak değerlendirilebileceği için, beliren yetişkinlik dönemindeki gençlerin kimlik statülerini toplum yanlısı değerlerin içselleştirilmesi ile ilişkili olarak inceleyen bir araştırmanın (Padilla-Walkera, McNamara ve Carrolla, 2008) bulgularının da önemli olduğu düşünülmüştür. Padilla-Walkera ve arkadaşları (2008) dağınmık kimlik statüsündeki gençlerin diğer statülerdeki gruplara göre daha az toplum yanlısı davranış gösterdiklerini ve diğer kişilere iyi davranma gibi toplum yanlısı değerleri içselleştirme düzeylerinin daha düşük olduğunu belirlemişlerdir. En yüksek düzeyde toplum yanlısı değerleri benimseyen gençlerin başarılı kimlik statüsünde olduklarını bulmuşlardır. Beliren yetişkinlik döneminin olumlu değerlerin, inanışların ve tutumların araştırıldığı dönem olduğunu vurgulamışlardır.

Kimlik süreçlerinin ahlaki gelişim araştırmalarında da (örn., Jespersen, Kroger ve Martinussen, 2013; van Goethem ve ark., 2012) incelenmesine karşın bu araştırmalarda sosyal sorumluluk bir değişken olarak alınmamıştır. Ancak, ahlaki gelişim çalışmalarının sosyal sorumluluk ile kimlik biçimlenmesi arasındaki ilişkiyi anlamlandırmaya katkı sağlayacağı düşünüldüğünden bu bölümde son olarak ahlaki gelişim araştırmalarının bulgularına yer verilmiştir. Başarılı kimlik statüsünde olduğu belirlenen gençlerin bu statüde olmayan gençlere göre daha yüksek düzeyde ahlaki akıl yürütmede buldukları belirlenmiştir (Jespersen ve ark., 2013).

Hollanda’da yaşıyan 12 ile 20 yaşları arasındaki gençler ile yapılan bir çalışmada ise (van Goethem ve ark., 2012) ahlaki yargının kimlik statüleri ile ilişkisi doğrudan incelenmemiş, ancak ahlaki düşünmenin kimlik bütünlüğü ile ilişkisi araştırılmıştır. Ahlaki düşünmenin bileşenlerinden biri olan, ahlaki sorunları anlama ve bu sorunlara ilişkin anlayış geliştirme düzeyi olarak tanımlanan ahlaki anlayışın kimlik bütünlüğü ile ilişkili olduğu gösterilmiştir. Varsayımsal olmayan ahlaki sorunların daha iyi anlaşılmasının ve savunulmasının, farklı bağlamlara özgü kimliklerin bütünlleştirilerek zamansal ve mekânsal olarak tutarlı bir kimlik oluşturulmasına katkı sağlayabileceği önerilmiştir.

1.4.4. Kitle İletişim Araçları

Bu çalışmada, güncel ve siyasal olayları kitle iletişim araçları (radyo, televizyon, gazete, dergi ve internet) kullanarak takip etmenin siyasal kimlik statüsünü ve toplumsal katılım beklentisini yordama gücü belirlenmeye çalışılmış, ayrıca kitle iletişim araçlarının kullanımı ile siyasal iletişim gibi diğer araştırma değişkenleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Kitle iletişim araçlarının kullanımının siyasal iletişim ile ilişkisine “Siyasal İletişim Bölümü”nde yer verilmiş olup, bu bölümde kitle iletişim araçlarının etkileri kimlik biçimlenmesi ve siyasal toplumsallaşma ile ilişkili olarak ele alınmıştır.

Kitle iletişim araçlarının siyasal ve toplumsal tutumların ve davranışların gelişimindeki etkileri genel olarak siyasal toplumsallaşma bakış açısı ile ele alınmaktadır. Yapılan çalışmalarda (örn., Newton, 1999; Shah, 1998) çoğunlukla kitle iletişim araçlarını kullanma süresine, sıklığına ve kullanılan araçların türüne bağlı olarak kitle iletişim araçlarının toplumsal katılımı ve siyasal iletişimde bulunma üzerindeki etkileri incelenmektedir. Ergenler ve genç yetişkinler ile gerçekleştirilen çalışmalarda (örn., McLeod ve Shah, 2009) gençlerin toplumsal katılım için gerekli becerileri, siyasal tutumları ve davranışları kazanmalarına ve kitle iletişim araçlarının siyasal toplumsallaşmaya etkilerine odaklanılmaktadır.

Son yıllarda iletişim alanında yapılan çalışmalarda, günlerinin önemli bir bölümünü kitle iletişim araçlarını kullanarak geçiren ergenlerin ve genç yetişkinlerin siyasal toplumsallaşma süreçlerinde kitle iletişim araçlarının önemli rol oynadığı belirlendiği (McLeod, 2000) ve gençlerin siyasal ve toplumsal katılımının azaldığı (Putnam,

2000; Verba ve ark., 1995) düşünöldüğü için gençlere odaklanılmıştır. Gençlerin yetişkinlere göre siyaset hakkında daha az bilgi sahip olduklarına, haberleri daha az takip ettiklerine, oy kullanma oranlarının daha düşük ve toplumsal sisteme güvenlerinin daha az olduğuna dikkat çekilmiştir (Delli Carpini, 2000). Ancak, gençlerin haberleri takip etmek için geleneksel kitle iletişim araçları yerine internet kaynaklarını kullandıkları ve siyaset katılım davranışları yerine gönüllü etkinliklerde bulunmayı tercih ettikleri, haberlere ilgi gösterdikleri ve toplumsal katılımında buldukları belirtilmektedir (McLeod ve Shah, 2009).

Siyaset toplumsallaşma ve iletişim çalışmaları tarihsel olarak incelendiğinde kitle iletişim araçlarının siyaset gelişimdeki rolüne verilen önemin arttığı gözlemlenmektedir. İlk siyaset toplumsallaşma çalışmalarında (örn., Greenstein, 1965) çocukluk ve ergenlik dönemlerine odaklanılmasının; diğer yaşam dönemlerinin göz ardı edilmesine, kitle iletişim araçlarının ve arkadaşların etkilerinin dikkate alınmayarak toplumsal gelişimde ailenin ve okulun etkilerinin vurgulanmasına neden olduğu belirtilmektedir (McDevitt ve Chaffee, 2002; Niemi ve Hepburn, 1995). Kitle iletişim araçlarının ve kişiler arası iletişimin gençlerin siyaset toplumsallaşmasına etkileri 1970'li yıllarda özellikle Chaffee ve arkadaşları tarafından (Chaffee, Ward ve Tipton, 1970) incelenmeye ve tekrar önemli etkenler olarak görölmeye başlanmıştır (McLeod, 2000).

Günümüzde siyaset toplumsallaşmada ailenin yanı sıra sosyal ağlar ve kitle iletişim araçları gibi etmenlerin de önemli rolleri olduğu görüşü yaygın olarak kabul edilmektedir. Ancak, Shah ve arkadaşlarının (örn., McLeod ve Shah, 2009; Shah, Cho, Eveland ve Kwak, 2005) özellikle kitle iletişim araçları ile toplumsal katılım arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarının dışında bu alanda yapılan araştırmaların sayısının oldukça az olduğu söylenebilir. Yakın zamanda yapılan bu çalışmalarda (örn., McLeod ve Shah, 2009; Niemi ve Hepburn, 1995) aile ve okul etkilerinin çocukluğa ve ergenliğe göre azaldığı ergenlikten genç yetişkinliğe geçiş ve genç yetişkinlik dönemlerinde kitle iletişim araçlarının ve arkadaş ilişkilerinin önemli etkileri olduğuna dikkat çekilerek yetişkinlik dönemlerindeki siyaset tutumların gelişiminin araştırılmasının gerektiği savunulmaktadır.

Ayrıca, günümüzdeki iletişim yaklaşımında, 1970'lerdeki sosyalleşme çalışmalarından farklı olarak kitle iletişim araçlarının ve toplumsal katılım anlayışının değişmesinin de etkisi ile bilgiyi ve normları sadece aileden, okuldan ve kitle iletişim araçlarından öğrenen çocuk ve genç algısından uzaklaşmıştır. Çocuklar ve gençler kendi sosyalleşme süreçlerinde aktif katılımcı olarak görülmeye (McDevitt ve Chaffee, 2002) başlanmıştır. Bu nedenle, kitle iletişim araçlarının sadece gençlerin siyasal gelişimlerini etkileyen araçlar olarak değil gençlerin bilinçli olarak tercih ettikleri iletişim araçları olarak görülmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Buckingham, 1997).

1.4.4.1 Kitle İletişim Araçlarının Siyasal Toplumsallaşmadaki Rolü

Kitle iletişim araçlarının siyasal toplumsallaşmadaki rolüne ilişkin iki farklı görüş bulunmaktadır. Bunlardan ilki; kitle iletişim araçlarının olumlu etkileri olduğunu savunmaktadır ve bu görüş yaygın olarak kabul edilmektedir (Newton, 1999). Kitle iletişim araçlarının kullanılmasının toplumsal süreçler, siyasal ve güncel olaylar ile ilgili bilgi sahibi olunmasına, siyasal konuların tartışılmasına, oy kullanma gibi toplumsal katılım etkinliklerinde bulunma eğiliminin artmasına katkı sağladığı savunulmaktadır (Delli Carpini, 2000; Shah ve ark., 2001b).

Kitle iletişim araçlarının siyasal toplumsallaşmadaki etkisini açıklayan diğer görüş ise kitle iletişim araçlarının güncel ve siyasal olaylara ilgiyi azalttığını ve toplumsal katılımı olumsuz etkilediğini iddia etmektedir. Putnam (1995; 2000) televizyon izlemenin toplumsal katılım etkinliklerine ayrılan sürenin azalmasına ve televizyonun bireylerin sosyal çevrelerinden uzaklaşmalarına neden olduğunu savunmaktadır. Kitle iletişim araçlarında yansıtılan sosyal gerçeklikten dolayı özellikle uzun süre televizyon izlenmesi sonucunda siyasal ve toplumsal sisteme güven duymayan ve dünyanın kötü bir yer olduğuna inanan bir toplumun oluştuğunu öne sürmektedir. Ancak bu görüş sadece eğlenmek ya da vakit geçirmek için kitle iletişim araçlarının kullanılması açısından doğrulanmış, bu görüşün haberleri takip etmek amacı ile televizyon izlenmesi için geçerli olmadığı bulunmuştur (Putnam, 2000; Shah ve ark., 2001b).

Putnam'ın (1995, 2000) televizyon izlemenin olumsuz etkilerine ilişkin görüşleri, sadece kullanım süresine odaklanarak kitle iletişim araçlarının içeriğindeki ve kitle iletişim araçlarını kullanmanın altında yatan nedenleri dikkate almadığı yönünde eleştirilmektedir (Norris, 1996; Shah, 1998). Kullanımdaki farklı amaçları vurgulayan görüşler, bireylerin kitle iletişim araçlarını kullanmalarının farklı ihtiyaçlardan kaynaklandığını savunan “Kullanımlar ve Doyumlar Kuramı”na (Katz, Gurevitch ve Haas, 1973) dayanmaktadır. Belirli ihtiyaçları ve istekleri karşılamak amacı ile farklı kitle iletişim araçlarının bilinçli olarak tercih edildiği ve kitle iletişim araçlarını kullanma amaçlarının bu araçların etkilerini belirlediği savunulmaktadır.

“Kullanımlar ve Doyumlar Kuramı”nı (Katz ve ark., 1973) temel alan araştırmalarda (örn., Norris, 1996; Shah ve ark., 2001b) kitle iletişim araçlarının bilgi edinme ve eğlence amacı ile kullanımı ayrıştırılmakta, haberler ve siyasal programlar gibi yüksek düzeyde bilişsel etkinlik gerektiren programlar ile benzer düzeyde bilişsel etkinlik gerektirmeyen eğlence programlarının etkilerinin farklı olduğu vurgulanmaktadır. Bilgi alma ya da haberleri takip etme amacı ile kitle iletişim araçlarını kullanmanın ve toplumsal ya da siyasal konulara ilişkin programları izlemenin siyasal konular ile ilgilenme düzeyi, siyasal konular hakkında konuşma, oy kullanma ve diğer toplumsal katılım etkinliklerinde bulunma ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Boulianne, 2009; Shah ve ark., 2005).

Daha önce belirtildiği gibi eğlence programlarının izlenmesinin siyasal toplumsallaşma süreci üzerindeki olumsuz etkileri birçok çalışmada gösterilmiştir. Ergenlerin eğlence programlarını tercih etmelerindeki nedenler arasında; bu tür programların ergenlerin kimliklerini biçimlendirmelerinde kolaylaştırıcı etkilerinin olması ve duygusal ihtiyaçlarını karşılaması sayılmaktadır (Arnett, 1995). “Kullanımlar ve Doyumlar Kuramı”na (Katz ve ark., 1973) göre haberlerin içeriği bireylerin yaşamları ve yakın çevrelerinde karşılaştıkları olaylar ile ilgili olmadığında haberler ilgi çekici bulunmayabilmektedir. Bu nedenle henüz siyasal yaşama doğrudan katılmayan ve haberlerde sunulan yetişkin yaşamına ait sosyal ve siyasal olayları deneyimlemeyen ergenlerin haberleri ilgi çekici bulmayabilecekleri belirtilmiştir. Ancak, haber programlarının aile bireyleri ve arkadaşlar ile tartışılmasının haberlere olan ilgiyi ve sonuç olarak toplumsal katılımı arttırabileceği de önerilmektedir (Erentaite ve ark., 2012).

1.4.4.2. Kitle İletişim Araçlarının Türlerine Göre Etkilerinin İncelenmesi

İletişim çalışmaları farklı kitle iletişim araçlarının kişiler arası iletişim ve toplumsal katılım üzerindeki etkilerine odaklanmaktadır. Bu çalışmalarda televizyon, gazete ve internet gibi farklı kitle iletişim araçlarının işlev ve etkilerinin de farklı olduğu ifade edilmektedir (Shah ve ark., 2001b). Kitle iletişim araçlarının etkileri karşılaştırıldığında televizyonun siyasal ve toplumsal katılım ile ilişkisinin diğer iletişim araçlarına kıyasla daha zayıf olduğu bulunmuştur (Norris, 1996).

Kitle iletişim araçları ile toplumsal katılım arasındaki ilişkinin olumlu ya da olumsuz olmasının kullanılan kitle iletişim aracının türüne göre değiştiği ifade edilmektedir. Örneğin, televizyon izleme ile toplumsal etkinliklerde bulunma arasında negatif bir ilişki bulunurken (Shah, 1998), gazete okuma düzeyi arttıkça toplumsal katılım da bulunma olasılığının da arttığı belirlenmiştir (Norris 1996). Haberleri gazeteden takip etmenin hem bilgi edinme hem de siyasal katılım açısından televizyondan haberleri takip etmekten daha güçlü etkileri olduğu gösterilmiştir (Shah ve ark., 2001b). Ayrıca, gazete okumanın siyasal iletişim ile ilişkili olduğu belirlenmiştir, ancak televizyon izleme ile siyasal iletişim arasında bir ilişki bulunamamıştır (Nah, Veenstra ve Shah, 2006).

Özellikle gençler arasında internetin kullanımı çok yaygın olduğu için internet de toplumsal katılım ile ilişkisi açısından incelenmeye başlanmıştır. Haberlerin geleneksel kitle iletişim araçlarının ya da internetin kullanılarak takip edilmesi ile toplumsal katılımın farklı türleri ve siyaset ile ilgilenme düzeyi arasındaki ilişkinin araştırıldığı çok sayıda araştırma yapılmıştır. Yetişkinlerin toplumsal etkinliklerde bulunmalarının haberleri geleneksel haber kaynaklarından takip etmeleri ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Shah, Kwak ve Holbert, 2001a). Ancak, geleneksel kitle iletişim araçlarının gençlerin siyasal ilgisini arttırmada etkili olmadığı (Bachmann, Kaufhold, Lewis ve Gil de Zúñiga, 2010) ve internetin gençlerin siyasal katılımlarını etkileme gücünün diğer iletişim araçlarına göre daha yüksek olduğu gösterilmiştir (Hao, Wen ve George, 2014). Bilgi edinmek amacı ile interneti (Shah ve ark., 2001a) ve sosyal medyayı (Skoric ve Poor, 2013) kullanan bireylerin siyasal sisteme güven duyma ve toplumsal etkinliklere katılma olasılığının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Gil de Zúñiga, Jung ve Valenzuela (2012) da sosyal ağların haberlerin

takip edilmesi amacı ile kullanımı ile hem internet üzerinden hem de toplumsal alanda yapılan siyasal katılım arasında pozitif yönde ilişki olduğunu göstermişlerdir.

İnternet kullanımının siyasal toplumsallaşmaya katkıda bulunmasında, internetin görsel malzemeler içeren bilgi kaynakları sunmasının, sosyal ağlardaki ilişkilerin geleneksel iletişim biçimlerindeki kadar hiyerarşiyi barındırmaması ve sosyal medya aracılığı ile siyasal iletişimde bulunabilmesinin etkili olduğu ifade edilmektedir (Schlozman ve ark., 2010). Ayrıca internetin sosyal kampanyalarda yer alma gibi farklı siyasal ve toplumsal katılım olanakları sunmasının da gençlerin siyasal amaçları için interneti kullanmalarında rol oynadığı belirtilmektedir (Delli Carpini, 2000). İnternetin geleneksel siyasal katılımı tamamladığı (Shah ve ark., 2005) ve siyasal toplumsallaşmaya katkıları olduğu (McLeod ve Shah, 2009) kabul edilmektedir. Ancak, internetin olumlu etkileri bazı araştırmacılar tarafından sorgulanmaktadır (örn., Delli Carpini, 2000). Televizyon izlenmesine yönelik eleştirilere benzer eleştiriler internet için de yapılmakta, toplumsal etkinliklere katılmak yerine internette zaman geçirildiği ve internetin eğlenme amacı ile kullanılmasının toplumsal olayların takip edilmesi için daha az zaman ayrılmasına neden olduğu savunulmaktadır (Kraut ve ark., 1998).

1.4.5. Siyasal İletişim

Siyasal iletişim, gençlerin aileleri ve arkadaşları ile toplumsal ve siyasal konuları konuşmalarını ve tartışmalarını ifade etmektedir (Yeung, Passmore ve Packer, 2012). Bu araştırmada siyasal iletişimin kimlik biçimlenmesi ve toplumsal katılım beklentisi ile ilişkisinin incelenmesi ve gençlerin siyasal toplumsallaşmasındaki rolünün belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu bölümde siyasal iletişimin siyasal toplumsallaşmadaki rolüne ilişkin görüşlere yer verilmiş ve siyasal iletişim ile ilgili araştırmaların bulguları ele alınmıştır.

Kültürel birikimin, toplumsal yaşama ilişkin bilginin ve siyasal görüşlerin genç bireylere aktarımı ailede başlamakta, arkadaş gruplarında ve okul yaşamında devam etmektedir. İletişim becerileri siyasal toplumsallaşmanın ve etkili toplumsal katılımın önemli bir ögesi olarak görülmektedir (Kirlin, 2003). İletişimin siyasal toplumsallaşmadaki rolüne ilişkin farklı yaklaşımlar öne sürülmüştür. Bu konudaki

ilk yaklaşım; siyasal toplumsallaşmanın ebeveynler aracılığı ile gerçekleştiğini, siyasal iletişimin ebeveynler tarafından başlatıldığını ve gençlerin iletişimde pasif konumda olduklarını savunmaktadır (Jennings ve Niemi, 1968). Bir başka görüş ise; gençlerin ebeveynleri ile aynı görüşleri ve değerleri paylaşmalarının gençlerin siyasal alanda yeterli deneyimleri olmadığı ve siyasal görüşleri netlik kazanmadığı için ebeveynlerinin görüşlerini benimsediklerini öne sürmektedir (Achen, 2002).

Daha yakın zamanda önerilen yaklaşımlarda ise gençlerin siyasal görüşlere ilişkin bilgiye erişmek için çaba göstererek kendi siyasal kimlik gelişimi süreçlerini yönlendirdikleri vurgulanmıştır (Yates ve Youniss, 1998). Gençlerin okulda, sosyal çevrelerinde ve medyada duydukları haberlerden etkilenerek, bu konular hakkında ebeveynleri ile konuşmaya çalıştıkları ve ebeveynlerin de siyasal konular ile ilgili görüşlerini ifade ederek çocuklarını yönlendirdikleri belirtilmiştir (McDevitt ve Chaffee, 2002). Bu yaklaşıma göre; çocuğun ebeveynleri ile fikir alışverişini başlatmaya çalışması siyasal toplumsallaşmayı harekete geçirmektedir.

Bireylere görüşlerini sorgulama ve toplumsal konuları derinlemesine düşünme imkanı veren siyasal iletişim, bilişsel gelişime katkısı açısından de ele alınmaktadır. Siyasal iletişim; siyasal bilginin işlenmesi, sav oluşturma, fikirlerin ifade edilmesi ve anlaşmazlıkları yönetme gibi bilişsel ve sosyal becerilerin kazanılmasını ve geliştirilmesini sağlamaktadır (Shah ve ark., 2009). Ebeveynlerin çocukları ile siyasal ve toplumsal konuları konuşmalarının, çocukların bu alanlarda daha fazla bilgi sahibi olmaları ve bu konulara ilgili duymaları ile ilişkili olduğu gösterilmiştir (Andolina ve ark., 2003; Lake Snell Perry ve ark., 2002).

Siyasal iletişimin toplumsal sonuçları çok sayıda araştırmada incelenmiştir (örn., Andolina ve ark., 2003; McLeod, 2000). Gençlerin vatandaşlık davranışlarını tecrübe etmeleri; haberleri takip etmeleri ve sosyal çevrelerinde toplumsal konuları tartışmaları ile başlamaktadır (Flanagan ve Levine, 2010). Aile ve arkadaşlar ile siyasal ve toplumsal konuların tartışılması ve haberleri takip etmek için kitle iletişim araçlarının kullanımı, çocukların ve gençlerin toplumun karşılaştığı sorunlar üzerine düşünmelerine ve toplumsal etkinliklere katılıma ilişkin olanakları öğrenmelerine imkan sunarak (Klofstad, 2007) toplumsal katılımında bulunmalarında önemli rol oynamaktadır (McLeod, 2000).

Ebeveynlerin çocuklarının kendileri ile iletişim kurmalarını teşvik etmeleri, gençlerin ailelerine olan bağlılıklarının güçlenmesine neden olarak ebeveynlerinin haberleri izleme, siyasal iletişim kurma ve toplumsal etkinliklerde bulunma gibi davranış örüntülerini ve toplumsal değerlerini benimsemelerine (Jennings ve ark., 2009) katkı sağlamaktadır. Ayrıca, farklı görüşlere karşı açık fikirli, toplumsal konulara duyarlı ve ilgili olmalarına (Boyd, Zaff, Phelps, Weiner ve Lerner, 2011) etki etmektedir. Gençlerin siyasal kimliklerini ebeveynleri ile yaptıkları siyasal tartışmalarda ifade etme imkanı buldukları, görüşlerini paylaşmalarının ve ebeveynlerinin görüşlerini etkilemelerinin öz güven kazanmalarına katkı sağladığı öne sürülmektedir (McDevitt ve Chaffee, 2002). Siyasal iletişimin toplumsal değerlerin öğrenilmesine, siyasal tutumların ve toplumsal becerilerin gelişmesine katkı sağladığı belirtilmiştir (Ekström ve Östrom, 2013).

Genel olarak toplumsal ve siyasal konuları çocukları ile tartışan, toplumsal katılım davranışlarını destekleyen ailelerin çocuklarının bu tür ailelerde büyümeyen çocuklara göre gençlik dönemlerinde daha fazla gönüllü etkinliklerde buldukları (Flanagan ve ark., 1998) ve yetişkinlik dönemlerinde de daha fazla siyasal etkinliklere katıldıkları (Verba ve ark., 1995) gösterilmiştir. Gençlerin sosyal çevrelerinde yaptıkları siyasal tartışmaların sosyal gruplarda bulunmaya devam edebilmek için siyasal ve toplumsal konulara ilgilerini sürdürmelerinde etkili olduğu belirtilmiştir (Livingstone ve Markham, 2008).

Siyasal iletişimin, kitle iletişim araçlarının kullanımı ve toplumsal katılım ile ilişkisinin incelendiği araştırmalarda (örn., Boyd ve ark., 2011; Shah ve ark., 2009) ilişkinin yönüne ilişkin farklı görüşler ve ilişkileri tanımlayan çeşitli modeller önerilmiştir. Bir bakış açısına göre ise toplumsal katılım iletişim ağlarının güçlenmesini sağlamaktadır (Yeung ve ark., 2012). Diğer görüş ise aile ve arkadaşlar ile yapılan siyasal tartışmaların, genç yetişkinlerin topluma katkı sağlayacaklarını hissetmelerine ve katılımında bulunmalarına neden olduğunu savunmaktadır ve bu görüş birçok çalışma (örn., Duke, Skay, Pettingell ve Borowsky, 2009; Yates ve Youniss, 1998) ile desteklenmiştir.

Siyasal iletişim ile toplumsal katılım arasındaki ilişkinin yönü ile ilgili farklı bulgular olmasına rağmen çok sayıda araştırma (örn., Andolina ve ark., 2003; Shah ve ark.,

2005) siyasal iletişimin toplumsal katılımı yordamasının daha olası olduğunu önermektedir ve toplumsal katılımın temel güdüleyicilerinden birinin siyasal ve toplumsal konulara ilişkin iletişim olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin; Kahne ve Sporte'nin (2008) Chicago'da yaşayan lise öğrencileri ile yaptıkları araştırmada; siyasal iletişim sıklığının, tiyatro ve gazete çıkarma gibi okul sonrası etkinliklere katılmanın ve toplumsal açıdan duyarlı bir mahallede yaşamının toplumsal katılımı yordadığı bulunmuştur. Gençlerin ailelerinde ve sosyal çevrelerinde toplumsal sorunlara duyarlı bireyleri gözleme ve onlar ile etkileşimde bulunma fırsatlarının olmasının; sosyal bağlarının ve toplumsal yetkinliklerinin güçlenmesini, siyasal ve ahlaki anlayışlarının gelişmesini destekleyerek daha fazla toplumsal etkinlikte bulunmalarına katkı sağladığı sonucuna varılmıştır (Kahne ve Sporte, 2008).

Yeung ve arkadaşları (2012) da Avustralya'da yaşayan 18 ile 30 yaşları arasındaki gençler ile yaptıkları araştırmada siyasal ve toplumsal konular ile ilgili bilgi sahibi olunması ve bu konularda tartışmalarda bulunulmasının toplumsal katılım açısından önemini vurgulamışlardır. Ancak sadece bilgi sahibi olunmasının değil, aynı zamanda ailelerinin ve toplumun desteğini alan bireylerin kendilerini toplumsal meselelerin çözümüne etki edebilecek yeterlilikte görmelerinin toplumsal katılım düzeyini belirlediğinin altını çizmişlerdir. 15 ile 25 yaşları arasındaki katılımcılar ile yapılan bir araştırmada da (Lake Snell Perry ve ark., 2002) ergenlik döneminde ebeveynlerin çocukları ile siyasal konuları tartışmasının oy verme ya da gönüllü çalışma gibi davranışların en güçlü yordayıcısı olduğu gösterilmiştir.

Siyasal iletişimin toplumsal katılımı yordayan önemli değişkenlerden biri olması; siyasal iletişim becerilerinin etkili bir şekilde toplumsal etkinliklere katılım için gerekli sosyal becerilerden olmaları ile açıklanmaktadır (Kirlin, 2003). Ayrıca, siyasal iletişime temel oluşturan bilgiye erişmek için kitle iletişim araçlarının kullanılmasının ve siyasal konular ile ilgili araştırma yapılmasının da siyasal iletişim ile toplumsal katılımındaki güçlü ilişkide rol oynadığı belirtilmiştir (Boyd ve ark., 2011; Shah ve ark., 2009).

Siyasal iletişimin, toplumsal katılımın yanı sıra haberleri takip etme ve siyasal konularda mesajlaşma ile de olumlu yönde ilişkili olduğu bulunmuştur (Shah ve ark., 2005; 2009). Shah ve arkadaşları (2005) haberleri izlemenin siyasal iletişim ve

toplumsal konularda internet üzerinden mesajlaşma ile ilişkili olduğunu, siyasal iletişimin ve mesajlaşmanın da toplumsal katılım ile doğrudan ilişkisinin bulunduğunu göstermişlerdir. Ergenler ile yapılan boylamsal bir araştırmada da (Boyd ve ark., 2011) haberlerin takip edilmesi ile katılım arasındaki ilişkide ebeveynler ile siyasal iletişimin aracı değişken olarak rol oynadığı gösterilmiştir.

Erentaite ve arkadaşları (2012) Litvanya’da yaşayan 14 ile 20 yaşları arasındaki lise öğrencileri ile yaptıkları araştırmada, haberleri tartışma ve haberlere ilgi gösterme ile toplumsal katılım arasında olumlu bir ilişki olduğunu göstermişlerdir. Siyasal iletişim ile toplumsal katılımında bulunma ve aynı zamanda ileride toplumsal etkinliklere katılma isteği arasındaki ilişkide, haberler ile ilgilenmenin aracı değişken olarak rol oynadığı bulunmuştur. Siyasal iletişimin medyaya olan ilgiliyi arttırdığı, toplumsal konulara ilişkin haberlere daha fazla ilgi duyulmasının da daha fazla toplumsal etkinliklerde bulunulmasına neden olduğu belirtilmiştir.

Siyasal iletişim, kitle iletişim araçlarının kullanımı ve toplumsal katılım ile ilgili yapılan araştırmaların bulguları bir arada değerlendirildiğinde, siyasal konuların ebeveynler ve arkadaşlar ile konuşulmasının daha yüksek düzeyde haberleri takip etme ile ilişkili olduğu sonucuna varılabilir. Ancak, gençlerin toplumsal konulara ilgi duymaları gençleri siyasal iletişim kurmaya yönlendiriyor olabileceği gibi, toplumsal konulara ilgisi olmayan gençlerin sosyal çevrelerinde bu konular hakkında konuşulması ve ebeveynlerinin toplumsal olayları takip etmelerinin gençleri haberleri izlemek için harekete geçiriyor olabileceğine de dikkat çekilmektedir. Kitle iletişim araçlarının kullanımı ve siyasal iletişim arasındaki ilişkinin yönünün belirlenebilmesi için daha fazla sayıda araştırma yapılması gerektiği vurgulanmaktadır (Erentaite ve ark., 2012).

1.4.6. Araştırma Değişkenlerinin Sosyo-Demografik Özelliklere Göre Değerlendirilmesi

Bu çalışmada katılımcıların cinsiyetlerine, yaşlarına ve eğitim durumlarına göre kimlik statüleri ve boyutları, ebeveynlik boyutları, toplumsal katılım, siyasal iletişim, kitle iletişim araçlarının kullanımı ve sosyal sorumluluk değişkenleri incelenmiştir. Bu bölümde bu alanda yapılan çalışmaların bulgularına yer verilerek araştırma

değişkenlerinin düzeylerinin sosyo-demografik özelliklere göre farklılaşmasında rol oynayan etmenler tartışılmıştır.

1.4.6.1. Cinsiyete İlişkin Değerlendirme

Kimlik gelişiminde cinsiyet farklılıklarının araştırıldığı çalışmalarda kimlik statüsüne ilişkin tartışmalı bulgular sunulmaktadır (Kroger, 1997). Kimlik biçimlenmesine ilişkin yapılan incelemelerde ölçümlerin genel kimlik statüsü ya da kimlik alanlarına göre yapılmış olmasına ve ayrıca araştırmaya katılan bireylerin yaşına bağlı olarak farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Örneğin, ergenlik döneminde yapılan araştırmalarda (örn., Meeus, 1996) cinsiyetler arasında fark bulunurken, beliren yetişkinlik döneminde farklılıkların çok az olduğu (Crocetti, Sica, Schwartz, Serafini ve Meeus, 2013) belirtilmektedir. Bu nedenle bu bölümde cinsiyet üzerine yapılan çalışmalara, bir sonraki bölümde de cinsiyetin ve yaşın bir arada değerlendirildiği araştırmalara yer verilmiştir.

Kadınların erkeklerden daha fazla başarılı ve askıya alınmış kimlik statüsünde oldukları (Meeus, 1996) ve özellikle ergenlik döneminde daha fazla erkeğin dağınık kimlik statüsünde olduğu (Solomontos-Kountouri ve Hurry, 2008) ortaya konmuştur. Ancak, erkekler ve kadınlar arasında kimlik gelişiminin gerçekleşme şekli ve kimlik bütünlüğünün sağlandığı dönem açısından fark olmadığı da belirtilmektedir (Meeus ve ark., 1999). Örneğin, Kroger (1997) 1966 ile 1995 yılları arasında yapılan 56 araştırmayı incelediği meta-analiz çalışmasında bireylerin buldukları kimlik statüsü açısından cinsiyetler arasında fark olmadığını belirtmiştir. Ayrıca, yaş arttıkça hem kadınların hem de erkeklerin başarılı ve askıya alınmış kimlik statülerinde bulunma olasılıklarının arttığını, dağınık ve ipotekli kimlik statülerinde bulunma olasılıklarının ise azaldığını ifade etmiştir. Genel kimlik düzeyinde cinsiyet farklılıkları görülmediği için kimlik alanlarına göre de inceleme yapılmasının gerektiği vurgulanmıştır (Pastorino, Dunham, Kidwell, Bacho ve Lamborn, 1997).

Kimlik alanlarında cinsiyete göre görülen farklılıkların kimlik alanına bağlı olarak değiştiği görülmektedir. Örneğin Kroger (1997) meta-analiz çalışmasında kişiler arası alanda erkeklere göre daha fazla kadının başarılı kimlik statüsünde olduğunu göstermiştir. Ergenler ve genç yetişkinler ile yapılan başka bir çalışmada da kişiler

arası ilişkiler alanında benzer bulgulara ulaşılmış ve kadınların daha güçlü içsel yatırımda buldukları belirlenmiştir (Meeus ve ark.,1999). Siyaset alt alanında erkeklerin daha çok ipotekli statüde ve kadınların dağınmık statüde olduğu tespit edilmiştir (Solomontos-Kountouri ve Hurry, 2008). Ancak, Pastorino ve arkadaşları (1997) siyasal alanda erkeklerin seçenekleri daha fazla araştırdıklarını ve daha yüksek düzeyde içsel yatırımda bulduklarını belirtmiştir.

Türkiye’de yapılan araştırmalarda cinsiyet ile kimlik statüleri arasında ilişki olmadığı gösterilmiştir (Eryüksel, 1987; Varan; 1990). Ancak, Çakır ve Aydın (2005) 16 ile 19 yaşları arasındaki gençler ile yaptıkları çalışmada erkeklere göre daha fazla sayıda kız öğrencinin başarılı kimlik statüsünde ve daha fazla erkeğin ipotekli kimlik statüsünde olduğunu bulmuşlardır. Bulgular Türk kültüründeki toplumsal cinsiyet rolleri ile açıklanmıştır. Türk ailelerin çocuklarından özellikle de erkek çocuklarından itaat etmelerini, ailelerine bakmalarını ve ebeveynlerine saygı göstermelerini bekledikleri vurgulanmaktadır (Kağıtçıbaşı, 1981; 2000). Türkiye’de ergenler ve beliren yetişkinlik dönemindeki gençler ile daha yakın zamanda yapılan ve kimlik boyutlarının incelendiği başka bir çalışmada ise (Morsünbül, Crocetti, Çok ve Meeus, 2014) farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Kızların erkeklere göre kimlik seçeneklerini daha fazla araştırdıkları ve içsel yatırımda buldukları, ancak erkeklerin kızlara göre içsel yatırımın yeniden değerlendirmesi boyutunda daha yüksek puanlar aldıkları belirlenmiştir.

Siyasal bilgi düzeyi, siyasal iletişim ve toplumsal katılım açısından kadınlar ve erkekler arasında önemli farklılıklar olduğu belirtilmektedir. Erkeklerin siyasal konular ile ilgilenme, siyasal olaylar hakkında bilgi sahibi olma, siyasal iletişim, siyasal ve toplumsal katılımında bulunma düzeylerinin ve oy kullanma isteklerinin daha yüksek olduğu çok sayıda araştırmada (örn., Andolina ve ark., 2003; Hao ve ark., 2014) belirlenmiştir. Ancak kadınların erkeklere göre gönüllü etkinliklere daha fazla katıldıkları (Flanagan ve ark., 1998) ve özellikle siyasal katılım açısından cinsiyet farklılıklarının son yıllarda azaldığı (Quintelier, 2011) belirtilmektedir.

Toplumsal katılım, siyasal iletişim ve kitle iletişim araçlarının kullanımının bir arada incelendiği çalışmalarda, araştırma değişkenlerine bağlı olarak cinsiyet farklılıkları değişkenlik göstermektedir. Örneğin, Belçika’da 15 ile 19 yaşları arasındaki ergenler

ile yapılan bir araştırmada (Cicognani ve ark., 2012) erkeklerin siyaset ile daha fazla ilgilendikleri ancak kızların daha fazla toplumsal katılımında buldukları belirlenmiştir. Quintelier (2011) 16 yaşındaki Belçikalı gençlerin toplumsal katılımını incelediği çalışmasında genel olarak kızların siyaset katılım düzeylerinin daha yüksek olduğunu ancak erkeklerin politikacılar ile iletişime geçme, siyaset parti üyeliği gibi etkinliklerde daha fazla bulduklarını ortaya koymuştur.

Diğer bir araştırmada da (Erentaite ve ark., 2012) erkeklerin kitle iletişim araçlarını haberleri takip etme amacı ile daha fazla kullandıkları ve gönüllü etkinliklere katılma düzeylerinin kızlara göre biraz daha yüksek olduğu, kızların ise toplumsal alana içsel yatırımda bulunma ve toplumsal katılım beklentisi düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Araştırmalarda diğer çalışmalardan farklı bulgulara ulaşılması; araştırmaların yapıldığı ülkenin sosyal yapısı ve siyaset sistemi, ölçüm araçlarının özellikleri, kavramların tanımlarındaki farklılıklar ile açıklanmıştır.

Siyaset yönelimlerdeki ve toplumsal katılımındaki cinsiyet farklılıkları sosyalleşme süreçlerindeki farklılıklar ile açıklanmaktadır. Aile ve toplum tarafından kızların başkalarına karşı duyarlı olmaları yönünde cesaretlendirildiği, erkeklerin ise bağımsızlık ve statü kazanmaları yönünde teşvik edildiği (Hastings, McShane, Parker ve Ladha, 2007) belirtilmektedir. Genç yaşlardan itibaren kadınların siyaset katılım konusunda cesaretlendirilmediklerine hatta kısıtlandıklarına (Almond ve Verba 1963) dikkat çekilmektedir. Sosyalleşme süreçlerinin ve bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine uygun hareket etmelerinin kadınların ve erkeklerin siyaset yönelimlerinin şekillenmesinde ve katılım tercihlerinde rol oynadığı söylenebilir.

Ebeveynlik boyutlarının gençler tarafından algılanmasında cinsiyet farklılıkları incelendiğinde, değerlendirilen ebeveynin cinsiyetinin etkili olduğu görölmektedir. Örneğin, Sayıl ve Kındap (2010) Türkiye’de yaptıkları araştırmalarında 11 ile 18 yaşları arasındaki ergenlerin genel olarak annelerinin psikolojik kontrolünü babalarinkine göre daha yüksek olarak algıladıkları, ancak babalarının psikolojik kontrolünü annelerinden daha yüksek olarak algılayanların sadece erkekler olduğunu bulmuşlardır. Babaların psikolojik kontrolünün erkekler tarafından daha yüksek olarak algılandığı, Amerika’da 12 yaşındaki ergenler ile gerçekeştirilen bir araştırmada da (Rogers, Buchanan ve Winchell, 2003) bulunmuştur. Kızların her iki

ebeveynin davranışsal denetimini erkeklere göre daha yüksek olarak algıladıkları da belirlenmiştir. (Kındap, Sayıl ve Kumru, 2008).

13 ile 18 yaşları arasındaki ergenler ile yapılan bir çalışmada (Mullis, Graf ve Mullis, 2009) algılanan özerklik desteğinin cinsiyete ya da yaşa göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Türkiye’de 18 ile 36 yaşları arasındaki gençler ile yapılan bir araştırmada (Aka, 2011) ise kızların erkeklere göre ve daha genç yaştaki katılımcıların daha ileri yaştaki katılımcılara göre ebeveynlerinin davranışlarını daha sıcak olarak algıladıkları gösterilmiştir. Cinsiyete bağlı olarak ortaya çıkan farklılıklar; kızların ebeveynleri ile ilişkilerinin duygusal ifadeyi içermesi, yaş ile ilişkili farklılıklar, teknolojideki ve sosyal yaşamdaki değişimler nedeni ile ebeveynlerin iletişim şekillerinin değişmesi ile açıklanmıştır (Aka, 2011).

1.4.6.2. Yaşa İlişkin Değerlendirme

Araştırma değişkenlerine ilişkin çalışmalar incelendiğinde, özellikle kimlik statüleri ve kitle iletişim araçlarının kullanımının yaşa göre değerlendirildiği görülmektedir. Kimlik statüsü ile ilgili araştırmalarda bireylerin kimlik statülerinde yaş ile birlikte gerçekleşen değişimlere odaklanılmakta ve kimlik kazanımının gerçekleştiği yaşam dönemi belirlenmeye çalışılmaktadır. Örneğin, Meeus ve arkadaşları (1999) 12 ile 24 yaşları arasındaki gençler ile yapılan 33 kesitsel araştırmayı inceledikleri meta-analiz çalışmasında eğitim süresi ve yaş arttıkça üniversite öğrencilerinden ipotekli kimlik statüsünde olanların sayısının azaldığını ve başarılı kimlik statüsünde olanların sayısının arttığını belirlemişlerdir. Kimlik gelişiminin, ergenlik döneminde dağınık kimlik statüsünden çıkma, ergenliğin sonlarında ya da genç yetişkinlik döneminde ise ipotekli kimlik statüsünden çıkarak başarılı kimlik kazanma olarak gerçekleştiği ifade edilmiştir. 29 boylamsal araştırmanın incelendiği bir meta-analiz çalışmasında da (Meeus, 2011) ergenlik döneminde kimliğin ileriye dönük olarak geliştiği ve başarılı kimlik statüsüne doğru bir ilerlemenin olduğu ortaya konmuştur.

Diğer bir meta-analiz çalışmasında da (Kroger ve ark., 2010) genç yetişkinlik döneminin başlarında ipotekli ve dağınık kimlik statülerinin görüldüğü, ancak bu dönemin sonlarına doğru bu iki statünün daha az görüldüğü belirlenmiştir. Ayrıca, genç yetişkinliğin başlarında askıya alınmış ve sonlarına doğru başarılı kimlik

statüsünde olan bireylerin sayısının diğer kimlik statülerinde olan bireylere göre daha fazla olduğu bulunmuştur. Bu nedenle genç yetişkinlik dönemi için başarılı kimlik statüsünün diğer statülere göre daha gelişmiş bir kimlik statüsü olduğu önerilmiştir.

Trinidad'da 11 ile 84 yaşları arasındaki katılımcılar ile yapılan bir araştırmada (Arneaud, Alea ve Espinet, 2016) orta yaş döneminde; ergenlik, beliren yetişkinlik ve genç yetişkinlik dönemlerine göre başarılı kimlik statüsünün daha fazla görüldüğü ifade edilmiştir. Orta yetişkinlikte görülen kimlik kazanımının evlilik ve ebeveynlik gibi önemli yaşam olaylarını deneyimleme ile de ilişkili olduğu ifade edilmiştir. Diğer statüler açısından yaş grupları arasında önemli farklılıklar tespit edilmemiş olsa da, askıya alınmış ve dağınık kimlik statülerinin beliren yetişkinlik ve genç yetişkinlik dönemlerinde daha fazla görüldüğü belirtilmiştir. Bu bağlamda, başarılı kimlik statüsünün en gelişmiş kimlik statüsü olduğu, orta yetişkinlik döneminde kazanılma (Kroger, 2007) olasılığının daha yüksek olduğu önerilmiştir.

Türkiye'deki 12 ile 24 yaşları arasındaki farklı yaş gruplarının kimlik boyutları açısından karşılaştırıldığı bir çalışmada (Morsünbül ve ark., 2014) yaş ilerledikçe seçeneklerin yeniden değerlendirilmesi puanlarının azaldığı bulunmuştur ve bu değişim bireylerin kimliklerinin yaş ile daha kalıcı olması ve seçimlerinden emin olmaları ile açıklanmıştır. Yaş arttıkça katılımcıların içsel yatırımlarının azaldığının bulunması ise belirli bir kimliğe tutunmanın zor olduğu, hem modern hem de geleneksel değerlerin önem taşıdığı Türk toplumunda (Kağıtçıbaşı, 2000) kimlik kazanımının ve korunumunun karmaşık bir süreç olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

Kimlik biçimlenmesi cinsiyete ve yaşa göre değerlendirildiğinde kimlik statülerinde ya da boyutlarında cinsiyet farklılıklarının ergenlik döneminde diğer dönemlere göre daha fazla görüldüğü ve beliren yetişkinlik döneminde kimlik statülerinde cinsiyete göre önemli farklılıklar görülmediği belirtilmektedir (Crocetti ve ark., 2013). Lise öğrencileri ile yapılan çalışmalar incelendiğinde erkeklerin kadınlara göre daha geç dönemde başarılı kimlik statüsüne geçtikleri belirtilmektedir. Kimlik gelişiminde görülen cinsiyet farklılıkları kızların fiziksel ve bilişsel olarak olgunlaşmalarının daha erken yaşlarda gerçekleşmesi ile açıklanmaktadır (Kroger, 1997).

Kitle iletişim araçlarının kullanımının yaşa göre incelendiği araştırmalarda farklı yaş gruplarının tercih ettikleri kitle iletişim araçlarının tür ve etkileri açısından karşılaştırıldığı görülmektedir. Gençlerin ileriki yaşlardaki bireylere göre haber kaynağı olarak interneti daha fazla tercih ettikleri, sosyal medyayı haber kaynağı olarak değerlendirdikleri (Hao ve ark., 2014) ve internet kullanımının toplumsal katılımları ile ilişkisinin daha güçlü olduğu (Shah ve ark., 2001a) gösterilmiştir.

1.4.6.3. Eğitim Düzeyine İlişkin Değerlendirme

Eğitim düzeyinin; siyasal yönelimleri, siyasal ve toplumsal katılımı belirleyen en önemli etmenlerden biri olduğu ifade edilmektedir (Torney-Purta ve ark., 2001). Toplumsal katılım ile eğitim arasındaki ilişkiyi doğrudan inceleyen az sayıda araştırmadan biri olan Flanagan ve Levine'in (2010) çalışmasında lise mezunlarının liseyi tamamlamayan katılımcılara göre seçimlerde oy kullanma ve gönüllü çalışma gibi katılım davranışlarında bulunma eğilimlerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Lise öğrencileri ile yapılan başka bir araştırmada da eğitim düzeyinin ve üniversiteye gitme isteğinin yüksek olmasının siyasal olarak daha aktif olunması ile ilişkili olduğu belirlenmiştir (Quintelier, 2011). Eğitimli bireylerin sosyal sorumluluk düzeylerinin daha yüksek olduğu (Berkowitz ve Lutterman, 1968) gösterilmiştir.

Toplumsal katılım düzeyinde görülen farklılıkların birçok sosyo-ekonomik etmeden kaynaklanabildiği belirtilmiştir (Verba ve ark., 1995), ancak eğitim düzeyine göre toplumsal katılımın farklılaşması özellikle çocukluktaki ve ergenlikteki sosyal, ekonomik ve kültürel kaynaklardaki farklılıklar ile açıklanmaktadır. Ebeveynlerin sosyal ve ekonomik imkanlarını çocuklarına aktardıkları, sosyo-ekonomik düzeylerinin çocukların gelişimini etkilediği belirtilmektedir (Merry, 2005). Sosyo-ekonomik düzeyi daha yüksek olan ebeveynlerin siyaset ile ilgilenme ve siyasal katılımında bulunma eğilimleri daha yüksek olduğu için çocuklarının siyasal davranışlarını ve tutumlarını yönlendirmede daha etkili oldukları savunulmaktadır (Plutzer, 2002).

Kitle iletişim araçlarının kullanımında da eğitim düzeyine göre farklılıklar görülmektedir. Siyasal bilgi edinme ve katılımında bulunma amacı ile interneti kullanan bireylerin eğitimi, orta gelir düzeyinde, genç, siyasal konularda bilgi sahibi

oldukları ortaya konmuştur (Min, 2010). İnternetin siyasal katılımı kolaylaştırarak siyaset ile ilgili olan bireylerin daha da aktif olmalarına olanak verdiği, ancak siyaset ile ilgilenmeyen ya da internete erişimi olmayan bireylerin internetin bilgi ya da katılım anlamında sunduğu imkanlardan yararlanamadıkları vurgulanmaktadır. Bu etkilerinden dolayı internetin sosyal ve ekonomik eşitsizlikleri arttırdığı savunulmaktadır (Min, 2010).

Kimlik statüleri ile eğitim düzeyi arasındaki ilişkinin incelendiği az sayıdaki araştırmada eğitime göre kimlik statülerinin farklılaştığı gösterilmiştir ancak kimlik statülerindeki farklılıkların yaştaki artıştan kaynaklanıp kaynaklanmadığı net olarak ortaya konmamıştır. Örneğin, Waterman ve Waterman (1971) üniversite eğitimlerinin sonlarına doğru erkek öğrencilerden dağınk kimlik statüsünde olanların sayısında azalma, askıya alınmış kimlik statüsünde olanlarda artış olduğunu bulmuşlardır. Kadın üniversite öğrencileri ile yapılan bir araştırmada da (Prager, 2001) genel kimlik düzeyinde ve siyasal kimlik alanında başarılı kimlik statüsünde olan kadın öğrencilerin olmayanlara göre daha uzun süre üniversite eğitimi almış ve yaşça daha büyük oldukları gösterilmiştir. Araştırma bulguları, üniversitede eğitimine devam eden kadınlar için başarılı kimliğin en gelişmiş kimlik statüsü olduğunu doğruladığı şeklinde yorumlanmıştır.

1.5. Araştırmanın Amacı

Kimlik gelişim kuramlarını (Erikson, 1950/1963; Marcia, 1966) ve siyasal toplumsallaşma yaklaşımlarını (Hyman, 1959; Shah ve ark., 2009) temel alan bu araştırmada İstanbul'da yaşayan 25 ile 35 yaşları arasındaki genç yetişkinlerin siyasal kimlik biçimlenmesinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Kimlik biçimlenmesi; Marcia'nın (1966) kimlikle ilgili seçeneklerin araştırılması ve bu seçeneklere içsel yatırım düzeyine bağlı olarak tanımladığı başarılı, askıya alınmış, ipotekli ve dağınk kimlik statüleri ile incelenmiştir. Bireylerin ideoloji ve kişilerarası temel alanları altındaki farklı kimlik alanlarında seçenekleri araştırdıkları ve bu alanlara yatırımda buldukları belirtilmektedir (Bennion ve Adams, 1986).

Bu çalışmada ideoloji temel alanında yer alan siyasal alanda kimlik statülerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Siyasal kimlik biçimlenmesi siyasal toplumsallaşma etmenleri ile ilişkili olarak incelenerek aile ve arkadaş grupları gibi farklı bağlamların etkilerinin bir arada değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Ailenin, arkadaşların, kitle iletişim araçlarının siyasal toplumsallaşmada önemli rol oynadıkları kabul edildiği (Greenstein, 1965; McLeod, 2000; Walker ve ark., 2000) ve bu görüş birçok çalışma (örn., McDevitt ve Chaffee, 2002; Shah ve ark., 2001b) tarafından desteklendiği için kimlik ile ilişkili değişkenler bu yaklaşım dikkate alınarak belirlenmiştir. Aile ve arkadaşlar ile ilgili değişkenler olarak ebeveynlerin ve arkadaşların toplumsal katılım düzeyi, ve ebeveynler ve arkadaşlar ile siyasal iletişim incelenmiştir. Kitle iletişim araçlarının kullanım düzeyi ise siyasal ve güncel olayları kitle iletişim araçları kullanarak takip etme ve bu tür olaylar ile ilgili görüşleri ifade etmek için sosyal medyayı kullanma sıklığı ile belirlenmiştir.

Sosyo-demografik özelliklerin farklı siyasal toplumsallaşma deneyimlerinin yaşanmasında (Andolina ve ark., 2003; Hao ve ark., 2014) ve kimlik süreçlerinde (Kroger, 2007; Meeus ve ark., 1999) farklılıkların görülmesinde rol oynadığı birçok çalışmada belirlendiği için cinsiyetin, yaşın ve eğitim düzeyinin kimlik statüleri ve siyasal toplumsallaşma etmenleri ile ilişkili olarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Toplumla karşı olumlu tutumların ve bu tutumların toplumsal davranışlar ile gösterilme düzeyinin siyasal kimlik gelişimine etkilerinin incelenmesi amacı ile sosyal sorumluluğun ve geçmişte toplumsal etkinliklere katılımın siyasal kimlik statüleri ile ilişkisi de araştırılmıştır.

Siyasal kimlik biçimlenmesinde ebeveynlerin rolünün gelişim psikolojisi çalışmaları (Barber ve ark., 2012; Kuppens ve ark., 2009) ile tutarlı olarak belirlenmesi ve her iki ebeveyn ile ilişkilerin etkilerinin daha iyi anlaşılabilmesi amacı ile ebeveynlik boyutlarının (ebeveynlerden algılanan duyarlılık, davranışsal denetim, psikolojik kontrol ve özerklik desteği) siyasal kimlik statüleri ile ilişkisi incelenmiştir. Erikson (1959/1994) ergenlik dönemini kimliğin şekillendiği en önemli yaşam dönemi olarak tanımladığı için genç yetişkinlerden ebeveynleri ile ergenlik dönemindeki ilişkilerini değerlendirmeleri istenmiştir.

Siyasal ya da mesleki alan gibi kimlik alanlarında kimlik biçimlenmesinin bu alanların tümünde alınan puanların toplamı ile belirlenen genel düzeyden farklı şekilde gerçekleşebildiğine dikkat çekilmektedir (Goossens, 2001). Bu çalışmada kimlik statülerinin ölçümünde kullanılan “Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeği-2”nin (Bennion ve Adams, 1986) “Siyasal Alan Alt Ölçeği” bireylerin belirli statülere sınıflandırılmasında kullanılmaktadır ancak kimlik süreçlerinin ölçülmesine olanak vermemektedir.

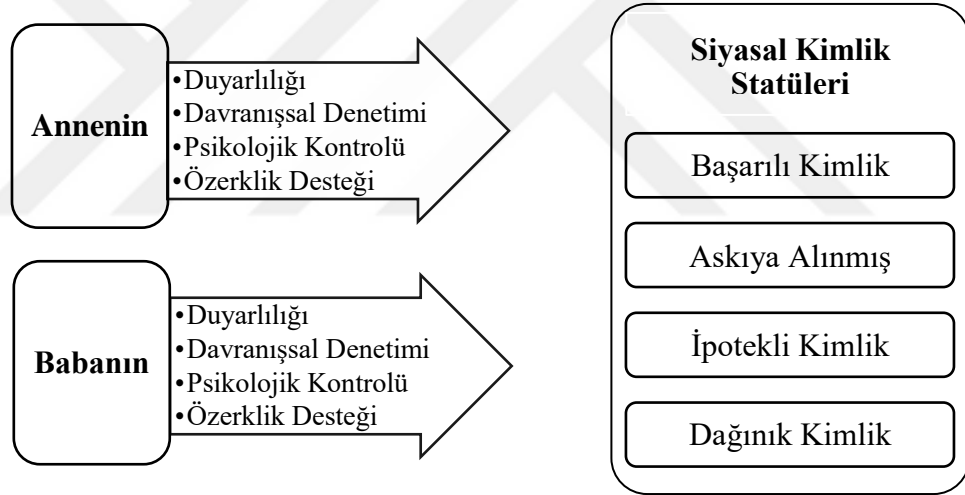
Bu nedenle siyasal alanda Marcia’nın (1966) önerdiği başarılı, askıya alınmış, ipotekli ve dağınık kimlik statülerinde gruplanan genç yetişkinlerin “İki-Döngülü Kimlik Biçimlenmesi Modeli”nde (Luyckx ve ark., 2006b; 2008a) önerilen kimlik boyutlarında (içsel yatırımda bulunma, içsel yatırımla özdeşleşme, seçeneklerin genişlemesine araştırılması, seçeneklerin derinlemesine araştırılması ve seçeneklerin saplantılı araştırılması) aldıkları puanlar arasındaki farklılıklar da incelenmiştir. Böylece siyasal alandaki kimlik biçimlenmesi ile genel düzeydeki kimlik gelişiminin karşılaştırılarak genç yetişkinlerin kimlik biçimlenmesinin kapsamlı bir şekilde ele alınması amaçlanmıştır.

Araştırmada siyasal alanda başarılı, askıya alınmış, ipotekli ve dağınık kimlik statüleri maddelerinden alınan toplam puanlar kullanılarak korelasyon ve hiyerarşik çoklu regresyon analizleri gerçekleştirilmiştir. Değişken odaklı bu bakış açısının yanı sıra birey odaklı bir yaklaşım benimsemek amacı ile (Crocetti ve Meeus, 2015) bazı analizler genç yetişkinler kimlik statülerine gruplanarak gerçekleştirilmiştir. Bu analizler ile genç yetişkinlerin siyasal alanda en fazla ve en az buldukları kimlik statülerinin belirlenmesi, farklı kimlik statülerindeki genç yetişkinlerin toplumsal katılım beklentisi puanlarının ve kimlik boyutlarında aldıkları puanların karşılaştırılması amaçlanmıştır.

Siyasal toplumsallaşma etmenlerinin ve toplumsal katılım geçmişinin katılım beklentisinde önemli rol oynadıkları birçok çalışmada (Reinders ve Youniss, 2006; Zaff ve ark., 2003b) gösterilmiştir. Bu değişkenlerin toplumsal katılım beklentisini yordama güçleri tespit edilerek, toplumsal katılımın devam ettirilmesine etki eden değişkenlerin belirlenmesi ve genç yetişkinlerin siyasal toplumsallaşma süreçlerine ilişkin öngörülerde bulunulması amaçlanmıştır. Toplumsal katılımında bulunmanın ve

kimlik gelişiminin birbirilerini etkileyen süreçler olduğu ifade edilmektedir (Crocetti ve ark., 2012; Hardy ve ark., 2011). Bu nedenle, toplumsal katılım geçmişinin siyasal kimlik biçimlenmesine etkilerinin incelenmesinin yanı sıra belirli kimlik statülerinde olma ile toplumsal katılım beklentisi arasındaki ilişkinin de tanımlanması amaçlanmıştır.

Siyasal kimlik statülerine ve toplumsal katılım beklentisine etkileri incelenen sosyal sorumluluğun, katılım ve iletişim değişkenlerinin birbirileri ile ilişkileri incelenerek ve aynı zamanda araştırma değişkenleri sosyo-demografik özellikler çerçevesinde betimlenerek Türkiye'deki genç yetişkinlerin siyasal toplumsallaşma süreçlerine ilişkin ayrıntılı bilgi sunulması ve genç yetişkinlere yönelik kapsamlı bir bakış açısı geliştirilmesi amaçlanmıştır.

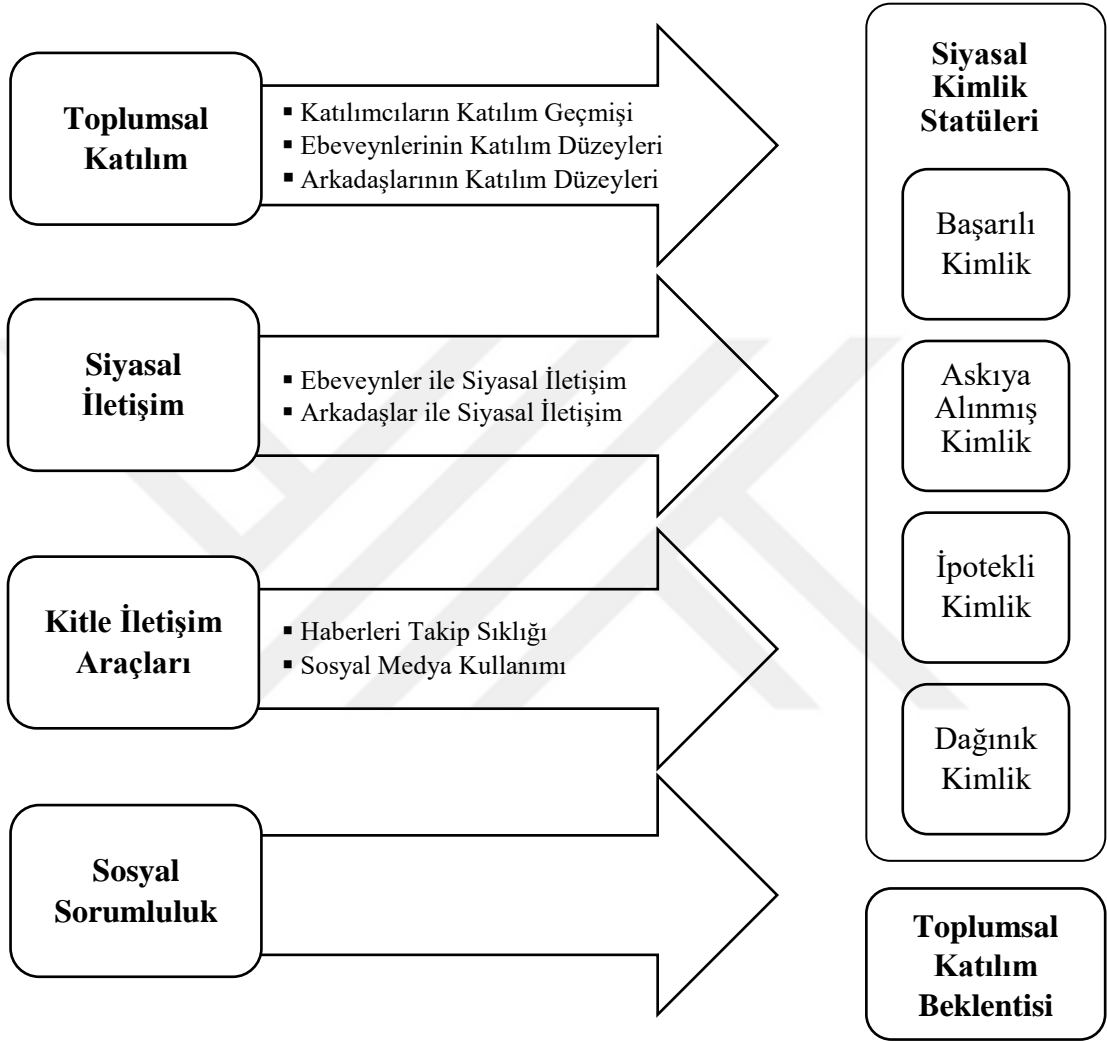

Şekil 1.1. Problem 1'in Şematik Gösterimi

1.5.1. Araştırmanın Problemleri

Bu çalışmada genç yetişkinlerin siyasal kimlik biçimlenmesinin ve toplumsal katılımının siyasal toplumsallaşma etmenleri ile ilişkili olarak incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıda sunulan problemler incelenmiştir:

Problem 1: Siyasal kimlik statüleri ile ebeveynlerden algılanan duyarlılık, davranışsal denetim, psikolojik kontrol ve özerklik desteği arasında ilişki bulunmaktadır (Şekil 1.1).

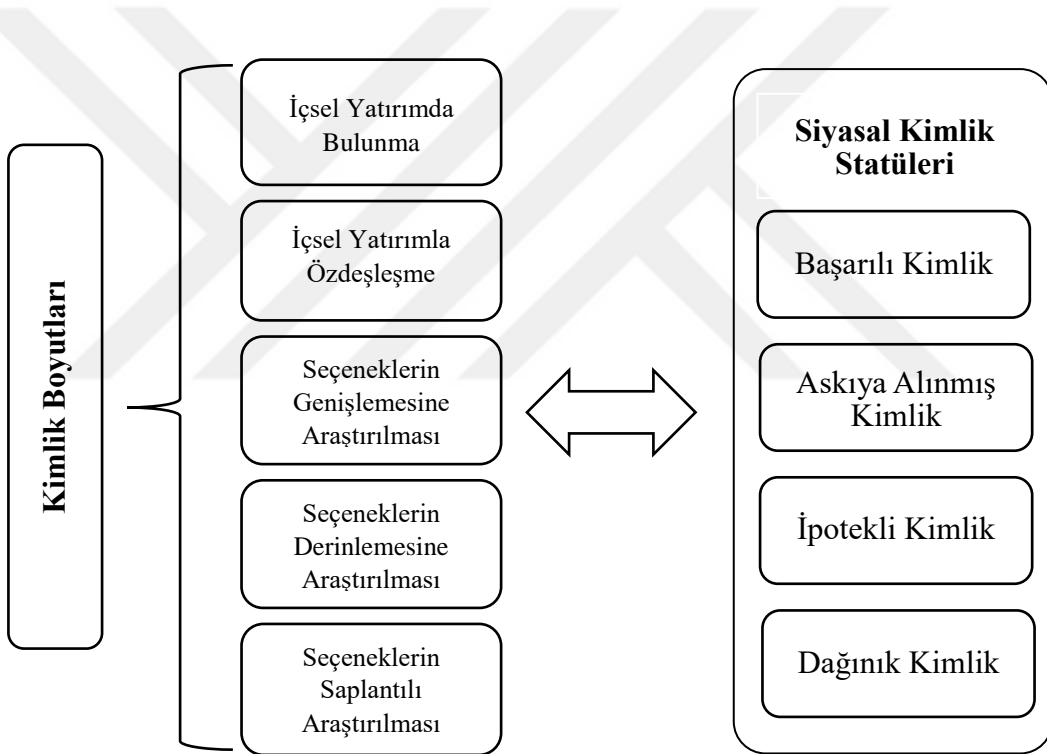
Şekil 1.2. Problem 2 ve 3'ün Şematik Gösterimi

Problem 2: Siyasal kimlik statüleri ile genç yetişkinlerin toplumsal katılım geçmişi, ebeveynlerinin ve arkadaşlarının toplumsal katılımı, ebeveynler ve arkadaşlar ile siyasal iletişim, siyasal ve güncel olayları takip sıklığı, bu tür olaylar ile ilgili görüşleri ifade etmek için sosyal medya kullanımı ve sosyal sorumluluk arasında ilişki bulunmaktadır (Şekil 1.2).

Problem 3: Toplumsal katılım beklentisi ile toplumsal katılım değişkenleri, siyasal iletişim, kitle iletişim araçlarının kullanımı ve sosyal sorumluluk arasında ilişki bulunmaktadır (Şekil 1.2).

Problem 4: Toplumsal katılım beklentisi siyasal kimlik statülerine göre farklılaşmaktadır.

Problem 5: Kimlik boyutlarının düzeyi siyasal kimlik statülerine göre farklılaşmaktadır (Şekil 1.3).

Şekil 1.3. Problem 5'in Şematik Gösterimi

1.5.1.1. Diğer Araştırma Soruları

Araştırma problemlerinin incelenmesinin yanı sıra bu çalışmada aşağıda yer alan sorulara da yanıt aranmıştır:

- Araştırma grubu siyasal kimlik statülerine göre nasıl bir dağılım göstermektedir?

• Annelerden ve babalardan algılanan duyarlılık, davranışsal denetim, psikolojik kontrol ve özerklik desteği arasında ilişki bulunmakta mıdır?

• Sosyal sorumluluk ile toplumsal katılım geçmişi, kitle iletişim araçlarının kullanımı, siyasal iletişim, ebeveynlerin ve arkadaşların toplumsal katılımı arasında ilişki bulunmakta mıdır?

• Toplumsal katılım geçmişi ile kitle iletişim araçlarının kullanımı, siyasal iletişim, ebeveynlerin ve arkadaşların toplumsal katılım düzeyi arasında ilişki bulunmakta mıdır?

• Kitle iletişim araçlarının kullanımı ile siyasal iletişim, ebeveynlerin ve arkadaşların toplumsal katılım düzeyi arasında ilişki bulunmakta mıdır?

• Siyasal iletişim ile ebeveynlerin ve arkadaşların toplumsal katılım düzeyi arasında ilişki bulunmakta mıdır?

• Ebeveynlerden algılanan duyarlılık, davranışsal denetim, psikolojik kontrol ve özerklik desteği katılımcıların cinsiyetine ve yaşına göre farklılaşmakta mıdır?

• Siyasal kimlik statüleri katılımcıların cinsiyetine, yaşına ve eğitim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?

• Toplumsal katılım geçmişi ve beklentisi, ebeveynlerin ve arkadaşların toplumsal katılımı genç yetişkinlerin cinsiyetine, yaşına ve eğitim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?

• Sosyal sorumluluk, siyasal iletişim, kitle iletişim araçlarının kullanımı katılımcıların cinsiyetine, yaşına ve eğitim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?

1.5.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırma grubu, İstanbul ilinde yaşayan 25 ile 35 yaşları arasındaki genç yetişkinlerden oluşmaktadır. Bu nedenle araştırmanın bu yaş grubunda olan ve İstanbul'da yaşayan genç yetişkinler ile sınırlı olduğu söylenebilir. Araştırma kapsamında incelenen değişkenlerin ölçümleri araştırmada kullanılan veri toplama araçları ile sınırlıdır. Ayrıca araştırmacıya, araştırma grubuna ve araştırmanın yapıldığı ortama dayalı sınırlılıklar da görülebilir.

1.5.3. Kavramlar

Kimlik: İçsel olarak tutarlı bir şekilde belirli amaçları, değerleri ve inanışları benimseme düzeyi olarak tanımlanmıştır.

Siyasal Kimlik: Siyasal alanda farklı seçenekleri araştırma ve belirli siyasal amaçlara, değerlere ve inanışlara içsel yatırımda bulunma düzeyi olarak tanımlanmıştır.

Seçeneklerin Araştırılması: Bireyin değerlerine, inanışlarına ve amaçlarına ilişkin karar vermeden önce çok sayıda kimlik seçeneğini etkin bir şekilde sorgulamasını ifade etmektedir (Marcia, 1966).

İçsel Yatırım: Belirli amaçlara, değerlere ve inanışlara bağlanması anlamına gelmektedir (Marcia, 1980).

Kimlik Statüleri:

Başarılı Kimlik Statüsü: Kimliğe ilişkin seçeneklerin etkin bir şekilde araştırıldıktan sonra en uygun seçeneğe karar verilerek bu seçeneğe içsel yatırımda bulunmayı tanımlamaktadır (Marcia, 1966).

Askıya Alınmış Kimlik Statüsü: Kimliğe ilişkin farklı seçenekleri araştırmayı; farklı rolleri, amaçları ve değerleri denemeyi ancak herhangi bir seçeneğe içsel yatırımda bulunmamış olmayı ifade etmektedir (Marcia, 1966).

İpotekli Kimlik Statüsü: Etkin bir şekilde seçenekleri araştırmadan içsel yatırımda bulunmayı ifade etmektedir (Marcia, 1966).

Dağınık Kimlik Statüsü: Kimliğe ilişkin seçenekleri araştırmamayı ve farklı yaşam alanlarında içsel yatırımda bulunmamayı tanımlamaktadır (Marcia, 1966).

Kimlik Boyutları:

İçsel Yatırımda Bulunma: Bireylerin farklı yaşam alanlarında kimliğe ilişkin yaptıkları tercihlerin düzeyini; belirli amaçlara, değerlere ve inanışlara bağlanmalarını ifade etmektedir (Luyckx ve ark., 2006b).

İçsel Yatırımla Özdeşleşme: Kimliğe ilişkin yatırımların benlik açısından uygunluğu değerlendirildikten sonra içselleştirilmesini ve yapılan seçimler ile özdeşleşmeyi ifade etmektedir (Luyckx ve ark., 2006b).

Seçeneklerin Genişlemesine Araştırılması: İçsel yatırım yapmadan önce kimliğe ilişkin alanlarda çok sayıda seçeneğin araştırılmasını ifade etmektedir (Luyckx ve ark., 2006b).

Seçeneklerin Derinlemesine Araştırılması: İçsel yatırımda bulunulduktan sonra yapılan seçimlerin içsel standartlara uygun olup olmadığının sürekli değerlendirilmesini ve içsel yatırımların devam ettirilmesini ifade etmektedir (Luyckx ve ark., 2006b).

Seçeneklerin Saplantılı Araştırılması: Kimliğe ilişkin yapılan seçimler ile ilgili şüpheduymayı, diğer seçenekleri sürekli düşünmeyi ve benlik duygusunu geliştirmede isteksiz olmayı ifade etmektedir (Luyckx ve ark., 2006b).

Siyasal Toplumsallaşma: Bireylerin aile ve arkadaşlar gibi siyasal toplumsallaşma etmenleri ile etkileşimleri sonucunda siyasal bilgi, tutum ve davranışları öğrenmelerini ve siyasal yaşama katılmalarını ifade etmektedir (Hyman, 1959; Greenstein 1965).

Ebeveynlik Boyutları:

Ebeveyn Desteği: Ebeveynlerin kabul edici, çocuklarının duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarına karşı ilgili olmalarını, ebeveyn-ocuk ilişkilerinde sıcaklığı ve duygusal yakınlığı ifade etmektedir (Schaefer, 1965a; Barber, 1996).

Psikolojik Kontrol: Suçlu hissettirme, utandırma ve sevginin gösterilmemesi gibi çocukların düşüncelerine ve duygularına müdahale edici ebeveynlik davranışlarını tanımlamaktadır (Barber, 1996).

Davranışsal Denetim: Çocukların davranışlarını izleme ve düzenleme gibi kontrol etmeyi amaçlayan ebeveynlik davranışlarını ifade etmektedir (Barber, 1996).

Özerklik Desteği: İradeli işlevselliğin teşvik edilmesi olarak tanımlanmaktadır ve çocukların bakış açısının alınması, çocuklara sorunlarının çözümü için seçenekler sunulması, çocukların bireyselliklerini ifade etmelerinin cesaretlendirilmesi gibi ebeveynlik davranışlarını içermektedir (Ryan ve Deci, 2000).

Toplumsal Katılım: Toplumu geliştirmeyi amaçlayan tutumların, davranışların, bilginin ve becerilerin kazanılarak sosyal sorunların çözümü için toplumsal etkinliklere ve kararlara katılım anlamına gelmektedir (Youniss ve ark., 2002).

Sosyal Sorumluluk: Toplumsal katılım ile gösterilen ya da güçlenen, bireyin ülkesine ya da topluma katkı sağlamaya ve yardım etmeye yönelik tutumları, yaşadığı ülkeye ve topluma karşı duyduğu sorumluluk bilinci olarak tanımlanmıştır.

Siyasal İletişim: Aile ve arkadaşlar ile toplumsal ve siyasal konuları konuşulmasını ve tartışılmasını ifade etmektedir (Yeung, Passmore ve Packer, 2012).

1.6. Araştırmanın Önemi

Bu araştırmada; aile, arkadaşlar ve kitle iletişim araçlarına ilişkin değişkenlerin kimlik biçimlenmesine ve toplumsal katılıma etkilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda Türkiye'deki genç yetişkinlerin kimlik gelişimi süreçlerine ve toplumsal katılımına ilişkin kapsamlı bilgi edinilmesinin, siyasal toplumsallaşma süreçlerinde rol oynayan etmenlerin belirlenmesinin alan yazınına önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Alan yazını incelendiğinde farklı kimlik alanlarında alınan puanlar ile belirlenen kimlik statülerinin (başarılı, askıya alınmış, ipotekli ve dağınık) çok sayıda psikolojik ve sosyal değişken ile ilişkisinin incelendiği görülmektedir. Ancak siyasal alanda kimlik biçimlenmesine gelişim psikolojisi çalışmalarında fazla yer verilmediği, siyasal alana ilişkin çalışmaların çoğunlukla toplumsal katılıma odaklandıkları görülmektedir. Bu araştırmada kimlik gelişimi kuramları ve modelleri ile siyasal toplumsallaşma yaklaşımlarının bir arada değerlendirilmesinin siyasal kimlik gelişiminin daha iyi anlaşılması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Gelişim psikolojisi araştırmalarında çoğunlukla ergenlik dönemine odaklanılarak ergenlerin kimlik statüleri ve stilleri belirlenmeye, farklı kimlik boyutları üzerinden kimlik biçimlenmeleri tanımlanmaya çalışılmaktadır (örn., Berzonsky ve Kuk, 2000; Luyckx ve ark., 2008b). Genç yetişkinlik döneminde kimlik biçimlenmesinde rol oynayan etmenlerin araştırıldığı çalışmaların sayısının oldukça az olduğu görülmektedir. Erikson (1959/1994) ergenliği kimlik biçimlenmesi için en önemli dönem olarak tanımlamış olsa da kimlik gelişiminin dinamik bir süreç olduğunu da vurgulamıştır. Teknolojik gelişmeler, ekonomik ve sosyal değişimler ile kimlik seçenekleri ve yaşam dönemlerine ilişkin görevler de değişmektedir. Bu nedenle günümüz koşullarında genç yetişkinlerin kimliklerini geliştirmelerinde rol oynayan değişkenlerin belirlenmesinin alan yazınına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Psikoloji araştırmalarında kimlik biçimlenmesi genellikle Marcia'nın yaklaşımı (1966) temel alınarak, mesleki ve siyasal alanlar gibi farklı alanlarda kimlik statüleri belirlenerek incelenmektedir. Ancak yeni kimlik modellerinde (Crocetti ve ark., 2008b; Luyckx ve ark., 2006b) kimlik süreçlerinin incelenmesi gerektiği

vurgulanarak farklı kimlik boyutları önerilmektedir. Bu çalışmada siyasal alanda kimlik statülerinin belirlenmesinin yanı sıra, günümüzdeki kimlik araştırmalarında yaygın olarak kullanılan “İki-Döngülü Kimlik Biçimlenmesi Modeli”nde (Luyckx ve ark., 2006b; Luyckx ve ark., 2008a) önerilen kimlik boyutları da ölçümlenmiştir.

Kimlik boyutları ile belirli bir kimlik alanında değil genel düzeyde kimlik biçimlenmesi incelenmekte, gençlerin geleceğe yönelik planlarından ve kararlarından emin olma düzeyleri ölçümlenmektedir. Bütün kimlik alanlarının birey için aynı önemde olmadığı (Grotevant, 1987), bireyin genel düzeyde ve ölçümü yapılan bir kimlik alanındaki kimlik statüsünün farklılık gösterebildiği vurgulanmaktadır (Goossens, 2001). Bu nedenle, sadece kimlik statülerine bağlı olarak değil aynı zamanda kimlik boyutları üzerinden kimlik biçimlenmesinin değerlendirilmesinin ve siyasal alan ile genel düzeyin karşılaştırılmasının kimlik gelişimine ilişkin kapsamlı bir yaklaşım oluşturulmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Siyasal toplumsallaşma çalışmalarında aile ve okul gibi farklı bağlamların, siyasal tutum ve davranışların öğrenilmesine katkıda buldukları belirtilmekte ve genellikle birbirinden bağımsız değişkenler olarak incelenmektedir (McLeod ve Shah, 2009; Quintelier, 2011). Ancak, gençlerin aileleri ile iletişimleri arkadaşları ile etkileşimlerini ya da sosyal ağlardaki deneyimleri ebeveynleri ile ilişkilerini etkileyebilmektedir. Bu çalışmada ailenin, arkadaşların ve kitle iletişim araçlarının kimlik biçimlenmesine etkilerinin bir arada ele alınmasının siyasal kimlik gelişimine yönelik bütüncül bir yaklaşım oluşturulmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kimlik biçimlenmesi ve toplumsal katılım beklentisi ile ilişkili olarak ebeveynlerin ve arkadaşların toplumsal katılımı, ebeveynler ve arkadaşlar ile siyasal iletişim, haberlerin takip edilmesi, siyasal görüşlerin ifade edilmesi için sosyal medyanın kullanımı, toplumsal katılım geçmişi, sosyal sorumluluk ve sosyo-demografik özellikler incelenmiştir. İnternet özellikle gençler için önemli bir bilgi kaynağı ve iletişim aracı olduğu (Schlozman ve ark., 2010) için internetin genç yetişkinlerin kimlik ve katılım süreçlerine etkilerinin belirlenmesinin gençlik çalışmaları için önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, toplumsal katılım çalışmalarında sıkça yer verilen ancak kimlik ile ilişkili olarak incelenmeyen sosyal sorumluluğun siyasal kimlik gelişimindeki etkilerinin ortaya konulması da önemli bulunmaktadır.

Toplumsal katılımda bulunmanın ve kimlik gelişiminin birbirilerini etkileyen süreçler olduğu ifade edilmektedir (Hardy ve ark., 2011). Bu nedenle toplumsal katılım geçmişinin siyasal kimlik biçimlenmesine etkisinin ve aynı zamanda kimlik statülerinin toplumsal katılım beklentisi ile ilişki olarak incelenmesinin alan yazınına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu şekilde iki yönlü bir değerlendirme yapılmasının, kimlik seçeneklerini araştırmanın ve belirli siyasal görüşlere içsel yatırımda bulunmanın uzun süreli etkilerinin anlaşılabilmesi; siyasal tutumların toplumsal etkinliklere katılım sağlanarak ifade edilip edilmeyeceğine ilişkin öngörü oluşturulabilmesi için önemli bulunmaktadır. Ayrıca, toplumsal katılım beklentisini yordayan siyasal toplumsallaşma etmenlerinin belirlenmesinin gençlerin siyasal ve toplum temelli çalışmalara katılmalarına etki edebilecek sosyal ve kültürel programların geliştirilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Gelişim psikolojisi alanında yapılan araştırmalarda ebeveynlerin davranışlarının ve tutumlarının çocukların ve gençlerin kimlik gelişiminde rol oynadığı belirlenmiştir (örn., Beyers ve Goossens, 2008; Quintana ve Lapsley, 1990). Siyasal toplumsallaşma çalışmalarında da ebeveynlerin çocukları ile siyasal iletişim kurarak ve onlara model olarak siyasal davranışlarını ve tutumlarını çocuklarına aktardıkları ifade edilmektedir (Andolina ve ark., 2003). Ancak ebeveyn-çocuk ilişkilerinin özelliklerinin siyasal toplumsallaşmada ve siyasal kimlik gelişiminde pek fazla dikkate alınmadığı görülmektedir. Bu çalışmada ebeveynlerin çocuklarına gösterdikleri duyarlılığın ve özerklik desteğinin, uyguladıkları davranışsal denetimin ve psikolojik kontrolün siyasal kimlik biçimlenmesine etkilerinin incelenmesinin, ebeveyn-çocuk ilişkilerinin niteliklerinin siyasal tutumların ve davranışların kazanılmasındaki rolünün anlaşılmasının alan yazınına önemli bir katkı olacağı düşünülmektedir.

Türkiye’de yapılmış psikoloji araştırmalarında siyasal etkinliklere ve toplum temelli çalışmalara katılımın kapsamlı olarak ele alınmadığı, bu konular üzerine fazla çalışma yapılmadığı görülmektedir. Bu çalışmanın önemli katkılarından birinin toplumsal katılımın siyasal kimlik biçimlenmesindeki ve toplumsallaşmadaki öneminin vurgulanması olduğu söylenebilir. Bu bağlamda genç yetişkinlerle ilgili ortaya konulan bulguların toplumsal katılım, gönüllülük ve sivil toplum ile ilişkili çalışmalara temel oluşturabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmanın Türkiye'deki ilişkisel-özerkliği destekleyen aile yapısının (Kağıtçıbaşı, 1996; 2000), siyasal kültürün ve toplumsal katılıma bakışın genç yetişkinlerin kimlik biçimlenmesindeki etkilerinin anlaşılmasına katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Farklı kültürlerde yapılan araştırmaların bulguları ve farklı özellikleri olan toplumlar için önerilen kimlik ve siyasal toplumsallaşma yaklaşımları Türk kültüründe incelenmiştir. Türkiye'deki genç yetişkinlerin sosyo-demografik özelliklerinin siyasal kimlik ile ilişkili değişkenler üzerinden tanımlanmasının, günümüz Türkiye'sinin toplumsal ve siyasal yapısının daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünölmektedir.

2. BÖLÜM YÖNTEM

Bu bölümde ilk olarak araştırma modeli açıklanmış, ardından araştırma grubunun sosyo-demografik özelliklerine (yaşa, cinsiyete, eğitim düzeyine ve medeni durumuna), ebeveynlerinin ve eşlerinin eğitim düzeylerine, ayrıca kitle iletişim araçlarının kullanımına ilişkin yüzde dağılımlarına yer verilmiştir. Araştırmada kullanılmak üzere hazırlanan kişisel bilgi formu ve katılımcılara uygulanan veri toplama araçları tanıtılmıştır. Son olarak veri toplama işlemi ve verilerin çözümlenmesinde kullanılan istatistiksel analizler ile ilgili bilgi verilmiştir.

2.1. Araştırma Modeli

Betimsel ve nicel olan bu araştırmada “ilişkisel tarama modeli” (Karasar, 2011) kullanılmıştır. Araştırma Türkiye’deki 25 ile 35 yaşları arasındaki genç yetişkinlerin siyasal toplumsallaşma süreçlerinde rol oynayan etmenlerin ve bu etmenler arasındaki ilişkilerin belirlenmesi amacı ile anketler uygulanarak gerçekleştirilmiştir. Siyasal kimlik statülerini ve toplumsal katılım beklentisini yordayan değişkenlerin belirlenmesi amacı ile anket verileri üzerinde analizler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca araştırma değişkenleri olan siyasal kimlik statüleri ve boyutları, ebeveynlik boyutları, toplumsal katılım geçmişi ve beklentisi, siyasal iletişim, sosyal sorumluluk ve kitle iletişim araçları arasındaki ilişki incelenmiştir.

2.2. Araştırma Grubu

Veri toplama araçlarının bir arada kullanıldıklarında anlaşılır olup olmadıklarını denemek ve kişisel bilgi formunun anlaşılmasında yaşanabilecek sorunları tespit etmek amacı ile veri toplama araçları 25 ile 35 yaşları arasındaki İstanbul’da özel bir

şirkette çalışan 30 genç yetişkine uygulanmıştır. Veri toplama araçları ile ilgili sorunların kısa sürede belirlenebilmesi amacı ile genç yetişkinler “kolayda örnekleme yöntemi” kullanılarak belirlenmiştir. Katılımcılar kişisel bilgi formunu ve araştırmada kullanılacak ölçekleri anlaşılır bulduklarını ifade etmişlerdir. Uygulama sürecinde herhangi bir sorun yaşanmadığı ve önceki araştırmalarda ölçeklerin geçerlilik ve güvenirlik çalışmaları yapıldığı için veri toplama araçlarının uygulanmasına karar verilmiştir.

Veri toplama araçları İstanbul’da eğitim kurumlarında, özel şirketlerde, ilçe belediyelerinde ve önde gelen siyasal partilerin ilçe merkezlerinde 25 ile 35 yaşları arasındaki 1062 genç yetişkine uygulanmıştır. Genç yetişkinlerin bu kurumlarda ve şirketlerde öğretmen, belediye ya da şirket çalışanı, siyasal parti yetkilisi ya da görevlisi gibi farklı mesleklerde ve rollerde görev yaptıkları belirlenmiştir.

Uygulama farklı sosyo-ekonomik özellikleri barındırdığı düşünülen Ataşehir, Bayrampaşa, Gaziosmanpaşa, Kadıköy, Kağıthane, Sancaktepe, Sultanbeyli, Ümraniye ve Üsküdar ilçelerinde gerçekleştirilmiştir. İstanbul’da yaşayan bütün genç yetişkinlerin iletişim listesine ulaşılması mümkün olmadığından, zaman ve iş gücü sınırlılıklarından dolayı “kolayda örnekleme yöntemi (convenience sampling)” kullanılarak araştırma grubu belirlenmiştir. Araştırma grubunun belirlenmesinde yaş dışında başka bir sınırlama olmadığı için de bu örnekleme yönteminin kullanılması uygun görülmüştür.

Eksik veri ve aykırı değer analizlerinden sonra araştırma grubu 988 kişi olarak belirlenmiştir. Sonuç olarak; araştırma grubu 25 ile 35 yaşları arasındaki ($\bar{X} = 30,02$) 988 genç yetişkinden (558 kadın ve 430 erkek) oluşmuştur.

Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerinin analizinde frekans ve yüzde dağılımı kullanılmıştır. Cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, çalışma durumu ve medeni duruma, ebeveynlerin ve eşlerin eğitim düzeylerine ve kitle iletişim araçlarının kullanımına ilişkin ortalama değerler, frekans ve yüzde dağılımları aşağıdaki bölümlerde detaylı bir şekilde sunulmuştur.

2.2.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Araştırma grubunun %56,5'i kadın katılımcılardan (558 kişi) %43,5'i erkek katılımcılardan (430 kişi) oluşmaktadır (Tablo 2.1). Kadın katılımcıların %47,3'ünün (264 kişi) ve erkek katılımcıların %40,2'sinin (173 kişi) 25 ile 29 yaşları arasında olduğu belirlenmiştir. Kadın katılımcıların %52,7'sinin (294 kişinin) 30 ile 35 yaş grubunda olduğu görülürken, erkek katılımcıların %59,8'inin (257 kişi) bu yaş grubunda olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların yarısından fazlasının, %53,3 (527 kişi), yüksekokul/üniversite mezunu olduğu ya da bu okullardan birinde öğrenimlerini sürdürdükleri belirlenmiştir (Tablo 2.2). İlkokul (56 kişi; %5,7) ve ortaokul (84 kişi; %8,5) mezunu olan katılımcılar araştırma grubunun küçük bir bölümünü oluşturmaktadır. Araştırma grubunun %22,9'unu (226 kişi) lise mezunu ve %9,6'sını (95 kişi) lisansüstü mezunu olan ya da yüksek lisans eğitime devam eden katılımcılardan oluştuğu belirlenmiştir.

Tablo 2.1. Araştırma Grubunun Cinsiyete ve Yaşa Göre Dağılımı

Değişkenler	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	n	%	n	%
Yaş				
25	74	13,3	35	8,1
26	43	7,7	33	7,7
27	44	7,9	45	10,5
28	61	10,9	35	8,1
29	42	7,5	25	5,8
30	59	10,6	53	12,3
31	30	5,4	44	10,2
32	54	9,7	41	9,5
33	38	6,8	33	7,7
34	49	8,8	30	7,0
35	64	11,5	56	13,0
Toplam	558	100,0	430	100,0

Katılımcıların %80,2'si (792 kişi) çalıştığını ve sadece %5,2'si (51 kişi) öğrenci olduğunu belirtmiştir (Tablo 2.2). Katılımcıların %43,5'i (430 kişi) bekar, %56,5'i (558 kişi) evli olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 2.2. Araştırma Grubunun Eğitim Düzeyine, Çalışma Durumuna ve Medeni Duruma Göre Dağılımı

Değişkenler		n	%
Eğitim Düzeyi	İlkokul	56	5,7
	Ortaokul	84	8,5
	Lise	226	22,9
	Yüksekokul/Üniversite	527	53,3
	Lisansüstü	95	9,6
Toplam		988	100
Çalışma Durumu	Çalışıyor	792	80,2
	Çalışmıyor	145	14,7
	Öğrenci	51	5,2
Toplam		988	100
Medeni Durumu	Bekar	430	43,5
	Evli	558	56,5
Toplam		988	100

2.2.2. Katılımcıların Anne-Babalarının ve Eşlerinin Eğitim Düzeyi

Katılımcıların anne, baba ve eşlerinin eğitim düzeyleri incelendiğinde; annelerin %42,7'sinin (422 kişi), babaların %35,1'inin (347 kişi) ve evli olan 558 katılımcının eşlerinin %11,5'inin (64 kişi), ilkokul mezunu olduğu görülmektedir (Tablo 2.3).

Eşleri yüksekokul/üniversite mezunu olan ya da bu okullarda öğrenimlerine devam eden katılımcıların sayısının 240 (%43,0) olduğu ancak sadece 91 annenin (%9,2) ve 161 babanın (%16,3) yüksekokul ya da üniversite mezunu olduğu belirlenmiştir. Eğitim düzeylerine ilişkin yüzde ve frekans dağılımları incelendiğinde eğitim düzeyi

açısından kuşaklar arasında önemli farklılıklar olduğu, katılımcıların ve eşlerinin eğitim düzeylerinin katılımcıların anne-babalarına göre daha ileri düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 2.3. Araştırma Grubunun Anne-Babalarının ve Eşlerinin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Değişkenler	n		%		n		%	
	Anne		Baba		Eş			
Eğitim Düzeyi	Okuma-yazma bilmiyor	88	8,9	26	2,6	10	1,8	
	İlkokul	422	42,7	347	35,1	64	11,5	
	Ortaokul	171	17,3	176	17,8	41	7,4	
	Lise	206	20,9	250	25,3	157	28,1	
	Yüksekokul/Üniversite	91	9,2	161	16,3	240	43,0	
	Lisansüstü	10	1,0	28	2,8	46	8,2	
Toplam	988	100	988	100	558	100		

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma değişkenlerinin ölçülebilmesi ve değişkenler arasındaki ilişkilerin belirlenebilmesi amacı ile çeşitli veri toplama araçları taranarak araştırmanın amaçlarına en uygun olduğu düşünülen ve aşağıda detaylı bir şekilde açıklanan ölçeklerin kullanılmasına karar verilmiştir.

Ayrıca katılımcıların sosyo-demografik özelliklerinin, siyasal ve güncel olayları takip etme ve siyasal ifade düzeylerinin belirlenebilmesi için kişisel bilgi formu hazırlanmış ve ölçekler ile birlikte katılımcılara uygulanmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının güvenilirliğini belirlemek için ölçekler ve alt ölçekler için ayrı ayrı hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları ölçeklerin tanıtıldığı bölümlerde sunulmuştur.

2.3.1 Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından oluşturulan kişisel bilgi formu (Ek 1), sosyo-demografik özelliklere ve kitle iletişim araçlarının kullanımına ilişkin toplam 13 maddeden oluşmaktadır. Kişisel bilgi formunda öncelikle katılımcıların sosyo-demografik özelliklerinin belirlenebilmesi amacı ile katılımcıların yaşları, cinsiyetleri, eğitim düzeyleri, medeni halleri, ebeveynlerinin ve eşlerinin eğitim düzeyleri ile ilgili açık uçlu ya da farklı düzeyleri içeren seçmeli sorulara yer verilmiştir.

Kişisel bilgi formu ayrıca siyasal ve güncel olayların takip edilmesinde kullanılan kitle iletişim araçlarının türüne, olayları takip sıklığına, bu olaylar ile ilgili tartışma programlarının izlenmesine ilişkin soruları da içermektedir. Sosyal medyanın siyasal ve güncel olaylar ile ilgili görüşlerin ifade edilmesi amacı ile kullanılmasına ve sosyal medya kullanım sıklığına ilişkin sorular da forma eklenmiştir. Kitle iletişim araçlarının kullanımı ile ilgili sorular evet/hayır şeklinde ya da sosyal medya kullanımı sorusunda olduğu gibi farklı düzeylerde (örn., günün her saati, günde ya da yılda birkaç kez) yanıt verilebilecek şekilde hazırlanmıştır. Veri analizinde farklı düzeylerde değerlendirilen maddeler siyasal ve güncel olayları takip etme sıklığı ve bu tür olaylar ile ilgili görüşleri ifade etmek için sosyal medyayı kullanma sıklığı olarak adlandırılmıştır.

2.3.2. Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeği-2 (Siyasal Alan Alt Ölçeği)

Araştırmada kimlik statülerinin belirlenmesi amacı ile Grotevant ve Adams (1984) tarafından geliştirilen, Bennion ve Adams (1986) tarafından güncellenen “Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeği-2”den yararlanılmıştır. Türkçe’ye Varan (1990) tarafından uyarlanan 64 maddeli ölçek, Marcia’nın (1966) önerdiği dört kimlik statüsünün (başarılı, askıya alınmış, ipotekli, dağınık) iki alanda (ideolojik ve kişiler arası) belirlenmesinde kullanılmaktadır.

Bu çalışmada siyasal düşüncelere ilişkin kimlik statülerinin belirlenmesi amaçlandığı için “Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeği-2”nin sadece ideoloji alanında yer alan “Siyasal Alan Alt Ölçeği” (Ek 2) kullanılmıştır. “Siyasal Alan Alt

Ölçeği” her statüyü ölçmek üzere 2’şer madde (örn., “Politik inançlarımı baştan sona düşündüm ve görüyorum ki, anne babamın inandıklarının bazı yönlerine katılıyorum bazı yönlerine ise katılmıyorum.”) içermektedir ve toplam 8 maddeden oluşmaktadır. Maddeler 6’lı Likert tipi (6 = Kesinlikle katılıyorum, 1 = Kesinlikle katılmıyorum) bir ölçek ile değerlendirilmiştir.

Türkiye’deki üniversite öğrencileri ile yapılan bir araştırmada (Eryüksel, 1987) “Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeği-2”nin geçerliliğinin ,84’ün üzerinde olduğu, lise ve üniversite öğrencileri ile yapılan başka bir çalışmada (Varan, 1990) ise ,64 ile ,89 arasında olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırmada, “Siyasal Alan Alt Ölçeği”nin başarılı kimlik ($\alpha = ,78$), askıya alınmış ($\alpha = ,86$), ipotekli ($\alpha = ,84$) ve dağınık kimlik ($\alpha = ,87$) statüleri maddeleri için hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlılık kat sayılarının yüksek olduğu belirlenmiştir.

2.3.3. Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği

Kimlik boyutlarını ölçmek için Luyckx ve arkadaşları (2008a) tarafından geliştirilen ve Morsünbül ve Çok (2013) tarafından Türkçe’ye uyarlaması yapılan 25 maddeli “Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği” (Ek 3) kullanılmıştır. Ölçek, seçeneklerin genişlemesine araştırılması (örn., “İzleyebileceğim farklı amaçlar hakkında düşünürüm.”), seçeneklerin derinlemesine araştırılması (örn., “Yaşamım için belirlediğim hedeflerin bana gerçekten uyup uymadığını düşünürüm.”), seçeneklerin saplantılı araştırılması (örn., “Yaşamımda izlemek istediğim yönü arayıp duruyorum.”), içsel yatırımda bulunma (örn., “Yaşamımda hangi yönü izleyeceğimi biliyorum.”) ve içsel yatırım ile özdeşleşme (örn., “Yaşamıma vermek istediğim yönün bana gerçekten uygun olacağını hissediyorum.”) boyutlarının ayrı ayrı değerlendirildiği beş alt ölçekten oluşmaktadır.

Her alt ölçek 5 maddeyi içermektedir ve maddeler 5’li Likert tipi (5 = Kesinlikle katılıyorum, 1 = Kesinlikle katılmıyorum) bir ölçek ile değerlendirilmiştir. Ölçeğin Türkçe’ye uyarlamasının yapıldığı çalışmada (Morsünbül ve Çok, 2013) alt ölçeklerin Cronbach alfa değerlerinin ,78 ile ,88 arasında olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırmada seçeneklerin genişlemesine araştırılması ($\alpha = ,85$), derinlemesine araştırılması ($\alpha = ,81$), saplantılı araştırılması ($\alpha = ,89$), içsel yatırımda bulunma ($\alpha =$

,92) ve içsel yatırımla özdeşleşme ($\alpha = ,90$) alt ölçekleri için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayılarının yüksek olduğu belirlenmiştir.

2.3.4. Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği

Katılımcıların ebeveynlerinden algıladıkları duyarlılığın, davranışsal denetimin, psikolojik kontrolün ve özerklik desteğinin düzeyinin belirlenmesi için Soenens ve arkadaşları (2004) tarafından geliştirilen ve Türkçe'ye uyarlaması Sevim (2014) tarafından yapılan "Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği" (Ek 4) kullanılmıştır. "Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği"nde ebeveynlik boyutları (duyarlılık, davranışsal denetim, psikolojik kontrol ve özerklik desteği) puanları her bir boyut için ayrı ayrı hesaplanmaktadır.

Ergenlere uygulanmak üzere geliştirilen ölçek, katılımcıların annelerini ve babalarını ayrı değerlendirebilecekleri şekilde hazırlanmıştır. Araştırma grubu 25 ile 35 yaşları arasındaki genç yetişkinlerden oluştuğu için ölçeğin açıklama bölümündeki ifadeler değiştirilerek katılımcılardan ergenlik döneminde anne ve babaları ile olan ilişkilerini düşünerek ölçeğin maddelerini değerlendirmeleri istenmiştir. Açıklama bölümündeki değişiklikler, ölçeği geliştiren araştırmacılar ile yazışmalar sonucunda araştırmacıların ölçeğin genç yetişkinlere uygulanabileceğini onaylamaları ve gerekli değişikliklerin yapılması için izin vermeleri üzerine gerçekleştirilmiştir.

Anne ile olan ilişkilerin değerlendirildiği bölüm, duyarlılık boyutunda 7, davranışsal denetim boyutunda 4, psikolojik kontrol ve özerklik desteği boyutlarında 5'er olmak üzere toplam 21 maddeden oluşmaktadır. Baba ile olan ilişkilerin değerlendirildiği bölümünde ise duyarlılık boyutu 7, davranışsal denetim, psikolojik kontrol ve özerklik desteği boyutları 4'er olmak üzere toplam 19 maddeyi içermektedir. Her madde 1 ile 5 arasında (5 = Her zaman doğru, 1 = Hiç doğru değil) puanlanmakta ve her boyut ayrı ayrı değerlendirilmektedir.

Duyarlılık boyutu (örn., "Onunla endişelerim hakkında konuştuğundan sonra kendimi daha iyi hissedirim."), ebeveynlerden görülen destek ve yakınlığın derecesini ölçmektedir. Davranışsal denetim (örn., "Bana istediğim kadar özgürlük tanır.") ise kurallar ve ilkeler belirleme gibi ebeveynlerin uyguladığı etkin denetime karşılık

gelmektedir. Psikolojik kontrol (örn., “Hoşlanmadığı bir şey yaparsam bana soğuk ve ters davranır.”) ana babaların kullandıkları zorlayıcı ve müdahale edici kontrol ile ilgiliyken, özerklik desteği (örn., “İstedğim şeyler için kendi planlarımı yapmama izin verir.”) ebeveynlerin gencin kendi iradesiyle aldığı kararları ve yaptığı planları desteklemesini ölçmektedir. Ölçeğin Türkçe’ye uyarlanma çalışmasında (Sevim, 2014) boyutların iç tutarlılık katsayılarının ergen-baba soruları için ,71 ile ,91 ve ergen-anne soruları için ,76 ile ,90 arasında olduğu bulunmuştur.

Bu çalışmada babanın değerlendirildiği duyarlılık ($\alpha = ,92$), davranış denetimi ($\alpha = ,85$), psikolojik kontrol ($\alpha = ,77$) ve özerklik desteği ($\alpha = ,81$) alt ölçeklerinden alınan puanlar için hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlılık katsayılarının yüksek olduğu belirlenmiştir. Annenin değerlendirildiği duyarlılık ($\alpha = ,88$), davranış denetimi ($\alpha = ,83$), psikolojik kontrol ($\alpha = ,85$) ve özerklik desteği ($\alpha = ,82$) alt ölçeklerinde elde edilen puanlar için de Cronbach alfa iç tutarlılık katsayılarının yüksek olduğu görülmüştür.

2.3.5. Toplumsal Katılım Ölçekleri

Araştırma grubunun siyasal ve gönüllü katılımını ölçmek için Flanagan ve arkadaşları (2007) tarafından geliştirilen, Akfırat ve Çok (2013) tarafından Türkçe’ye uyarlanan 9 maddeli “Katılım Beklentisi Ölçeği”ne (örn., “Protestolar, yürüyüşler ve gösteriler gibi siyasal eylemlere katılmak.”) “Vatandaşlık Davranışları Ölçeği”nin 3 maddeli “Siyasal Konularda Sesini Duyurma Alt Ölçeği” (örn., “Bir konuyla ilgili görüşlerinizi ifade etmek için bir gazete, radyo ya da televizyon programıyla iletişime geçmek.”) eklenerek siyasal ve toplumsal katılım düzeyini belirlemek için 12 maddeli “Toplumsal Katılım Beklentisi Ölçeği” (Ek 5) oluşturulmuştur.

Akfırat ve Çok’un (2013) yaptıkları çalışmada “Katılım Beklentisi Ölçeği” iki alt boyut oluşturularak değerlendirilmiş ve Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısının “Siyasal Katılım Beklentileri” boyutu için ,82 ve “Toplumsal Katılım Beklentileri” alt boyutu için ,60 olduğu belirlenmiştir. “Siyasal Konularda Sesini Duyurmak Ölçeği” için ise iç tutarlılık katsayısı ,66 olarak bulunmuştur.

“Toplumsal Katılım Beklentisi Ölçeği” toplumsal katılım davranışlarının ileriki yıllarda gerçekleştirilme olasılığını (3 = Kesinlikle olası, 2 = Olası, 1 = Hiç olası değil) ölçmektedir. Ayrıca toplumsal katılım düzeyinin belirlenebilmesi amacı ile araştırmacı tarafından bu ölçeğe bir bölüm eklenerek katılımcılardan toplumsal katılım davranışlarını geçmişte gerçekleştirme sıklıklarının (3 = Çok sık, 2 = Bazen, 1 = Hiçbir zaman) belirtmeleri istenmiştir (Ek E). Bu araştırmada Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları; toplumsal katılım beklentisi için ,84 ve geçmişte yapılan davranışlara ilişkin toplumsal katılım düzeyi için ,83 olarak hesaplanmıştır.

2.3.6. Ebeveynlerin ve Arkadaşların Toplumsal Katılım Ölçekleri

Ebeveynlerin toplumsal katılımını ölçmek için Flanagan ve arkadaşları (2007) tarafından geliştirilen ve Türkçe’ye Akfırat ve Çok (2013) tarafından uyarlanan 3 maddeli “Ebeveynlerin Toplumsal Katılım Ölçeği” (Ek 6), ($\alpha = ,82$) (örn., “Annem-babam yaşadıkları yerde gönüllü çalışmalar yaparlar.”), kullanılmıştır. Bu çalışmada kullanılmak üzere “Ebeveynlerin Toplumsal Katılım Ölçeği”nin maddelerinde, “annem-babam” yerine “arkadaşlarım” yazılarak arkadaşların toplumsal katılımını ölçmek amacı ile 3 maddeli “Arkadaşların Toplumsal Katılım Ölçeği” (Ek F) oluşturulmuştur.

Katılımcılar ölçeklerin maddelerini 5 (Tamamen katılıyorum) ile 1 (Hiç katılmıyorum) arasında değerlendirmişlerdir. Katılımcıların yakın çevrelerinin toplumsal katılımını ölçmek amacı ile kullanılan toplumsal katılım ölçeklerinin bu araştırmada Cronbach alfa iç tutarlılık katsayılarının ebeveynler için ,79 ve arkadaşlar için ,86 olduğu bulunmuştur.

2.3.7. Vatandaşlık Türleri Ölçeği (Sosyal Sorumluluk Ölçeği)

Sosyal sorumluluk; “kişisel olarak sorumlu vatandaş” (örn., “İhtiyacı olan birini gördüğümde yardım etmeye çalışırım.), “adalet yönelimli vatandaş” (örn., “Toplumda bir şeylerin değişmesi gerekiyorsa protesto etmek önemlidir.”) ve “katılımcı vatandaş” (örn., “Toplumsal konulara etkin olarak katılmak benim sorumluluğumdur.”) olarak tanımlanan üç tür vatandaşlık türünü içeren 12 maddeli “Vatandaşlık Türleri Ölçeği” (Ek 7) kullanılarak ölçülmüştür.

“Vatandaşlık Türleri Ölçeği” Flanagan ve arkadaşları (2007) tarafından geliştirilmiş, Akfırat ve Çok (2013) tarafından Türkçe’ye uyarlanmıştır. Ölçek; vatandaşlık türleri ile ilgili olmasına karşın, bireysel düzeyde sorumluluk ve toplumsal katılıma ilişkin sorumluluk ile ilgili maddeleri içerdiği ve başka çalışmalarda (Lenzi, Vieno, Pastore ve Santinello, 2013; Rossi ve ark., 2016) sosyal sorumluluğun ölçümünde kullanıldığı için, bu araştırmada da sosyal sorumluluğu ölçmek için kullanılması uygun görülmüştür.

Akfırat ve Çok’un (2013) araştırmasında iç tutarlılık katsayısının “adalet yönelimli vatandaş” alt boyutu için ,67 ve “kişisel olarak sorumlu vatandaş” alt boyutu için ,77 olduğu belirlenmiştir. Flanagan ve arkadaşları (2007) “katılımcı vatandaş” davranışlarının değerlendirildiği 2 maddenin “Seçilmiş Yetkililer ve Hükümete Karşı Tutumlar Ölçeği”nde de kullanılabileceğini belirtmişlerdir. Akfırat ve Çok (2013) da “katılımcı vatandaş” davranışlarını ölçen iki maddeyi “Seçilmiş Yetkililer ve Hükümete Karşı Tutumlar Ölçeği”nin 4 maddeden oluşan “toplumsal sorumluluk” alt boyutunda ($\alpha = ,64$) kullanmışlardır.

Katılımcılar “Vatandaşlık Türleri Ölçeği”nin maddelerini 5’li Likert tipi bir ölçek ile (5 = Tamamen katılıyorum, 1 = Hiç katılmıyorum) değerlendirmişlerdir. Bu araştırmada ölçek için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ,88 olarak hesaplanmıştır.

2.3.8. Siyasal İletişim Ölçekleri

Katılımcıların ebeveynleri ve arkadaşları ile siyasal ve güncel konular hakkında toplumsal iletişim kurma düzeyleri, Flanagan ve arkadaşları (2007) tarafından geliştirilen ve Türkçe’ye uyarlaması Akfırat ve Çok (2013) tarafından gerçekleştirilen 3’er maddeli “Ebeveynler ile Siyasal İletişim Ölçeği” (Ek 8) (örn., “Anne-babamın siyasal konulardaki görüşleri ile ilgiliyim.”) ve “Arkadaşlar İle Siyasal İletişim Ölçeği” (örn., “Arkadaşlarım ile siyasal konularda konuşurum.”) (Ek H) ile ölçülmüştür.

“Ebeveyn ile Siyasal İletişim Ölçeği”nin maddelerinde iletişim kurulan kişiyi belirten “anne-babam” ifadesi “arkadaşlarım” ile değiştirilerek “Arkadaşlar ile Siyasal İletişim Ölçeği” oluşturulmuştur. Katılımcılar iletişim düzeylerini 5’li Likert

tipi ölçek (5 = Tamamen katılıyorum, 1 = Tamamen katılmıyorum) ile değerlendirmişlerdir.

Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısının son maddenin yer almadığı “Ebeveynler ile Siyasal İletişim Ölçeği” için ,81 ve “Arkadaşlar ile Siyasal İletişim Ölçeği” için ,86 olduğu bulunmuştur (Akfırat ve Çok, 2013). Bu araştırmada iç tutarlılık kat sayısının ebeveynler ölçeği için ,86 ve arkadaşlar ölçeği için ,84 olduğu hesaplanmıştır.

2.4. İşlem

Araştırmanın veri toplama aşaması, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Etik Kurul Başkanlığı’ndan araştırmanın uygulanmasının etik kurallara uygun olduğuna ilişkin onay (Ek 9) alındıktan sonra 2015 yılında Mart, Nisan ve Mayıs aylarında İstanbul’da gerçekleştirilmiştir.

Önce çok sayıda eğitim kurumu, farklı sektörlerde hizmet veren özel şirket, siyasal parti ilçe yönetimleri ve ilçe belediyeleri ile iletişime geçilmiş, araştırmaya destek vermeyi kabul edenler ile görüşülerek ölçme araçlarının uygulanabilmesi için sözlü olarak izin alınmıştır. Bu kurum ya da işyerlerinde araştırmaya gönüllü olarak katılmayı isteyen 25 ile 35 yaşları arasındaki genç yetişkinler belirlenerek uygulama için gün belirlenmiştir. Katılımcıların uygun oldukları zamanlarda çalıştıkları kurumların ve şirketlerin toplantı salonlarında veri toplama araçları bireysel olarak ya da küçük gruplarda 1062 genç yetişkine uygulanmıştır.

Uygulamaya başlamadan önce katılımcılara ölçme araçlarından elde edilen verinin doktora tez çalışmasında kullanılacağı bilgisi verilmiş ve verinin kullanımına ilişkin katılımcılardan sözlü olarak izin alınmıştır. Katılımcılara araştırmanın amacı, kişisel bilgi formunun ve anketlerin yapısı ile ilgili bilgi verilerek veri toplama araçlarının tamamının yanıtlanmasının önemi vurgulanmış, ölçek maddelerinin anlaşılmasını durumunda gerekli açıklamalar yapılmıştır. Toplam uygulama süresi 45-50 dakika arasında değişmiştir.

2.4.1 Verilerin Çözümlemesi

Araştırma verilerinin çözümlemesinde “SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 22 for Windows” programı kullanılmıştır. Sosyo-demografik özellikler ve kitle iletişim araçlarının kullanımına ilişkin tamamlayıcı istatistiksel analiz olarak frekans dağılımı analizi yapılmış; yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır.

Araştırma değişkenleri arasındaki ilişkilerin belirlenebilmesi için Pearson korelasyon analizi, değişkenlerin sosyo-demografik özelliklere göre incelenmesinde t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), farklı gruptaki katılımcıların ölçeklerde aldıkları puanların karşılaştırılmasında Tukey HSD Testi ve Games-Howell Testi kullanılmıştır. Siyasal kimlik statülerini ve toplumsal katılımı yordayan değişkenlerin belirlenebilmesi amacı ile hiyerarşik çoklu regresyon analizleri gerçekleştirilmiştir. Sonuçlar $p < ,05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

3. BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın hipotezleri doğrultusunda gerçekleştirilen analizlerin bulguları sunulmuştur. Önce eksik verilerin, tek yönlü ve çok yönlü aykırı değerlerin tespit edilmesine ilişkin bilgi verilmiştir. Daha sonra bilgi formundan elde edilen sosyo-demografik özelliklere, haberleri takip etme ve tartışma programlarını izleme sıklığına, sosyal medyayı siyaset ve güncel olaylar ile ilgili görüşleri ifade etmek için kullanma sıklığına ilişkin betimsel istatistiklere yer verilmiştir.

Betimsel analizlerden sonra kimlik statüleri (başarılı, askıya alınmış, ipotekli ve dağılık), kimlik boyutları (içsel yatırımda bulunma, seçeneklerin genişlemesine araştırılması, seçeneklerin derinlemesine araştırılması, içsel yatırımla özdeşleşme ve seçeneklerin saplantılı araştırılması), ebeveynlik boyutları (duyarlılık, davranışsal denetim, psikolojik kontrol ve özerklik desteği), toplumsal katılım geçmişi ve beklentisi, sosyal sorumluluk, ebeveynlerin ve arkadaşların toplumsal katılımı, ebeveynler ve arkadaşlar ile siyasal iletişim, siyasal ve güncel olayları takip etme sıklığı, bu olaylar ile ilgili görüşleri ifade etmek için sosyal medyayı kullanma sıklığı arasındaki ilişkilerin belirlenmesi amacı ile hesaplanan Pearson korelasyon katsayıları değerlendirilmiştir.

Kimlik kuramları (Erikson, 1950/1963; Marcia, 1966) ve siyasal toplumsallaşma çalışmaları (örn., McDevitt ve Chaffee, 2002; McLeod, 2000) temel alınarak belirlenen araştırma değişkenlerinin siyasal kimlik statülerini ve toplumsal katılım beklentisini yordama güçlerini tespit etmek için gerçekleştirilen hiyerarşik çoklu regresyon analizlerinin bulgularına yer verilmiştir. Daha sonra toplumsal katılım beklentisi puanlarının ve kimlik boyutlarında alınan puanların siyasal kimlik statülerine göre incelenmesinde kullanılan tek yönlü varyans analizlerinin (ANOVA) sonuçları gösterilmiştir. Son olarak, alan yazınında sosyo-demografik değişkenler (yaş, cinsiyet ve eğitim düzeyi) ile ilişkili olduğu belirlenen araştırma

değişkenlerinin sosyo-demografik özelliklere göre incelenmesi amacı ile yapılan t-testlerinin ve tek yönlü varyans analizlerinin (ANOVA) bulguları sunulmuştur.

Bu bölümde veri analizlerinin bulgularının daha akıcı bir şekilde sunulabilmesi amacı ile siyasal kimlik statüleri “kimlik statüleri” olarak ifade edilmiştir ya da “statü” sözcüğü kullanılmadan sadece statünün adı (örn., “başarılı kimlik”) ile belirtilmiştir. Ebeveynler ya da arkadaşlar ile siyasal ve güncel olayları tartışma düzeyi “ebeveynler ya da arkadaşlar ile siyasal iletişim”, siyasal ve güncel olayları takip etmek için kitle iletişim araçlarını kullanma sıklığı “takip sıklığı”, siyasal ve güncel olaylara ilişkin görüşleri ifade etmek amacı ile sosyal medyayı kullanma sıklığı “sosyal medya kullanımı” olarak adlandırılmıştır. Kimlik boyutları ve ebeveynlik boyutları da çoğunlukla kısaltmalar kullanılarak ifade edilmiştir.

3.1. Eksik Verilerin Tespit Edilmesi ve Aykırı Değer Analizleri

Eksik veriler ve aykırı değerler belirlenmeden önce ölçeklerde ters kodlanması gereken maddelerin kodlaması gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, her değişken için minimum ve maksimum değerler hesaplanarak kodlama hatası olup olmadığı kontrol edilmiş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

Eksik verilerin tespit edilmesinde kullanılacak yöntem karar verilebilmesi için 1062 gözlemden oluşan veri setindeki eksik veri sayısı belirlenmiş ve genel olarak eksik verilerin aynı değişkenlerde olup olmadığı incelenmiştir. Eksik verilerin gelişigüzel dağıldığı, kişisel bilgi formundaki ve ölçeklerdeki maddelerin %5’inden az bir bölümünün boş bırakıldığı ancak yordanan değişkenler olan kimlik statüleri ve toplumsal katılım beklentisi değişkenlerinde eksik veri olmadığı belirlenmiştir. Bu nedenle eksik verilerin dizin yolu ile silme (listwise deletion) yöntemi kullanılarak veri setinden çıkarılmasına karar verilmiştir. Dizin yolu ile silme yönteminin önemli düzeyde veri kaybına ve değişkenler arasındaki ilişkinin gücünün azalmasına neden olduğu belirtilmektedir (Allison, 2009). Ancak bu yöntemin yordanan değişkenlerde eksik veri olmadığında her türlü regresyon analizinde regresyon katsayılarının tarafsız tahminlerini vereceği savunulmaktadır ve güvenilir sonuçlar veren bir

yöntem olarak kabul edilmektedir (Allison, 2009). Bu yöntem ile veri setinden 17 gözlem çıkarılarak veri seti 1045 gözleme indirgenmiştir.

Eksik veriler tespit edildikten sonra tek yönlü ve çok yönlü aykırı değerlerin olup olmadığı incelenmiştir. Tek yönlü aykırı değerleri belirlemek amacı ile her değer için standartlaştırılmış z puanları hesaplanmıştır. Standartlaştırılmış z puanları $\pm 3,29$ aralığında olmayan 28 gözlem tek yönlü aykırı değer olarak kabul edilerek (Tabachnick ve Fidell, 2007) veri seti 1017 gözleme düşürülmüştür.

Çok yönlü aykırı değer incelemesi Mahalanobis uzaklıkları hesaplanarak gerçekleştirilmiştir. Tabachnick ve Fidell'in (2007) önerileri dikkate alınarak anlamlılık düzeyi $p < ,001$ ve serbestlik derecesi bağımsız değişken sayısı olarak belirlenmiştir. Serbestlik derecesi ve anlamlılık düzeyi değerlendirilerek belirlenen 39,25 kritik değerinden yüksek olan Mahalanobis değerleri çok yönlü aykırı değer olarak kabul edilmiştir. Çok yönlü aykırı değer olduğu belirlenen 29 gözlem veri setinden çıkarılarak araştırma grubu 988 gözlem olarak belirlenmiştir.

3.2. Betimsel İstatistikler

Araştırma grubunun sosyo-demografik özelliklerine (cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi); medeni durumuna; çalışma durumuna; ebeveynlerinin, arkadaşlarının ve eşlerinin eğitim durumlarına ilişkin betimsel istatistiklere yöntem bölümünde yer verilmiştir. Bu bölümde kişisel bilgi formunun sorularından ve ölçeklerden elde edilen puanların frekans ve yüzde dağılımları, ortalama değerleri, standart sapma değerleri ve varyansları sunulmuştur. Betimsel istatistikler tek yönlü varyans analizlerine (ANOVA) ve regresyon analizlerine yön verdiği ve bulguların daha doğru bir şekilde değerlendirmesinde araştırma grubu ile ilgili bilgi edinilmesi önemli görüldüğü için bütün araştırma değişkenlerinin betimsel istatistikleri de sunulmuştur.

3.2.1. Kitle İletişim Araçlarının Kullanımı

Katılımcıların büyük çoğunluğu ($n = 901$, %91,2) siyasal ve güncel olaylar ile ilgili haberleri takip ettiğini, yarıdan fazlası da ($n = 664$, %67,2) tartışma programlarını

izlediğini ifade etmiştir (Tablo 3.1). Katılımcıların 576'sının (%58,3) siyasal ve güncel olayları her gün takip ettiği ve 82'sinin (%8,3) bu tür olayları hiçbir zaman takip etmediği belirlenmiştir.

Tablo 3.1. Kitle İletişim Araçlarının Kullanımının Frekans ve Yüzde Dağılımları

Değişkenler		n	%
Siyaset ve Güncel Olaylar İle İlgili Haberleri Takip Etme	Evet	901	91,2
	Hayır	87	8,8
Toplam		988	100
Tartışma Programlarını İzleme	Evet	664	67,2
	Hayır	324	32,8
Toplam		988	100
Siyasal ve Güncel Olayları Takip Sıklığı	Günlük	576	58,3
	Haftalık	275	27,8
	Aylık	55	5,6
	Hiçbir Zaman	82	8,3
Toplam		988	100
Sosyal Medya Kullanım Sıklığı	Günün Her Saati	90	9,1
	Günde Birkaç Kez	284	28,7
	Haftada Birkaç Kez	167	16,9
	Ayda Birkaç Kez	50	5,1
	Yılda Birkaç Kez	25	2,5
	Hiçbir Zaman	372	37,7
Toplam		988	100

Katılımcılardan siyasal ve güncel olayları takip etmek için kullandıkları iletişim araçlarının türünü de belirtmeleri istenmiştir. Katılımcılar en fazla internet ($n = 756$, %76,5) ve televizyon ($n = 701$, %71) aracılığı ile olayları takip ettiklerini belirtirken, katılımcıların %54'ü ($n = 534$) haberleri gazeteden takip ettiklerini ifade etmişlerdir. En az kullanılan kitle iletişim araçlarının radyo ($n = 174$, %17,6) ve dergi ($n = 105$, %10,6) olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların üçte biri (%37,8) siyasal ve güncel olaylar ile ilgili görüşlerini ifade etmek için sosyal medyayı (Facebook, Twitter, blog vb.) günlük olarak kullandığını ve yaklaşık aynı oranda katılımcı (%37,7) sosyal medyayı hiç kullanmadığını ifade etmiştir (Tablo 3.1).

3.2.2. Kimlik Statüleri ve Kimlik Boyutları

Siyasal kimlik statülerinin belirlenmesi için “Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeği-2”nin (Bennion ve Adams, 1986) 8 maddelik “Siyasal Alan Alt Ölçeği” kullanılmıştır (Ek 2). Araştırma grubu, ölçekteki ifadeler katılma düzeylerini 6’lı Likert tipi (6 = Kesinlikle katılıyorum, 1 = Kesinlikle katılmıyorum) bir ölçek ile belirtmişlerdir. Ölçekte başarılı, askıya alınmış, ipotekli, dağınk kimlik statüsü düzeylerinin her birini ölçen 2’şer maddeye verilen puanların toplanması ile kimlik statüleri toplam puanları elde edilmiştir. Katılımcıların başarılı kimlik ile ilgili ifadeler ($\bar{X} = 8,75$, $Ss = 2,62$), ipotekli kimlik ($\bar{X} = 6,73$, $Ss = 3,09$) ve askıya alınmış kimlik ($\bar{X} = 5,44$, $Ss = 3,02$) statülerinin maddelerine göre daha fazla katıldığı belirlenmiştir. En düşük puanların dağınk kimlik alt ölçeğinde ($\bar{X} = 4,98$, $Ss = 3,07$) verildiği görülmüştür. (Tablo 3.2).

Tablo 3.2. Kimlik Statülerine ve Boyutlarına İlişkin Betimsel İstatistikler (n = 988)

Değişkenler	En Düşük Puan	En Yüksek Puan	\bar{X}	Ortanca	Tepe Değeri	Ss	Ss ²
Başarılı Kimlik	2,00	12,00	8,75	9,00	10,00	2,62	6,88
Askıya Alınmış Kimlik	2,00	12,00	5,44	5,00	2,00	3,02	9,11
İpotekli Kimlik	2,00	12,00	6,73	7,00	6,00	3,09	9,53
Dağınk Kimlik	2,00	12,00	4,98	4,00	2,00	3,07	9,45
İYB	5,00	25,00	20,01	20,00	25,00	4,39	19,31
SGA	9,00	25,00	19,62	20,00	20,00	3,52	12,40
SSA	5,00	25,00	14,57	14,00	12,00	5,44	29,60
İYÖ	5,00	25,00	18,55	19,00	20,00	4,79	22,95
SDA	7,00	25,00	18,61	19,00	20,00	3,73	13,90

Not: İYB = İçsel Yatırımda Bulunma; SGA = Seçeneklerin Genişlemesine Araştırılması; SSA = Seçeneklerin Saplantılı Araştırılması; İYÖ = İçsel Yatırımla Özdeşleşme; SDA = Seçeneklerin Derinlemesine Araştırılması

Beş kimlik boyutu (içsel yatırımda bulunma, seçeneklerin genişlemesine araştırılması, seçeneklerin derinlemesine araştırılması, içsel yatırımla özdeşleşme ve seçeneklerin saplantılı araştırılması), her bir kimlik boyutuna ilişkin 5 maddeyi içeren 25 maddeli “Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği” (Ek 3) (Luyckx ve ark., 2008) ile ölçülmüştür. Ölçekte yer alan ifadeler 5’li Likert tipi (5 = Kesinlikle katılıyorum, 1 = Kesinlikle katılmıyorum) bir ölçek ile değerlendirilmiştir. İçsel yatırımda bulunma ($\bar{X} = 20,01$, $Ss = 4,39$) ve seçeneklerin genişlemesine araştırılması ($\bar{X} = 19,62$, $Ss = 3,52$) boyutlarının ortalama değerleri katılımcıların en fazla bu süreçleri yaşamakta olduklarını göstermektedir (Tablo 3.2). En düşük puanların ise seçeneklerin saplantılı araştırılması boyutunun maddelerine ($\bar{X} = 14,57$, $Ss = 5,44$) verildiği belirlenmiştir

Kimlik statülerinin istatistiksel testlerde ve analizlerde sürekli değişkenler olarak ele alınabileceği belirtilmektedir (Bennion ve Adams, 1986), ancak kimlik araştırmalarında (örn., Clancy ve Dollinger, 1993; Meeus ve ark., 1999) genellikle kimlik statülerinin kesikli (kategorik) değişkenler olarak incelendiği ve katılımcıların kimlik statülerine göre sınıflandırıldığı görülmektedir. Bu çalışmada, kimlik biçimlenmesine ilişkin daha kapsamlı bilgi edinebilmesi amacı ile analizler iki yaklaşım da temel alınarak yapılmıştır. Korelasyon ve hiyerarşik çoklu regresyon analizleri toplam statü puanları kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma grubunun kimlik statülerine göre dağılımının belirlenebilmesi, ANOVA ile kimlik boyutlarının ve toplumsal katılım beklentisinin kimlik statülerine göre incelenebilmesi için katılımcılar Bennion ve Adams’ın (1986) yönergeleri kullanılarak dört kimlik statüsünde sınıflandırılmıştır.

İlk olarak kimlik statülerinin toplam puanlarının ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Her bir statü için ortalamadan bir standart sapma fazla olan değer kesim değeri olarak belirlenmiştir. Belirli bir statüde, toplam puanı o statünün kesim değerinde ya da bu değerden yüksek olan ve diğer statülerdeki toplam puanları o statülerin kesim değerlerinin altında kalan bireyler kendi statülerinde gruplanmışlardır. İkinci adımda, birden fazla statüde toplam puanı o statünün kesim değerinin üzerinde olan katılımcılar “geçiş statülerinde” (örn., dağınık-askıya alınmış) gruplanmıştır. Kimlik statülerinin en az gelişmişten en gelişmiş olana doğru sıralamasının; dağınık, ipotekli, askıya alınmış ve başarılı kimlik olduğu, geçiş

statülerinin kimlik statüleri ile birleştirilmesinin en uygun yolunun bu sıralamanın izlenmesi olduğu önerilmiştir (Bennion ve Adams, 1986). Bu nedenle “geçiş statülerinde” olan katılımcılar bu sıralamada daha aşağıda kalan statüde sınıflandırılmışlardır. Örneğin “askıya alınmış-başarılı geçiş statüsü” grubu askıya alınmış statü grubu ile birleştirilmiştir. Son olarak, bütün statülerde puanları kesim değerlerinin altında olan katılımcılar “düşük profilli askıya alınmış grubu” olarak tanımlanmıştır. “Düşük profilli askıya alınmış kimlik grubunun” puanları askıya alınmış kimlik puanları ile karşılaştırıldığında aralarında anlamlı bir fark olmadığı belirlendiği için Bennion ve Adams’ın (1986) önerdiği üzere gruplar birleştirilmiştir.

Kimlik statülerinin cinsiyete ve yaşa göre frekans ve yüzde dağılımları Tablo 3.3’te sunulmuştur. Katılımcıların en fazla askıya alınmış ($n = 360$, %36,4) ve dağınk kimlik ($n = 238$, %24,1) statülerinde oldukları belirlenmiştir. Daha az sayıda katılımcının ise başarılı kimlik ($n = 200$, %20,2) ve ipotekli kimlik ($n = 190$, %19,2) statülerinde olduğu tespit edilmiştir. Askıya alınmış kimlik statüsü dışındaki kimlik statülerindeki katılımcı sayıları arasında büyük farklar olmadığı görülmektedir.

Tablo 3.3. Araştırma Grubunun Kimlik Statülerine, Cinsiyete ve Yaşa Göre Dağılımı (n = 988)

Değişkenler	Kadın				Erkek				Toplam	
	Yaş 1	Yaş 2	Toplam n	%	Yaş 1	Yaş 2	Toplam n	%	n	%
Başarılı Kimlik	66	45	111	19,9	35	54	89	20,7	200	20,2
Askıya Alınmış Kimlik	86	120	206	36,9	56	98	154	35,8	360	36,4
İpotekli Kimlik	46	54	100	17,9	44	46	90	20,9	190	19,2
Dağınk Kimlik	66	75	141	25,3	38	59	97	22,6	238	24,1
Toplam	264	294	558	100	173	257	430	100	988	100

Not: Yaş 1: 25-29 yaşları arasındaki grup; Yaş 2: 30-35 yaşları arasındaki grup

Kimlik statülerinin cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde, kadın katılımcıların en fazla askıya alınmış kimlik ($n = 206$, %36,9) ve en az ipotekli kimlik ($n = 100$, %17,9) statülerinde oldukları belirlenmiştir. Ayrıca, kimlik statüleri yaş gruplarına göre incelendiğinde 25 ile 29 yaşları arasındaki kadınlar için benzer sonuçlara ulaşılmıştır. 30 ile 35 yaşları arasındaki kadınların ise en fazla buldukları statünün askıya alınmış kimlik ($n = 120$, %40,8) ve en az buldukları statünün başarılı kimlik statüsü ($n = 45$, %15,3) olduğu tespit edilmiştir. Araştırma grubundaki 558 kadının %19,9'unun (111 kişi) başarılı kimlik statüsünde olduğu belirlenmiştir.

Erkek katılımcılarda da en fazla katılımcının yer aldığı kimlik statüsünün askıya alınmış kimlik ($n = 154$, %35,8), en az katılımcının bulunduğu statülerin ipotekli kimlik ($n = 90$, %20,9) ve başarılı kimlik ($n = 89$, %20,7) olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, yaşa bağlı dağılım incelendiğinde 25-29 ve 30-35 yaş gruplarında en fazla erkek katılımcının yer aldığı statünün askıya alınmış kimlik statüsü olduğu bulunurken, en az bulunan kimlik statüsünde farklılık görülmektedir. 25-29 yaşları arasındaki erkek katılımcıların %20,2'sinin ($n = 35$) başarılı kimlik statüsünde olduğu ve 30-35 yaşları arasındaki erkek katılımcıların %17,9'unun ($n = 46$) ipotekli kimlik statüsünde olduğu tespit edilmiştir.

Kimlik statülerinin dağılımı yaşa göre incelendiğinde, 25-29 ve 30-35 yaşları gruplarının en fazla buldukları statünün askıya alınmış kimlik statüsü olduğu bulunmuştur. 25-29 yaşları arasındaki 437 katılımcının %32,5'inin ($n = 142$) ve 30-35 yaşları arasındaki 551 katılımcının %39,6'sının ($n = 218$) askıya alınmış kimlik statüsünde olduğu tespit edilmiştir. Ancak en az bulunan statü grubu incelendiğinde farklılık olduğu gözlemlenmiştir. 25-29 yaşları arasındaki katılımcıların en az bulunduğu statünün ipotekli kimlik ($n = 90$, %20,6) olduğu, 30-35 yaşları arasındaki katılımcıların en az buldukları statülerin ipotekli kimlik ($n = 100$, % 18,1) ve başarılı kimlik ($n = 99$, %18) statüleri olduğu belirlenmiştir.

3.2.3. Ebeveynlik Boyutları

Ebeveynlik boyutları (duyarlılık, davranışsal denetim, psikolojik kontrol ve özerklik desteği) düzeyleri; her boyut için farklı sayıda maddeyi içeren dört alt ölçekten oluşan "Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği" (Ek 4) (Soenens ve ark., 2004) ile

belirlenmiştir. Katılımcılar anneleri ve babaları ile ilişkilerini ayrı ölçeklerde 1 ile 5 (5 = Her zaman doğru, 1 = Hiç doğru değil) arasında puanlar vererek değerlendirmişlerdir. Katılımcıların annelerine ve babalarına ilişkin değerlendirmelerinde paralellik görülmektedir (Tablo 3.4). Katılımcılar hem anneleri hem de babaları için en yüksek puanları duyarlılık boyutunda, en düşük puanları ise davranışsal denetim boyutunda vermişlerdir. Ancak annelere ve babalara ilişkin değerlendirilmelerde boyutlara bağlı olarak farklılıklar da görülmektedir.

Tablo 3.4. Ebeveynlik Boyutlarına İlişkin Betimsel İstatistikler (n = 998)

Değişkenler	En Düşük Puan	En Yüksek Puan	\bar{X}	Ortanca	Tepe Değeri	Ss	Ss ²
B-Duyarlılık	7,00	35,00	26,00	27,00	35,00	6,70	44,88
B-Davranışsal Denetim	4,00	20,00	11,29	11,00	12,00	4,27	18,19
B-Psikolojik Kontrol	4,00	20,00	11,47	11,00	10,00	4,01	16,09
B-Özerklik Desteği	4,00	20,00	14,56	15,00	16,00	3,76	14,16
A-Duyarlılık	13,00	35,00	29,70	31,00	35,00	5,04	25,37
A-Davranışsal Denetim	4,00	20,00	10,58	10,00	8,00	4,11	16,91
A-Psikolojik Kontrol	5,00	25,00	13,67	13,00	13,00	5,28	27,86
A-Özerklik Desteği	6,00	25,00	19,35	20,00	21,00	4,06	16,51

Not: A: Annelere ilişkin değerlendirme, B: Babalara ilişkin değerlendirme

Annelerden algılanan duyarlılık düzeyinin ($\bar{X} = 29,70$, $Ss = 5,04$) babalardan algılanan duyarlılık düzeyine ($\bar{X} = 26,00$, $Ss = 6,70$) göre ve annelerden algılanan özerklik desteğinin ($\bar{X} = 19,35$, $Ss = 4,06$) babalardan algılanan özerklik desteğine ($\bar{X} = 14,56$, $Ss = 3,76$) göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Genç yetişkinlerin ebeveynlerinden algıladıkları denetimin ölçüldüğü iki boyutta da farklılıklar olduğu bulunmuştur. Annelerin psikolojik kontrolünün ($\bar{X} = 13,67$, $Ss = 5,28$) babaların psikolojik kontrolüne ($\bar{X} = 11,47$, $Ss = 4,01$) göre daha yüksek, annelerin davranışsal denetiminin ($\bar{X} = 10,58$, $Ss = 4,11$) babaların davranışsal

denetimine ($\bar{X} = 11,29$, $Ss = 4,27$) göre daha düşük olarak değerlendirildiği tespit edilmiştir.

3.2.4. Toplumsal Katılım, Sosyal Sorumluluk ve Siyasal İletişim Değişkenleri

Bu bölümde önce araştırma grubunun toplumsal katılımına ilişkin değişkenlerin (toplumsal katılım geçmişi ve beklentisi) ortalama değerleri, standart sapma değerleri ve frekans dağılımları ele alınmıştır. Daha sonra katılımcıların ebeveynlerinin ve arkadaşlarının toplumsal katılımına, katılımcıların sosyal sorumluluk düzeylerine, ebeveynleri ve arkadaşları ile siyasal iletişim düzeylerine ilişkin betimsel istatistikler sunulmuştur (Tablo 3.5).

3.2.4.1. Araştırma Grubunun Toplumsal Katılım Geçmişi ve Beklentisi

Araştırma grubunun toplumsal katılım beklentisi 12 maddeli “Toplumsal Katılım Beklentisi Ölçeği” (Ek 5) (Flanagan ve ark., 2007) ile belirlenmiştir. Ölçekte katılımcılar ileriki yıllarda toplumsal katılımında bulunma olasılıklarını (3 = Kesinlikle olası, 2 = Olası, 1 = Hiç olası değil) değerlendirmişlerdir. Geçmişte toplumsal katılımında bulunma düzeyi, katılımcılardan toplumsal katılım davranışlarını geçmişte yapma sıklıklarını (3 = Çok sık, 2 = Bazen, 1 = Hiçbir zaman) değerlendirmeleri istenerek belirlenmiştir. Araştırma grubunun toplumsal katılım beklentisi düzeyinin ($\bar{X} = 13,22$, $Ss = 4,81$), geçmişte toplumsal katılımında bulunma düzeyine ($\bar{X} = 10,13$, $Ss = 4,69$) göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Tablo 3.5).

Geçmişte katılım sağlanan etkinliklerinin türlerine bakıldığında, genç yetişkinlerin yarısından fazlasının ($n = 777$, %78,6) her seçimde oy kullandığını belirttiği görülmüştür. Ayrıca, katılımcıların çok sık yaptıkları diğer toplumsal etkinliklerin ürünlerin korsanını değil orijinalini satın alma ($n = 443$, %44,8), gönüllü çalışmalarda bulunma ($n = 351$, %35,5), yaşanılan yeri etkileyen sağlık ve güvenlik konuları ile ilgilenme ($n = 318$, %32,2) ve yaşanılan yeri etkileyen bir sorunun çözümü için bir grup ile çalışma ($n = 262$, %26,5) olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların çoğunluğu ($n = 695$, %70,3) devlet görevlileri (milletvekili,

kaymakam vb.) ile hiçbir zaman iletişim kurmadığını ifade etmiştir. Ayrıca, araştırma grubunun yarısından fazlasının hiçbir zaman görüşlerini ifade etmek için bir gazete, radyo ya da televizyon programı ile iletişime geçmediği ($n = 655$, %66,3), bir siyasal parti için gönüllü çalışmadığı ($n = 623$, %63,1), siyasal bir oluşumu simgeleyen rozet ya da yaka kartı taşımadığı ($n = 613$, %62,0) ve bir şirkete karşı düzenlenen boykota katılmadığı ($n = 610$, %61,7) bulunmuştur.

Tablo 3.5. Toplumsal Katılıma, Siyasal İletişime ve Sosyal Sorumluluğa İlişkin Betimsel İstatistikler (n = 998)

Değişkenler	En Düşük Puan	En Yüksek Puan	\bar{X}	Ortanca	Tepe Değeri	Ss	Ss ²
Toplumsal Katılım Geçmişi	0	24,00	10,13	9,50	8,00	4,69	21,97
Toplumsal Katılım Beklentisi	0	24,00	13,22	13,00	12,00	4,81	23,16
E-Toplumsal Katılımı	3,00	15,00	9,20	9,00	6,00	3,25	10,56
Ark-Toplumsal Katılımı	3,00	15,00	9,80	10,00	12,00	3,17	10,04
E-Siyasal İletişim	3,00	15,00	11,48	12,00	12,00	2,89	8,35
Ark-Siyasal İletişim	3,00	15,00	11,38	12,00	12,00	2,73	7,43
Sosyal Sorumluluk	26,00	60,00	51,06	52,00	60,00	6,85	2,84

Not: E: Ebeveynlerin ya da ebeveynler ile; Ark: Arkadaşların ya da arkadaşlar ile

Tablo 3.5'te görüldüğü gibi genç yetişkinler toplumsal katılım beklentilerini puanlarken katılım geçmişlerine benzer değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Katılımcıların çoğunluğu ($n = 835$, %84,5) seçimlerde kesinlikle oy kullanacaklarını ifade ederken, yarısından fazlası gönüllü çalışmalarda bulunacağını ($n = 519$, %52,5) ve korsan ürünleri almayacağını ($n = 514$, %52,0) belirtmiştir. Ayrıca, “Toplumsal Katılım Ölçeği”nde aynı davranışları çok sık yaptıklarını ifade eden katılımcılara göre daha fazla sayıda katılımcı yaşanan yeri etkileyen sağlık ve güvenlik konularıyla ilgilenme ($n = 455$, %46,1) ve bir sorunun çözümü için bir grupta çalışma ($n = 413$, %41,8) maddelerini “kesinlikle olası” olarak değerlendirmiştir. Ancak, katılımcıların ileride siyasal bir oluşumu simgeleyen rozet ya da yaka kartı

taşımayı ($n = 468$, %47,4), bir siyasal parti için gönüllü çalışmayı ($n = 429$, %43,4) ve bir şirkete karşı düzenlenen boykota katılmayı ($n = 406$, %41,1) hiç düşünmedikleri belirlenmiştir. İleride siyasal eylemlere katılma ($n = 400$, %40,5) ve devlet görevlileri ile iletişim kurma ($n = 363$, %36,7) olasılıklarının hiç olmadığını düşünen genç yetişkinlerin sayısının oldukça fazla olduğu görülmektedir.

3.2.4.2. Ebeveynlerin ve Arkadaşların Toplumsal Katılımı

Ebeveynlerin toplumsal katılım düzeyi, katılımcıların 3 maddeden oluşan “Ebeveynlerin Toplumsal Katılımı Ölçeği”nin (Ek 6) (Flanagan ve ark., 2007) maddelerine 5 (Tamamen katılıyorum) ile 1 (Hiç katılmıyorum) arasında verdikleri puanlar ile belirlenmiştir. Aynı ölçek yapılan değişikliklerden sonra arkadaşların toplumsal katılım düzeyini ölçmek için de kullanılmıştır. Araştırmaya katılan genç yetişkinlerin, arkadaşlarının toplumsal katılım düzeylerini ($\bar{X} = 9,80$, $S_s = 3,17$) ebeveynlerinin katılım düzeylerine ($\bar{X} = 9,20$, $S_s = 3,25$) göre daha yüksek puanlar ile değerlendirdikleri belirlenmiştir (Tablo 3.5).

Katılımcıların tutumlarını ve davranışlarını etkilediği öngörülen sosyal çevrelerindeki bireylerin toplumsal katılım etkinliklerinin bilinmesinin önemli olduğu düşünüldüğü için ölçeklerin maddeleri detaylı bir şekilde incelenmiştir. Ölçeklerdeki her bir ifadeye ilişkin betimsel istatistikler, en fazla sayıda katılımcının seçtiği ölçüm derecesi (örn., “Tamamen katılıyorum”) temel alınarak belirlenmiştir. Araştırma grubunun büyük bir çoğunluğu ($n = 642$, %65) ebeveynlerinin ve yarısından fazlası ($n = 533$, %53,9) arkadaşlarının yaşadıkları yerde (ilçede, mahallede, sitede vb.) etkin kişiler olduklarını ifade etmiştir. Ayrıca, katılımcıların %40,1’i ($n = 396$) ebeveynlerinin ve %48,6’sı ($n = 480$) arkadaşlarının gönüllü etkinliklere katıldığını belirtmiştir.

3.2.4.3. Sosyal Sorumluluk

Sosyal sorumluluk düzeyi; “kişisel olarak sorumlu”, “adalet yönelimli” ve “katılımcı” olarak tanımlanan üç tür vatandaşlık türünü içeren ve 5 (Tamamen katılıyorum) ile 1 (Hiç katılmıyorum) arasında puanlanan 12 maddeli “Vatandaşlık Türleri Ölçeği” (Ek 7) (Flanagan ve ark., 2007) kullanılarak belirlenmiştir. Araştırma

grubunun sosyal sorumluluk düzeyinin ($\bar{X} = 51,06$, $Ss = 6,85$) yüksek olduğu ve “Vatandaşlık Türleri Ölçeği” farklı vatandaşlık tutumlarını ve davranışlarını içermesine karşın katılımcıların ifadelerin çoğuna katıldığı bulunmuştur (Tablo 3.5). Özellikle karşılık beklemeden başkalarına yardım etme ($n = 905$, %91,6) ve iyi davranma gibi “kişisel sorumluluk” ile ilgili maddeler ($n = 900$, %91,1) diğer vatandaşlık türlerinin maddelerinde yer alan tutum ve davranışlara göre katılımcılar tarafından kendilerini daha doğru tanımlayan ifadeler olarak görülmüştür.

“Adalet yönelimli” vatandaşlık türünde yer alan ifadelere katılanların sayısının da oldukça yüksek olduğu belirlenmiştir. Örneğin adil olmayan yasaları değiştirmek için başkaları ile birlikte mücadele edilmesi gerektiğine inanan katılımcıların sayısı ($n = 648$, %65,6) ve toplumda bir şeylerin değişmesi gerekiyorsa protesto etmenin önemli olduğunu düşünen katılımcıların sayısı ($n = 631$, %63,8) araştırma grubunun yarısından fazlasını oluşturmaktadır. “Katılımcı” vatandaşlık türünün iki maddesini de doğru kabul eden genç yetişkinlerin sayısına ilişkin de benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Toplumsal konulara etkin olarak katılmanın sorumluluğu olduğunu düşünen katılımcıların sayısının ($n = 688$, %69,6) ve devlet işleri ve yerel meselelerle ilgilenmenin herkesin sorumluluğu olduğuna inanan katılımcıların sayısının ($n = 686$, %69,4) yüksek olduğu görülmüştür.

3.2.4.4. Ebeveynler ve Arkadaşlar ile Siyasal İletişim

Katılımcıların ebeveynleri ve arkadaşları ile siyasal iletişim düzeyleri, aynı sorulardan oluşan ancak ebeveyn ve arkadaş için uyarlanan “Ebeveynler ile Siyasal İletişim Ölçeği” ve “Arkadaşlar ile Siyasal İletişim Ölçeği” (Ek 8) (Flanagan ve ark., 2007) ile belirlenmiştir. Ölçeklerin maddeleri, 5’li Likert tipi ölçek (5 = Tamamen katılıyorum, 1 = Tamamen katılmıyorum) ile değerlendirilmiştir. Katılımcılar ebeveynleri ile siyasal iletişim kurma düzeylerini ($\bar{X} = 11,48$, $Ss = 2,89$) arkadaşları ile siyasal iletişimde bulunma düzeylerine göre ($\bar{X} = 11,38$, $Ss = 2,73$) biraz daha yüksek puanlar vererek değerlendirmişlerdir (Tablo 3.5). Katılımcıların çoğunluğu ebeveynleri ile siyasal konuları konuştuklarını ($n = 733$, %73,1), ebeveynlerinin siyasal görüşleri ile ilgili olduklarını ($n = 671$, %67,9), siyasal ve güncel olaylar ile ilgili görüşleri ebeveynlerinin görüşlerinden farklı olduğunda da kendi görüşlerini ifade etmelerini ebeveynlerinin desteklediğini ($n = 691$, %70,0)

belirtmişlerdir. Ayrıca araştırma grubunun çoğunluğunun; arkadaşları ile siyasal konuları konuşma ($n = 716, \%72,5$), arkadaşlarının görüşleri ile ilgilenme ($n = 634, \%64,2$) ve katılımcıların farklı görüşlerini ifade etmelerinin arkadaşları tarafından desteklenmesi ($n = 663, \%67,1$) maddelerine kesinlikle katıldıkları bulunmuştur.

3.3. Araştırma Değişkenlerinin Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayıları

Bu bölümde araştırma değişkenleri arasındaki ilişkilerin belirlenmesi, tek yönlü varyans analizleri (ANOVA) ve hiyerarşik çoklu regresyon analizleri için bir ön inceleme yapılması amacı ile hesaplanan ve Tablo 3.6'da sunulan Pearson Momentler Çarpımı korelasyon katsayıları değerlendirilmiştir. Araştırma değişkenleri arasındaki ilişkinin gücü Cohen'in (1988) önerdiği sınıflandırmaya göre zayıf ($r = ,10$), orta düzeyde ($r = ,30$) ve güçlü ($r = ,50$) olarak yorumlanmıştır.

İlk olarak kimlik statüleri (başarılı, askıya alınmış, ipotekli ve dağınık) ile kimlik boyutları (içsel yatırımda bulunma, seçeneklerin genişlemesine araştırılması, seçeneklerin saplantılı araştırılması, içsel yatırımla özdeşleşme ve seçeneklerin derinlemesine araştırılması) arasındaki ilişki incelenmiştir. Daha sonra kimlik statülerine ilişkin regresyon analizlerinde yordayıcı değişken olan ebeveynlik boyutları (duyarlılık, davranışsal denetim, psikolojik kontrol ve özerklik desteği) ile kimlik statüleri arasındaki ilişkilerin korelasyon katsayıları ele alınmıştır. Son olarak, regresyon analizlerinde kimlik statülerini ve toplumsal katılım beklentisini yordayıcı değişkenler olarak incelenecek sosyal sorumluluk, katılım ve iletişim değişkenleri arasındaki ilişki incelenmiştir.

Korelasyon analizlerinin bulguları sunulurken; araştırma grubunun toplumsal katılım geçmişi, katılımcıların ebeveynlerinin ve arkadaşlarının toplumsal katılımı "katılım değişkenleri" olarak gruplanmıştır. Ebeveynler ve arkadaşlar ile siyasal iletişim, takip sıklığı ve sosyal medya kullanımı "iletişim değişkenleri" olarak adlandırılmıştır. Son olarak regresyon analizlerinde yordayıcı değişken olan ebeveynlik boyutlarının arasındaki ve sosyal sorumluluk, katılım ve iletişim değişkenlerinin arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

Tablo 3.6. Araştırma Değişkenleri İçin Hesaplanan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayıları

No	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1	-												
2	-,25**	-											
3	-,07*	,10**	-										
4	-,43**	,35**	,05	-									
5	,35**	-,31**	,02	-,20**	-								
6	,07*	,02	-,02	,00	,24**	-							
7	-,18**	,32**	,05	,20**	-,43**	,14**	-						
8	,32**	-,28**	,02	-,20**	,69**	,16**	-,40**	-					
9	,01	,05	,05	,05	,12**	,40**	,23**	,15**	-				
10	,04	-,02	,15**	-,04	,15**	,10**	-,07*	,17**	,11**	-			
11	-,09**	,07*	-,09**	,11**	-,12**	-,11**	-,03	-,14**	-,09**	-,48**	-		
12	,02	,15**	,08**	,06*	-,12**	,01	,24**	-,12**	,08*	-,12**	,03	-	
13	,12**	-,07*	,10**	-,11**	,19**	,13**	-,08*	,21**	,13**	,62**	-,64**	-,05	-
14	,07*	-,10**	,12**	-,04	,18**	,10**	-,07*	,14**	,05	,37**	-,20**	-,10**	,29**
15	-,06	,08*	-,10**	,08*	-,10**	-,07*	-,04	-,06	-,07*	-,17**	,50**	-,05	-,30**
16	,03	,13**	,02	,05	-,06*	,07*	,18**	-,04	,10**	-,02	-,01	,48**	-,01
17	,16**	-,13**	,07*	-,10**	,28**	,14**	-,12**	,21**	,07*	,32**	-,33**	-,04	,45**
18	,46**	-,18**	,08*	-,40**	,26**	,12**	-,07*	,27**	,13**	,14**	-,22**	,12**	,17**
19	,37**	-,12**	,06	-,36**	,15**	,10**	,01	,16**	,13**	,11**	-,19**	,10**	,13**
20	,36**	-,26**	-,03	-,31**	,43**	,22**	-,28**	,37**	,11**	,12**	-,12**	-,13**	,14**
21	,31**	-,21**	,09**	-,30**	,25**	,17**	-,16**	,24**	,12**	,25**	-,22**	-,08*	,24**
22	,34**	-,24**	-,06*	-,32**	,22**	,13**	-,14**	,21**	,08*	,05	-,16**	-,02	,14**
23	,36**	-,26**	-,03	-,31**	,43**	,22**	-,28**	,37**	,11**	,12**	-,12**	-,13**	,14**
24	,28**	-,20**	,04	-,27**	,32**	,20**	-,15**	,27**	,13**	,15**	-,19**	,04	,18**
25	,18**	-,13**	-,07*	-,24**	,10**	,07*	-,10**	,09**	-,03	,07*	-,11**	,02	,13**
26	,12**	,00	,06*	-,12**	,02	,06	,10**	,00	,03	,07*	-,13**	,12**	,11**

Tablo 3.6. 'nın devamı

No	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
14	-												
15	-,41**	-											
16	-,19**	,06	-										
17	,61**	-,58**	-,08*	-									
18	,06*	-,19**	,11**	,20**	-								
19	,08*	-,16**	,04	,14**	,75**	-							
20	,20**	-,07*	-,11**	,24**	,30**	,29**	-						
21	,19**	-,09**	-,05	,24**	,31**	,33**	,22**	-					
22	,09**	-,13**	-,02	,17**	,31**	,30**	,21**	,51**	-				
23	,20**	-,07*	-,11**	,24**	,30**	,29**	,38**	,38**	,42**	-			
24	,20**	-,19**	,04	,27**	,39**	,38**	,42**	,32**	,37**	,54**	-		
25	,06	-,04	,02	,07*	,15**	,18**	,19**	,26**	,33**	,19**	,15**	-	
26	,04	-,15**	,12**	,08**	,27**	,28**	,07*	,10**	,18**	,07*	,19**	,34**	-

Not. Değişkenler: 1. Başarılı kimlik, 2. Askıya alınmış kimlik, 3. İpotekli kimlik, 4. Dağınık kimlik, 5. İçsel yatırımda bulunma, 6. Seçeneklerin genişlemesine araştırılması, 7. Seçeneklerin saplantılı araştırılması, 8. İçsel yatırımla özdeşleşme, 9. Seçeneklerin derinlemesine araştırılması, 10. Babanın duyarlılığı, 11. Babanın davranışsal denetimi, 12. Babanın psikolojik kontrolü, 13. Babanın özerklik desteği, 14. Annenin duyarlılığı, 15. Annenin davranışsal denetimi, 16. Annenin psikolojik kontrolü, 17. Annenin özerklik desteği, 18. Toplumsal katılım geçmişi, 19. Toplumsal katılım beklentisi, 20. Sosyal sorumluluk, 21. Ebeveynlerin toplumsal katılımı, 22. Arkadaşların toplumsal katılımı, 23. Ebeveynler ile siyasal iletişim, 24. Arkadaşlar ile siyasal iletişim, 25. Siyasal ve güncel olayları takip sıklığı, 26. Siyasal ve güncel olaylar ile ilgili görüşleri ifade etmek amacı ile sosyal medya kullanımı

$n = 988$; * $p < ,05$; ** $p < ,01$

3.3.1. Kimlik Statüleri ile Kimlik Boyutları Arasındaki İlişki

Öncelikle kimlik statülerinin birbirileri ile olan ilişkileri değerlendirilmiş ve dört kimlik statüsü (başarılı, askıya alınmış, ipotekli ve dağınık) arasındaki ilişkilerin korelasyon katsayılarının negatif yöndeki ilişkilerde $-,43$ ile $-,07$ arasında ve pozitif yöndeki ilişkilerde $,10$ ile $,35$ arasında değiştiği belirlenmiştir (Tablo 3.6). En güçlü anlamlı ilişkinin başarılı kimlik ile dağınık kimlik arasında ($r = -,43, p < ,05$) ve en zayıf anlamlı ilişkinin başarılı kimlik ile ipotekli kimlik arasında ($r = -,07, p < ,05$) olduğu, ipotekli ve dağınık kimlik arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur.

Kimlik boyutlarının birbirleri ile olan ilişkilerinin incelenmesi amacı ile hesaplanan Pearson korelasyon katsayıları incelendiğinde (Tablo 3.6); kimlik boyutlarının birbirileri arasındaki korelasyonların pozitif ya da negatif yönde anlamlı olduğu görülmektedir. En güçlü anlamlı ilişkinin içsel yatırımda bulunma (İYB) ile içsel yatırımla özdeşleşme (İYÖ) boyutları arasında olduğu bulunmuştur ($r = ,69, p < ,05$).

Seçeneklerin genişlemesine araştırılması (SGA) ile seçeneklerin derinlemesine araştırılması (SDA) arasında orta düzeyde, pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki ($r = ,40, p < ,05$) olduğu belirlenmiştir. Seçeneklerin saplantılı araştırılması (SSA) ile İYB ($r = ,43, p < ,05$) ve İYÖ ($r = ,40, p < ,05$) arasında orta düzeyde, negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. SSA ile SGA ($r = ,14, p < ,05$) ve SDA ($r = ,23, p < ,05$) arasındaki anlamlı ilişkinin zayıf ve pozitif yönde olduğu tespit edilmiştir.

Kimlik boyutları arasındaki diğer anlamlı ilişkilerin zayıf olduğu ve korelasyon katsayılarının $,12$ ile $,24$ arasında değiştiği belirlenmiştir. İçsel yatırıma ilişkin boyutlar (İYB ile İYÖ) arasında ve seçeneklerin araştırılması boyutları (SGA ile SDA) arasında orta ve yüksek düzeyde pozitif ilişki; SSA'nın içsel yatırım boyutları ile negatif ve araştırma boyutları ile pozitif yönde ilişkili olduğu görülmektedir.

Kimlik biçimlenmesi süreçlerinin daha iyi anlaşılabilmesi için kimlik statüleri ile kimlik boyutları arasındaki ilişki incelenmiştir. Başarılı kimlik ile İYB ($r = ,35, p < ,05$) ve İYÖ ($r = ,32, p < ,05$) arasında orta düzeyde, SGA ($r = ,07, p < ,05$) ile düşük düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Başarılı kimlik ile SSA

arasında ise düşük düzeyde negatif ve anlamlı ilişki olduğu ($r = -,18, p < ,05$), ancak başarılı kimlik ile SDA arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur.

Askıya alınmış kimlik ile SSA arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu ($r = ,32, p < ,05$) belirlenirken, İYB ($r = -,31, p < ,05$) ve İYÖ ($r = -,28, p < ,05$) ile arasında orta düzeyde, negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. İpotekli kimliğin kimlik boyutları ile ilişkili olmadığı tespit edilmiştir. Dağınık kimlik ile İYB ($r = -,20, p < ,05$) ve İYÖ ($r = -,20, p < ,05$) arasında düşük düzeyde, negatif ve anlamlı bir ilişki; dağınık kimlik ile SSA ($r = ,20, p < ,05$) arasında zayıf, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Askıya alınmış ve dağınık kimlik statüleri ile SGA ve SDA arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur.

3.3.2. Kimlik Statüleri ile Ebeveynlik Boyutları Arasındaki İlişki

Kimlik statüleri ile katılımcıların hem babalarından hem de annelerinden algıladıkları duyarlılık, davranışsal denetim (DD), psikolojik kontrol (PK) ve özerklik desteği (ÖD) arasındaki ilişki incelenmiştir. Başarılı kimlik ile babanın ÖD ($r = ,12, p < ,05$), annenin ($r = ,16, p < ,05$) ÖD ve duyarlılığı ($r = ,07, p < ,05$) arasında pozitif yönde, babanın DD'i ile negatif yönde ($r = -,09, p < ,05$) anlamlı ama zayıf bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Başarılı kimliğin diğer ebeveynlik boyutları ile arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur.

Askıya alınmış kimlik ile babanın ($r = ,07, p < ,05$) ve annenin ($r = ,08, p < ,05$) DD'i; babanın ($r = ,15, p < ,05$) ve annenin ($r = ,13, p < ,05$) PK'ü arasında zayıf, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Askıya alınmış kimliğin annenin duyarlılığı ($r = -,10, p < ,05$), babanın ($r = -,07, p < ,05$) ve annenin ($r = -,13, p < ,05$) DD'i ile negatif ilişkili olduğu belirlenmiştir. Askıya alınmış kimliğin babanın duyarlılığı dışındaki bütün ebeveynlik boyutları ile ilişkisinin anlamlı ancak zayıf olduğu görülmektedir.

İpotekli kimlik ile babanın ($r = ,15, p < ,05$) ve annenin ($r = ,12, p < ,05$) duyarlılığı, babanın ($r = ,10, p < ,05$) ve annenin ($r = ,07, p < ,05$) ÖD, babanın PK'ü ($r = ,08, p < ,05$) arasında zayıf, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, ipotekli kimliğin babanın ($r = -,09, p < ,05$) ve annenin ($r = -,10,$

$p < ,05$) DD'i ile negatif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu ama korelasyon katsayılarının düşük olduğu bulunmuştur. İpotekli kimliğin ebeveynlik boyutlarından sadece annenin psikolojik kontrolü ile anlamlı düzeyde ilişkili olmadığı saptanmıştır. Dağınık kimlik ile annenin DD'i ($r = ,08, p < ,05$), babanın DD'i ($r = ,11, p < ,05$) ve PK'ü ($r = ,06, p < ,05$) ile arasında pozitif yönde; babanın ($r = -,11, p < ,05$) ve annenin ($r = -,10, p < ,05$) ÖD ile arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Dağınık kimlik ile ebeveynlerin duyarlılığı ve annenin psikolojik kontrolü arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir.

3.3.3. Kimlik Statüleri ile Sosyal Sorumluluk, Toplumsal Katılım ve İletişim Değişkenleri Arasındaki İlişki

Bu bölümde, kimlik statüleri (başarılı, askıya alınmış, ipotekli ve dağınık) ile sosyal sorumluluk, katılım değişkenleri (araştırma grubunun toplumsal katılım geçmişi, katılımcıların ebeveynlerinin ve arkadaşlarının toplumsal katılımı), toplumsal katılım beklentisi ve iletişim değişkenleri (ebeveynler ve arkadaşlar ile siyasal iletişim, takip sıklığı ve sosyal medya kullanımı) arasındaki ilişkiler için hesaplanan korelasyon katsayıları sunulmuştur.

Başarılı kimlik statüsünün sosyal sorumluluk, toplumsal katılım beklentisi, katılım ve iletişim değişkenleri ile arasında çoğunlukla orta düzeyde, pozitif ve anlamlı ilişki olduğu, korelasyon katsayılarının ,12 ile ,46 arasında değiştiği görülmektedir. En güçlü ilişkilerin başarılı kimlik ile toplumsal katılım geçmişi ($r = ,46, p < ,05$) ve beklentisi ($r = ,37, p < ,05$), sosyal sorumluluk ($r = ,36, p < ,05$) ve ebeveynler ile siyasal iletişim ($r = ,36, p < ,05$) arasında olduğu bulunmuştur. En zayıf ilişkinin ise başarılı kimlik ile sosyal medya kullanımı ($r = ,12, p < ,05$) arasında olduğu belirlenmiştir. Başarılı kimlik puanlarının artmasının, katılımcıların toplumsal katılım sıklıklarının ve beklentilerinin, siyasal iletişim, sosyal sorumluluk ve kitle iletişim araçlarını kullanım düzeylerinin ve yakınlarının toplumsal katılımının artması ile ilişkili olduğu söylenebilir.

Askıya alınmış kimlik statüsü ile katılım ve iletişim değişkenleri arasındaki anlamlı ilişkilerin negatif yönde ve zayıf olduğu, korelasyon katsayılarının -,26 ile -,12 arasında değiştiği ve sadece sosyal medya kullanımı ile arasında anlamlı bir ilişki

olmadığı belirlenmiştir. Askıya alınmış kimliğin en yüksek ve negatif düzeyde ilişkili olduğu değişkenlerin sosyal sorumluluk ($r = -,26, p < ,05$), ebeveynler ile siyasal iletişim ($r = -,26, p < ,05$) ve arkadaşların toplumsal katılımı ($r = -,24, p < ,05$) olduğu saptanmıştır. Katılımcıların askıya alınmış kimlik statüsü puanlarının artmasının, katılımcıların ve ebeveynlerinin toplumsal katılımının, katılımcıların siyasal iletişim, sosyal sorumluluk ve toplumsal katılım beklentileri düzeylerinin azalması, haberleri daha az takip etmeleri ile ilişkili olduğu görülmektedir.

İpotekli kimliğin; toplumsal katılım geçmişi ($r = ,08, p < ,05$), ebeveynlerin toplumsal katılımı ($r = ,09, p < ,05$) ve sosyal medya kullanımı ($r = ,06, p < ,05$) ile pozitif yönde, düşük ve anlamlı düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur. İpotekli kimlik ile arkadaşların toplumsal katılımı ($r = -,06, p < ,05$) ve takip sıklığı ($r = -,07, p < ,05$) arasında zayıf, negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Diğer araştırma değişkenleri ile ipotekli kimlik arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Dağınık kimlik ile araştırma değişkenleri arasında düşük ve orta düzeyde, negatif ve anlamlı ilişki olduğu, korelasyon katsayılarının $-,40$ ile $-,12$ arasında değiştiği belirlenmiştir. Dağınık kimliğin en güçlü ilişkili olduğu değişkenlerin; toplumsal katılım geçmişi ($r = -,40, p < ,05$) ve beklentisi ($r = -,36, p < ,05$) olduğu bulunmuştur. Katılımcıların ve yakınlarının toplumsal katılımı, katılımcıların sosyal sorumluluk, siyasal iletişim, kitle iletişim araçlarını kullanma ve katılım beklentisi düzeyleri azaldıkça dağınık kimlik statüsü puanlarının arttığı söylenebilir.

3.3.4. Toplumsal Katılım Beklentisi ile Sosyal Sorumluluk, Toplumsal Katılım ve İletişim Değişkenleri Arasındaki İlişki

Toplumsal katılım beklentisi ile regresyon analizlerinde katılım beklentisini yordayan değişkenler olarak incelenen sosyal sorumluluk, katılım ve iletişim değişkenleri arasındaki ilişkilerin belirlenebilmesi amacı ile korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Toplumsal katılım beklentisinin bütün değişkenler ile pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu ve korelasyon katsayılarının $,18$ ile $,75$ arasında değiştiği belirlenmiştir. En güçlü anlamlı ilişkilerin toplumsal katılım beklentisi ile toplumsal katılım geçmişi ($r = ,75, p < ,05$), arkadaşlar ile siyasal iletişim ($r = ,38, p < ,05$), ebeveynlerin ($r = ,33, p < ,05$) ve arkadaşların ($r = ,30, p < ,05$) toplumsal

katılımı arasında olduğu bulunmuştur. Toplumsal katılım beklentisinin; sosyal sorumluluk ($r = ,29, p < ,05$), ebeveynler ile iletişim ($r = ,29, p < ,05$), sosyal medya kullanımı ($r = ,28, p < ,05$), ve takip sıklığı ($r = ,18, p < ,05$) ile zayıf ama anlamlı düzeyde ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların toplumsal katılım, siyasal iletişim, kitle iletişim araçlarını kullanma, sosyal sorumluluk düzeyleri ve yakınlarının toplumsal katılımı arttıkça, katılımcıların toplumsal etkinliklerde katılma olasılıklarını daha yüksek olarak değerlendirdikleri görülmektedir.

3.3.5. Ebeveynlik Boyutları Arasındaki İlişki

Katılımcıların annelerinin ve babalarının ebeveynlik davranışlarını ve tutumlarını değerlendirdikleri ebeveynlik boyutları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Ebeveynlik boyutlarının arasındaki ilişkilerin korelasyon katsayılarının $-,64$ ile $,62$ arasında değiştiği; en güçlü, pozitif yönlü anlamlı ilişkilerin babanın duyarlılığı ile ÖD ($r = ,62, p < ,05$) ve annenin duyarlılığı ile ÖD ($r = ,61, p < ,05$) arasında olduğu belirlenmiştir. En yüksek negatif yönlü anlamlı ilişkilerin babanın DD'i ile ÖD ($r = -,64, p < ,05$) ve annenin DD'i ile ÖD ($r = -,58, p < ,05$) arasında olduğu bulunmuştur.

Babanın duyarlılığı ile DD'i ($r = -,48, p < ,05$) ve PK'ü ($r = -,12, p < ,05$); annenin duyarlılığı ile DD'i ($r = -,41, p < ,05$) ve PK'ü ($r = -,19, p < ,05$) arasında da orta ve düşük düzeylerde negatif ve anlamlı ilişkiler olduğu saptanmıştır. Ayrıca annenin PK'ü ile ÖD ($r = -,08, p < ,05$) arasında negatif, zayıf ve anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Babanın PK'ü ile ÖD arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Ebeveynlere aynı boyutlarda yapılan değerlendirmeler arasındaki ilişki incelendiğinde, babanın ve annenin duyarlılığı ($r = ,37, p < ,05$), DD'i ($r = ,50, p < ,05$), PK'ü ($r = ,48, p < ,05$) ve ÖD ($r = ,45, p < ,05$) arasında orta ve yüksek düzeyde, pozitif yönde ve anlamlı ilişkiler olduğu belirlenmiştir. Ebeveynlerin çocuklarına karşı davranışlarının ve tutumlarının ilişkili olduğu, ebeveynlik boyutlarındaki değişimlerin her iki ebeveyn için de aynı yönde gerçekleştiği söylenebilir.

3.3.6. Sosyal Sorumluluk, Toplumsal Katılım ve İletişim Değişkenleri Arasındaki İlişki

Sosyal sorumluluk, katılım ve iletişim değişkenleri arasındaki ilişkiler incelendiğinde bütün değişkenler arasında pozitif yönde ve anlamlı ilişki olduğu, korelasyon katsayılarının ,07 ile ,54 arasında değiştiği bulunmuştur. Siyasal iletişim değişkenleri (ebeveynler ile siyasal iletişim ve arkadaşlar ile siyasal iletişim) arasında ($r = ,54, p < ,05$), ebeveynlerin toplumsal katılımı ile arkadaşların toplumsal katılımı ($r = ,51, p < ,05$) arasında anlamlı ve güçlü ilişki olduğu belirlenmiştir.

Ebeveynler ile siyasal iletişimin, ebeveynlerin ($r = ,38, p < ,05$) ve arkadaşların toplumsal katılımı ($r = ,42, p < ,05$) değişkenleri ile orta düzeyde ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Arkadaşlar ile siyasal iletişimin sosyal sorumluluk ($r = ,42, p < ,05$) ve toplumsal katılım geçmişi ($r = ,39, p < ,05$) ile orta düzeyde anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur. Haberleri takip sıklığı ile görüşleri ifade etmek için sosyal medya kullanımı arasında ($r = ,34, p < ,05$) orta düzeyde anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir.

3.4. Kimlik Statüleri ve Toplumsal Katılım Beklentisi Modelleri

Kimlik statülerini ve toplumsal katılım beklentisini yordayan değişkenlerin belirlenmesi amacı ile bir dizi hiyerarşik çoklu regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Öncelikle regresyon analizlerinin sayıtlarının karşılanıp karşılanmadığı incelenmiştir ve regresyon analizi sonuçlarına göre belirlenen kimlik statülerine ve toplumsal katılıma ilişkin modeller sunulmuştur. Kimlik statülerini yordayan ebeveynlik boyutlarının detaylı bir şekilde incelenebilmesi amacıyla ebeveynlik boyutları diğer araştırma değişkenlerinden ayrı olarak analiz edilmiştir. Ebeveynlik boyutlarının kimlik statülerini yordama güçlerinin belirlendiği regresyon analizlerinin bulguları sunulduktan sonra, kimlik statülerini ve toplumsal katılım beklentisini sosyal sorumluluk, katılım ve iletişim değişkenlerinin ne düzeyde yordadığının tespit edilmesi amacı ile gerçekleştirilen analizlerin sonuçları değerlendirilmiştir.

3.4.1. Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizlerinin Sayıltılarının İncelenmesi

Hiyerarşik çoklu regresyon analizleri yapılmadan önce çoklu regresyonun veri setinin analizi için uygun bir analiz yöntemi olup olmadığının belirlenmesi amacı ile sayıltıları incelenmiştir. Çoklu regresyonun sayıltıları (1) değişkenlerin türü, (2) sıfır olmayan varyans, (3) çoklu bağıntı (multicollinearity), (4) eş varyanslılık (homoscedasticity), (5) artık (residual) terimler arasında ilişki (otokorelasyon), (6) hataların normal dağılımı, (7) bağımsız gözlemler ve (8) doğrusallık ile ilişkili olarak ele alınmaktadır (Field, 2009).

İlk sayıltı, yordanan değişkenin sürekli değişken olması ve bütün yordayıcı değişkenlerin sürekli, iki kategorili ya da göstermelik (dummy) süreksiz değişken olması gerektiğini vurgulamaktadır. Yordanan değişkenler olan kimlik statüleri ve toplumsal katılım beklentisi, ölçeklerde alınan toplam puanlar ile belirlenmiştir. Yordayıcı değişkenler olarak alınan cinsiyet (kadın = 0, erkek = 1) ve eğitim düzeyi (okuma-yazma bilmeyen/ilkokul veya ortaokul mezunu = 0, lise/yüksekokul/üniversite/lisansüstü mezunu = 1) göstermelik (dummy) değişkenler olarak kodlanarak analizlere eklenmiştir. Diğer yordayıcı değişkenler olan yaş, ebeveynlik boyutları, sosyal sorumluluk, katılım ve iletişim değişkenleri ilgili ölçeklerden alınan toplam puanlar ile belirlenen sürekli değişkenler olarak analizlerde incelenmiştir.

İkinci sayıltı belirli düzeyde varyans olmasını ve varyansların sıfır içermemesini ifade etmektedir. Betimsel istatistiklerde görülebileceği gibi yordanan ve yordayıcı değişkenlerin yeterli düzeyde varyansları olduğu ve varyanslar sıfır içermediği için bu sayıltının karşılandığı kabul edilmiştir.

Üçüncü sayıltı iki ya da daha fazla sayıda yordayıcı değişken arasında doğrusal bir ilişki (çoklu bağıntı) olmaması gerektiği vurgulamaktadır. Yordayıcı değişkenler arasında yüksek düzeyde korelasyon (korelasyon katsayılarının ,70'in üzerinde) olmasının çoklu bağıntı problemini işaret edebileceği belirtilmektedir (Lehman, Gupta ve Steckel, 1998; Tabachnick ve Fidell, 2001). Ebeveynlik boyutları ile yapılan regresyon analizinde boyutlar arasındaki ilişkilerin en yüksek korelasyon katsayısının -,64 ve sosyal sorumluluk, katılım ve iletişim değişkenleri ile gerçekleştirilen regresyonda yordayan değişkenler arasındaki ilişkilerin en yüksek

korelasyon katsayısının ,54 olduğu belirlenmiştir. Korelasyon katsayıları ,70'in üzerinde olmadığı için çoklu bağıntı sorunu olmadığı varsayılmıştır.

İki değişkenli korelasyonların bağımsız değişkenler arasındaki karmaşık ilişkileri açıklamada yeterli olmadığı savunulduğu (Belsley, Kuh ve Welsch, 1980) için yordayıcı değişkenler arasında çoklu bağıntı sorunu olup olmadığına daha kesin bir şekilde belirlenebilmesi amacı ile tolerans değerleri ve varyans şişme faktörleri (VIF) hesaplanmıştır. Tolerans değerinin 0,10'dan düşük olmasının (Keith, 2015) ya da VIF'in 10'un üzerinde olmasının çoklu bağlantı sorununu gösterdiği yaygın olarak kabul edilmektedir (Hair, Anderson, Tatham ve Black, 2010). Yapılan doğrusallık analizleri ile tolerans değerlerinin 0,42 ile 0,99 arasında ve VIF değerlerinin 1,01 ile 2,41 arasında değiştii belirlenmiştir. Ayrıca sonuçları netleştirmek için korelasyon matrisinin öz değerleri ve koşul endeksleri hesaplanmıştır. Öz değerlerin 0,02 ile 2,34 ve koşul endeksi puanlarının 5,27 ile 25,09 arasında değiştii belirlenmiştir. Öz değerlerin 0'a yaklaşması (özellikle ,01'den küçük olması) ve koşul endeksi puanlarının 50'den (daha belirleyici olarak da 30'dan) büyük olması çoklu doğrusallığı ifade etmektedir (Belsley ve ark., 1980). Bütün bulgular bir arada değerlendirildiğinde çoklu bağıntı sorunu olmadığı sonucuna varılmıştır.

Eş varyanslılık olmasını vurgulayan dördüncü sayıltı; artık terimlerin varyanslarının sabit olması, diğer bir ifade ile yordayıcı değişkenlerin her bir düzeyinde artık terimlerin varyanslarının aynı olması gerektiğini ifade etmektedir. Standartlaştırılmış tahmin değerlerine göre standartlaştırılmış artık terimlerin saçılma grafiği incelendiğinde artık terimlerin rasgele dağılım gösterdikleri belirlendiği için eş varyanslılık sayıltısının karşılandığı kabul edilmiştir.

Beşinci sayıltı otokorelasyonun, iki artık terimin ilişkisinin olmamasını ifade etmektedir. Artık terimlerdeki otokorelasyon Durbin-Watson Testi ile incelenmiştir. Bu testin değerleri 0 ile 4 arasında değişmektedir ve testte elde edilen değerler 1 ile 3 arasında olduğunda artık terimlerin bağımsız oldukları söylenebilmektedir (Field, 2009). Gerçekleştirilen dokuz hiyerarşik çoklu regresyon analizindeki artık değerler için yapılan Durbin-Watson Testleri değerlerin 1,76 ile 1,91 arasında değiştii gösterdiği için otokorelasyonun olmadığı kabul edilmiştir.

Altıncı sayılı hataların normal dağılım göstermesi gerektiğini vurgulamaktadır. Hataların normal dağılım gösterip göstermediği standartlaştırılmış artık değerlerin sütun grafikleri ve normal dağılım eğrileri incelenerek belirlenmiştir. Grafiklerde ve eğrilerde normale yaklaşan bir dağılım gözlemlendiği için bu sayılıtının karşılandığı varsayılmıştır.

Yedinci sayılı gözlemlerin bağımsız olmasını ifade etmektedir. Katılımcılar veri toplama araçlarını tek başlarına diğer katılımcılar ile etkileşim kurmadan yaptıkları için bağımsız örneklem sayılıtısının karşılandığı kabul edilmiştir. Son olarak yordayıcı değişkenler ile yordanan değişken arasındaki ilişkinin doğrusal olması gerektiği belirtilmektedir. Yordanan değişkenlerin her bir yordayıcı değişken ile arasındaki ilişki saçılma grafikleri ile incelenmiştir. Saçılma grafiklerinde değerlerin eksen etrafında toplandığı belirlendiği için doğrusallık sayılıtısının karşılandığı sonucuna varılmıştır. Bütün sayılıtların karşılandığı kabul edildiği için hiyerarşik çoklu regresyon analizlerinin yapılması uygun bulunmuştur.

3.4.2. Ebeveynlik Boyutları ile İlişkili Kimlik Statüsü Modelleri

Kimlik statülerini yordayan ebeveynlik boyutlarının (duyarlılık, davranışsal denetim, psikolojik kontrol ve özerklik desteği) belirlenmesi amacıyla her kimlik statüsü için ayrı ayrı hiyerarşik çoklu regresyon analizi yapılmıştır (Tablo 3.7). Hiyerarşik çoklu regresyon analizlerinde ilk aşamada cinsiyet, yaş ve eğitim düzeyi kontrol değişkenleri olarak analizlere eklenmiş ve modellere katkıları incelenmiştir. İkinci aşamada analizlere ebeveynlik boyutları eklenmiştir ve ebeveynlik boyutlarının sosyo-demografik özellikler kontrol edildikten sonraki kimlik statülerini yordama güçleri belirlenerek yorumlanmıştır.

Başarılı kimliği yordayan değişkenlerin belirlenmesi amacı ile yapılan hiyerarşik çoklu regresyon analizinin ilk aşamasında eklenen kontrol değişkenlerinin (cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi) başarılı kimlik statüsünü anlamlı bir şekilde yordadığı ($R^2 = ,01$, $F(3, 984) = 2,48$, $p < ,05$), değişkenlerin toplam varyansın %1'ini açıkladığı ve sadece eğitim düzeyinin ($\beta = ,08$, $p < ,05$) modele özgün katkısının olduğu belirlenmiştir.

Sosyo-demografik özellikler kontrol edildikten sonra ikinci aşamada eklenen ebeveynlik boyutlarının başarılı kimlik statüsünü anlamlı bir şekilde yordadığı bulunmuştur, $R^2 = ,04$, $F(11, 976) = 3,89$, $p < ,05$. Ebeveynlik boyutları başarılı kimliğe ilişkin toplam varyansın küçük bir bölümünü; %3'ünü açıklamıştır. Bu açıklama oranına annenin davranışsal denetiminin ($\beta = ,09$, $p < ,05$) ve özerklik desteğinin ($\beta = ,19$, $p < ,05$) pozitif yönde anlamlı katkıda bulunduğu belirlenmiştir. Annelerinin davranışsal denetimini ve özerklik desteğini daha yüksek olarak algılayan gençlerin başarılı kimlik puanlarının da daha yüksek olduğu görülmektedir.

Askıya alınmış kimlik statüsü için ebeveynlik boyutlarına göre yapılan hiyerarşik çoklu regresyon analizine birinci aşamada eklenen kontrol değişkenlerinin askıya alınmış kimliği anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur, $R^2 = ,04$, $F(3, 984) = 13,65$, $p < ,05$. Kontrol değişkenlerinin toplam varyansın %4'ünü açıkladığı ve sadece eğitim düzeyinin ($\beta = -,20$, $p < ,05$) modele özgün katkısının olduğu belirlenmiştir.

İkinci aşamada eklenen ebeveynlik boyutlarının cinsiyet, yaş ve eğitim düzeyi kontrol edildikten sonra da askıya alınmış kimlik statüsünü anlamlı düzeyde yordadığı tespit edilmiştir, $R^2 = ,07$, $F(11, 976) = 6,92$, $p < ,05$. Ebeveynlik boyutlarının askıya alınmış kimliğe ilişkin toplam varyansın %3'ünü açıkladığı, babanın psikolojik kontrolünün ($\beta = ,09$, $p < ,05$) pozitif yönde ve annenin özerklik desteğinin ($\beta = -,12$, $p < ,05$) negatif yönde modele özgün katkısının olduğu saptanmıştır. Babanın psikolojik kontrolü arttıkça ama annenin özerklik desteği azaldıkça askıya alınmış kimlik puanlarının da arttığı belirlenmiştir.

İpotekli kimliği yordayan ebeveynlik boyutlarının belirlenmesi amacı ile yapılan hiyerarşik çoklu regresyon analizine ilk aşamada eklenen kontrol değişkenlerinin ipotekli kimliği anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur, $R^2 = ,03$, $F(3, 984) = 11,45$, $p < ,05$. Kontrol değişkenlerinin toplam varyansın sadece %3'ünü açıkladığı, yaşın ($\beta = -,08$, $p < ,05$) ve eğitim düzeyinin ($\beta = -,18$, $p < ,05$) modele özgün katkısının olduğu tespit edilmiştir. Yaş azaldıkça ve eğitim düzeyi arttıkça ipotekli kimlik puanlarının arttığı görülmüştür.

Tablo 3.7. Kimlik Statüleri İçin Ebeveynlik Boyutlarına Göre Yapılan Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizlerinin Sonuçları

Değişkenler	Başarılı Kimlik				Askıya Alınmış Kimlik				İpotekli Kimlik				Dağınık Kimlik			
	<i>b</i>	SH <i>b</i>	β	<i>t</i>	<i>b</i>	SH <i>b</i>	β	<i>t</i>	<i>b</i>	SH <i>b</i>	β	<i>t</i>	<i>b</i>	SH <i>b</i>	β	<i>t</i>
1. Aşama																
Cinsiyet	0,20	0,17	,04	1,19	-0,36	0,19	-,06	-1,89	-0,03	0,20	-,01	-0,16	-0,29	0,20	-,05	-1,45
Yaş	-0,01	0,03	-,01	-0,08	0,01	0,03	,01	0,26	-0,08	0,03	-,08	-2,51*	-0,01	0,03	-,01	-0,45
Eğitim Düzeyi	0,22	0,09	,08	2,52*	-0,60	0,10	-,20	-6,18**	-0,56	0,10	-,18	-5,54**	-0,35	0,10	-,11	-3,46**
ΔR^2			,01*				,04**				,03**				,01**	
ΔF			2,48				13,65				11,45				4,47	
2. Aşama																
B-Duyarlılık	-0,02	0,02	-,05	-1,24	0,03	0,02	,06	1,45	0,06	0,02	,12	2,91**	0,02	0,02	,04	0,80
B-DD	-0,04	0,03	-,06	-1,19	0,03	0,03	,04	0,83	0,01	0,03	,01	0,08	0,04	0,04	,06	1,17
B-PK	0,02	0,02	,03	0,68	0,07	0,03	,09	2,56*	0,07	0,03	,08	2,40*	0,03	0,03	,04	1,11
B-ÖD	0,04	0,03	,05	1,11	-0,01	0,04	-,02	-0,33	0,02	0,04	,02	0,38	-0,05	0,04	-,06	-1,15
A-Duyarlılık	-0,01	0,02	-,01	-0,29	-0,01	0,03	-,01	-0,20	0,06	0,03	,10	2,26*	0,03	0,03	,05	1,11
A-DD	0,06	0,03	,09	1,95*	-0,01	0,03	-,02	-0,38	-0,05	0,03	-,07	-1,53	0,01	0,03	,01	0,05
A-PK	0,02	0,02	,03	0,94	0,03	0,02	,05	1,47	-0,02	0,02	-,03	-0,72	0,01	0,02	,02	0,57
A-ÖD	0,12	0,03	,19	3,99**	-0,09	0,04	-,12	-2,61**	-0,05	0,04	-,07	-1,52	-0,07	0,04	-,10	-1,99**
ΔR^2			,03**				,03**				,04**				,02**	
ΔF			4,39				4,26				4,95				2,54	

Not: A: Annelere ilişkin değerlendirme, B: Babalara ilişkin değerlendirme, DD = Davranışsal denetim, PK = Psikolojik kontrol, ÖD = Özerklik desteği, SH = Standart hata

$n = 988$; * $p < ,05$; ** $p < ,01$

İkinci aşamada eklenen ebeveynlik boyutlarının ipotekli kimlik statüsünü anlamlı bir şekilde yordadığı bulunmuştur, $R^2 = ,07$, $F(11, 976) = 6,83$, $p < ,05$. Ebeveynlik boyutları ipotekli kimliğe ilişkin toplam varyansın %4'ünü açıklamıştır. Bu açıklama oranına babanın duyarlılığının ($\beta = ,12$, $p < ,05$) ve psikolojik kontrolünün ($\beta = ,09$, $p < ,05$), annenin duyarlılığının ($\beta = ,10$, $p < ,05$) pozitif yönde anlamlı katkıda bulunduğu belirlenmiştir. İpotekli kimlik puanları daha yüksek düzeyde olan genç yetişkinlerin ebeveynlerin duyarlılığını ve babalarının psikolojik kontrolünü daha yüksek olarak algıladıkları söylenebilir.

Ebeveynlik boyutlarının dağımık kimliği yordama güçlerinin belirlenmesi için yapılan hiyerarşik çoklu regresyon analizinde birinci aşamada eklenen kontrol değişkenlerinin dağımık kimliği anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur, $R^2 = ,01$, $F(3, 984) = 4,47$, $p < ,05$. Kontrol değişkenlerinin toplam varyansın %1'ini açıkladığı ve sadece eğitim düzeyinin ($\beta = -,11$, $p < ,05$) modele özgün katkısının olduğu belirlenmiştir. Eğitim düzeyi arttıkça dağımık kimlik puanlarının azaldığı söylenebilir.

İkinci aşamada eklenen ebeveynlik boyutlarının sosyo-demografik özellikler kontrol edildikten sonra da dağımık kimliği anlamlı düzeyde yordadığı tespit edilmiştir, $R^2 = ,03$, $F(11, 976) = 3,08$, $p < ,05$. Ebeveynlik boyutlarının toplam varyansın küçük bir bölümünü; %2'sini açıkladığı ve sadece annenin özerklik desteğinin ($\beta = -,10$, $p < ,05$) modele katkısının olduğu bulunmuştur. Annenin özerklik desteği azaldıkça dağımık kimlik puanlarının da arttığı görülmektedir.

3.4.3. Sosyal Sorumluluk, Katılım ve İletişim Değişkenleri ile İlişkili Kimlik Statüsü Modelleri

Sosyal sorumluluk, katılım (toplumsal katılım geçmişi, ebeveynlerin ve arkadaşların toplumsal katılımı) ve iletişim (ebeveynler ve arkadaşlar ile siyasal iletişim, takip sıklığı, sosyal medya kullanımı) değişkenlerinin kimlik statülerini (başarılı, askıya alınmış, ipotekli ve dağımık) yordama güçleri her bir statü için ayrı hiyerarşik regresyon analizi yapılarak belirlenmiştir.

Tablo 3.8. Kimlik Statüleri İçin Sosyal Sorumluluk, Katılım ve İletişim Değişkenlerine Göre Yapılan Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizlerinin Sonuçları

Değişkenler	Başarılı Kimlik				Askıya Alınmış Kimlik				İpotekli Kimlik				Dağınmık Kimlik			
	<i>b</i>	SH <i>b</i>	β	<i>t</i>	<i>b</i>	SH <i>b</i>	β	<i>t</i>	<i>b</i>	SH <i>b</i>	β	<i>t</i>	<i>b</i>	SH <i>b</i>	β	<i>t</i>
1. Aşama																
Cinsiyet	0,20	0,17	,04	1,19	-0,36	0,19	-,06	-1,89	-0,03	0,20	-,01	-0,16	-0,29	0,20	-,05	-1,45
Yaş	-0,01	0,03	-,01	-0,08	0,01	0,03	,01	0,26	-0,08	0,03	-,08	-2,51*	-0,01	0,03	-,01	-0,45
Eğitim Düzeyi	0,22	0,09	,08	2,52*	-0,60	0,10	-,20	-6,18**	-0,56	0,10	-,18	-5,54**	-0,35	0,10	-,11	-3,46**
ΔR^2			,01*				,04**				,03**				,01**	
ΔF			2,48				13,65				11,45				4,47	
2. Aşama																
TK Geçmişi	0,20	0,02	,36	11,24**	-0,08	0,02	-,12	-3,52**	0,02	0,02	,03	0,87	-0,22	0,02	-,34	-10,36**
Sosyal Sorumluluk	0,06	0,01	,17	5,31**	-0,07	0,02	-,15	-4,24**	-0,01	0,02	-,02	-0,56	-0,06	0,02	-,13	-3,85**
E-TK	-0,01	0,03	-,01	-0,19	-0,02	0,04	-,02	-0,48	0,08	0,04	,08	2,10*	0,03	0,03	,03	0,78
Ark.-TK	0,02	0,03	,03	0,81	0,06	0,04	,06	1,52	-0,03	0,04	-,03	-0,82	0,09	0,03	,10	2,74**
E-Siyasal İletişim	0,07	0,03	,08	2,25*	-0,05	0,04	-,05	-1,31	0,17	0,04	,16	4,09**	-0,10	0,04	-,09	-2,58**
Ark.-Siyasal İletişim	0,09	0,03	,10	2,76**	-0,12	0,04	-,11	-2,73**	-0,15	0,05	-,14	-3,39**	-0,12	0,04	-,11	-3,08**
Takip Sıklığı	0,11	0,09	,04	1,23	-0,14	0,11	-,04	-1,25	-0,21	0,12	-,06	-1,75	-0,36	0,11	-,11	-3,35**
Sosyal Medya Kullanımı	-0,04	0,04	-,03	-0,88	0,09	0,05	,06	1,75	0,10	0,06	,06	1,82	0,03	0,05	,02	0,51
ΔR^2			,29**				,13**				,04**				,25**	
ΔF			50,07				13,20				4,95				39,71	

Not: E: Ebeveynlerin ya da ebeveynler ile, Ark: Arkadaşların ya da arkadaşlar ile, TK = Toplumsal katılım ya da katılımı, SH = Standart hata
n = 988; * p < ,05; ** p < ,01

Bulguları Tablo 3.8’de sunulan regresyon analizlerinin ilk aşamasında kontrol değişkenleri olarak cinsiyet, yaş ve eğitim düzeyi eklenmiştir. Ebeveynlik boyutları ile kimlik statüleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacı ile gerçekleştirilen regresyon analizlerinin birinci aşaması ile bu bölümde incelenen regresyon analizlerinin ilk aşaması aynı değişkenleri içerdiği için bu bölümde regresyonların ikinci aşamasına ilişkin bulgular yorumlanmıştır.

Başarılı kimliği yordayan değişkenlerin incelendiği hiyerarşik çoklu regresyon analizine ikinci aşamada eklenen sosyal sorumluluk, katılım ve iletişim değişkenlerinin sosyo-demografik özellikler kontrol edildikten sonra başarılı kimlik statüsünü anlamlı bir şekilde yordadığı bulunmuştur, $R^2 = ,30$, $F(11, 976) = 37,36$, $p < ,05$. Bu değişkenler başarılı kimliğe ilişkin toplam varyansın %29’unu açıklamaktadır. Bu açıklama oranına en yüksek katkıyı toplumsal katılım geçmişinin ($\beta = ,36$, $p < ,05$) yaptığı belirlenmiştir.

Sosyal sorumluluğun ($\beta = ,17$, $p < ,05$), ebeveynler ($\beta = ,08$, $p < ,05$) ve arkadaşlar ile siyasal iletişimin ($\beta = ,10$, $p < ,05$) başarılı kimlik modeline pozitif yönde anlamlı katkılarının olduğu bulunmuştur. Daha yüksek düzeyde sosyal sorumluluk duymanın, daha fazla toplumsal katılım etkinliklerinde ve siyasal iletişimde bulunmanın daha yüksek başarılı kimlik puanları ile ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Askıya alınmış kimliğe ilişkin regresyon analizine ikinci aşamada eklenen araştırma değişkenlerinin askıya alınmış kimlik statüsünü anlamlı düzeyde yordadığı tespit edilmiştir, $R^2 = ,17$, $F(11, 976) = 13,69$, $p < ,05$. Araştırma değişkenlerinin, cinsiyet, yaş ve eğitim düzeyi kontrol edildikten sonra toplam varyansın %13’ünü açıkladığı bulunmuştur.

Toplumsal katılım geçmişinin ($\beta = -,12$, $p < ,05$), sosyal sorumluluğun ($\beta = -,15$, $p < ,05$) ve arkadaşlar ile siyasal iletişimin ($\beta = -,11$, $p < ,05$) negatif yönde askıya alınmış kimlik modeline özgün katkısının olduğu saptanmıştır. Askıya alınmış kimlik puanları yüksek olan genç yetişkinlerin toplumsal katılım, sosyal sorumluluk ve arkadaşlar ile siyasal iletişim düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir.

İpotekli kimliği yordayan değişkenlerin incelendiği regresyon analizinde ikinci aşamada sosyal sorumluluk, katılım ve iletişim değişkenlerinin eklenmesi ile oluşturulan modelin anlamlı olduğu belirlenmiştir, $R^2 = ,07$, $F(11, 976) = 6,83$, $p < ,05$. Bu değişkenlerin sosyo-demografik özellikler kontrol edildikten sonra ipotekli kimliğe ilişkin toplam varyansın sadece %4'ünü açıkladığı tespit edilmiştir.

Ebeveynlerin toplumsal katılımının ($\beta = ,08$, $p < ,05$) ve ebeveynler ile siyasal iletişimin ($\beta = ,16$, $p < ,05$) pozitif yönde ve arkadaşlar ile siyasal iletişimin ($\beta = -,14$, $p < ,05$) negatif yönde ipotekli kimlik modeline özgün katkısı olduğu belirlenmiştir. Ebeveynlerin katılımındaki ve ebeveynler ile siyasal iletişimdeki artışın, arkadaşlar ile siyasal iletişimin azalmasının ipotekli kimlik puanlarındaki artışı yordadığı söylenebilir.

Dağınık kimliğe ilişkin regresyon analizlerine ikinci aşamada sosyal sorumluluk, katılım ve iletişim değişkenleri eklenmiştir ve modelin anlamlı olduğu bulunmuştur, $R^2 = ,26$, $F(11, 976) = 30,48$, $p < ,05$. Araştırma değişkenlerinin, sosyo-demografik özellikler kontrol edildikten sonra toplam varyansın %25'ini açıkladığı belirlenmiştir.

Dağınık kimlik modeline altı değişkenin anlamlı düzeyde katkısının olduğu ve en yüksek düzeyde katkıyı toplumsal katılım geçmişinin ($\beta = -,34$, $p < ,05$) yaptığı bulunmuştur. Sosyal sorumluluğun ($\beta = -,13$, $p < ,05$), ebeveynler ($\beta = -,09$, $p < ,05$) ve arkadaşlar ile siyasal iletişimin ($\beta = -,11$, $p < ,05$), siyasal ve güncel olayları takip sıklığının ($\beta = -,11$, $p < ,05$) negatif yönde modele katkısının olduğu saptanmıştır. Ayrıca, arkadaşların toplumsal katılımının ($\beta = ,01$, $p < ,05$) modele pozitif yönde ve düşük düzeyde özgün katkısının olduğu belirlenmiştir. Genç yetişkinlerin toplumsal katılım, sosyal sorumluluk, ebeveynler ve arkadaşlar ile siyasal iletişim ve haberleri takip etme düzeyleri azaldıkça, ancak arkadaşlarının toplumsal katılımı arttıkça dağınık kimlik statüsü puanlarının arttığı söylenebilir.

3.4.4. Toplumsal Katılım Beklentisi Modeli

Toplumsal katılım beklentisini yordayan değişkenlerin belirlenmesi amacı ile gerçekleştirilen hiyerarşik çoklu regresyon analizinde sosyo-demografik özellikler

(cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi), sosyal sorumluluk, katılım (toplumsal katılım geçmiş, ebeveynlerin ve arkadaşların toplumsal katılımı) ve iletişim (ebeveynler ve arkadaşlar ile siyasal iletişim, takip sıklığı, sosyal medya kullanımı) değişkenlerinin toplumsal katılım beklentisi ile ilişkisi incelenmiştir (Tablo 3.9). Hiyerarşik regresyon analizlerinde ilk aşamada sosyo-demografik özelliklerin ve ikinci aşamada bu özellikler kontrol edildikten sonra sosyal sorumluluk, katılım ve iletişim değişkenlerinin toplumsal katılım beklentisini yordama güçleri belirlenmiştir.

Tablo 3.9. Toplumsal Katılım Beklentisi İçin Sosyal Sorumluluk, Katılım ve İletişim Değişkenlerine Göre Yapılan Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizinin Sonuçları

Değişkenler	<i>b</i>	SH <i>b</i>	β	<i>t</i>
1. Aşama				
Cinsiyet	0,70	0,31	,07	2,27*
Yaş	-0,12	0,05	-,08	-2,45*
Eğitim Düzeyi	-0,45	0,16	-,09	-2,83**
ΔR^2			,02**	
ΔF			6,11	
2. Aşama				
Toplumsal Katılım Geçmiş	0,69	0,03	,67	27,51**
Sosyal Sorumluluk	0,03	0,03	,04	1,77
E-Toplumsal Katılımı	-0,08	0,04	-,06	-2,11*
A-Toplumsal Katılımı	0,15	0,04	,10	3,79**
E-Siyasal İletişim	0,17	0,04	,10	3,97**
A-Siyasal İletişim	-0,02	0,05	-,01	-0,32
Takip Sıklığı	0,06	0,12	,01	0,52
Sosyal Medya Kullanımı	0,18	0,06	,07	3,09**
ΔR^2			,57**	
ΔF			170,95	

*Not: E: Ebeveynlerin ya da ebeveynler ile, Ark: Arkadaşların ya da arkadaşlar ile, SH = Standart hata
n = 988; * $p < ,05$; ** $p < ,01$*

Modele birinci aşamada eklenen cinsiyet, yaş ve eğitim düzeyinin toplumsal katılım beklentisini anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur, $R^2 = ,02$, $F(3, 984) = 6,11$, $p < ,05$. Sosyo-demografik özelliklerin toplumsal katılım beklentisine ilişkin toplam varyansın %2'sini açıkladığı belirlenmiştir. Bu aşamada modele eklenen bütün

değişkenlerin; cinsiyetin ($\beta = ,07, p < ,05$) pozitif yönde, yaşın ($\beta = -,08, p < ,05$) ve eğitim düzeyinin ($\beta = -,09, p < ,05$) negatif yönde modele özgün katkıda bulunduğu tespit edilmiştir. Erkeklerin kadınlara göre toplumsal katılım beklentilerinin daha yüksek düzeyde olduğu, yaş ve eğitim düzeyi azaldıkça toplumsal katılım beklentisinin arttığı söylenebilir.

İkinci aşamada modele sosyal sorumluluk, katılım ve iletişim değişkenleri eklenmiştir ve modelin anlamlı olduğu tespit edilmiştir, $R^2 = ,59, F(11, 976) = 128,30, p < ,05$. Sosyo-demografik özellikler kontrol edildikten sonra modele eklenen değişkenlerin varyansı %57 daha fazla açıklayarak modele önemli katkı sağladıkları bulunmuştur.

En önemli katkıyı toplumsal katılım geçmişinin ($\beta = ,67; p < ,05$) yaptığı ve katkı düzeylerine göre sırası ile ebeveynler ile siyasal iletişimin ($\beta = ,10; p < ,05$), sosyal medya kullanımının ($\beta = ,07; p < ,05$), ebeveynlerin toplumsal katılımının ($\beta = -,06; p < ,05$) ve arkadaşların toplumsal katılımının ($\beta = ,01; p < ,05$) modele özgün katkısının olduğu tespit edilmiştir. Daha fazla toplumsal katılım ve ebeveynleri ile siyasal iletişim bulunan, siyasal ve güncel olaylar ile ilgili görüşlerini ifade etmek için sosyal medyayı daha fazla kullanan, arkadaşları daha fazla toplumsal etkinliklere katılan ancak ebeveynleri daha az toplumsal katılımında bulunan genç yetişkinlerin toplumsal katılım beklentilerinin daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

3.5. Kimlik Statülerine Göre Kimlik Boyutlarının ve Toplumsal Katılım Beklentisinin İncelenmesi

Kimlik boyutlarını (içsel yatırımda bulunma, seçeneklerin genişlemesine araştırılması, seçeneklerin saplantılı araştırılması, içsel yatırım ile özdeşleşme, seçeneklerin derinlemesine araştırılması) ve toplumsal katılım beklentisini kimlik statülerine (başarılı, askıya alınmış, ipotekli ve dağınık) göre incelemek için bir dizi tek yönlü varyans analizi (ANOVA) gerçekleştirilmiştir. Kimlik statülerine göre sınıflandırma Bölüm 3.2.2’de anlatıldığı gibi Bennion ve Adams’ın (1986)

yönergelerine uyularak kimlik statüleri alt ölçeklerinde alınan puanların ortalamaları ve her kimlik statüsü için kesim değeri belirlenerek yapılmıştır.

Öncelikle ANOVA'nın sayıtlarının karşılanıp karşılanmadığı incelenmiştir ve daha sonra gerçekleştirilen ANOVA'ların bulguları sunulmuştur. ANOVA'larda tespit edilen anlamlı ilişkileri hangi gruplar arasında olduğu çoklu karşılaştırma testlerinden Tukey HSD Testi ya da Games-Howell Testi yapılarak incelenmiştir. Analizlerde kimlik boyutları ve toplumsal katılım beklentisi puanlarının her kimlik statüsüne göre ortalamaları, standart sapma değerleri, güven aralıkları (GA) sunulmuştur. Etki büyüklüğü ANOVA'larda eta-kare (η^2) değeri ile ve çoklu karşılaştırma testlerinde Cohen d ile belirlenmiştir. Etki büyüklükleri Cohen'in (1988) etki büyüklüğü sınıflandırmasına göre değerlendirilmiştir. Cohen (1988), etki büyüklüklerini Cohen d değerine göre küçük ($d = 0,2$), orta ($d = 0,5$) ve geniş ($d = 0,8$) düzeyde; eta-kare (η^2) değerine göre de küçük ($\eta^2 = ,1$), orta ($\eta^2 = ,6$) ve geniş ($\eta^2 = ,14$) düzeyde olarak sınıflandırmıştır. Her analizden sonra bu sınıflandırmaya göre etki büyüklüklerine ilişkin bir değerlendirme sunulmuştur.

3.5.1. Analizlerin Sayıtlarının İncelenmesi

ANOVA analizinin gerçekleştirilebilmesi için bağımsız gözlemlere dayanma, eşit aralıklı/oranlı ölçüm, normal dağılım ve grup varyanslarının homojen dağılımı sayıtlarının karşılanması gerekmektedir (Field, 2009). Veri toplama araçları diğer katılımcılar ile iletişim kurulmadan yapıldığı için bağımsız gözlemlere dayanma sayıtlısının ve bu araştırmanın veri toplama araçlarında eşit aralıklı ölçek kullanıldığı için ölçüm sayıtlısının karşılandığı kabul edilmiştir.

Normal dağılım Kolmogorov-Smirnov Testi yapılarak incelenmiştir ancak bu test normal dağılımın olmadığını göstermiştir. Kimlik boyutları ve toplumsal katılım beklentisi puanlarının dağılımı sütun ve Q-Q grafikleri ile incelendiğinde normalden önemli bir sapma olmadığı görülmüştür. Ayrıca çarpıklık değerlerinin -1,05 ile 0,19 ve basıklık değerlerinin -0,92 ile 0,92 arasında, ve çarpıklık ve basıklık değerlerinin z puanlarının $\pm 3,29$ ($p < ,001$) aralığında olması, sütun ve Q-Q grafiklerinin önemli bir sapmayı göstermemesi ve ayrıca aykırı değerlerin veri setinden çıkarılmış olması nedeni ile normal dağılım sayıtlısının karşılandığı kabul edilmiştir.

Varyansların homojenliği sayıltısı Levene Testi ile belirlenmiştir ve Levene Testi farklı gruplardaki varyansların eşit olduğunu gösterdiğinde Tukey HSD Testi kullanılarak çoklu karşılaştırma yapılmıştır. Levene Testi'nin büyük örneklerde grupların varyansları arasında az bir fark olduğunda da varyans homojenliğinin olmadığını gösterebildiği belirtilmektedir (Field, 2009). Ancak yine de Levene Testi ile varyansların homojen dağılmadığı belirlendiğinde hangi gruplar arasında anlamlı fark olduğunun belirlenmesinde varyansların homojenliği ve grup büyüklüklerinin eşit olması sayıltılarını içermeyen (Field, 2009) Games-Howell Testi kullanılmıştır.

3.5.2. Kimlik Statülerine Göre Toplumsal Katılım Beklentisinin İncelenmesi

Toplumsal katılım beklentisini kimlik statülerine göre incelemek için yapılan ANOVA'da kimlik statüsü gruplarının toplumsal katılım beklentisi puanları arasında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir, $F(3, 984) = 42,31, p < ,05, \eta^2 = 11$. Eta-kare değerinin orta düzeyde etki büyüklüğünü gösterdiği belirlenmiştir. Levene Testi varyansların homojen olarak dağılmadığını göstermiştir $F(3, 984) = 5,79, p = ,001$ ve bu nedenle çoklu karşılaştırma Games-Howell Testi yapılarak gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3.10. Kimlik Statülerine Göre Toplumsal Katılım Beklentisinin Games-Howell Testi Sonuçları

Kimlik Statüleri	n	\bar{X}	Ss	1	2	3	4
1- Başarılı Kimlik	200	15,25	4,71	-			
2- Askıya Alınmış Kimlik	360	13,08	4,14	** ($d = 0,49$)	-		
3- İpotekli Kimlik	190	14,48	5,08	AD	** ($d = 0,30$)	-	
4- Dağınık Kimlik	238	10,73	4,50	** ($d = 0,98$)	** ($d = 0,54$)	** ($d = 0,78$)	-

Not: AD= Anlamlı değil; Etki büyüklüğü (Cohen d) değerleri parantez içinde gösterilmiştir.

$n = 988$; * $p < ,05$; ** $p < ,01$

Tablo 3.10’da görüldüğü gibi Games-Howell Testi başarılı kimlik grubunun ($\bar{X} = 15,25$, $Ss = 4,71$), askıya alınmış ($\bar{X} = 13,08$, $Ss = 4,14$) ve dağılık ($\bar{X} = 10,73$, $Ss = 4,50$) kimlik gruplarına göre anlamlı düzeyde toplumsal katılım beklentilerinin daha yüksek olduğunu göstermiştir, $p < ,05$, $d = 0,49$, %95 GA [1,14; 3,19]; $d = 0,98$, %95 GA [3,38; 5,66]. Cohen d değerleri incelendiğinde, kimlik grupları arasındaki anlamlı farkların etki büyüklüklerinin orta ve büyük düzeylerde oldukları görülmüştür.

İpotekli kimlik grubunun ($\bar{X} = 14,48$, $Ss = 5,08$) toplumsal katılım beklentisi puanlarının askıya alınmış ve dağılık kimlik gruplarından anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur, $p < ,05$, $d = 0,30$, %95 GA [0,29; 2,50]; $d = 0,78$, %95 GA [2,54; 4,96]. Bu anlamlı farkların Cohen d değerlerine göre etki büyüklüklerinin küçük ve büyük düzeylerde olduğu söylenebilir.

Dağılık kimlik grubunun askıya alınmış kimlik grubuna göre ileriki yıllarda toplumsal katılım etkinliklerinde bulunmayı anlamlı düzeyde daha az beklediklerinin tespit edilmesi, $p < ,05$, $d = 0,54$, %95 GA [-3,30; -1,42], en düşük beklenti düzeyinin dağılık kimlik grubunda olduğunu göstermiştir. Dağılık ile askıya alınmış kimlik gruplarının arasındaki anlamlı farkın orta düzeyde etki büyüklüğünde olduğu görülmüştür. İpotekli ve başarılı kimlik gruplarının toplumsal katılım beklentisi puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir.

3.5.3. Kimlik Statülerine Göre Kimlik Boyutlarının İncelenmesi

Kimlik boyutları puanlarını (İYB, SGA, SSA, İYÖ ve SDA) kimlik statülerine (başarılı, askıya alınmış, ipotekli ve dağılık) göre incelemek amacı ile her bir boyut için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır ve sonuçları Tablo 3.11’de sunulmuştur. Ayrıca, grupların puanlarını karşılaştırmak için Tukey HSD Testi ya da Games-Howell Testi yapılarak bulgular değerlendirilmiştir.

İçsel yatırımda bulunma (İYB) boyutunu kimlik statülerine göre incelemek için yapılan ANOVA, kimlik statüsü gruplarının İYB puanları arasında anlamlı fark olduğunu ve bu farkın etki büyüklüğünün orta düzeyde olduğunu göstermiştir, $F(3, 984) = 27,38$, $p < ,05$, $\eta^2 = ,08$ (Tablo 3.11). Levene Testi yapılarak incelenen

varyansların homojenliği sayılı karşılanmadığı için ($F(3, 984) = 15,45, p = ,000$) çoklu karşılaştırma testi olarak Games-Howell Testi kullanılmıştır.

Tablo 3.11. Kimlik Statülerine Göre Kimlik Boyutlarına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Kimlik Boyutları	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ort.	F	p	η^2
İçsel Yatırımda Bulunma	Gruplar Arası	1468,42	3	489,47	27,38	,000**	,08
	Gruplar İçi	17592,50	984	17,88			
	Toplam	19060,92	987				
Seçeneklerin Genişlemesine Araştırılması	Gruplar Arası	54,86	3	18,29	1,48	,219	,00
	Gruplar İçi	12184,75	984	12,38			
	Toplam	12239,61	987				
Seçeneklerin Saplantılı Araştırılması	Gruplar Arası	1175,48	3	391,83	13,75	,000**	,04
	Gruplar İçi	28036,42	984	28,49			
	Toplam	29211,90	987				
İçsel Yatırımla Özdeşleşme	Gruplar Arası	1410,16	3	470,05	21,77	,000**	,06
	Gruplar İçi	21245,89	984	21,59			
	Toplam	22656,05	987				
Seçeneklerin Derinlemesine Araştırılması	Gruplar Arası	81,94	3	27,31	1,97	,117	,01
	Gruplar İçi	13640,11	984	13,86			
	Toplam	13722,05	987				

$n = 988, ** p < ,01$

Tablo 3.12’de görüldüğü gibi Games-Howell Testi, başarılı kimlik grubunun İYB puanlarının ($\bar{X} = 22,12, Ss = 2,77$) askıya alınmış, ipotekli ve dağınk kimlik gruplarına göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu göstermiştir, $p < ,05, d = 0,73, \%95 GA [1,92; 3,49]; d = 0,46, \%95 GA [0,69; 2,49]; d = 0,84, \%95 GA [2,42; 4,39]$. Cohen d değerleri incelendiğinde, etki büyüklüklerinin orta ve büyük düzeylerde olduğu görülmektedir.

Ayrıca ipotekli kimlik statüsündeki ($\bar{X} = 20,53, Ss = 3,98$) genç yetişkinlerin askıya alınmış ($\bar{X} = 19,42, Ss = 4,43$) ve dağınk kimlik ($\bar{X} = 18,71, Ss = 5,05$) statülerindeki gençlere göre anlamlı düzeyde içsel yatırımda daha fazla buldukları belirlenmiştir, $p < ,05, d = 0,26; \%95 GA [0,16; 2,07]; d = 0,40; \%95 GA [0,69; 2,94]$. Bu anlamlı

farkların etki büyüklüğü değerleri (Cohen d) 0,26 ve 0,40 olduğu için küçük düzeyde oldukları söylenebilir. Askıya alınmış kimlik grubu ile dağınkı kimlik grubu arasında İYB açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tablo 3.12. Kimlik Statülerine Göre İçsel Yatırımda Bulunmanın Games-Howell Testi Sonuçları

Kimlik Statüleri	n	\bar{X}	Ss	1	2	3	4
1- Başarılı Kimlik	200	22,12	2,77	-			
2- Askıya Alınmış Kimlik	360	19,42	4,43	** (d = 0,73)	-		
3- İpotekli Kimlik	190	20,53	3,98	** (d = 0,46)	* (d = 0,26)	-	
4- Dağınk Kimlik	238	18,71	5,05	** (d = 0,84)	AD	** (d = 0,40)	-

Not: AD= Anlamlı değil; Etki büyüklüğü (Cohen d) değerleri parantez içinde gösterilmiştir.

n = 988; * p < ,05; ** p < ,01

Seçeneklerin saplantılı araştırılmasının (SSA) kimlik statüsü gruplarına göre anlamlı düzeyde farklılaştığı tespit edilmiştir, $F(3, 984) = 13,75, p < ,05, \eta^2 = ,04$ (Tablo 3.11). Eta-kare değerine göre kimlik gruplarının SSA puanları arasındaki anlamlı farkın etki büyüklüğünün küçük düzeyde olduğu söylenebilir. Levene Testi ile varyansların homojen dağıldığı belirlendiği için ($F(3, 984) = 0,72, p = ,540$) çoklu karşılaştırma Tukey HSD Testi ile yapılmıştır.

Tablo 3.13'te görüldüğü gibi Tukey HSD Testi, dağınkı kimlik grubunun ($\bar{X} = 16,23, Ss = 5,15$); başarılı ($\bar{X} = 12,97, Ss = 5,39$), askıya alınmış ($\bar{X} = 14,46, Ss = 5,37$) ve ipotekli ($\bar{X} = 14,40, Ss = 5,46$) kimlik gruplarına göre anlamlı düzeyde kimlik seçeneklerini daha fazla saplantılı olarak araştırdıklarını göstermiştir, $p < ,05, d = 0,62$; %95 GA [1,94; 4,57]; $d = 0,34$; %95 GA [0,62; 2,91]; $d = 0,35$ %95 GA [0,50; 3,17]. Başarılı kimlik grubunun, askıya alınmış ve ipotekli kimlik gruplarına göre SSA puanlarının anlamlı düzeyde daha düşük olduğu bulunmuştur, $p < ,05, d = 0,28$; %95 GA [-2,70; -0,28]; $d = 0,26$; %95 GA [-2,82; -0,03]. Askıya alınmış kimlik

grubu ile ipotekli kimlik grubu arasında SSA puanları açısından anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Cohen d değerleri incelendiğinde dağınk kimlik ile başarılı kimlik statüsündeki katılımcıların SSA puanları arasındaki farkın etki büyüklüğünün büyük, gruplar arasında belirlenen diğer anlamlı farkların etki büyüklüklerinin küçük düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 3.13. Kimlik Statülerine Göre Seçeneklerin Saplantılı Araştırılmasının Tukey HSD Testi Sonuçları

Kimlik Statüleri	n	\bar{X}	Ss	1	2	3	4
1- Başarılı Kimlik	200	12,97	5,39	-			
2- Askıya Alınmış Kimlik	360	14,46	5,37	** (d = 0,28)	-		
3- İpotekli Kimlik	190	14,40	5,46	* (d = 0,26)	AD	-	
4- Dağınk Kimlik	238	16,23	5,15	** (d = 0,62)	** (d = 0,34)	** (d = 0,35)	-

Not: AD= Anlamlı değil; Etki büyüklüğü (Cohen d) değerleri parantez içinde gösterilmiştir.

n = 988; * p < ,05; ** p < ,01

Kimlik statülerine göre içsel yatırımla özdeşleşme (İYÖ) boyutunun incelenmesi için yapılan ANOVA kimlik gruplarının İYÖ puanları arasında anlamlı fark olduğunu göstermiştir, $F(3, 984) = 21,77, p < ,05, \eta^2 = ,06$. Eta-kare değeri incelendiğinde statü grupları arasındaki anlamlı farkın etki büyüklüğünün orta düzeyde olduğu görülmüştür. Levene Testi ile varyansların homojenliği sayılıtısının karşılanmadığı belirlendiği için ($F(3, 984) = 9,09, p = ,000$) statü gruplarının İYÖ puanları karşılaştırılması Games-Howell Testi ile yapılmıştır (Tablo 3.14).

Games-Howell Testi (Tablo 3. 14) ipotekli kimlik grubunun İYÖ puanlarının ($\bar{X} = 19,28, Ss = 4,37$); başarılı ($\bar{X} = 18,56, Ss = 4,79$), askıya alınmış ($\bar{X} = 18,07, Ss = 4,80$) ve dağınk ($\bar{X} = 17,11, Ss = 5,38$) kimlik gruplarına göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu göstermiştir, $p < ,05, d = 0,16, \%95 GA [1,59; 2,63]; d = 0,26, \%95$

GA [0,17; 2,26]; $d = 0,44$, %95 GA [0,96; 3,39]. Ayrıca başarılı kimlik grubunun askıya alınmış ve dağınık kimlik gruplarına göre anlamlı düzeyde daha fazla içsel yatırımla özdeşleştikleri bulunmuştur, $p < ,05$, $d = 0,10$, %95 GA [1,48; 3,31]; $d = 0,29$, %95 GA [2,24; 4,46].

Tablo 3.14. Kimlik Statülerine Göre İçsel Yatırımla Özdeşleşmenin Games-Howell Testi Sonuçları

Kimlik Statüleri	n	\bar{X}	Ss	1	2	3	4
1- Başarılı Kimlik	200	18,56	4,79	-			
2- Askıya Alınmış Kimlik	360	18,07	4,80	** ($d = 0,10$)	-		
3- İpotekli Kimlik	190	19,28	4,37	* ($d = 0,16$)	* ($d = 0,26$)	-	
4- Dağınık Kimlik	238	17,11	5,38	** ($d = 0,29$)	AD	** ($d = 0,44$)	-

Not: AD= Anlamlı değil; Etki büyüklüğü (Cohen d) değerleri parantez içinde gösterilmiştir.
 $n = 988$; * $p < ,05$; ** $p < ,01$

Anlamlı farklara ilişkin etki büyüklüklerinin küçük düzeyde oldukları söylenebilir. Askıya alınmış ve dağınık kimlik gruplarının İYÖ puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Seçeneklerin genişlemesine araştırılması ($F(3,984) = 1,48$, $p = ,219$) ve seçeneklerin derinlemesine araştırılması ($F(3,984) = 1,97$, $p = ,117$) boyutlarında alınan puanların kimlik statülerine göre farklılaşmadığı bulunmuştur.

3.6. Sosyo-Demografik Özelliklere Göre Araştırma Değişkenlerinin İncelenmesi

Araştırma değişkenlerini sosyo-demografik özelliklere (yaş, cinsiyet ve eğitim düzeyi) göre incelemek için bir dizi bağımsız örneklem t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Bu bölümde kimlik statüleri (başarılı, askıya alınmış, ipotekli, dağınık), ebeveynlik boyutları (duyarlılık, davranışsal denetim, psikolojik kontrol, özerklik desteği), iletişim (ebeveynler ve arkadaşlar ile siyasal iletişim, takip

sıklığı, sosyal medya kullanımı) ve katılım (toplumsal katılım geçmişi, ebeveynlerin ve arkadaşların toplumsal katılımı) değişkenleri, sosyal sorumluluk ve toplumsal katılım beklentisi yaşa ve cinsiyete göre incelenmektedir. Ebeveynlik boyutlarında alınan puanlar katılımcıların ergenlik dönemlerinde ebeveynleri ile olan ilişkilerini değerlendirmelerine dayandığı için ebeveynlik boyutlarına eğitim düzeyine ilişkin analizlerde yer verilmemiştir.

Bu bölümde öncelikle t-testlerinin ve ANOVA'ların sayıltılarının karşılanıp karşılanmadığının belirlenmesi amacı ile gerçekleştirilen analizlere ve değerlendirmelere yer verilmiştir. Daha sonra araştırma değişkenlerini cinsiyete ve yaşa göre incelemek için yapılan t-testlerinin ve eğitim düzeyine göre değerlendirmek için gerçekleştirilen ANOVA'ların bulguları sunulmuştur. Son olarak, tespit edilen anlamlı ilişkilerin hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesinde kullanılan çoklu karşılaştırma testlerinin (Tukey HSD Testi'nin ve Games-Howell Testi'nin) bulguları yorumlanmıştır.

Her analizde araştırma değişkenlerinin cinsiyet, yaş ve eğitim düzeyi gruplarındaki ortalamalarına, standart sapma değerlerine, testlerin ve analizlerin güven aralıklarına (GA) ve anlamlılık düzeylerine yer verilmiştir. Etki büyüklüğü t-testlerinde ve çoklu karşılaştırma testlerinde (Tukey HSD Testi ve Games-Howell Testi) Cohen d değeri, ANOVA'larda ise eta-kare (η^2) değeri hesaplanarak belirlenmiştir. Etki büyüklükleri Bölüm 3.5'te sunulan Cohen'in (1988) sınıflandırmasına göre yorumlanmıştır.

3.6.1. Testlerin ve Analizlerin Sayıltılarının İncelenmesi

Bağımsız örneklem t-testinin ve Bölüm 3.5.1'de anlatıldığı gibi ANOVA analizinin sayıltıları; (1) bağımsız gözlemlere dayanma (2) eşit aralıklı/oranlı ölçüm (3) normal dağılım ve (4) grup varyanslarının homojenliği olarak belirtilmiştir (Field, 2009). İlk sayıltı araştırma verilerinin farklı kişilerden edinilmiş olmasını ve katılımcıların birbirileri ile etkileşim kurmamasını ifade etmektedir. Bu çalışmada katılımcılar veri toplama araçlarındaki maddelere ilişkin değerlendirmeleri tek başlarına diğer katılımcılar ile iletişim kurmadan yaptıkları için ilk sayıltının ve bu çalışmada kullanılan veri toplama araçlarında eşit aralıklı (Likert tipi) ölçek kullanıldığı için ikinci sayıltının karşılandığı kabul edilmiştir.

Normal dağılım sayılısını denemek amacı ile bütün araştırma grubunun, cinsiyete, yaşa ve eğitim düzeyine göre belirlenen bütün alt grupların araştırma değişkenlerine ilişkin puanlarının dağılımı, sütun ve Q-Q grafikleri, çarpıklık ve basıklık değerleri ve Kolmogorov-Smirnov Testi'nin bulguları incelenmiştir. Kolmogorov-Smirnov Testi ile araştırma değişkenlerindeki puanların normal dağılım göstermediği belirlenmiştir. Bu testin örneklem büyüklüğüne karşı duyarlı olduğu ve büyük örneklerde (örn., $n = 1000$) normalden küçük sapmaların normal dağılım olmadığı sonucunu verebildiğine dikkat çekilmektedir (Field, 2009). Büyük örneklerde grafiklerin, çarpıklık ve basıklık değerlerinin incelenerek normal dağılım olup olmadığına karar verilebileceği de önerilmektedir (Field, 2009).

Sütun ve Q-Q grafikleri incelendiğinde normalden önemli bir sapma olmadığı görülmüştür. Çarpıklık ve basıklık değerlerinin standart hata değeri ile bölümünden elde edilerek bulunan z puanlarının $\pm 3,29$ ($p < ,001$) aralığında yer aldığı dağılımın normal olduğunun kabul edilebileceği belirtilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2007). Araştırma değişkenlerinin puanlarının dağılımına ilişkin çarpıklık değerlerinin -1,42 ile 0,74 arasında, basıklık değerlerinin -1,65 ile 1,31 arasında ve z puanlarının $\pm 3,29$ ($p < ,001$) aralığında olduğu belirlenmiştir. Ayrıca tek yönlü ve çok yönlü aykırı değerler incelenerek veri setinden aykırı değerler çıkarıldığı için puanların normale yaklaşması beklenmektedir. Araştırma grubunun sayıca büyük olduğu kabul edildiği ve aykırı değerler veri setinden çıkarıldığı için, sütun ve Q-Q grafiklerinin çarpıklık ve basıklık değerlerinin incelenmesi sonucunda normalden aşırı bir sapma göstermediğine karar verilerek veri analizinde parametrik testler kullanılmıştır.

Varyansların homojenliği sayılısı t-testlerinde ve ANOVA'larda Levene Testi ile belirlenmiştir. Levene Testi'nin sonucunda p değeri anlamlı düzeyde olduğunda ($p < ,05$) varyansların homojen dağılmadığını gösterdiği kabul edilmiştir. Levene Testi'nin büyük örneklerde grupların varyansları arasında küçük farklılıklar olduğunda bile varyansların homojen dağılmadığı sonucunu verebildiği vurgulanmaktadır (Field, 2009). Levene Testi ile varyansların eşit olmadığı belirlendiğinde t-testinin varyans eşitliğini içermeyen sonuçları sunulmuştur. ANOVA'larda varyansların homojenliği sayılısı karşılandığında ($p < ,05$) çoklu karşılaştırma testi olarak Tukey HSD Testi kullanılmıştır. Varyanslar eşit

olmadığında varyansların homojenliği sayılısının karşılanmasını ve grup büyüklüklerinin eşit olmasını gerektirmeyen (Field, 2009) Games-Howell Testi ile gruplar arasında çoklu karşılaştırma yapılmıştır.

3.6.2. Cinsiyete Göre Araştırma Değişkenlerinin İncelenmesi

Bu bölümde; duyarlılık, davranışsal denetim (DD), psikolojik kontrol (PK) ve özerklik desteği (ÖD) boyutlarının, toplumsal katılım (toplumsal katılım geçmişi, ebeveynlerin ve arkadaşların toplumsal katılımı) ve iletişim (ebeveynler ve arkadaşlar ile siyasal iletişim, takip sıklığı, sosyal medya kullanımı) değişkenlerinin, toplumsal katılım beklentisinin, sosyal sorumluluğun cinsiyete göre incelenmesi amacı ile gerçekleştirilen bağımsız örneklem t-testlerinin bulguları sunulmuştur (Tablo 3.15). Ayrıca siyasal kimlik statüleri (başarılı, askıya alınmış, ipotekli, dağınmık) puanları da cinsiyete göre incelenmiştir.

Ebeveynlik boyutları cinsiyete göre incelendiğinde, kadınların ($\bar{X} = 26,42$, $Ss = 6,77$) erkeklere ($\bar{X} = 25,46$, $Ss = 6,57$) göre babalarının duyarlılığına daha yüksek puanlar verdikleri görülmüştür, $t(986) = 2,25$, $p < ,05$, $d = 0,14$, %95 GA [0,12; 1,81]. Benzer şekilde, annelerinin duyarlılığını kadınlar ($\bar{X} = 30,02$, $Ss = 4,91$) erkeklere göre ($\bar{X} = 29,29$, $Ss = 5,17$) daha yüksek puanlar vererek değerlendirmişlerdir, $t(986) = -2,27$, $p < ,05$, $d = 0,14$, %95 GA [0,99; 1,36].

Babanın DD'nin cinsiyete göre farklılaştığı belirlenmiştir, $t(986) = 7,96$, $p < ,05$, $d = 0,51$, %95 GA [1,59; 2,63]. Babaların DD'nin kadınlar ($\bar{X} = 12,21$, $Ss = 4,23$) tarafından erkeklere ($\bar{X} = 10,10$, $Ss = 4,01$) göre daha yüksek olarak algılandığı bulunmuştur. Ayrıca, cinsiyet grupları arasında annelerin DD açısından anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir, $t(986) = 8,22$, $p < ,05$, $d = 0,53$, %95 GA [1,60; 2,60]. Kadınların ($\bar{X} = 11,49$, $Ss = 4,01$) annelerinin DD'ini erkeklerin ($\bar{X} = 9,39$, $Ss = 3,94$) algıladığından daha yüksek olarak algıladıkları belirlenmiştir. Ancak kadınların ($\bar{X} = 14,27$, $Ss = 3,91$) babaların ÖD'ni erkeklerden ($\bar{X} = 14,95$, $Ss = 3,53$) daha yüksek puanlar ile değerlendirdikleri bulunmuştur, $t(986) = -2,82$, $p < ,05$, $d = 0,18$, %95 GA [-1,15; -0,21].

Tablo 3.15. Cinsiyete Göre Ebeveynlik Boyutları, Toplumsal Katılım Beklentisi, Sosyal Sorumluluk, Katılım ve İletişim Değişkenlerinin Bağımsız Örneklem T-Testi Sonuçları

Değişkenler	Kadın (n = 558)		Erkek (n = 430)		Sd	t	p	%95 GA	Levene F	Cohen d
	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss						
Babanın Duyarlılığı	26,42	6,77	25,46	6,57	986	2,25	,025*	[0,12; 1,81]	0,54	0,14
Babanın Davranışsal Denetimi	12,21	4,23	10,10	4,01	986	7,96	,000**	[1,59; 2,63]	2,46	0,51
Baba-Psikolojik Kontrolü	11,30	4,05	11,70	3,96	986	-1,60	,112	[-0,91; 0,10]	0,24	0,10
Baba-Özerklik Desteği	14,27	3,91	14,95	3,53	986	-2,82	,005**	[-1,15; -0,21]	4,61	0,18
Annenin Duyarlılığı	30,02	4,91	29,29	5,17	986	2,27	,023*	[0,99; 1,36]	0,78	0,14
Annenin Davranışsal Denetimi	11,49	4,01	9,39	3,94	986	8,22	,000**	[1,60; 2,60]	0,00	0,53
Annenin Psikolojik Kontrolü	13,63	5,19	13,72	5,40	986	-0,24	,805	[-0,75; 0,58]	1,35	0,02
Annenin Özerklik Desteği	19,47	4,10	19,20	4,01	986	1,02	,310	[-0,25; 0,78]	0,50	0,07
Toplumsal Katılım Geçmişi	9,90	4,49	10,43	4,92	877,70	-1,76	,079	[-1,13; 0,06]	5,70	0,11
Toplumsal Katılım Beklentisi	12,90	4,66	13,64	4,98	891,36	-2,36	,018*	[-1,34; -0,12]	4,24	0,15
Sosyal Sorumluluk	51,63	6,55	50,31	7,16	986	3,00	,003**	[0,45; 2,17]	0,94	0,19
Ebeveynlerin Toplumsal Katılımı	9,18	3,17	9,23	3,35	986	-0,22	,827	[-0,46; 0,36]	1,86	0,02
Arkadaşların Toplumsal Katılımı	9,63	3,19	10,02	3,13	986	-1,89	,059	[-0,78; 0,01]	0,57	0,12
Ebeveynler ile Siyasal İletişim	11,56	2,87	11,38	2,92	986	0,98	,327	[-0,18; 0,54]	0,68	0,06
Arkadaşlar ile Siyasal İletişim	11,19	2,78	11,63	2,64	986	-2,56	,011*	[-0,79; -0,10]	2,61	0,16
Takip Sıklığı	2,29	0,92	2,45	0,90	986	-2,71	,007**	[-0,27; -0,04]	0,36	0,18
Sosyal Medya Kullanımı	2,13	1,90	2,38	1,90	986	-2,00	,045*	[-0,48; 0,01]	0,86	0,13

$n = 988$; * $p < ,05$; ** $p < ,01$

Diğer ebeveynlik boyutlarının cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir. Cohen d değerleri incelendiğinde, cinsiyet gruplarının ortalamaları arasındaki farklılıklara ilişkin etki büyüklüklerinin ebeveynlerin DD'leri için orta düzeyde, diğer boyutlar için ise küçük olduğu görülmüştür.

Erkeklerin ($\bar{X} = 13,64$, $S_s = 4,98$) kadınlara ($\bar{X} = 12,90$, $S_s = 4,66$) göre toplumsal katılım beklentilerinin anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu, $t(891,36) = -2,36$, $p < ,05$, $d = 0,15$, %95 GA [-1,34; -0,12] ve erkeklerin ($\bar{X} = 11,63$, $S_s = 2,64$) kadınlara ($\bar{X} = 11,19$, $S_s = 2,78$) göre arkadaşları ile daha fazla siyaset iletişimde buldukları, $t(986) = -2,56$, $p < ,05$, $d = 0,16$, %95 GA [-0,79; -0,10] belirlenmiştir.

Ayrıca, erkeklerin ($\bar{X} = 2,45$, $S_s = 0,90$) kadınlara ($\bar{X} = 2,29$, $S_s = 0,92$) göre anlamlı düzeyde daha sık olarak siyaset ve güncel olayları takip ettikleri, $t(986) = -2,71$, $p < ,05$, $d = 0,18$, %95 GA [-0,27; -0,04] ve erkeklerin ($\bar{X} = 2,38$, $S_s = 1,90$) görüşlerini ifade etmek için sosyal medyayı kadınlara ($\bar{X} = 2,13$, $S_s = 1,90$) göre daha sık kullandıkları, $t(986) = -2,00$, $p < ,05$, $d = 0,13$, % 95 GA [-0,48; 0,01] bulunmuştur.

Yapılan t-testi sosyal sorumluluk düzeyinin cinsiyet açısından farklılaştığını, kadınların ($\bar{X} = 51,63$, $S_s = 6,55$) sosyal sorumluluk düzeylerinin erkeklere ($\bar{X} = 50,31$, $S_s = 7,16$) göre anlamlı olarak daha yüksek olduğunu göstermiştir, $t(986) = 3,00$, $p < ,05$, $d = 0,19$, %95 GA [0,45; 2,17]. Anlamlı farkların etki büyüklükleri değerlerinin 0,13 ile 0,19 (Cohen d) arasında değiştiği belirlendiği için etki büyüklüklerinin küçük olduğu (Cohen, 1988) söylenebilir.

Toplumsal katılım geçmişi ($t(877,70) = -1,76$, $p = ,079$), ebeveynlerin ($t(986) = -0,22$, $p = ,827$) ve arkadaşların toplumsal katılımı ($t(986) = -1,89$, $p = ,059$), ebeveynler ile siyaset iletişim ($t(986) = 0,98$, $p = ,327$) açısından kadınlar ve erkekler arasında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur. Ayrıca, başarılı ($t(986) = -9,70$, $p = ,333$), askıya alınmış ($t(986) = 1,33$, $p = ,183$), ipotekli ($t(986) = -0,19$, $p = ,853$) ve dağınık kimlik ($t(986) = 1,18$, $p = ,239$) puanlarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

3.6.3. Yaşa Göre Araştırma Değişkenlerinin İncelenmesi

20'li yaşların sonundaki ve 30'lu yaşların başındaki katılımcıların araştırma değişkenleri puanları arasındaki farklılıkların belirlenebilmesi amacı ile 25-29 yaşları arasındaki katılımcıları ($n = 437$) ve 30-35 yaşları arasındaki ($n = 551$) katılımcıları içeren iki ayrı yaş grubu oluşturulmuştur. Farklı yaş gruplarındaki katılımcıların veri toplama araçlarında aldıkları puanlar bir dizi bağımsız örneklem t-testi yapılarak karşılaştırılmıştır (Tablo 3.16).

Ebeveynlik boyutlarının yaşa göre incelendiği t-testleri, olumlu ebeveynliği tanımlayan boyutlar ve denetimi içeren boyutlar açısından yaşa göre farklılıklar olduğunu göstermiştir. Yaşın annenin duyarlılığı ile anlamlı ilişkisi olduğu, $t(972,23) = 3,12, p < ,05, d = 0,20, \%95 \text{ GA } [0,37; 1,62]$, ve 25-29 yaşları arasındaki katılımcıların ($\bar{X} = 30,25, Ss = 4,69$) 30-35 yaşları arasındaki katılımcılara ($\bar{X} = 29,26, Ss = 5,26$) göre annelerinin duyarlılığını daha yüksek puanlar ile değerlendirdikleri belirlenmiştir. Ayrıca ÖD açısından da yaş grupları arasında annelere ilişkin değerlendirmelerde, $t(986) = 2,85, p < ,05, d = 0,18, \%95 \text{ GA } [0,23; 1,25]$, ve babalara ilişkin değerlendirmelerde, $t(986) = 2,07, p < ,05, d = 0,13, \%95 \text{ GA } [0,03; 0,97]$, anlamlı fark olduğu bulunmuştur. 25-29 yaş grubu hem annelerinin ($\bar{X} = 19,77, Ss = 3,89$) hem de babalarının ($\bar{X} = 14,84, Ss = 3,65$) ÖD'ni, 30-35 yaş grubunun annelere ($\bar{X} = 19,02, Ss = 4,17$) ve babalara ($\bar{X} = 14,34, Ss = 3,84$) verdikleri puanlara göre daha yüksek puanlar ile değerlendirmiştir.

Denetimi içeren ebeveynlik boyutlarından annelerin DD, $t(977,54) = -2,60, p < ,05, d = 0,17, \%95 \text{ GA } [-1,18; -0,17]$, ve babaların PK'ü, $t(986) = -2,40, p < ,05, d = 0,15, \%95 \text{ GA } [-1,12; -0,11]$, açısından yaş grupları arasında anlamlı farklılıklar olduğu bulunmuştur. Olumlu davranışlar ve tutumlar ile ilişkili ebeveynlik boyutlarının aksine, 30-35 yaşları arasındaki katılımcılar ($\bar{X} = 10,88, Ss = 4,34$) annelerinin DD'ni 25-29 yaşları arasındaki katılımcılara ($\bar{X} = 10,20, Ss = 3,78$) göre daha fazla olduğunu belirtmiştir.

Tablo 3.16. Yaşa Göre Ebeveynlik Boyutları, Toplumsal Katılım, Sosyal Sorumluluk, Siyasal İletişim ve Kitle İletişim Araçlarının Kullanımı Değişkenlerinin T-Testi Sonuçları

Değişkenler	Yaş = 25-29 (n = 437)		Yaş = 30-35 (n = 551)		Sd	t	p	%95 GA	Levene F	Cohen d
	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss						
Babanın Duyarlılığı	26,30	6,83	25,77	6,59	986	1,22	,223	[-0,32; 1,37]	0,36	0,08
Babanın Davranışsal Denetimi	11,02	4,07	11,50	4,41	963,45	-1,79	,075	[-1,01; 0,05]	6,10	0,11
Baba-Psikolojik Kontrolü	11,13	3,92	11,75	4,06	986	-2,40	,017*	[-1,12; -0,11]	0,25	0,15
Baba-Özerklik Desteği	14,84	3,65	14,34	3,84	986	2,07	,039*	[0,03; 0,97]	2,42	0,13
Annenin Duyarlılığı	30,25	4,69	29,26	5,26	972,23	3,12	,002**	[0,37; 1,61]	6,58	0,20
Annenin Davranışsal Denetimi	10,20	3,78	10,88	4,34	977,54	-2,60	,009**	[-1,18; -0,17]	12,66	0,17
Annenin Psikolojik Kontrolü	13,46	5,25	13,83	5,30	986	-1,10	,273	[-0,75; 0,58]	0,00	0,02
Annenin Özerklik Desteği	19,77	3,89	19,02	4,17	986	2,85	,004**	[0,23; 1,25]	3,32	0,18
Toplumsal Katılım Geçmişi	10,52	4,79	9,82	4,59	986	2,33	,020*	[0,11; 1,29]	3,83	0,15
Toplumsal Katılım Beklentisi	13,48	4,75	13,02	4,86	986	1,51	,130	[-0,14; 1,07]	0,00	0,10
Sosyal Sorumluluk	51,22	6,75	50,92	6,93	986	0,69	,491	[0,56; 1,16]	0,02	0,04
Ebeveynlerin Toplumsal Katılımı	9,48	3,21	8,99	3,27	986	2,38	,017*	[0,09; 0,90]	0,07	0,15
Arkadaşların Toplumsal Katılımı	9,97	3,06	9,66	3,24	986	1,51	,132	[-0,09; 0,70]	4,02	0,10
Ebeveynler ile Siyasal İletişim	11,61	2,84	11,38	2,92	986	1,21	,227	[-0,14; 0,59]	0,38	0,08
Arkadaşlar ile Siyasal İletişim	11,44	2,74	11,33	2,72	986	0,63	,531	[-0,23; 0,45]	0,51	0,04
Takip Sıklığı	2,22	1,01	2,48	0,82	833,67	-4,33	,000**	[-0,38; -0,14]	18,85	0,28
Sosyal Medya Kullanımı	2,35	1,91	2,15	1,89	986	1,64	,102	[-0,04; 0,44]	0,07	0,11

n = 988; * *p* < ,05; ** *p* < ,01

Benzer şekilde 25-29 yaşları arasındaki katılımcılar ($\bar{X} = 11,13$, $Ss = 3,92$) babalarının PK'nü 30-35 yaşları arasındaki katılımcılara ($\bar{X} = 11,75$, $Ss = 4,06$) göre daha düşük puanlar ile değerlendirmişlerdir. Diğer ebeveynlik boyutlarında yaş grupları arasında anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır. Yaş grupları arasındaki anlamlı farkların etki büyüklüklerinin değerlerinin 0,13 ile 0,20 (Cohen d) arasında değiştiği hesaplandığı için etki büyüklüklerinin küçük düzeyde olduğu (Cohen, 1988) belirlenmiştir.

Siyasal ve güncel olayları takip etme sıklığının yaşa göre anlamlı farklılık gösterdiği belirlenmiştir, $t(833,67) = -4,33$, $p < ,05$, $d = 0,28$, %95 GA [-0,38; -0,14]. 30-35 yaş grubundaki katılımcıların ($\bar{X} = 2,48$, $Ss = ,82$), 25-29 yaşları arasındaki katılımcılara ($\bar{X} = 2,22$, $Ss = 1,01$) göre anlamlı düzeyde daha sık olarak siyasi ve güncel olayları takip ettikleri tespit edilmiştir. Toplumsal katılım geçmişinin yaşa göre farklılaştığı, $t(986) = 2,33$, $p < ,05$, $d = 0,15$, %95 GA [0,11; 1,29], ve 25-29 yaşları arasındaki katılımcıların ($\bar{X} = 10,52$, $Ss = 4,79$) 30-35 yaşları arasındaki katılımcılara ($\bar{X} = 9,82$, $Ss = 4,59$) göre daha fazla toplumsal etkinliklerde buldukları belirlenmiştir.

Ayrıca ebeveynlerin toplumsal katılım düzeyi açısından yaşa göre anlamlı bir fark olduğu, $t(986) = 2,38$, $p < ,05$, $d = 0,15$, %95 GA [0,09; 0,90], ve 25-29 yaşları arasındaki katılımcıların ($\bar{X} = 9,48$, $Ss = 3,21$) 30-35 yaşları arasındaki katılımcılara ($\bar{X} = 8,99$, $Ss = 3,27$) göre ebeveynlerinin daha fazla toplumsal etkinliklere katılım sağladıklarını belirttikleri bulunmuştur. Yaş gruplarının takip sıklığı ve toplumsal katılım değişkenleri puanları arasındaki anlamlı farkların Cohen d değerlerinin 0,15 ve 0,28 olduğu için bu farkların etki büyüklüklerinin küçük düzeyde oldukları (Cohen, 1988) görülmüştür.

Yaş grupları arasında toplumsal katılım beklentisi ($t(986) = 1,51$, $p = ,130$), ebeveynler ($t(986) = 1,21$, $p = ,227$) ve arkadaşlar ile siyasi iletişim ($t(986) = 0,63$, $p = ,531$), arkadaşların toplumsal katılımı ($t(986) = 1,52$, $p = ,132$), sosyal sorumluluk ($t(986) = ,69$, $p = ,491$) ve sosyal medya kullanımı ($t(986) = 1,64$, $p = ,102$) açısından anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur. Ayrıca, başarılı ($t(986) = 1,08$, $p = ,279$), askıya alınmış ($t(986) = -1,23$, $p = ,221$), ipotekli ($t(986) = 1,64$, $p = ,102$) ve dağınık kimlik ($t(986) = -0,46$, $p = ,643$) puanlarında yaşa göre anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir.

3.6.4. Eğitim Düzeyine Göre Araştırma Değişkenlerinin İncelenmesi

Eğitim düzeyi grupları; ilkokul ($n = 56$), ortaokul ($n = 84$) ve lise ($n = 226$) mezunlarından, yüksekokul/üniversite mezunu olan ya da bu okullarda öğrenimine devam eden katılımcılardan ($n = 527$) ve lisansüstü mezunu olan ya da lisansüstü eğitimine devam eden katılımcılardan ($n = 95$) oluşmaktadır. Ancak bulguların daha anlaşılır bir şekilde sunulabilmesi için eğitimlerine devam eden ya da mezun olan katılımcılar bir arada “mezun olan” tamlaması ile ifade edilmiştir. Araştırma değişkenleri, eğitim düzeyine göre bir dizi tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılarak incelenmiştir. Belirlenen anlamlı farkların hangi eğitim grupları arasında olduğu varyansların homojen dağılımı sayıltısı karşılandığında Tukey HSD Testi ile ancak bu sayıltı karşılanmadığında Games-Howell Testi ile belirlenmiştir.

Tablo 3.17. Eğitim Düzeyine Göre Kimlik Statüsü Puanlarına İlişkin ANOVA’ların ve Tukey HSD Testlerinin Sonuçları

Kimlik Statüleri	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ort.	F	p	η^2	Tukey HSD
Başarılı Kimlik	Gruplar Arası	82,15	4	20,54	3,01	,018*	,01	D-A
	Gruplar İçi	6708,10	983	6,82				
	Toplam	6790,25	987					
Askıya Alınmış Kimlik	Gruplar Arası	337,91	4	84,48	9,59	,000**	,04	D-A,B,C
	Gruplar İçi	8657,92	983	8,81				\bar{E} -A,B,C
	Toplam	8995,83	987					
İpotekli Kimlik	Gruplar Arası	274,14	4	68,54	7,38	,000**	,03	D-A,B
	Gruplar İçi	9127,31	983	9,29				\bar{E} -A,B
	Toplam	9401,45	987					
Dağınık Kimlik	Gruplar Arası	144,77	4	36,19	3,87	,004**	,02	D-A,C
	Gruplar İçi	9182,74	983	9,34				
	Toplam	9327,51	987					

Not: A = İlkokul, B = Ortaokul, C = Lise, D = Yüksekokul/Üniversite, \bar{E} = Lisansüstü $n = 988$, * $p < ,05$, ** $p < ,01$

Başarılı kimlik statüsü puanlarını eğitim düzeylerine göre incelemek için yapılan tek yönlü varyans analizinde (ANOVA) varyansların homojenliği sayıltısı Levene Testi ile incelenmiş ve sayıltının karşılandığı görülmüştür, $F(4, 983) = 2,37$, $p = ,051$ (Tablo 3.17). ANOVA sonucunda başarılı kimlik puanlarının eğitim düzeyine göre

anlamli olarak farklılaştığı bulunmuştur, $F(4, 983) = 3,01, p < ,05, \eta^2 = ,01$. Eğitim grupları arasındaki farka ilişkin eta-kare değeri Cohen'in (1988) önerilerine göre incelendiğinde, etki büyüklüğünün geniş olduğu görülmektedir.

Eğitim grupları arasındaki farkın belirlenmesi için yapılan Tukey HSD Testi sadece iki grup arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir. Yüksekokul/üniversite mezunlarının başarılı kimlik puanlarının ($\bar{X} = 8,89, Ss = 2,55$) ilkokul mezunlarının puanlarına ($\bar{X} = 7,79, Ss = 3,01$) göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur, $p < ,05, d = 0,40, \%95 GA [-2,11; -0,10]$. Bu farklılığa ilişkin etki büyüklüğünün, Cohen d değerinin büyük olduğu görülmüştür.

Eğitim düzeyine göre askıya alınmış kimlik statüsü puanlarının incelendiği ANOVA'da eğitim gruplarının askıya alınmış kimlik puanları arasında anlamlı fark olduğu ancak bu farkın etki büyüklüğünün küçük düzeyde olduğu bulunmuştur, $F(4, 983) = 9,59, p < ,05, \eta^2 = ,04$ (Tablo 3.17). Levene Testi ile grup varyanslarının homojen dağıldığı belirlenmiştir, $F(4, 983) = 1,33, p = ,256$.

Tukey HSD Testi ilkokul grubunun askıya alınmış kimlik puanlarının ($\bar{X} = 6,73, Ss = 3,02$); yüksekokul/üniversite grubuna ($\bar{X} = 5,11, Ss = 2,92$) göre anlamlı düzeyde yüksek olduğunu, $p < ,05, d = 0,55, \%95 GA [0,48; 2,76]$, lisansüstü grubuna ($\bar{X} = 4,71, Ss = 2,89$) göre de anlamlı düzeyde yüksek olduğunu, $p < ,05, d = 0,68, \%95 GA [0,66; 3,39]$, göstermiştir. Benzer şekilde, ortaokul mezunlarının askıya alınmış kimlik puanlarının ($\bar{X} = 6,58, Ss = 3,37$) yüksekokul/üniversite mezunlarına, $p < ,05, d = 0,47, \%95 GA [0,52; 2,42]$, ve lisansüstü mezunlarına, $p < ,05, d = 0,60, \%95 GA [0,66; 3,09]$, göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Lise grubunun da askıya alınmış kimlik puanlarının ($\bar{X} = 5,78, Ss = 2,94$) yüksekokul/üniversite grubuna, $p < ,05, d = 0,23, \%95 GA [0,03; 1,32]$, ve lisansüstü grubuna, $p < ,05, d = 0,37, \%95 GA [0,09; 2,07]$, göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Cohen d değerlerinin 0,23 ile 0,68 arasında değiştiği hesaplandığı için anlamlı farkların küçük ve orta etki büyüklüklerinde oldukları görülmüştür.

İpotekli kimlik statüsü ve eğitim düzeyi için yapılan ANOVA ile ipotekli kimlik puanlarının eğitim grubuna göre anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur, $F(4, 983)$

= 7,38, $p < ,05$, $\eta^2 = ,03$ (Tablo 3.17). Eta-kare değeri etki büyüklüğünün küçük düzeyde olduğunu göstermektedir. Levene Testi ile varyansların homojen dağılım gösterdiği belirlendiği ($F(4, 983) = 0,55$, $p = ,701$) için çoklu karşılaştırma testlerinden Tukey HSD Testi yapılmıştır.

Tukey HSD Testi ilkökul mezunlarının ipotekli kimlik puanlarının ($\bar{X} = 7,93$, $Ss = 2,91$); yüksekokul/üniversite ($\bar{X} = 6,44$, $Ss = 3,07$) ve lisansüstü ($\bar{X} = 6,15$, $Ss = 3,16$) mezunlarına göre anlamlı düzeyde yüksek olduğunu göstermiştir, $p < ,05$, $d = 0,50$, %95 GA [0,31; 2,66]; $d = 0,59$, %95 GA [0,38; 3,18]. Ortaokul mezunlarının ipotekli kimlik puanlarının ($\bar{X} = 7,87$, $Ss = 3,18$) yüksekokul/ üniversite ve lisansüstü mezunlarına göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur, $p < ,05$, $d = 0,46$, %95 GA [0,45; 2,40]; $d = 0,54$, %95 GA [0,47; 2,97]. Eğitim gruplarının ortalamaları arasındaki farklılıklara ilişkin etki büyüklüklerinin orta düzeyde olduğu görülmüştür.

Eğitim gruplarının dağılık kimlik statüsü puanlarının varyanslarının homojen dağıldığı Levene Testi ile ($F(4, 983) = 1,72$, $p = ,144$) ve eğitim grupları arasında dağılık kimlik puanları açısından anlamlı fark olduğu ANOVA ile belirlenmiştir $F(4, 983) = 3,87$, $p < ,05$, $\eta^2 = ,02$ (Tablo 3.17). Eta-kare değeri etki büyüklüğünün küçük düzeyde olduğunu göstermektedir.

Tukey HSD Testi ile ilkökul mezunlarının dağılık kimlik puanlarının ($\bar{X} = 6,04$, $Ss = 2,94$); yüksekokul/üniversite mezunlarına ($\bar{X} = 4,73$, $Ss = 2,97$) göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir, $p < ,05$, $d = 0,44$, %95 GA [0,13; 2,48]. Ayrıca lise grubunun dağılık kimlik puanlarının ($\bar{X} = 5,40$, $Ss = 3,24$) yüksekokul/üniversite grubuna göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur, $p < ,05$, $d = 0,22$, %95 GA [0,01; 1,33]. Anlamlı farklılıkların etki büyüklüğü değerleri 0,44 ve 0,22 olarak belirlendiği için orta ve küçük düzeyde etkileri olduğu söylenebilir.

ANOVA ile eğitim gruplarının toplumsal katılım beklentisi düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu ancak bu farkın etki büyüklüğünün küçük düzeyde olduğu belirlenmiştir, $F(4, 983) = 4,49$, $p < ,05$, $\eta^2 = ,02$. Levene Testi ile varyansların

homojen dağılmadığı belirlendiği için ($F(4, 983) = 11,44, p = ,000$) çoklu karşılaştırma testi olarak Games-Howell Testi kullanılmıştır. Games-Howell Testi, ortaokul mezunlarının ($\bar{X} = 15,27, Ss = 6,12$) yüksekokul/üniversite mezunlarına ($\bar{X} = 12,99, Ss = 4,36$) göre toplumsal katılım beklentisi puanlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu göstermiştir, $p < ,05, d = 0,43, \%95 \text{ GA } [0,35; 4,21]$. Ayrıca, ortaokul mezunlarının; lisansüstü mezunlarına ($\bar{X} = 12,67, Ss = 4,13$) göre katılım beklentilerinin anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur, $p < ,05, d = 0,50, \%95 \text{ GA } [0,42; 4,79]$.

ANOVA yapılarak toplumsal katılım geçmişinin eğitim düzeyine göre anlamlı olarak farklılaştığı ancak etki büyüklüğünün küçük olduğu belirlenmiştir, $F(4, 983) = 3,36, p < ,05, \eta^2 = ,01$. Levene Testi ile varyansların homojenliği sayılısının karşılanmadığı belirlendiği için ($F(4, 983) = 11,50, p = ,000$) yapılan Games-Howell Testi ortaokul grubunun katılım geçmişi puanlarının ($\bar{X} = 11,80, Ss = 0,51$) yüksekokul/üniversite grubuna ($\bar{X} = 9,87, Ss = 0,20$) göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu göstermiştir, $p < ,05, d = 0,96, \%95 \text{ GA } [0,02; 3,84]$. Katılım değişkenlerine ilişkin eğitim grupları arasındaki farklılıkların etki büyüklüklerinin sırası ile orta düzeyde ve büyük olduğu görülmüştür.

Arkadaşların toplumsal katılımının genç yetişkinlerin eğitim düzeyine göre farklılaştığı bulunmuştur, $F(4, 983) = 4,86, p < ,05, \eta^2 = ,02$ (Tablo 3.18). Eta-kare değerinin küçük etki büyüklüğünü gösterdiği görülmüştür. Levene Testi ile varyansların homojen dağılımı sayılısının karşılandığı belirlenmiştir, $F(4, 983) = 1,99, p = ,095$. Tukey HSD Testi, arkadaşlarının toplumsal katılımını ortaokul mezunlarının ($\bar{X} = 10,74, Ss = 3,65$), ilkokul ($\bar{X} = 8,98, Ss = 3,07$) ve yüksekokul/üniversite ($\bar{X} = 9,53, Ss = 3,10$) mezunlarına göre anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar ile değerlendirdiklerini göstermiştir, $p < ,05, d = 0,52, \%95 \text{ GA } [0,27; 3,24]; d = 0,36, \%95 \text{ GA } [0,20; 2,22]$.

Ayrıca, arkadaşların toplumsal katılımına verilen puanların lise grubunda ($\bar{X} = 10,21, Ss = 3,15$), yüksekokul/üniversite grubuna ($\bar{X} = 9,98, Ss = 2,94$) göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir, $p < ,05, d = 0,22, \%95 \text{ GA } [0,01; 1,37]$. Tukey HSD Testi ile tespit edilen eğitim grupları arasındaki anlamlı farklılıkların Cohen d değerlerinin 0,22 ile 0,52 arasında değiştiği belirlendiği için küçük ve orta

etki büyüklüklerinde oldukları söylenebilir. Ebeveynlerin toplumsal katılımı puanlarının eğitim gruplarına göre farklılaşmadığı bulunmuştur, $F(4,983) = 1,49, p = 0,203$.

Tablo 3.18. Eğitim Düzeyine Göre Arkadaşların Toplumsal Katılımına ve Siyasal İletişime İlişkin ANOVA'ların ve Tukey HSD Testlerinin Sonuçları

Kimlik Statüleri	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ort.	F	p	η^2	Tukey HSD
A-Toplumsal Katılımı	Gruplar Arası	191,99	4	48,00	4,86	,001**	,02	B-A,D
	Gruplar İçi	9712,33	983	9,88				C-D
	Toplam	9904,32	987					
E-Siyasal İletişim	Gruplar Arası	94,71	4	23,68	2,86	,023*	,01	A-B,D, \bar{E}
	Gruplar İçi	8145,97	983	8,29				
	Toplam	8240,67	987					
A-Siyasal İletişim	Gruplar Arası	83,75	4	20,94	2,84	,023*	,01	A-D, \bar{E}
	Gruplar İçi	7249,16	983	7,38				
	Toplam	7332,91	987					

Not: A = İlkokul, B = Ortaokul, C = Lise, D = Yüksekokul/Üniversite, \bar{E} = Lisansüstü, E = Ebeveynler ile, A = Arkadaşların ya da arkadaşlar ile $n = 988, * p < ,05, ** p < ,01$

Tablo 3.18'de görüldüğü gibi ebeveynler ile siyasal iletişimin genç yetişkinlerin eğitim düzeyine göre farklılaştığı ancak etki düzeyinin küçük olduğu bulunmuştur, $F(4, 983) = 2,86, p < ,05, \eta^2 = ,01$. Levene Testi ile varyansların homojen dağılım gösterme sayılısını karşılamadığı belirlendiği ($F(4, 983) = 1,959, p = ,099$) için yapılan Tukey HSD Testi, ilkokul mezunlarının ebeveynleri ile siyasal iletişiminin ($\bar{X} = 10,34, Ss = 3,05$), ortaokul ($\bar{X} = 11,71, Ss = 3,31$), yüksekokul/üniversite ($\bar{X} = 11,59, Ss = 2,79$) ve lisansüstü mezunlarının ($\bar{X} = 11,71, Ss = 2,63$) ebeveynleri ile siyasal iletişimine göre anlamlı ve daha düşük düzeyde olduğunu göstermiştir.

Anlamli ilişkilerin kucuk ve orta duzeydeki etki buyukluklerinin değerleri ve guven araliklarının sirasi ile řu şekilde olduğu belirlenmiştir: $p < ,05$, $d = 0,43$, %95 GA [-2,73; -0,02]; $d = 0,43$, %95 GA [-2,36; -0,15]; $d = 0,48$, %95 GA [-2,69; -0,04].

Eğitim gruplari arasında arkadaşlar ile siyasi iletişim duzeyi açısından anlamlı fark olduğu ve bu farkın etki buyukluğunun kucuk duzeyde olduğu bulunmuştur, $F(4, 983) = 2,84$, $p < ,05$, $\eta^2 = ,01$ (Tablo 3.18). Levene Testi ile varyansların homojen dağılım goşterdiği belirlendiği için ($F(4, 983) = 0,36$, $p = ,835$) yapılan Tukey HSD Testi, ilkokul mezunlarının ($\bar{X} = 10,45$, $Ss = 2,79$) yuksekokul/universite mezunlarına ($\bar{X} = 11,51$, $Ss = 2,73$) gore anlamlı duzeyde arkadaşlari ile daha az siyasi iletişim kurduklarini goştermiştir, $p < ,05$, $d = 0,38$, %95 GA [-2,10; -0,02]. Ayrıca, ilkokul mezunlarının ($\bar{X} = 10,45$, $Ss = 2,79$), lisansustu mezunlarına ($\bar{X} = 11,72$, $Ss = 2,45$) gore arkadaşlari daha az siyasi iletişim kurduklari tespit edilmiştir, $p < ,05$, $d = 0,48$, %95 GA [-2,52; -0,02]. Eğitim gruplari arasındaki anlamlı farkların sirasi ile kucuk ve orta etki buyukluklerinde olduklari goşulmuştur.

Eğitim gruplarının sosyal sorumluluk duzeyleri arasında anlamlı fark olduğu ancak bu anlamlı farkın etki buyukluğunun kucuk etki duzeyinde olduğu belirlenmiştir, $F(4, 983) = 9,32$, $p < ,05$, $\eta^2 = ,04$. Levene Testi varyansların homojen dağılmadığını goşterdiği için ($F(4, 983) = 7,33$, $p = ,000$) için gruplar arasındaki farklar Games-Howell Testi ile incelenmiştir. Games-Howell Testi, yuksekokul/universite mezunlarının sosyal sorumluluk puanlarının ($\bar{X} = 52,15$, $Ss = 6,03$); ilkokul ($\bar{X} = 48,27$, $Ss = 6,95$), ortaokul ($\bar{X} = 49,70$, $Ss = 7,57$) ve lise mezunlarının ($\bar{X} = 49,62$, $Ss = 7,99$) sosyal sorumluluk puanlarına gore anlamlı duzeyde daha yuksek olduğunu goştermiştir, $p < ,05$, $d = 0,60$, %95 GA [1,17; 6,59]; $d = 0,36$, %95 GA [0,04; 4,85]; $d = 0,36$, %95 GA [0,91; 4,16]. Bu farkların etki buyukluğu değerlerinin (Cohen d) 0,36 ile 0,60 arasında değiştiği hesaplandığı için etki buyukluklerinin kucuk ve orta duzeyde olduğu soylenebilir.

Siyasal ve guncel olaylari takip sikligının eğitim duzeyine gore anlamlı duzeyde farklılaştiği ancak etki buyukluğunun kucuk duzeyde olduğu bulunmuştur, $F(4, 983) = 3,03$, $p < ,05$, $\eta^2 = ,01$. Levene Testi, $F(4,983) = 4,97$, $p = ,001$ ile homojen eşitliği sayılışı karşılanmadığı için yapılan Games-Howell Testi, lisansustu grubunun ($\bar{X} =$

2,59, $S_s = 0,77$) lise grubuna ($\bar{X} = 2,27$, $S_s = 1,02$) göre olayları anlamlı düzeyde daha sık takip ettiklerini göstermiştir, $p < ,05$, $d = 0,35$, %95 GA [0,04; 0,61].

Siyasal ve güncel olaylar ile ilgili görüşleri ifade etmek için sosyal medya kullanımı açısından eğitim grupları arasında anlamlı fark olduğu ancak bu farkın küçük etki büyüklüğü düzeyinde olduğu belirlenmiştir, $F(4, 983) = 7,20$, $p < ,05$, $\eta^2 = ,03$. Levene Testi ile homojen eşitliği sayıltısının karşılanmadığı ($F(4,983) = 7,82$, $p = ,000$) belirlendiği için yapılan Games-Howell Testi, ortaokul mezunlarının ($\bar{X} = 3,12$, $S_s = 1,73$), lise ($\bar{X} = 2,25$, $S_s = 1,96$) ve yüksekokul/üniversite mezunlarına ($\bar{X} = 2,02$, $S_s = 1,88$) göre sosyal medyayı anlamlı düzeyde daha sık kullandıklarını göstermiştir, $p < ,05$, $d = 0,47$, %95 GA [0,24; 1,50]; $d = 0,61$, %95 GA [0,53; 1,67]. Eğitim grupları arasındaki anlamlı farkların etki büyüklüğü değerlerinin takip sıklığı için küçük ve sosyal medya kullanımı için orta düzeyde olduğu görülmüştür.

4. BÖLÜM TARTIŞMA

Bu araştırmada, 25 ile 35 yaşları arasındaki genç yetişkinlerin siyasal kimlik biçimlenmesinin ve toplumsal katılımlarının incelenmesi, siyasal toplumsallaşma etmenlerinin bu süreçlerdeki rolünün belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma hipotezleri ve soruları ebeveynlerin ve arkadaşların toplumsal katılımının, siyasal iletişimin, kitle iletişim araçlarının kullanımının, sosyal sorumluluğun, sosyo-demografik özelliklerin siyasal kimlik statüleri ve toplumsal katılım beklentisi ile ilişkilerine odaklanmaktadır. Ayrıca, siyasal kimlik statülerinin kimlik boyutlarına ve toplumsal katılım beklentisine göre farklılaşmasına ilişkin hipotezler de oluşturulmuştur. Genç yetişkinlerin siyasal toplumsallaşma süreçlerinin daha iyi anlaşılması amacı ile iletişim ve katılım değişkenlerinin ilişkilerini içeren araştırma sorularına da yanıt aranmıştır. Bu bölümde hipotezlerin denendiği ve araştırma sorularının incelendiği istatistiksel testlerin ve analizlerin bulguları alan yazını ile ilişkili olarak ele alınmıştır.

İlk olarak siyasal kimlik biçimlenmesinde rol oynayan değişkenlerin belirlenmesi amacı ile gerçekleştirilen hiyerarşik regresyon analizlerinin bulguları yorumlanmıştır. Önce ebeveynlik boyutlarının siyasal kimlik statülerini yordama güçlerinin belirlendiği regresyon analizlerinin bulguları, daha sonra sosyal sorumluluğun, katılımın ve iletişim değişkenlerinin etkilerinin incelendiği regresyon analizlerinin sonuçları daha önce yapılan çalışmaların bulguları bağlamında açıklanmıştır.

İkinci bölümde öncelikle sosyal sorumluluğun, katılım ve iletişim değişkenlerinin toplumsal katılım beklentisini yordama güçlerinin belirlendiği regresyon analizlerinin bulguları değerlendirilmiştir. Ardından siyasal kimlik biçimlenmesi ile toplumsal katılım arasındaki ilişkinin daha ayrıntılı bir şekilde incelenebilmesi amacı ile siyasal alanda belirli statülerde gruplanan genç yetişkinlerin toplumsal katılım

beklentisi puanları karşılaştırılmış, bulgular kimlik araştırmaları ve siyasal toplumsallaşma çalışmaları ile ilişkili olarak yorumlanmıştır.

Üçüncü bölümde siyasal alanda kimlik biçimlenmesi ile genel düzeyde kimlik gelişimi arasındaki ilişkinin incelenmesi amacı ile gerçekleştirilen siyasal kimlik statüleri ile kimlik boyutları (içsel yatırımda bulunma, içsel yatırımla özdeşleşme, seçeneklerin genişlemesine araştırılması, seçeneklerin derinlemesine araştırılması ve seçeneklerin saplantılı araştırılması) arasındaki ilişkilerin belirlendiği tek yönlü varyans analizlerinin (ANOVA) bulguları yorumlanmıştır.

Dördüncü bölümde siyasal kimlik statüleri (başarılı, askıya alınmış, ipotekli, dağınık), ebeveynlik boyutları (duyarlılık, davranışsal denetim, psikolojik kontrol, özerklik desteği), iletişim (ebeveynler ve arkadaşlar ile siyasal iletişim, haberleri takip sıklığı, sosyal medya kullanımı) ve katılım (toplumsal katılım geçmişi, ebeveynlerin ve arkadaşların toplumsal katılımı) değişkenleri, sosyal sorumluluk ve toplumsal katılım beklentisi; cinsiyete, yaşa ve eğitim düzeyine göre yorumlanmıştır.

Son olarak araştırma grubuna, araştırmanın değişkenlerine ve modeline ilişkin sınırlılıklar tanımlanarak bilimsel araştırmalar için önerilerde bulunulmuştur. Araştırmanın önemli bulguları özetlenerek bu araştırmanın alan yazınına katkıları ifade edilmiştir. Benzer çalışmaların gerçekleştirilmesinin kimlik biçimlenmesine ve siyasal toplumsallaşmaya ilişkin kuramlar, yaklaşımlar ve araştırmalar için önemine değinilmiştir. Ayrıca, araştırmanın sonuçlarının sivil toplum kuruluşları ve eğitim kurumları gibi farklı kurum ve kuruluşların çalışmalarına olası katkıları vurgulanarak uygulamaya yönelik öneriler sunulmuştur.

4.1. Siyasal Kimlik Biçimlenmesi ile İlişkili Değişkenlerin Belirlenmesi

Bu bölümde siyasal kimlik statülerini yordayan değişkenlerin belirlenebilmesi amacı ile gerçekleştirilen bir dizi hiyerarşik çoklu regresyon analizinin sosyo-demografik özellikler kontrol edildikten sonraki sonuçlarına ilişkin değerlendirmeler sunulmuştur. Öncelikle hem anne hem de babanın değerlendirildiği ebeveynlik boyutlarının (duyarlılık, psikolojik kontrol, davranışsal denetim, özerklik desteği)

siyasal kimlik statülerini yordama güçleri ebeveynlik yaklaşımlarından ve bu alanda yapılan çalışmaların bulgularından yararlanılarak ele alınmıştır. Ardından sosyal sorumluluk, iletişim (ebeveynler ve arkadaşlar ile siyasal iletişim, takip sıklığı, sosyal medya kullanımı) ve katılım (toplumsal katılım geçmişi, ebeveynlerin ve arkadaşların toplumsal katılımı) değişkenlerinin siyasal kimlik statülerini yordama güçlerinin belirlendiği hiyerarşik çoklu regresyon analizlerinin bulguları kimlik çalışmaları ve siyasal toplumsallaşma araştırmaları ile ilişkili olarak yorumlanmıştır.

4.1.1. Siyasal Kimlik Statüleri ile Ebeveynlik Boyutları Arasındaki İlişki

Aile ve özellikle ebeveynlerin gençlerin siyasal tutumlarının ve davranışlarının şekillenmesinde (Hyman, 1959), siyasal gelişimlerinde (Jennings ve ark., 2009) ve kimlik biçimlenmelerinde (Crocetti ve ark., 2008b) önemli rol oynadıkları kabul edilmektedir. Bu çalışmada siyasal kimlik biçimlenmesinde ebeveynler ile ilişkilerin etkilerinin belirlenebilmesi amacı ile ebeveynlik davranışlarının ve tutumlarının siyasal kimlik statüleri ile ilişkisi incelenmiştir. Araştırmaya katılan genç yetişkinler ergenlik döneminde annelerinin ve babalarının gösterdikleri ebeveyn desteği olarak da adlandırılan (Barber, 1996) duyarlılık, psikolojik kontrol, davranışsal denetim ve özerklik desteği düzeylerini değerlendirmişlerdir.

Ebeveynlik boyutlarının genç yetişkinlik dönemindeki siyasal kimlik statülerini yordama güçleri her bir kimlik statüsü (başarılı, askıya alınmış, ipotekli ve dağılık) için ayrı ayrı hiyerarşik çoklu regresyon analizi yapılarak tespit edilmiştir. Regresyon analizinin ilk aşamasında cinsiyet, yaş ve eğitim düzeyi kontrol edildikten sonra gerçekleştirilen analizlerde anlamlı olduğu belirlenen değişkenlerin varyansın küçük bir bölümünü açıkladığı ancak regresyon modellerinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur. Araştırmanın bulguları ebeveynlik boyutları ve biçimleri ile kimlik statüleri, boyutları ve stilleri üzerine yapılan araştırmaların bulguları bağlamında değerlendirilmiştir.

Ebeveynlerin özerklik desteğinin çocukların kimlik arayışında ve içsel yatırımda bulunmaları ile olumlu yönde ilişkili olduğu birçok çalışmada (örn., Beyers ve Goossens, 2008; Quintana ve Lapsley, 1990) gösterilmiştir. Bu çalışmaların bulguları ile tutarlı olarak annelerin özerklik desteğinin artmasının siyasal alanda başarılı

kimlik statüsünü yordadığı belirlenmiştir. Bu bulgunun; Kağıtçıbaşı'nın (1996; 2000) modern ve kentli Türk ailelerinin çocuk yetiştirme biçimlerinin gençlerin aileye tamamen bağımlı ya da aileden bağımsız olmaları ile değil özerk-ilişkisel benlik geliştirmeleri ile sonuçlandığı görüşü ile tutarlık gösterdiği söylenebilir. Sunar (2002) da Türkiye'de kentli orta sınıf ailelerde üç farklı neslin uyguladığı çocuk yetiştirme biçimlerini karşılaştırdığı çalışmasında, çocukların özerklik kazanmasının önceki kuşaklara göre günümüzde daha fazla desteklendiğini göstermiştir.

Özerklik desteği çocukların kendilerine ilişkin farkındalıklarının artmasına; çocukların ilgi alanlarının, tutumlarının ve değerlerinin farkına varmalarına (Ryan ve Deci, 2000) katkı sağlamaktadır. Ayrıca ebeveynlerin gençlerin özerklik kazanmalarını desteklemeleri, gençlerin sosyal çevrelerini keşfetmeleri için güven duymalarında (Smits ve ark., 2008) ve istedikleri kimlikleri seçebileceklerini hissetmelerinde (Roth ve ark., 2009) rol oynamaktadır. Özerklik desteğinin bu gibi olumlu sonuçlarının tutarlı bir kimlik geliştirmeye katkı sağladığı ileri sürülebilir.

Annelerin davranışsal denetiminin siyasal alanda başarılı kimlik modeline pozitif yönde katkısının olduğu bulunmuştur. Bu bulgu, ebeveynlerin davranışsal denetiminin olumlu psikolojik ve sosyal sonuçları olduğunu belirleyen araştırmalar (örn., Barber ve ark., 2005; McElhaney ve ark., 2008) ile tutarlılık göstermektedir. Gençlerin annelerinin denetim davranışlarını müdahaleci ya da baskıcı olarak algılamadıkları ve özellikle ergenliğin ileri dönemlerinde davranışsal denetimin kimlik biçimlenmesine olumlu katkısının olabileceği vurgulanmıştır (Smits ve ark., 2008). Kağıtçıbaşı (2000) denetimin çocuklar ve ebeveynler için anlamının kültüre dayalı oluştuğunu vurgulamıştır. Türk kültüründe ebeveyn denetiminin sevgi eksikliğini ifade etmediğini; ebeveyn denetiminin ve sevgisinin bir arada görülebileceğini belirtmiştir.

Siyasal alanda askıya alınmış kimlik statüsü modeline annenin özerklik desteğinin negatif yönde özgün katkısının olduğu bulunmuştur. Yukarıda belirttiği gibi ebeveynlerin özerklik desteği bireysel farkındalığın kazanılmasına (Ryan ve Deci, 2000) ve içsel yatırımda bulunmaya katkı sağlamaktadır. Annelerin özerklik desteğinin bu olumlu etkilerinin gençlerin siyasal alanda askıda alınmış kimlik statüsünde bulunma olasılığının azalmasında rol oynadığı düşünülebilir.

Bu araştırmada babanın psikolojik kontrolünün siyasal alanda askıya alınmış kimlik statüsünü pozitif yönde yordadığı belirlenmiştir. Ebeveynlerin uyguladığı psikolojik kontrolün sağlam ve bütünleştirilmiş bir kimlik geliştirilmesine zarar verdiği çok sayıda araştırmada gösterilmiştir (örn., Baumeister ve ark., 1985; Vansteenkiste ve ark., 2005). Örneğin, beliren yetişkinlik dönemindeki gençlerin içsel yatırımda bulunma ve içsel yatırımla özdeşleşme düzeyleri ile psikolojik kontrol arasında negatif yönde (Luyckx ve ark., 2007b), ergenlerin kaçınma yönelimli kimlik stilini benimsemeleri ile psikolojik kontrol arasında ise pozitif yönde (Smits ve ark., 2008) ilişki olduğu bulunmuştur. Bu çalışmalar ile tutarlı olarak bu araştırmada da babaların psikolojik kontrolünün gençlerin siyasal tercihlerinden emin olamamalarına ve yanlış seçim yapmaya ilişkin kaygı duymalarına (Luyckx ve ark., 2007b; Smits ve ark., 2008) yol açarak kimlik seçeneklerini sürekli araştırmalarında (Baumeister ve ark., 1985) rol oynadığının, siyasal alanda içsel yatırımda bulunmalarını zorlaştırdığı ya da engellediğinin gösterildiği söylenebilir.

Babanın psikolojik kontrolünün siyasal alanda ipotekli kimlik geliştirmeyi pozitif yönde yordadığı bulunmuştur. Bu bulgu, Smits ve arkadaşlarının (2010) norm yönelimli kimlik stilinin kontrolcü ve müdahale edici ebeveynlik ortamında geliştiği bulguları ile tutarlılık göstermektedir. Psikolojik kontrol uygulayan ebeveynler suçlu hissettirme gibi kontrol taktiklerini kullanarak, çocuklarına ilgi ve sevgi göstermelerinin taleplerinin karşılanmasına bağlı olduğunu ifade etmektedirler (Barber, 1996). Bunun yanında çocuklarına kendi görüşlerini dayatmakta ve çocuklarını kendi beklentilerine uygun davranmaları yönünde zorlamaktadırlar (Ryan ve Deci, 2000).

Psikolojik kontrolün kimlik biçimlenmesine etkileri ve norm yönelimli kimlik stilini benimseyen gençlerin siyasal görüşlerinin ebeveynlerinin siyasal yönelimlerine benzediği (Dunkel ve Decker, 2012) bulguları bir arada değerlendirildiğinde, bu çalışmaya katılan genç yetişkinlerin babalarından algıladıkları psikolojik kontrolün ebeveynlerinin siyasal görüşlerini sorgulamadan kabul etmelerinde rol oynadığı söylenebilir. Psikolojik kontrole ilişkin bu bulgu, Türk ailelerinde çocuklardan özellikle erkek çocuklarından ebeveynlerine itaat etmelerinin ve saygı göstermelerinin beklenmesi ile de açıklanabilir (Kağıtçıbaşı, 1981; 2000).

Kimlik statülerinin farklı kimlik alanlarında alınan puanların toplamı ile belirlendiği önceki çalışmalar (Sartor ve Youniss, 2002; Schultheiss ve Blustein) ile tutarlı olarak ebeveyn duyarlılığındaki artışın siyasal alanda ipotekli kimlik statüsü puanlarının artışını yordadığı bulunmuştur. Yüksek düzeyde içsel yatırımda bulunan ergenlerin ebeveynleri ile ilişkilerinin olumlu olduğu önceki araştırmalarda belirlenmiştir (Crocetti ve ark., 2008b; Meeus ve ark., 2002). Ayrıca, siyasal tutum ve davranışların çocuklara aktarılmasında en etkili ebeveynlik biçiminin yüksek düzeyde duyarlılığı ve kontrolü içeren yetkeli ebeveynlik olduğu ifade edilmiştir (Murray ve Mulvaney, 2012). Çakır ve Aydın (2005) da Türkiye’deki ergenler ile yaptıkları çalışmalarında ipotekli kimlik statüsünde olan ergenlerin ebeveynlerinin çoğunlukla yetkeli ebeveynliği (Maccoby ve Martin, 1983) benimsediklerini göstermişlerdir.

Ebeveynlerin çocuklarına ilgi ve yakınlık göstermeleri gençlerin kimlik arayışında bulunmadan ebeveynlerinin tutumlarını, davranışlarını ve değerlerini içselleştirmeleri ile sonuçlanabilmektedir (Côté ve Levine, 1983; Çakır ve Aydın, 2005). Yakınlığın ve duyarlılığın yüksek olduğu aile ortamlarında ebeveynlere güvenin yüksek olduğu varsayılabilir. Ebeveynlerine daha fazla yakınlık duyan ve onların görüşlerine güvenen gençlerin ebeveynlerinin siyasal görüşlerini, tutumlarını ve davranışlarını sorgulamadan kabul ettikleri söylenebilir. Bu araştırma kapsamında siyasal kimlik biçimlenmesine etkileri incelenen değişkenlerden ebeveynler ile siyasal iletişimin ve ebeveynlerin toplumsal katılımının siyasal alanda ipotekli kimliği yordadığının belirlenmesi bu yorumu desteklemektedir.

Ebeveynlerin duyarlılığı; kimlik biçimlenmesi açısından aile ortamının olumlu özellikleri ile ilişkili olarak ele alınabileceği gibi, ipotekli kimlik bağlamında düşünüldüğünde çocuklar için görece olumsuz bir bakış açısı ile de görülebilir. Türk ailelerinde; genel olarak ailenin kararlarına ve görüşlerine uymanın, aileye bağlılığın ve sadık olmanın teşvik edildiği (Kağıtçıbaşı, Sunar ve Bekman, 2001) söylenebilir. Bu nedenle, genç yetişkinlerin ebeveynleri ile olumsuz bir ilişki yaşamamak ve aile bağlarını korumak için ebeveynlerinin görüşlerine içsel yatırımda buldukları düşünülebilir. Babaların psikolojik kontrol taktiklerini kullanmalarının genç yetişkinlerin siyasal alanda ipotekli kimlik geliştirmelerinde rol oynadığı bulgusunun da bu görüşü desteklediği ileri sürülebilir.

Dağınık kimlik statüsü modeline ebeveynlik boyutlarından sadece annenin özerklik desteğinin katkısı olduğu ve annenin özerklik desteği azaldıkça dağınık kimlik statüsünde bulunma olasılığının arttığı belirlenmiştir. Olumlu kimlik gelişimi için özerklik kazanmanın önemli olduğu kabul edilmektedir (Erikson, 1968; Marcia, 1993). Ebeveynlerin özerklik desteği; gençlerin farklı kimlik seçeneklerini araştırmalarına ve içsel yatırımda bulunmalarına katkı sağlamaktadır (Beyers ve Goossens, 2008; Roth ve ark., 2009). Türkiye gibi toplulukçuluğun yüksek olduğu toplumlarda aileden koparak bağımsızlık kazanılmasının değil, aile ile ilişkileri korurken özerklik kazanılmasının daha olumlu görüldüğü ifade edilmektedir (Kağıtçıbaşı, 2005). Bu bağlamda Türk annelerinin seçeneklerin araştırılmasına ve içsel yatırıma katkı sağlayacak kadar özerkliği destekleyemediklerinde siyasal alanda bütünleştirilmiş bir kimlik oluşturulamamasının daha olası olduğu söylenebilir.

Annenin özerklik desteğinin yüksek içsel yatırıma karşılık gelen başarılı kimliği pozitif yönde yordaması yanında içsel yatırımın yapılmadığı askıya alınmış ve dağınık kimlik statülerini negatif yönde yordaması bulgularının, içsel yatırım ile özerklik desteği arasındaki ilişkinin anlaşılması bakımından önemli görülmektedir. Babanın özerklik desteği boyutunun hiç bir kimlik statüsünü yordamadığının belirlenmesinin de özerklik desteği ile içsel yatırım arasındaki ilişki açısından önemli bir bulgu olduğu düşünülmektedir.

Ebeveynlik boyutlarına ilişkin bulgular genel olarak değerlendirildiğinde bu alanda yapılan çalışmaların sonuçları ile tutarlılık göstermeyen bulgulara ulaşıldığı da görülmektedir. Örneğin, birçok çalışmada ebeveyn desteğinin (duyarlılığının) sağlam ve bütünleştirilmiş kimlik geliştirmeye katkı sağladığı (örn., Frank ve ark., 1990; Sartor ve Youniss, 2002) ve psikolojik kontrolün tutarlı bir kimlik oluşturmaya zarar verdiği (Luyckx ve ark., 2007b; Vansteenkiste ve ark., 2005) bulunmuştur. Bu çalışmada ebeveyn desteğinin sadece ipotekli kimliği yordadığı, psikolojik kontrolün de askıya alınmış ve ipotekli kimlikleri yordadığı belirlenmiştir.

Önceki çalışmalardan farklı sonuçlara ulaşılmış olmasının, bu çalışmada diğer çalışmalarda olduğu gibi ergenlik ve beliren yetişkinlik dönemlerindeki değil genç yetişkinlik dönemindeki kimlik biçimlenmesine odaklanılmasından, kimlik statülerinin genel düzeyde değil siyasal alanda incelenmiş olmasından ve

katılımcıların ergenlik dönemindeki ebeveynleri ile ilişkilerini geriye dönük olarak değerlendirmelerinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Ayrıca bulguları karşılaştırılan çalışmalar başka kültürlerde gerçekleştirildiği için (örn., Frank ve ark., 1990; Luyckx ve ark., 2007b) kültürel farklılıkların farklı sonuçlara yol açtığı söylenebilir. Bu farklı bulguların Türkiye'deki aile yapısının, ebeveynlik davranış ve tutumlarının, ebeveyn-çocuk ilişkilerinin kimlik biçimlenmesine etkilerinin daha iyi anlaşılabilmesine önemli katkı sağladığı düşünülmektedir.

Bu araştırmanın önemli bulgularından birisinin annelerin gençlerin siyasal kimlik biçimlenmesinde oynadıkları role ilişkin olduğu söylenebilir. Annelerin ebeveynlik davranış ve tutumlarının kimlik statülerinin tümünde etkili olduğu görülmektedir. Türk ailelerinde ailede alınan kararlarda annelerin babalara göre daha baskın rol oynadıkları (Kağıtçıbaşı ve ark., 2001), annelerin çocukları ile ilişkisinin duygusal olarak babaların ilişkisinden daha yakın olduğu (Sunar, 2002) belirtilmiştir. Ayrıca, annelerin çocuklarına babalara göre daha fazla ilgi gösterdikleri ve aynı zamanda daha fazla denetim uyguladıkları (Sümer ve Güngör, 1999) gösterilmiştir. Bu nedenle Türk ailelerinde gençlerin siyasal kimlik gelişimlerinde annelerinin daha etkili oldukları öne sürülmüştür.

Ebeveynlerin kimlik biçimlenmesine etkilerinde ebeveynin cinsiyetine göre farklılık görülmesi kimlik süreçleri ile de açıklanabilir. Ebeveynlerin toplumsal cinsiyet rollerine uygun olarak davranmalarının farklı kimlik süreçlerine etki etmelerinde rol oynadığı vurgulanmıştır (Beyers ve Goossens, 2008). Annelerin bakım sunan rolleri nedeni ile kimlik krizini önlemeye çalışarak içsel yatırımda bulunmayı, babaların ise sosyal yaşamı keşfetmek için imkanlar sunarak seçeneklerin derinlemesine araştırılmasını destekleyebildikleri belirtilmiştir. Diğer yandan ailede anne ve babanın sadece çocuklarının kimlik biçimlenmesindeki rollerinin değil aile içindeki farklı rollerinin, ailedeki iş bölümünün, anne ve babanın birbirileri ile ilişkilerinin niteliğinin de çocukların kimlik biçimlenmesini doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyebileceği düşünülmektedir. Bu nedenle ileriki araştırmalarda bu değişkenlerin çocukların kimlik gelişimine etkilerinin de incelenmesi önerilmektedir.

Bu çalışmada annelerin özerklik desteğinin yüksek olmasının içsel yatırımda bulunmayı içeren başarılı kimlik statüsünü, özerklik desteğinin düşük olmasının ise

içsel yatırımda bulunmamayı içeren askıya alınmış ve dağınmış kimlik statülerini yordadığı bulgusuna dayanılarak; annelerin özerklik desteğinin siyasal görüşlere, değerlere ya da tutumlara yatırımda bulunulmasında etkili olduğu söylenebilir. Babalara ilişkin değerlendirmelerde en etkili ebeveynlik boyutunun psikolojik kontrol olduğu görülmektedir. Babaların psikolojik kontrolünün askıya alınmış ve ipotekli kimlik statülerini pozitif yönde yordadığının bulunması, babaların psikolojik kontrolünün kimlik seçeneklerinin araştırılmasına etki ettiğini düşündürmektedir. Ancak babaların psikolojik kontrol uygulamalarının yanı sıra çocuklarına karşı duyarlı olmalarının çocuklarının ebeveynlerinin siyasal görüşlerine içsel yatırımda bulunmaları ile sonuçlandığı ileri sürülebilir.

Annenin özerklik desteğinin siyasal alanda başarılı kimliği yordaması, davranışsal denetimin de başarılı kimlik geliştirmede rol oynadığı bulgusu ile bir arada yorumlanabilir. Annelerin özerklik desteğinin askıya alınmış ve dağınmış kimlikleri negatif yönde yordadığı da düşünüldüğünde başarılı kimlik geliştirmede davranışsal denetimin etkisi daha iyi görülebilir. Davranışsal denetimin ebeveyn desteği ile birlikte gösterildiğinde çocuk için olumlu sonuçları olduğu (Williams ve ark., 2012) bulgusuna benzer şekilde anneler davranışsal denetimi özerklik desteği ile birlikte gösterdiklerinde davranışsal denetimin siyasal alanda başarılı kimlik geliştirmeye katkıda bulunduğu düşünülebilir.

Araştırmada hem annelerden hem de babalardan algılanan tutumların genç yetişkinlerin siyasal kimlik biçimlenmesine etkileri bir arada değerlendirildiğinde Türk aile yapısına ilişkin anlamlı sonuçlara ulaşıldığı söylenebilir. Annenin özerklik desteğinin yüksek olması başarılı kimlik geliştirilmesine katkı sağlamakta, düşük olması ise dağınmış kimlik geliştirilmesinde rol oynamaktadır. Ancak, babanın psikolojik kontrolünün yüksek olduğu ailelerde annenin özerklik desteği düşükse, gençler içsel yatırımda bulunmayarak seçeneklerini araştırmayı sürdürmektedirler. Babanın baskın olduğu, çocuklarına duyarlılık gösterirken psikolojik kontrol de uyguladığı ailelerde annenin çocuklarına özerklik desteği veremediği, çocuklarına karşı sadece duyarlılık ve ilgi gösterebildiği söylenebilir. Bu durum gençlerin sorgulamadan ebeveynlerinin görüşlerine içsel yatırımda bulunmaları ile sonuçlanabilmektedir.

Bu çalışmada siyasal kimlik süreçleri ölçülenmediği için Türkiye'deki genç yetişkinliklerin kimlik biçimlenmesinde ebeveynlerin cinsiyetine bağlı etkilerin kimlik süreçleri ya da boyutları ile ilişkili olarak incelenmesi gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca, ebeveynlik boyutlarının siyasal alana özgü olarak ölçülenmesinin, örneğin gençlerin siyasal davranışlara yönelik uygulanan davranışsal denetimin belirlenmesinin, ebeveynlik tutum ve davranışlarının siyasal kimlik biçimlenmesine etkilerinin daha doğru bir şekilde anlaşılabilmesi açısından önemli olduğu görülmektedir.

4.1.2. Siyasal Kimlik Statüleri ile Sosyal Sorumluluk, Katılım ve İletişim Değişkenleri Arasındaki İlişki

Ailenin, arkadaşların ve kitle iletişim araçlarının gençlerin siyasal toplumsallaşmasında ve kimlik biçimlenmesinde önemli rol oynadıkları kabul edilmektedir (Andolina ve ark., 2003, Flanagan ve Gallay, 1995). Genç yetişkinlerin siyasal değerlerini, tutumlarını ve davranışlarını şekillendirmelerinde rol oynayan farklı bağlamların etkilerinin bir arada değerlendirilmesinin siyasal kimlik gelişiminin daha doğru bir şekilde anlaşılması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle bu çalışmada Türkiye'deki genç yetişkinlerin siyasal kimlik biçimlenmesi ile ilişkili siyasal toplumsallaşma değişkenlerinin etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu bölümde sosyo-demografik özellikler kontrol edildikten sonra sosyal sorumluluğun, iletişim ve katılım değişkenlerinin siyasal kimlik statülerini yordama güçlerinin belirlendiği hiyerarşik çoklu regresyon analizlerinin bulguları sunulmuştur. Siyasal kimlik biçimlenmesini siyasal toplumsallaşma etmenleri ile ilişkili olarak değerlendiren az sayıda araştırma yapıldığı için kimlik kuramları ve farklı siyasal toplumsallaşma değişkenlerinin birbirileri ile ilişkilerinin incelendiği çalışmalar temel alınarak bulgular yorumlanmıştır.

Siyasal alanda başarılı kimliği yordayan değişkenlerin incelendiği regresyon analizinde sosyal sorumluluk, katılım ve iletişim değişkenlerinin başarılı kimliğe ilişkin toplam varyansın %29'unu açıkladığı bulunmuştur. Modele en yüksek katkıyı

katılım geçmişinin yaptığı; sosyal sorumluluğun, ebeveynler ve arkadaşlar ile siyasal iletişimin de modele pozitif yönde anlamlı katkılarının olduğu belirlenmiştir.

Genç yetişkinlerin toplumsal katılım geçmişi düzeylerinin siyasal alanda başarılı kimlik biçimlenmesine önemli etkilerinin olduğu bulgusu, başarılı kimlik statüsündeki gençlerin diğer statülerdeki gençlere göre (Crocetti ve ark., 2012; Pancer ve ark., 2007) ve bilgi yönelimli gençlerin diğer kimlik stillerini benimseyen gençlere göre (Crocetti ve ark., 2014) gönüllü çalışmalara daha fazla katıldıklarının gösterildiği çalışmaların bulguları ile tutarlılık göstermektedir. Hardy ve arkadaşları (2011) boylamsal araştırmalarında, ergenlik ve beliren yetişkinlik dönemlerinde daha fazla toplumsal katılımında bulunan gençlerin başarılı kimlik puanlarının da arttığını belirlemişlerdir. Ancak, Crocetti ve arkadaşları (2012; 2014) yaptıkları çalışmalarda siyasal etkinliklere katılım ile kimlik statüleri ve kimlik stilleri arasında ilişki olmadığını bulmuşlardır. Bu çalışmada oy kullanma gibi siyasal katılım etkinlikleri ve sosyal hizmet çalışmaları gibi toplum temelli çalışmalar ayrıştırılmadan, bu iki tür etkinlik toplumsal katılım olarak tanımlanarak siyasal kimlik statüleri ile ilişkileri incelenmiştir. Bu nedenle genel düzeyde kimlik biçimlenmesinin ve sadece siyasal katılım etkinliklerinin incelendiği araştırmalardan (Crocetti ve ark., 2012; 2014) farklı sonuçlara ulaşıldığı söylenebilir.

Toplumsal katılım ile kimlik biçimlenmesi arasındaki ilişkinin iki yönlü olduğuna, iki değişkenin birbirilerine etki edebileceklerine dikkat çekilmiştir (Hardy ve ark., 2011; Pancer ve ark., 2007). Ergenlik döneminin sonlarında gençlerin siyasal kimliklerinin siyasal davranışları ile daha tutarlı olmaya başladığı vurgulanmaktadır (Goossens, 2001). Bu çalışmada, genç yetişkinlerin büyük çoğunluğunun oy kullanma gibi geleneksel siyasal katılım etkinliklerinde buldukları belirlenmiştir. Sonuç olarak, toplumsal katılımın tutarlı bir siyasal kimlik geliştirmeye olumlu etkisinin olduğu gösterilmiştir.

Bu etki; katılımın toplumsal değerleri güçlendirmesi, sosyal rollerin öğrenilmesine ve denenmesine olanak vermesi, toplumsal sorunlar ile daha fazla ilgilenilmesine ve sorunların çözümüne yönelik olarak sosyal sistemin sorgulanmasına katkı sağlaması (Yates ve Youniss, 1996; 1998) ile açıklanabilir. Gençler katılım etkinliklerinde öğrendikleri toplumsal değerleri ve tutumları kimliklerinde bütünleştirerek katılım

sonucunda kendilerini sorumlu vatandaşlar olarak algılamaya başlamaktadırlar. Kimliklerini benlik algılarındaki bu değişim ile tutarlı olarak şekillendirmekte ve belirli ideolojik görüşler ile özdeşleşmektedirler (Youniss ve ark., 1997).

Başarılı kimlik statüsünde olan gençlerin diğer statülerde gruplanan gençlere göre daha fazla sosyal sorumluluk duyduklarını belirleyen çalışmaların (Crocetti ve ark., 2012; Pancer ve ark., 2007) bulguları ile tutarlı olarak sosyal sorumluluğun tutarlı bir siyasal kimlik geliştirilmesine olumlu etkisinin olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, önceki çalışmalarda başarılı kimlik statüsü grubunun toplum yanlısı değerleri en fazla benimseyen (Padilla-Walkera ve ark., 2008) ve en fazla ahlaki akıl yürütme yapan (Jespersen ve ark., 2013) statü grubu olduğu gösterilmiştir. Toplumsal ve siyasal sorunların sorgulanmasının, bu sorunlara ilişkin farkındalık ve duyarlılık geliştirilmesinin (van Goethem ve ark., 2012; Youniss ve ark., 1997), toplum yanlısı değerlerin içselleştirilmesinin (Padilla-Walkera ve ark., 2008) ve sosyal sorumluluğun genç yetişkinlerin siyasal yönelimlerine ilişkin araştırma yaparak belirli siyasal görüşlere içsel yatırımda bulunmalarında rol oynadığı söylenebilir.

Ebeveynler ve arkadaşlar ile siyasal ve toplumsal konuların tartışılmasının siyasal alanda başarılı kimlik geliştirilmesinde rol oynadığı bulunmuştur. Siyasal iletişim; siyasal ve toplumsal konular ile ilgili bilgi edinilmesine (Andolina ve ark., 2003; Atkin ve Gantz, 1978), bu konulara olan ilginin artmasına (Lake Snell Perry ve ark., 2002; Quintelier, 2011), siyasal tutum ve davranışların öğrenilmesine (Ekström ve Östrom, 2013) katkı sağlamaktadır. Gençlerin toplumsal konuları derinlemesine düşünmelerine, bu konularda sav geliştirmelerine, siyasal görüşlerini sorgulamalarına ve siyasal kimliklerini ifade etmelerine imkan vermektedir (Shah ve ark., 2009). Siyasal konuların ailede ve akran gruplarında tartışılması gençler siyasal görüşlerini sorgulamalarına ama aynı zamanda düşüncelerine ilişkin güven kazanmalarına da yol açmaktadır (McDevitt ve Chaffee, 2002). Siyasal iletişimin bilişsel, psikolojik ve sosyal gelişime bu tür olumlu katkılarından dolayı siyasal alanda başarılı kimlik geliştirilmesinde rol oynadığı düşünülebilir.

Siyasal alanda askıya alınmış kimlik geliştirmeye, ebeveynler ile siyasal iletişim dışında başarılı kimliği yordayan bütün değişkenlerin etki ettiği ancak etkilerinin negatif yönde olduğu bulunmuştur. Toplumsal katılım arttıkça askıya alınmış kimlik

statüsünde bulunma olasılığının azaldığı bulunmuştur. Toplumsal etkinliklere katılım; toplumsal değerleri ve tutumları öğrenme, sosyal rolleri deneme, farklı toplumsal gruplar ve yetişkin rol modelleri ile iletişim kurma imkanı verdiği için farklı siyasal kimlik seçeneklerini araştıran bireylerin içsel yatırımda bulunmalarını kolaylaştırdığı ya da teşvik ettiği söylenebilir. Toplumsal etkinliklere katılım ayrıca gençlerin toplumsal gelişime ya da toplumsal sorunların çözümüne katkıda bulduklarını hissetmelerini (Yates ve Youniss, 1996) sağlamaktadır. Bu bağlamda, siyasal kararlara ve toplumsal sisteme etki edebileceğine inanma düzeyi olarak tanımlanan siyasal yetkinliğin (Almond ve Verba, 1963) içsel yatırımda bulunma ile ilişkisinin ileriki çalışmalarda belirlenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Sosyal sorumluluğun ve arkadaşlar ile siyasal iletişimin askıya alınmış kimlik statüsü modeline negatif yönde katkı yaptığı bulgusu; içsel yatırım süreci ile ilişkili olarak açıklanabilir. Sosyal sorumluluğun siyasal süreçleri anlama ile ilişkili olduğu, sosyal sorumluluk duyan gençlerin başkalarına yardım edilmesi ve sosyal sorunların çözümüne katkı sağlanması gerektiğini düşündükleri gösterilmiştir (Pancer ve ark., 2007). Bu nedenle, daha fazla sosyal sorumluluk duyan genç yetişkinlerin, siyasal sisteme ilişkin farkındalıkları ve toplumsal sorunlara karşı duyarlılıkları yüksek olduğu için topluma katkı sağlamaya yönelik siyasal tutumlara içsel yatırımda buldukları söylenebilir.

Arkadaşlar ile siyasal iletişimin siyasal alanda askıya alınmış kimlik statüsünde bulunmayı negatif yönde yordaması bulgusu; arkadaşları ile siyasal konuları daha fazla konuşan genç yetişkinlerin belirli siyasal görüşlere daha fazla içsel yatırımda buldukları şeklinde yorumlanabilir. Arkadaş gruplarında siyasal görüşlerin aileye göre daha rekabetçi bir şekilde tartışılmasının ve gençlerin kişiliklerini ortaya koymak için siyasal kimliklerini daha güçlü bir şekilde savunmalarının var olan içsel yatırımlarının güçlenmesi ile sonuçlanabilir. Diğer yandan; gençlerin arkadaşlarının siyasal tutum ve davranışlarına da içsel yatırımda buldukları düşünülebilir. Arkadaşlardan ebeveynler ile tartışılanlardan farklı toplumsal konularda bilgi edinilmesi (Atkin ve Gantz, 1978), farklı siyasal görüşlerin ve kimliklerin öğrenilmesi, arkadaş gruplarının grubun görüşlerine uymayı teşvik etmesi (Walker ve ark., 2000) gibi nedenlerin gençlerin arkadaşlarının görüşlerine içsel yatırımda bulunmasında rol oynadığı ileri sürülebilir.

Ebeveynlerin toplumsal katılımının ve ebeveynler ile siyasal iletişimin ipotekli kimlik modeline pozitif yönde, arkadaşlar ile siyasal iletişimin ise negatif yönde katkısı olduğu bulunmuştur. İpotekli kimlik grubu etkin bir şekilde kimlik seçeneklerini araştırmadan, genellikle, ebeveynlerinin değerlerine ve inanışlarına içsel yatırım yapan bireyleri içermektedir (Marcia, 1966). Ergenlikten yetişkinliğe geçişte gençlerin sosyal gelişimlerinde ailenin etkisinin azaldığı ve arkadaşlar ile ilişkilerin gençlerin belirli toplumsal davranış örüntülerini kazanmalarında daha fazla etkili olmaya başladığı savunulmaktadır (Klofstad, 2010). Ancak, bu araştırmada genel düzeyde belirlenen kimlik statülerinde olduğu gibi siyasal alanda ipotekli kimlik geliştirilmesinde de ailenin belirleyici olduğu gösterilmiştir. Ayrıca, araştırmaya katılan gençlerin %19,2'sinin (190 kişi) siyasal alanda ipotekli kimlik statüsünde olduğu belirlendiği için, Türk gençlerinin siyasal kimlik biçimlenmesinde genç yetişkinlik döneminde de ailenin etkisini sürdürdüğü söylenebilir.

Ebeveynler toplumsal katılım etkinliklerinde bulunarak, siyasal konuları çocukları ile tartışarak (Andolina ve ark., 2003), siyasal kimliklerini ifade ederek (Hyman, 1959) çocuklarına model olmakta ve siyasal görüşlerini çocuklarına aktarmaktadırlar (Jennings ve ark., 2009). Ebeveynlerin siyasal iletişim kurarak çocuklarının siyasal yönelimlerini şekillendirdikleri (McDevitt ve Chaffee, 2002) ve çocuklarını iletişim kurmaya teşvik ederek aileye bağlılıklarının artmasına neden oldukları (Jennings ve ark., 2009) belirtilmektedir. Gençlerin siyasal alanda yeterli deneyimleri olmamasından dolayı ebeveynlerinin görüşlerini benimsedikleri vurgulanmaktadır (Achen, 2002). Türk ailelerinde, aileye bağlılığın teşvik edilmesinin (Kağıtçıbaşı, 2000) gençlerin ebeveynlerine güven duymalarında ve ebeveynlerinin görüşlerini benimsemelerinde rol oynadığı söylenebilir.

Arkadaşlar ile siyasal iletişimin gençlerin siyasal tutumlarının ve görüşlerinin gelişimine etki ettiği gösterilmiştir (Ekström ve Östrom, 2013). Bu çalışmada da arkadaşlar ile siyasal iletişim arttıkça siyasal alanda ipotekli kimlik statüsünde bulunma olasılığının azaldığı bulunmuştur. Arkadaşları ile siyasal ve toplumsal konuları daha az tartışan gençlerin ebeveynlerinin görüşlerini benimseme eğilimlerinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Arkadaşlar ile siyasal iletişimin başarılı kimlik modeline pozitif yönde katkısı olduğu düşünüldüğünde ebeveynlerinin siyasal görüşlerini olduğu gibi benimsemeyip siyasal kimlik

seçeneklerini araştıran bireylerin farklı siyasal görüşleri tanımak, yorumlamak, tartışmak, eleştirmek ve geliştirmek için arkadaşları ile daha fazla siyasal iletişimde buldukları ileri sürülebilir. Arkadaşları ile siyasal konuları tartışmanın; gençlerin bilgi edinmelerinin yanı sıra farklı siyasal kimlikleri denemelerine olanak vermesinin de ipotekli kimlik geliştirme olasılığının azalmasında rol oynadığı düşünülebilir.

Siyasal alanda dağınık kimliği yordayan değişkenlerin belirlenmesi amacı ile yapılan regresyon analizinde sosyal sorumluluk, katılım ve iletişim değişkenlerinin dağınık kimliğe ilişkin toplam varyansın %25'ini açıkladığı tespit edilmiştir. Toplumsal katılım geçmişinin, sosyal sorumluluğun, ebeveynler ve arkadaşlar ile siyasal iletişimin, siyasal ve güncel olayları takip sıklığının modele negatif yönde katkısının olduğu bulunmuştur. Ayrıca, arkadaşların toplumsal katılımının modele pozitif yönde ve düşük düzeyde katkı yaptığı belirlenmiştir.

Siyasal alanda başarılı kimlik statüsüne etki eden etmenler tartışılırken toplumsal katılım geçmişinin, sosyal sorumluluğun ve siyasal iletişimin bütünleştirilmiş bir kimlik oluşturmaya katkıda bulunduğu belirtilmişti. Bu değişkenlerin dağınık kimlik statüsü ile ilişkisinde tam tersi süreçlerin işlediği görülmektedir. Temel kimlik yapısından yoksun olmayı ifade eden (Marcia, 1966) dağınık kimlik geliştirilmesine; olumlu sosyal tutumların güçlü ya da belirgin olmamasının, toplumsal değerlerin içselleştirilmemesinin (Padilla-Walker, 2008) etki ettiği söylenebilir. Ayrıca toplumsal katılımın ve siyasal iletişimin olumlu sonuçları olarak tanımlanabilecek farklı siyasal tutumların ve davranışların öğrenilmesi, siyasal görüşlerin sorgulanması, benlik algısındaki değişimler gibi süreçlerin deneyimlenmemesinin siyasal alanda dağınık kimlik oluşumunda rol oynadığı ileri sürülebilir.

Genç yetişkinlik döneminde ailenin ve akranların yanı sıra kitle iletişim araçlarının da siyasal ve toplumsal gelişime etki ettiği belirtilmektedir (McLeod ve Shah, 2009; Niemi ve Hepburn, 1995). Kitle iletişim araçlarının kullanımının dağınık kimlik statüsünü negatif yönde yordadığı ancak diğer kimlik statülerini yordamadığı belirlenmiştir. Dağınık kimlik ile kitle iletişim araçlarını kullanım sıklığı arasında karşılıklı bir etkileşim olduğu düşünülebilir. Siyasal alanda kimlik dağınıklığı yaşayan gençlerin siyaset ile ilgilenmedikleri için haberleri takip etmedikleri söylenebilir. Haberlerin daha az takip edilmesinin de gençlerin toplumsal sistem ve

siyasal süreçler ile ilgili daha az bilgi sahibi olmalarına ve bu süreçleri sorgulamamalarına (Delli Carpini, 2000; Shah ve ark., 2001b); siyasal ilgiyi arttıracak iletişim ve katılım etkinliklerinin daha az gerçekleştirilmesine (Boulianne, 2009; Shah ve ark., 2005) yol açarak siyasal alanda dağınık kimlik statüsünde bulunma olasılığının artmasında rol oynadığı söylenebilir.

Arkadaşların toplumsal katılımının artmasının dağınık kimlik puanlarının artmasına düşük düzeyde de olsa etki ettiği belirlenmiştir. Siyasal alanda dağınık kimlik statüsünde bulunulması bireylerin siyasete karşı ilgisiz olmalarını ifade etmektedir. Bu nedenle, genç yetişkinlerin siyasal ve toplumsal konulara ilgi duyan ve bu ilgilerini toplumsal davranışlar ile gösteren arkadaşlarının olmasının siyaset ile daha fazla ilgilenmelerine neden olması beklenebilir. Ancak bu görüşe karşıt bir sonuca ulaşılmış olması dağınık kimlik geliştiren bireylerin arkadaşlarının ve ailelerinin siyasal düşüncelerine, ilgi ve desteklerine önem vermeleri ile açıklanabilir. Arkadaşlarının toplumsal yaşamda belirli bir yön belirlediklerini gözlemlemelerinin, ailelerinin (Meeus ve Dekovic', 1995) ve arkadaşlarının siyasal konularda genç yetişkinleri desteklememesinin ya da yönlendirmemesinin genç yetişkinlerin yetersiz hissetmelerine, öz yetkinliklerinin ve öz saygılarının azalmasına (Marcia, 1966) neden olarak daha fazla kimlik dağınıklığı yaşamalarında rol oynadığı düşünülebilir.

Siyasal toplumsallaşma değişkenlerinin etkileri genel olarak değerlendirildiğinde sosyal sorumluluğun, toplumsal katılım geçmişinin ve siyasal iletişimin siyasal kimlik biçimlenmesine; kitle iletişim araçlarının kullanımına, ebeveynlerin ve arkadaşların toplumsal katılımına göre daha güçlü etkilerinin olduğu görülmektedir. Siyasal alanda başarılı, askıya alınmış ya da dağınık kimlik geliştirilmesinde sosyal sorumluluğun ve toplumsal katılım geçmişinin rol oynadığının bulunması, bireysel özelliklerin kimlik seçeneklerinin araştırılmasında ve içsel yatırımda daha etkili olduğunu düşündürmektedir. Ebeveynlerin ve arkadaşların toplumsal katılımının başarılı ve askıya alınmış kimlik statülerini yordamadığının bulunması ise genç yetişkinlerin siyasal iletişim kurarak ebeveynlerinin ve arkadaşlarının siyasal görüşlerini öğrenmeye çalıştıkları ancak bu görüşlerin davranışlar ile ifade edilip edilmediğine aynı oranda önem vermedikleri şeklinde yorumlanabilir.

Kimlik gelişimi ile ilişkili olarak pek fazla incelenmeyen sosyal sorumluluğun siyasal kimlik biçimlenmesindeki rolünün gösterilmesi alan yazınına önemli bir katkı olarak görülmektedir. Sosyal sorumluluğun başarılı kimliği pozitif, askıya alınmış ve ipotekli kimlik statülerini negatif yönde yordadığının bulunması, gençlerin ebeveynlerinin toplumsal tutumlarını sorgulamadan içselleştirmek yerine bu tutumları kendileri araştırdıktan sonra olumlu toplumsal tutumlara içsel yatırımda bulduklarını gösterdiği şekilde yorumlanabilir. Başarılı kimlik statüsündeki gençlerin bu statüye ulaşmalarında, sosyal sorumluluk geliştirmede rol oynayan toplumsal bilgiyi edinme ve sorgulama gibi bilişsel becerileri kazanmış olmalarının da etki ettiği düşünülebilir. Sosyal sorumluluğa kimlik araştırmalarında daha geniş yer verilerek, sosyal sorumluluğun kimlik biçimlenmesine etkilerinin ve kimlik süreçleri ile ilişkisinin daha ayrıntılı bir şekilde incelenmesi önerilmektedir.

Araştırmanın en önemli bulgularından birisinin genç yetişkinlik döneminde ebeveynlerin siyasal kimlik biçimlenmesinde rol oynadıklarının belirlenmesi olduğu söylenebilir. Ebeveynler ile siyasal iletişimin askıya alınmış kimlik statüsü dışındaki bütün statülere etki ettiği bulunmuştur. Ayrıca siyasal alanda ipotekli kimlik biçimlenmesinde ebeveynlere ilişkin değişkenlerin kitle iletişim araçlarından, sosyal sorumluluk düzeyinden ve toplumsal katılımdan daha önemli rol oynadığı belirlenmiştir. Bu çalışmanın diğer bir önemli bulgusunun; haberlerin takip edilmesinin siyasal alanda dağınık kimlik dışında hiçbir kimlik statüsünü yordamadığının belirlenmesi olduğu söylenebilir. Bu bulgu; yetişkinlerin psikolojik kaygıyı azaltmak için kendi siyasal görüşleri ve tutumları ile uyumlu haber kaynaklarını takip etmeyi tercih etmeleri (Slater, 2007) ve kimlik biçimlenmesini farklı şekillerde yönlendirebilecek uyaranlara maruz kalmamaları ile açıklanabilir.

Siyasal ve güncel olaylara ilişkin görüşlerin sosyal medya aracılığı ile ifade edilmesinin siyasal kimlik biçimlenmesine etki etmediğinin bulunması; genç yetişkinlerin siyasal görüşlerini aile ve arkadaş gruplarında paylaşma konusunda daha rahat hissetmeleri ya da Türk siyasal kültüründe görüşlerin yakın sosyal çevre dışındaki bağlamlarda konuşulma alışkanlığı olmaması ile açıklanabilir. Katılımcıların %70,3'ünün devlet görevlileri ile, %66,3'ünün ise görüşlerini ifade etmek için bir gazete, radyo ya da televizyon programı ile hiçbir zaman iletişime geçmediğinin belirlenmesi de bu yorumu desteklemektedir. Haber kaynaklarına

güven ya da kamusal alanda siyasal görüşlerin paylaşılması ile ilişkili etmenlerin incelenmesinin bu konunun anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4.2. Toplumsal Katılım Beklentisi ile İlişkili Değişkenlerin Belirlenmesi

Bu bölümde toplumsal katılım beklentisi ile araştırma değişkenleri arasındaki ilişkilerin incelendiği analizlerin bulguları incelenmiştir. İlk olarak sosyal sorumluluğun, katılım (genç yetişkinlerin toplumsal katılım geçmişi, ebeveynlerinin ve arkadaşlarının toplumsal katılımı) ve iletişim (ebeveynler ve arkadaşlar ile siyasal iletişim, haberleri takip sıklığı ve sosyal medya kullanımı) değişkenlerinin toplumsal katılım beklentisini yordama güçlerinin belirlendiği hiyerarşik çoklu regresyon analizlerinin sonuçları yorumlanmıştır. Daha sonra siyasal alanda başarılı, askıya alınmış, ipotekli ve dağınık kimlik statülerinde gruplanan genç yetişkinlerin toplumsal katılım beklentisi puanlarının karşılaştırılması amacı ile gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizlerinin (ANOVA) bulguları kimlik çalışmaları ve siyasal toplumsallaşma araştırmaları ile ilişkilendirilerek yorumlanmıştır.

4.2.1. Toplumsal Katılım Beklentisi ile Sosyal Sorumluluk, Katılım ve İletişim Değişkenleri Arasındaki İlişki

Toplumsal katılım beklentisini yordayan değişkenlerin belirlenmesi amacı ile gerçekleştirilen hiyerarşik regresyon analizinde, sosyo-demografik özellikler kontrol edildikten sonra analize eklenen sosyal sorumluluğun, katılım ve iletişim değişkenlerinin toplumsal katılım beklentisi modeline önemli düzeyde katkı sağladıkları, toplam varyansın %57'sini açıkladıkları bulunmuştur. Toplumsal katılım geçmişinin, ebeveynler ile siyasal iletişimin, siyasal ve güncel olaylar ile ilgili görüşleri ifade etmek için sosyal medya kullanımının, arkadaşların toplumsal katılımının modele pozitif yönde, ebeveynlerin toplumsal katılımının ise negatif yönde katkısı olduğu tespit edilmiştir.

Gönüllü çalışmalarda ya da siyasal katılım etkinliklerinde bulunmanın toplumsal katılım beklentisini yordadığını gösteren araştırmalar (Erentaite ve ark., 2012; Reinders ve Youniss, 2006) ile tutarlı olarak bu çalışmada toplumsal katılım

geçmişinin toplumsal katılım beklentisini yordadığı ve modele en önemli katkıyı yaptığı bulunmuştur. Ayrıca boylamsal araştırmalarda da (Youniss ve ark., 1999; Zaff ve ark., 2003a) ergenlikte gönüllü ve siyasal etkinliklere katılım düzeyleri yüksek olan gençlerin, yetişkinlik döneminde de toplumsal çalışmalarda daha fazla yer aldıkları gösterilmiştir. Toplumsal katılım geçmişinin bu önemli etkisi; toplumsal çalışmalarda yer almanın bireylerin toplumsal değerler, normlar ve sorunlar ile ilgili daha fazla bilgi sahibi olmaları ve topluma katkıda bulduklarını hissetmeleri sonucunda kendilerine ve topluma ilişkin görüşlerinin değişmesi ile açıklanmaktadır.

Toplumsal etkinliklere katılan gençlerin incinebilir gruplara karşı duyarlılıklarının arttığı (Yates ve Youniss, 1996), kendilerini ileriki yıllarda oy kullanan ya da gönüllü etkinliklerde bulunan bireyler olarak görmeye ve topluma katkı sağlayan vatandaşlar olarak algılamaya başladıkları, değişen algılarının toplumsal çalışmalara katılım beklentisi geliştirmelerinde rol oynadığı vurgulanmıştır (Reinders ve Youniss, 2006). Değişen algılarına paralel bir kimlik geliştirerek bu kimlik ile tutarlı davranışlarda buldukları da ifade edilmiştir (Youniss ve ark., 1997). Ayrıca, siyasal ve gönüllü çalışmalar ile toplumsal değişimde rol oynadıklarını deneyimleyen gençlerin siyasal yetkinliklerinin artmasının (Yates ve Youniss, 1996) ve farklı toplumsal katılım şekillerini öğrenmelerinin de gençlerin ileride toplumsal etkinliklere katılmaya devam etmeyi düşünmelerinde etkili olduğu söylenebilir.

Ebeveynler ile siyasal iletişimin toplumsal katılım beklentisini pozitif yönde yordadığı ancak arkadaşlar ile siyasal iletişimin katılım beklentisi modeline anlamlı düzeyde katkıda bulunmadığı belirlenmiştir. Bu bulgu; genç yetişkinlerin siyasal konuları arkadaşları ile değil de aile içinde konuşmalarının toplumsal katılım beklentilerini belirlemede daha etkili olduğunu göstermektedir. Ebeveynlerin toplumsal katılıma olumlu katkıları birçok boylamsal araştırmada (örn., Lake Snell Perry ve ark., 2002; Verba ve ark., 1995) gösterilmiştir. Ergenlik döneminde ebeveynlerinin kendileri ile yüksek düzeyde siyasal iletişim kurduğu ve toplumsal katılımlarını desteklediği gençlerin, bu davranışları göstermeyen ailelerde büyüyen gençlere göre yetişkinlikte daha fazla toplumsal katılımında buldukları belirtilmiştir. Ebeveynler ile siyasal iletişim; toplumsal değerlerin öğrenilmesine (Ekström ve Östrom, 2013), katılım olanakları (Klofstad, 2007), siyasal ve toplumsal konular ile ilgili bilgi edinilmesine, bu konulara ilginin artmasına (Andolina ve ark., 2003; Lake

Snell Perry ve ark., 2002), siyasal ve ahlaki anlayış geliştirilmesine (Kahne ve Sporte, 2008) katkı sağlamaktadır. Genç yetişkinlerin siyasal görüşlerini sorgulamalarına ve savunmalarına imkan vererek iletişim becerilerinin (Kirlin, 2003), toplumsal (Yeung ve ark., 2012) ve bilişsel becerilerinin (Shah ve ark., 2009) gelişmesinde rol oynamaktadır. Siyasal iletişimin bu olumlu sonuçlarının; gençlerin ilgi alanlarına ve toplumsal görüşlerine dayanarak katılımında bulunacakları etkinlikleri belirleyebilmelerinde, katılım çalışmalarında daha etkin ve katılım deneyimlerinden daha memnun olmalarında rol oynayarak toplumsal katılımın devamlılığının sağlanmasına etki ettiği söylenebilir.

Ailenin ve arkadaşların gençlerin toplumsal katılımında bulunmalarında önemli rol oynadıkları belirtilmektedir (Da Silva ve ark., 2004; Flanagan ve ark., 1998). Arkadaşlarının toplumsal katılımında bulunmalarının gençlerin siyasal ve toplum temelli çalışmalara katılmalarını olumlu yönde etkilediği ifade edilmektedir (Da Silva ve ark., 2004; Kahne ve Sporte, 2008; Yates ve Youniss, 1998). Ayrıca, ebeveyn katılımı ve siyasal iletişim gibi değişkenlerin incelendiği bazı araştırmalarda arkadaşların toplumsal katılım düzeyinin gençlerin katılımını (Rossi ve ark., 2016) ve katılım beklentilerini (Zaff ve ark., 2003b) yordayan en önemli değişken olduğu gösterilmiştir.

Bu çalışmada da önceki araştırmalar ile tutarlı olarak arkadaşların toplumsal çalışmalara katılımının gençlerin toplumsal katılım beklentilerini pozitif yönde yordadığı bulunmuştur. Arkadaşların olumlu toplumsal tutumlar ve davranışlar benimsemiş olmaları, katılım olanakları sunmaları, katılımı teşvik etmeleri ve rol model olmaları (Flanagan ve Levine, 2010; Zaff ve ark., 2003b) gibi etmenlerin gençlerin toplumsal katılımında bulunmalarına ve sonuç olarak ileride katılım etkinliklerine devam etmeyi düşünmelerine etki ettiği söylenebilir.

Ebeveynleri katılımında bulunan gençlerin toplumsal katılımının (McIntosh ve ark., 2007; Rossi ve ark., 2016) ve katılım beklentilerinin (Cicognani ve ark., 2012) yüksek düzeyde olduğu gösterilmiştir. Ancak, gençler ergenlik dönemindeyken ebeveynlerinin toplumsal etkinliklere katılmasının genç yetişkinlik dönemindeki toplumsal katılımı yordamadığı da gösterilmiş ve bu nedenle ebeveynlerin toplumsal katılımının olumlu etkileri sorgulanmıştır (Zaff ve ark., 2003a). Bu çalışmada da

ebeveynlerin toplumsal katılım düzeyinin gençlerin katılım beklentisini negatif yönde yordadığı bulunmuştur.

Ebeveynleri toplumsal çalışmalarda yer alan genç yetişkinlerin ebeveynlerinin toplumsal sorunların çözümüne katkı sağlayamadıklarını düşünmelerinin ya da ebeveynlerinin bu yöndeki yorumlarını benimsemelerinin siyasal yetkinliklerini sorgulamalarına neden olarak katılım beklentilerinin azalmasında rol oynadığı düşünülebilir. Ancak, siyasal görüşlerin kuşaklar arası aktarımına ve çocukların siyasal toplumsallaşma süreçlerinde aktif rol almalarına etki edebilecek değişkenlerin de toplumsal katılım ile ilişkili olarak incelenmesi önerilmektedir. Boylamsal araştırmalar ile gençlerin ileriki yıllarda ne düzeyde katılım beklentilerine uygun davranacaklarının belirlenmesinin de toplumsal katılım süreçlerinin daha iyi anlaşılması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Sosyal sorumluluğun toplumsal katılım ile ilişkisinin incelendiği çalışmalarda (örn., Flanagan ve ark., 1998; Pancer ve ark., 2007) sosyal sorumluluk düzeyi yüksek olan gençlerin düşük olan gençlere göre toplumsal etkinliklere daha fazla katıldıkları gösterilmiştir. Sosyal sorumluluğun toplumsal katılımda bulunma düzeyini yordayan bir değişken olduğu önerilmektedir ancak bazı araştırmalarda (örn., Mcguire ve ark., 2006; Reinders ve Youniss, 2006) ters yönde bir ilişki olabileceği ifade edilmiş ve toplumsal katılımın sosyal sorumluluğun artmasına etki ettiği gösterilmiştir. Bu çalışmada ise sosyal sorumluluğun katılım beklentisini yordamadığı bulunmuştur.

Korelasyon analizlerinde sosyal sorumluluk ile toplumsal katılım beklentisi arasında pozitif, orta düzeyde ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca sosyal sorumluluğun katılım geçmişi ve siyasal iletişim gibi diğer yordayıcı değişkenler ile arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir. Sosyal sorumluluğun regresyon analizine eklenen diğer değişkenler ile ilişkisi nedeni ile toplumsal katılım beklentisi modeline anlamlı katkısının olmadığı düşünülebilir. Ayrıca, sosyal sorumluluğun ve katılım geçmişinin birbirlerine etki edebildikleri düşünüldüğünde sosyal sorumluluğun katılım geçmişi ve beklentisi arasında aracı değişken olabileceği de ileri sürülebilir. Sosyal sorumluluğun kimlik süreçleri ile katılım beklentisi arasındaki ilişkide aracı değişken olmasına (Crocetti ve ark., 2012) benzer şekilde siyasal iletişimin ve kitle iletişim araçlarının kullanımının sosyal sorumluluğun

aracılığı ile katılım beklentisine etki ettiği ileri sürülebilir. Bu nedenle, ileriki çalışmalarda sosyal sorumluluğun aracı değişken olarak etkilerinin incelenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Günümüzdeki siyasal toplumsallaşma ve iletişim çalışmalarında gençlerin toplumsal tutumları ve davranışları öğrenmelerinde ailenin ve arkadaşların yanı sıra kitle iletişim araçlarının kullanımının da önemli rol oynadığı kabul edilmektedir (Niemi ve Hepburn, 1995; McLeod, 2000). Kitle iletişim araçlarının kullanılmasının toplumsal süreçler, siyasal ve güncel olaylar ile ilgili bilgi edinilmesine, siyasal iletişimin, siyasal konulara ilginin ve toplumsal katılımın artmasına katkı sağladığı savunulmaktadır (Boulianne, 2009; Shah ve ark., 2005). Televizyon ve internet gibi kitle iletişim araçlarının uzun süreli kullanımının olumsuz sonuçları da olduğu; örneğin siyasal olaylar ile daha az ilgilenilmesine ve toplumsal çalışmalara katılımın azalmasına neden olabildiği savunulmaktadır (Kraut ve ark., 1998; Putnam, 2000).

Bu çalışmada siyasal ve güncel olaylar ile ilgili görüşleri ifade etmek için sosyal medya kullanımının toplumsal katılım beklentisine pozitif yönde etki ettiği ancak siyasal ve güncel olayları takip etmek için kitle iletişim araçlarının kullanımının toplumsal katılım beklentisi modeline katkıda bulunmadığı belirlenmiştir. Gençlerin siyasal görüşlerini sosyal medya aracılığı ile ifade etmelerinin katılım beklentilerini yordadığının bulunması, gençlerin bilgi edinmek ve görüşlerini paylaşmak için geleneksel iletişim araçları yerine interneti kullanmayı tercih ettikleri (McLeod ve Shah, 2009) bulgusu ile tutarlılık göstermektedir.

Gençlerin sosyal medyada siyasal görüşlerini ifade etmelerinde; sosyal ağlardaki ilişkilerin geleneksel iletişim biçimlerindeki kadar hiyerarşi barındırmamasının (Schlozman ve ark., 2010) ve fikir paylaşımlarının özgürce yapılabilmesinin rol oynadığı düşünülebilir. Bilgi edinmek amacı ile interneti kullanmanın (Shah ve ark., 2001a; Skoric ve Poor, 2013) siyasal sisteme güvenin ve toplumsal katılımın artmasında rol oynadığı gösterilmiştir. Ayrıca, sosyal medyada siyasal görüşlerin ifade edilmesi gençler arasında bilgi alışverişinin yapılmasını sağladığı için de toplumsal katılıma olumlu etki ettiği öne sürülebilir.

Toplumsal katılım beklentisi üzerinde sosyal medyada siyasal ifade bulunmanın pozitif etkisi olduğunun ancak haberleri takip sıklığının etkili olmadığı bulunması “Kullanımlar ve Doyumlar Kuramı” (Katz ve ark., 1973) ile açıklanabilir. Gençler belirli ihtiyaçlarını ve isteklerini karşılamak amacı ile farklı kitle iletişim araçlarını kullanmayı bilinçli olarak tercih etmektedirler (Buckingham, 1997). Bu araştırmanın sonuçlarına göre, gençlerin siyasal bilgiyi ailelerinden öğrenmeyi tercih ettikleri ve haber kaynaklarına ailelerine olduğu kadar güven duymadıkları öne sürülebilir. Ayrıca, gençlerin bilinçli olarak siyasal ifade için interneti ama bilgi almak için ebeveynlerini tercih etmelerinin, gençlerin toplumsallaşma süreçlerinde aktif rol aldıklarını (McDevitt ve Chaffee, 2002) gösterdiği söylenebilir.

Diğer yandan, haberleri takip sıklığının toplumsal katılım beklentisini yordamaması genç yetişkinlerin tercih ettikleri kitle iletişim aracının türüne bağlı olarak da açıklanabilir. İnternetin gençlerin siyasal katılımlarını etkileme gücünün diğer iletişim araçlarına göre daha yüksek olduğu (Hao, ve ark., 2014) ve özellikle yetişkinlerde (Shah ve ark., 2001a) haberlerin televizyondan çok gazeteden takip edilmesinin siyasal katılıma daha güçlü etkilerinin olduğu gösterilmiştir (Shah ve ark., 2001b). Araştırma grubu haberleri internetten ve televizyondan gazeteye oran ile daha fazla takip ettiklerini ifade etmişlerdir. Bu bağlamda genç yetişkinlerin gençlerden farklı olarak haberleri gazeteden takip etme düzeylerinin katılım beklentilerini daha fazla etkileyeceği düşünülebilir. Gazete okuma oranı düşük olduğu için de takip sıklığının toplumsal katılımı yordayacak kadar güçlü etkisinin olmadığı ileri sürülebilir.

4.2.2. Toplumsal Katılım Beklentisi ile Siyasal Kimlik Statüleri Arasındaki İlişki

Siyasal toplumsallaşma etmenlerinin ve toplumsal katılım geçmişinin, siyasal kimlik statülerine ve toplumsal katılım beklentisine etkileri hiyerarşik çoklu regresyon analizleri yapılarak incelenmiş ve yukarıdaki bölümlerde değerlendirilmiştir. Alan yazınında kimlik biçimlenmesi ve toplumsal katılımın birbirilerini etkileyen süreçler oldukları vurgulanmaktadır (Hardy ve ark., 2011; Pancer ve ark., 2007). Bu nedenle siyasal kimlik biçimlenmesi ile toplumsal katılım arasındaki ilişkinin derinlemesine incelenebilmesi amacı ile kimlik çalışmalarında (örn., Clancy ve Dollinger, 1993;

Meeus ve ark., 1999) yaygın olarak uygulandığı gibi genç yetişkinler belirli siyasal kimlik statülerine gruplanarak genç yetişkinlerin toplumsal katılım beklentisi puanları tek yönlü varyans analizleri (ANOVA) yapılarak karşılaştırılmıştır.

Yapılan analizler, değişken odaklı bakış açısı benimsenerek regresyon analizlerinde sürekli değişken olarak incelenen siyasal kimlik statülerinin, birey odaklı bir bakış açısı ile de ele alınmasına olanak vermektedir. Analizlerden elde edilen bulguların, belirli bir siyasal kimlik statüsünde bulunmanın toplumsal katılım açısından uzun süreli etkilerine ve genç yetişkinlerin ileriki yıllardaki toplumsal katılım davranışlarına ilişkin fikir oluşturulmasına, siyasal kimlik biçimlenmesinin ve toplumsal katılım beklentisinin siyasal toplumsallaşma etmenleri ile ilişkilerinin daha iyi anlaşılabilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Başarılı ve ipotekli kimlik statüsündeki genç yetişkinlerin, askıya alınmış ve dağınık kimlik gruplarına göre toplumsal katılımda bulunmaya ilişkin beklentilerinin anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Askıya alınmış kimlik grubunun katılım beklentisinin dağınık kimlik grubundan daha yüksek olduğunun belirlenmesi, ileride toplumsal etkinliklere katılmayı en az düşünen genç yetişkinlerin dağınık kimlik statüsünde olduklarını göstermiştir.

Toplumsal katılımın kimlik biçimlenmesini etkilediği önceki bölümlerde gösterilmiştir ancak kimlik biçimlenmesinin de toplumsal katılım düzeyini etkileyebildiği vurgulanmaktadır (örn., Hardy ve ark., 2011; Pancer ve ark., 2007). Bu etki; toplumsal katılım etkinliklerine katılan gençlerin olumlu sosyal tutumlar geliştirmeleri ya da toplumsal değerlerinin güçlenmesi ile açıklanabilmektedir. Gençler kendilerini topluma karşı sorumlu bireyler olarak algılamaya başlamakta ve kimliklerini bu algıları ve benimsedikleri olumlu toplumsal değerler ile tutarlı olarak biçimlendirmektedirler (Youniss ve ark., 1997). Bu şekilde gerçekleşen kimlik biçimlenmesi sürecinde, gençler belirli siyasal görüşlere, toplumsal tutum ve davranışlara içsel yatırımda bulunmaya başlayabilmektedirler. Sonuç olarak, gençlerin toplumsal etkinliklere katılarak şekillendirdikleri kimliklerinin içerdiği içsel yatırımlar ile tutarlı toplumsal davranışlarda bulunma ve ileride toplumsal etkinliklere katılma eğilimi gösterdikleri söylenebilir.

Toplumsal katılım beklentisi açısından kimlik statüsü grupları arasındaki farklılıkların ortaya çıkmasında, başarılı ve ipotekli kimlik statüsündeki genç yetişkinlerin belirli siyasal görüşlere içsel yatırımda bulunarak siyasal yönelimlerini belirlemiş olmalarının ve kendilerini toplumsal sorunların çözümü için çalışan, toplumsal sorunlara duyarlı vatandaşlar olarak algılamalarının (Yates ve Youniss, 1996; 1998) etkili olduğu düşünülebilir. İpotekli ve başarılı kimlik gruplarının toplumsal katılım beklentisi puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı bulunması; iki grubun da siyasal ve toplumsal görüşlere yüksek düzeyde içsel yatırımda bulunmaları ile açıklanabilir.

Bu bağlamda, genç yetişkinlerin katılımlarına ilişkin beklentilerinin, siyasal kimliklerini farklı kimlik seçeneklerini araştırarak mı yoksa ebeveynlerinin siyasal görüşlerini sorgulamadan kabul ederek mi oluşturduklarından bağımsız olduğu ileri sürülebilir. Bu nedenle içsel yatırımın katılım beklentisini belirleme açısından daha etkili bir süreç olduğu düşünülebilir ancak bu yorumun yapılabilmesi için toplumsal katılım beklentisi ile kimlik süreçleri arasındaki ilişkinin araştırılması gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca, farklı kimlik statülerinde olan bireylerin katılmayı tercih ettikleri toplumsal etkinliklerin türleri açısından da farklılıklar görülebilir ve bu nedenle farklı kimlik statülerindeki bireylerin siyasal ya da toplum temelli etkinliklere ilişkin tercihlerinin etkilerinin de karşılaştırılması önerilmektedir.

Askıya alınmış kimlik statüsündeki bireylerin farklı kimlik seçeneklerini araştırarak siyasal tutumlarını ve davranışlarını sorgulamalarının, dağınık kimlik statüsündeki bireylerin ise siyasal ve toplumsal konulara ilgi göstermeyerek bütünleştirilmiş bir siyasal kimlik oluşturmamalarının iki grubun katılım beklentisi düzeyleri arasındaki farkın ortaya çıkmasında rol oynadığı ileri sürülebilir.

Siyasal kimlik statülerini ve toplumsal katılım beklentisini yordayan değişkenler incelendiğinde dört değişkenin ortak olduğu görülmektedir. Toplumsal katılım geçmiş; katılım beklentisine, başarılı, askıya alınmış ve dağınık kimlik statülerine etki etmektedir. Ebeveynler ile siyasal iletişim de başarılı, ipotekli ve dağınık kimlik gelişiminde ve katılım beklentisinin belirlenmesinde rol oynamaktadır. Ebeveynlerin katılımının ipotekli kimliği ve katılım beklentisini; arkadaşların katılımının ise dağınık kimliği ve katılım beklentisini yordadığı tespit edilmiştir. Katılım

değişkenlerinin ve ebeveynler ile siyasal iletişimin kimlik statülerine ve katılım beklentisine pozitif ya da negatif yönde etki ettikleri bulunmuştur. Ortak değişkenlerin olduğunun belirlenmesi; siyasal toplumsallaşma sürecinin sonucu olarak görülen toplumsal katılım ve siyasal kimlik biçimlenmesi süreçlerinin altında aynı bireysel ve toplumsal mekanizmaların rol oynadığı şeklinde yorumlanabilir.

Toplumsal katılım beklentisine ve siyasal kimlik statülerine ağırlıklı olarak etki eden ortak değişkenlerin toplumsal katılım geçmişi ve ebeveynler ile siyasal iletişim olduğu söylenebilir. Değişkenlerin etkilerinin yönleri dikkate alınarak ilişkiler incelendiğinde, genç yetişkinlerin toplumsal etkinliklere katılımları ve ebeveynleri ile siyasal iletişimlerini arttıkça, siyasal alana daha fazla içsel yatırımda buldukları, daha tutarlı siyasal kimlikler geliştirdikleri ve toplumsal katılım beklentilerinin de arttığı görülmektedir.

Ebeveynler çocukları ile siyasal iletişim kurarak, çocuklarına siyasal görüşlerini, toplumsal değerlerini ve tutumlarını aktararak (Ekström ve Östrom, 2013) çocuklarının siyasal kimliklerini oluşturmalarında rol oynamaktadırlar. Gençlerin ebeveynlerinden öğrendikleri siyasal görüşleri ve tutumları içselleştirdikleri, siyasal ve toplumsal tutumlarını toplumsal etkinlikler ile ifade ettikleri (Youniss ve ark., 1999) söylenebilir. Sonuç olarak, araştırma bulgularına dayanarak ebeveynlerin gençlerin siyasal kimlik biçimlenmelerinde ve toplumsal katılımında bulunmalarında önemli rol oynadıkları; ayrıca toplumsal katılım ile siyasal kimlik biçimlenmesinin birbirilerini etkileyen süreçler oldukları öne sürülebilir.

4.3. Kimlik Statüleri ile Kimlik Boyutları Arasındaki İlişki

Bu çalışmada Marcia'nın "Kimlik Statüsü Yaklaşımı" (1966) temel alınarak siyasal kimlik statüleri siyasal alanda seçeneklerin araştırılması ve içsel yatırım süreçlerine dayanarak belirlenmiş ve kimlik statülerinin araştırma değişkenleri ile ilişkileri incelenmiştir. Yakın zamanda, kimlik biçimlenmesini daha fazla sayıda kimlik süreci ile açıklayan modeller (Crocetti ve ark., 2008b; Luyckx ve ark., 2006b;) önerilmiştir. Bu modellerden biri olan "İki-Döngülü Kimlik Biçimlenmesi Modeli"nde (Luyckx ve ark., 2006b; Luyckx ve ark., 2008a) kimlik süreçleri boyut olarak adlandırılarak

kimlik biçimlenmesi beş boyut; seçeneklerin derinlemesine, genişlemesine ve saplantılı araştırılması, içsel yatırımda bulunma ve içsel yatırımla özdeşleşme boyutları üzerinden tanımlanmaktadır. Bu boyutların düzeyleri, bireylerin yaşamlarında izleyecekleri yöne karar verme ve gelecek ile ilgili planlarından emin olma düzeylerini ölçmeyi amaçlayan maddelerde alınan puanlar ile belirlenmektedir.

Bu araştırmada, genç yetişkinlerin siyasal kimlik biçimlenmesinin güncel kimlik modellerinden biri olan “İki-Döngülü Kimlik Biçimlenmesi Modeli” açısından incelenerek ve genel düzeydeki kimlik gelişimi ile siyasal alanda kimlik biçimlenmesi karşılaştırılarak kapsamlı bir bakış açısı sunulması amaçlanmıştır. Bu amaç ile genç yetişkinlerin siyasal alanda başarılı, askıya alınmış, ipotekli ve dağınık kimlik statülerine gruplanarak farklı kimlik statüsü gruplarının kimlik boyutlarında aldıkları puanlar karşılaştırılmıştır.

Kimlik boyutları puanlarının siyasal kimlik statülerine göre incelendiği analizler değerlendirildiğinde başarılı ve ipotekli kimlik gruplarının içsel yatırımda bulunma ve içsel yatırımla özdeşleşme puanlarının askıya alınmış ve dağınık kimlik gruplarına göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu nedenle siyasal alana içsel yatırım yapan genç yetişkinlerin farklı yaşam alanlarında da belirli değerlere ve inanışlara daha fazla içsel yatırım yaptıkları ve bu yatırımlar ile özdeşleştikleri, yaşamlarında izleyecekleri yönü belirledikleri söylenebilir. Ayrıca, askıya alınmış ve dağınık kimlik grubunun içsel yatırımda bulunma ve özdeşleşme puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur. Siyasal alanda belirli kimlik seçeneklerine düşük düzeyde içsel yatırım yapan genç yetişkinlerin, yaşamlarına belirli bir yön vermedikleri ve ileriye yönelik planlarını netleştirmedikleri görülmektedir.

Başarılı kimlik grubunun ipotekli kimlik grubuna göre daha yüksek düzeyde içsel yatırımda bulunduğu; ipotekli kimlik grubunun da başarılı kimlik grubuna göre içsel yatırımları ile daha fazla özdeşleştiği belirlenmiştir. Bu farklılıklar “İki-Döngülü Kimlik Biçimlenmesi Modeli”nin (Luyckx ve ark., 2006b) kimlik biçimlenmesinin iki döngüde gerçekleştiği varsayımı ile açıklanabilir. İlk döngü seçeneklerin genişlemesine araştırıldıktan sonra içsel yatırımda bulunulmasını; ikinci döngü ise yapılan içsel yatırımların derinlemesine araştırılmasını ve yatırımlar birey için tatmin edici bulunuyorsa bu yatırımlar ile özdeşleşmeyi içermektedir.

Siyasal kimlik statülerine ilişkin sorular sadece içsel yatırımı ölçmeyi amaçladığı için kimlik statülerinin içsel yatırımla özdeşleşme ile ilişkili olarak değerlendirilme olanağı bulunmamaktadır. Ancak, içsel yatırım boyutları geleceğe ilişkin planlar yapma ve yaşamda izlenecek yöne karar verme gibi sorulara katılma düzeyi ile belirlendiği için başarılı kimlik grubunun geleceğe yönelik amaçlarından ipotekli kimlik grubuna göre daha fazla emin olduğu söylenebilir. Siyasal alanda ipotekli kimlik statüsünde olan genç yetişkinler ebeveynlerinin siyasal görüşlerini sorgulamadan kabul etmiş olsalar da, genç yetişkinlik döneminde gerçekleşebilen evlilik, iş kaybı ya da ebeveyn olma gibi değişimler nedeni ile (Luyckx ve ark., 2006a) ikinci döngüye girdikleri öne sürülebilir. Yaşamdaki amaçlarını tekrar değerlendirdikten sonra başarılı kimlik grubuna göre geleceğe ilişkin planları ile daha fazla özdeşleştikleri sonucuna varılabilir.

Farklı kimlik statülerindeki katılımcıların seçeneklerin saplantılı araştırılması puanları karşılaştırıldığında dağılık kimlik grubunun; başarılı, askıya alınmış ve ipotekli kimlik gruplarına göre kimlik seçeneklerini daha fazla saplantılı olarak araştırdığı görülmektedir. Askıya alınmış ile ipotekli kimlik gruplarının bu boyutta aldıkları puanlar arasında anlamlı bir fark olmadığı, başarılı kimlik grubunun askıya alınmış ve ipotekli kimlik gruplarına göre kimlik seçeneklerini daha az saplantılı araştırdığı belirlenmiştir. Seçeneklerin saplantılı araştırılmasının içsel yatırımda bulunmanın gecikmesine ya da yatırım yapılamamasına neden olduğu belirtilmektedir (Luyckx ve ark., 2008a). Tutarlı bir siyasal kimlik oluşturmuş gençlerin geleceğe yönelik planlarından emin oldukları ancak siyasal alanda kimlik dağılıklığı yaşayan gençlerin geleceğe ilişkin kaygılarının olduğu, planlarından şüphe duydukları ve belirli bir yöne içsel yatırımda bulunmadıkları söylenebilir.

Siyasal kimlik statüsü gruplarının seçeneklerin genişlemesine ve seçeneklerin derinlemesine araştırılması boyutlarında aldıkları puanlar arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Seçeneklerin genişlemesine araştırılması boyutu; Marcia'nın (1966) kavramlaştırması ile tutarlı olarak kimlik alanlarında farklı seçeneklerin araştırılmasını, seçeneklerin derinlemesine araştırılması boyutu ise içsel yatırımda bulunulduktan sonra yapılan seçimlerin içsel standartlara uygun olup olmadığının değerlendirilmesini ifade etmektedir. Kimlik grupları arasında anlamlı bir fark bulunmaması, siyasal kimlik statülerinin genişlemesine ve derinlemesine araştırma

ayrımı yapılmadan sadece seçeneklerin araştırılmasına dayanarak belirlenmiş olması ile açıklanabilir. Ancak, haberleri takip etmenin ve sosyal medyanın kullanımının siyasal alandaki hiçbir kimlik statüsünü yordamadığının, buna karşın ebeveynlere ilişkin değişkenlerin kimlik biçimlenmesinde önemli rol oynadıklarının bulunması da seçeneklerin araştırılmasının siyasal kimlik biçimlenmesinde içsel yatırım süreci kadar etkili olmadığını düşündürmektedir.

Diğer yandan araştırmaya katılan genç yetişkinlerin siyasal alanda en fazla buldukları statünün, yüksek düzeyde seçeneklerin araştırılmasını içeren askıya alınmış kimlik statüsü olduğu tespit edilmiştir. Cinsiyetten ve yaştan bağımsız olarak askıya alınmış kimlik grubundaki katılımcıların sayısının ikinci en çok görülen kimlik grubu olan dağınık kimlik grubundan yaklaşık %12 daha fazla olduğu ve dağınık kimlik grubu ile diğer kimlik grupları arasındaki farkların en fazla %5 oranında olduğu belirlenmiştir. Askıya alınmış kimlik grubunun diğer gruplardan sayıca önemli oranda farklı olması dağınıktan başarılı kimliğe doğru tüm statülerden geçerek başarılı kimliğe ulaşıldığı görüşü (Marcia, 1966) çerçevesinde düşünüldüğünde genç yetişkinlerin daha çok başarılı kimlik statüsünden önceki aşamada oldukları öne sürülebilir.

İş yaşamına yeni atılmış ya da kariyerlerinin görece başında bulunan, ailelerini geçindirme sorumluluğu ile karşı karşıya kalabilen genç yetişkinlerin siyasal alandan çok mesleklerine ve aile yaşamlarına yoğunlaşmalarının katılımcıların siyasal alanda en fazla askıya alınmış kimlik statüsünde bulunmalarını açıkladığı öne sürülebilir. Genç yetişkinlik döneminde gençler eğitim, iş ve evlilik gibi nedenlerden dolayı ailelerinden ayrılmakta ve ekonomik bağımsızlıklarını kazanmaktadırlar. Bu nedenle bireysel tercihlerine daha fazla odaklanmaya, yaşamdaki amaçlarını daha detaylı bir şekilde sorgulamaya, siyasal alanda ve diğer kimlik alanlarında seçeneklerini daha fazla araştırmaya başladıkları da düşünülebilir.

Siyasal alanda askıya alınmış kimlik statüsünün en fazla sayıda katılımcıyı içermesi Türkiye’de siyasal ve toplumsal yapıdaki hızlı değişimler ile de açıklanabilir.

Küreselleşme, internet kullanımının yaygınlaşması, ulaşımın kolaylaşması gibi yakın dönemde görülen değişimler, geleneksel değerlerin farklılaşan yaşam biçimlerine uyarlanmasını gerektirmekte ve sonuç olarak toplumsal yapı, tutum ve davranışlar

değişmektedir. Ancak, toplumsal alandaki bu hızlı değişimler farklı yaşam alanlarında çok sayıda seçeneğin ortaya çıkmasına neden olduğu için gençler seçim yapmakta zorlandıkları, çelişki yaşadıkları söylenebilir. Eğitim, iş, sosyal etkinlikler gibi farklı alanlarda seçenekleri araştıran genç yetişkinlerin siyasal alanda da kimlik seçeneklerini araştırdıkları ancak içsel yatırımlarda bulunmadıkları düşünülebilir.

Benzer şekilde siyasal alanda en fazla katılımcının bulunduğu ikinci kimlik statüsünün dağınık kimlik statüsü olması, Türkiye'nin siyasal kültürü ve toplumsal özellikleri bağlamında yorumlanabilir. Ailelerin ve toplumun gençlerin kariyer sahibi olmalarına ve aile kurmalarına önem vererek siyasal konuların araştırılmasını ve tartışılmasını yeterince teşvik etmemelerinin rol oynadığı düşünülebilir. Ayrıca, gençlerin ailelerinin yanı sıra siyasal ve toplumsal konulara ilgi göstermelerine, vatandaşlık bilincini geliştirmelerine katkı sağlayacak sosyal yapıların, eğitim sisteminin ve kitle iletişim araçlarının etkili olmadıkları söylenebilir. Diğer yandan Türkiye'deki ailelerde genellikle aileye bağlılık ve uyma teşvik edildiği için (Kağıtçıbaşı ve ark., 2001) için ebeveynlerinin siyasal görüşlerine karşı görüş geliştiren gençlerin çelişki yaşamalarının siyasete karşı tamamen ilgisiz olmaları ile sonuçlandığı öne sürülebilir.

Sonuç olarak, siyasal alandaki kimlik biçimlenmesi ile genel düzeydeki kimlik gelişimi arasında özellikle içsel yatırım süreci açısından benzerlikler görüldüğü söylenebilir. Siyasal alanda başarılı ve ipotekli kimlik statüsünde olan genç yetişkinlerin yaşamlarında izleyecekleri yönü belirledikleri bulunmuştur.

Seçeneklerin araştırılması süreci açısından ise genel düzey ve siyasal alan arasında farklılıklar olduğu ileri sürülebilir. Ancak farklı yaşam alanlarındaki kimlik süreçlerinin karşılaştırılabilmesi için kimlik boyutlarına odaklanan kimlik modellerinin farklı kimlik alanlarını kapsayacak şekilde güncellenmesinin ve veri toplama araçlarının uygun şekilde düzenlenmesinin kimlik gelişiminin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4.4. Sosyo-Demografik Özellikler ile Araştırma Değişkenleri Arasındaki İlişki

Bu bölümde, araştırma değişkenlerinin sosyo-demografik özellikler ile ilişkilerine yönelik araştırma soruları yanıtlanmaya çalışılmıştır. Siyasal kimlik statülerini (başarılı, askıya alınmış, ipotekli, dağınık), sosyal sorumluluğu, toplumsal katılım beklentisini, iletişim (ebeveynler ve arkadaşlar ile siyasal iletişim, haberleri takip sıklığı, sosyal medya kullanımı) ve katılım (toplumsal katılım geçmişi, ebeveynlerin ve arkadaşların toplumsal katılımı) değişkenlerini cinsiyete, yaşa ve eğitim düzeyine göre incelemek için yapılan bağımsız örneklem t-testlerinin ve tek yönlü varyans analizlerinin (ANOVA) bulguları bu alanda yapılan çalışmaların sonuçları ile karşılaştırılarak yorumlanmıştır. Ebeveynlik boyutları (duyarlılık, davranışsal denetim, psikolojik kontrol, özerklik desteği), genç yetişkinlerin ergenlik döneminde ebeveynleri ile olan ilişkilerini tanımladığı için sadece cinsiyet ve yaş ile ilişkili olarak incelenmiştir. Ayrıca siyasal kimlik statülerinin ve toplumsal katılım beklentisinin incelendiği hiyerarşik regresyon analizlerinde kontrol değişkenleri olarak ele alınan cinsiyet, yaş ve eğitim düzeyinin regresyon modellerine anlamlı katkıları ile ilgili yorumlar da sunulmuştur.

4.4.1. Araştırma Değişkenlerinin Cinsiyete Göre Değerlendirilmesi

Araştırma grubunun %56,5'i kadınlardan (558 kişi) ve %43,5'i erkeklerden (430 kişi) oluşmaktadır. Araştırmaya katılan kadınların ve erkeklerin sayıları arasında önemli düzeyde farklılık olmadığı görülmektedir. Araştırma değişkenlerinin cinsiyete göre incelendiği çalışmaların bulgularında farklılıklar olmak ile birlikte bu araştırmada siyasal iletişimin ve haberlerin takip edilmesinin araştırıldığı çalışmalar ile görece tutarlı bulgulara ulaşılmıştır.

Ergenler ile yapılan kimlik çalışmalarında (örn., Çakır ve Aydın, 2005; Meeus, 1996) ve siyasal alana ilişkin araştırmalarda (örn., Pastorino ve ark., 1997; Solomontos-Kountouri ve Hurry, 2008) kadın ve erkeklerin buldukları kimlik statülerinde farklılıklar olabildiği gösterilmiştir. Ergenlik döneminde kimlik statülerinin cinsiyete göre farklılaştığı ancak beliren yetişkinlik döneminde kimlik biçimlenmesi açısından cinsiyet farklılıklarının çok daha az görüldüğü ifade edilmiştir (Crocetti ve ark., 2013). Bu araştırmada genç yetişkinlerin siyasal kimlik statülerinin cinsiyete göre

farklılaşmadığının bulunması genç yetişkinlik döneminde kadınların ve erkeklerin siyasal alanda benzer kimlik süreçleri yaşadıklarını göstermektedir.

Eğitim düzeyinin, kadınların iş gücüne katılımının ve iletişim teknolojilerinin kullanımının artması, toplumsal rollerin değişmesi gibi nedenlerden dolayı gençlerin siyasal kimlik biçimlenme süreçleri arasındaki farklılıkların azaldığı öne sürülebilir. Ayrıca, günümüzde özellikle kentte yaşayan ailelerde kız ve erkek çocuklarına eşit şekilde davranma eğiliminin artması (Sunar, 2002), çocuğun aile için ekonomik değeri azalırken psikolojik değerinin artması (Ataca, Kağıtçıbaşı ve Diri, 2005) gibi Türkiye’de çocuklara verilen değer ve ebeveynlik biçimlerinin değişmesinin de etkili olduğu söylenebilir. Ancak, farklı sosyo-ekonomik düzeyde olan ve daha küçük yerleşim birimlerinde yaşayan bireyler için de bulguların geçerliliğinin araştırılması gerektiği düşünülmektedir.

Genel olarak erkeklerin siyasete olan ilgilerinin, siyaset hakkındaki bilgilerinin, siyasal iletişimde ve katılımında bulunma düzeylerinin kadınlardan daha yüksek olduğu ortaya konmuştur (örn., Andolina ve ark., 2003; Cicognani ve ark., 2012; Hao ve ark., 2014). Bu çalışmada erkeklerin kadınlara göre arkadaşları ile daha fazla siyasal iletişimde buldukları, toplumsal katılım beklentilerinin daha yüksek olduğu, haberleri daha sık takip ettikleri, siyasal ve güncel olaylara ilişkin görüşlerini ifade etmek için sosyal medyayı daha fazla kullandıkları bulunmuştur. Kadınların ise sosyal sorumluluk düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Siyasal iletişim, kitle iletişim araçlarının kullanımı, toplumsal katılım beklentisi ve sosyal sorumluluğa ilişkin bulgular sosyalleşme süreçleri ile açıklanabilir. Kız çocukları diğer bireylere karşı duyarlı olmaları ve sorumluluk duymaları, empati geliştirmeleri ve aileye önem vermeleri yönünde teşvik edilmekte, erkek çocukları ise bağımsız olmaları ve toplumda statü kazanmaları için aileleri ve toplum tarafından cesaretlendirilmektedirler (Hastings ve ark., 2007; Kağıtçıbaşı, 1981). Kadınların siyasal katılımında bulunma açısından kısıtlandıkları ve toplumsal alana katılımdan çok aileleri ile ilgilenmeleri yönünde desteklendikleri belirtilmektedir (Almond ve Verba 1963). Ancak, siyasal katılım ve siyasal bilgi düzeyi açısından cinsiyet farklılıklarının azaldığı vurgulanmaktadır (Quintelier, 2011).

Günümüz Türkiye'sinde de özellikle kentte yaşayan ailelerde kız çocuklarının toplumsal alanda etkin olmalarının, eğitim almalarının ve kariyer sahibi olmalarının aileleri tarafından desteklendiği (Kağıtçıbaşı, 2000) bilinmektedir. Ancak, bu araştırmanın bulguları Türkiye'de özellikle arkadaşlar ile siyasal iletişim, siyasal amaçlar ile sosyal medya kullanımı ve toplumsal katılım beklentisi alanlarında genç yetişkinlerin toplumsal cinsiyet rollerine uygun davrandıklarını göstermektedir. Bu bulgular Türkiye'de siyasal alanda halen erkek egemen bir yapının hakim olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Toplumsal katılım geçmişi ve ebeveynler ile siyasal iletişim açısından cinsiyet farklılıklarının bulunmaması, kadınların erkekler kadar toplumsal etkinliklere katıldıklarını ve toplumsal alanda olmasa da aile içinde siyasal iletişimde bulduklarını göstermektedir. Kadınların siyasal görüşlerini paylaşma konusunda aile ortamında toplumsal alana göre daha rahat hissettikleri söylenebilir. Ancak, kadınların ve erkeklerin sosyalleşme süreçlerindeki farklılıklar (Hastings ve ark., 2007; Kağıtçıbaşı, 1981) nedeni ile kadınların toplumsal alanda siyasal konularda iletişim kurma ve siyasal kimliklerini ifade etme açısından erkeklere göre daha çekimser kaldıkları öne sürülebilir.

Türkiye'de kentte yaşayan ve eğitim düzeyi yüksek olan kadınların önceki kuşaklara göre toplumsal alanda daha fazla yer aldıkları ifade edilmektedir (Kağıtçıbaşı, 2000). Türkiye'de 1975 ve 2003 yılları arasında çocuğa verilen değer, çocuğa ilişkin beklentiler gibi aile yapısının özelliklerinin karşılaştırıldığı bir çalışma (Ataca ve ark., 2005), özellikle kentlerde yaşayan kadınların kız çocuklarını tercih etme oranının arttığını ve günümüzde kadınların kız çocuk sahibi olmayı erkek çocuğa göre daha fazla istediklerini ortaya koymuştur. Bu bağlamda; genç yetişkinlerin toplumsal katılım düzeylerinde cinsiyet farklılıklarının ortaya çıkmamasında, eğitim düzeyinin ve kentleşmenin artması gibi nedenlerin yanı sıra kız çocuklarının aile içindeki öneminin artmasının da rol oynadığı söylenebilir. Ayrıca, çocuklarının kendilerinden daha iyi eğitim almalarını ve özellikle kız çocuklarının toplumsal alanda daha etkili olmalarını isteyen ebeveynlerin çocuk yetiştirme biçimlerinin de etkili olduğu düşünülebilir.

Bu çalışmada oy kullanma gibi geleneksel siyasal katılım etkinlikleri ve sosyal hizmet çalışmaları gibi toplum temelli çalışmalar ayrı ayrı incelenmediği için etkinliklerin türüne göre ortaya çıkan cinsiyet farklılıkları belirlenememiştir. Kadınların gönüllü çalışmalara erkeklere göre daha fazla katıldıklarını gösteren çalışmalar (Cicognani ve ark., 2012; Flanagan ve ark., 1998) bulunmaktadır. Bu nedenle yapılacak araştırmalarda siyasal etkinliklerin ve toplumsal çalışmaların ayrı ayrı ele alınarak cinsiyet farklılıklarının incelenmesinin alan yazınına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Ebeveynlik boyutlarında alınan puanlar cinsiyete göre incelendiğinde, araştırmanın bulgularının kızların her iki ebeveynin davranışsal denetimini (Kındap ve ark., 2008) ve sıcaklığını (Aka, 2011) erkeklere göre daha yüksek olarak değerlendirdiklerinin belirlendiği araştırmalar ile tutarlılık gösterdiği görülmektedir. Bu çalışmada diğer araştırmalardan farklı olarak kızların erkeklere göre babalarının özerklik desteğini daha yüksek olarak algıladıkları bulunmuştur.

Türkiye’de kız çocuklarının eğitim almalarının ve kariyer sahibi olmalarının önceki yıllara göre daha fazla desteklendiği, çocuğun psikolojik değerinin arttığı, özellikle kentlerde kız çocuklarının erkek çocuklara göre daha fazla tercih edildiği (Ataca ve ark., 2005) ve kız çocuklarına daha fazla değer verildiği (Sunar, 2002) ifade edilmektedir. Bu etmenlerin kadın katılımcıların ebeveynlerinin duyarlılığını ve babalarının özerklik desteğini daha yüksek puanlar ile değerlendirmelerinde rol oynadığı ileri sürülebilir. Diğer yandan kadınlara ve erkeklere yakın düzeylerde ya da eşit şekilde ilgi, duyarlılık ve özerklik desteği gösteriliyor olsa da Türkiye’de önceki kuşaklarda erkeklere kız çocuklarına göre daha fazla değer verildiği (Ataca ve ark., 2005) için kadın katılımcıların ebeveynlerinin davranış ve tutumlarını gerçekte olduğundan daha olumlu algılamış olabilecekleri de dikkate alınmalıdır.

Bu araştırmada kadınların ebeveynlerinin davranışsal denetimini erkeklere göre daha yüksek olarak algılamaları Türk kültürünün toplulukçu özellikler taşıması (Kağıtçıbaşı, 2000), kız çocuklarının tehlikelere karşı daha fazla korunmaya muhtaç olarak algılanması ve Türk ailelerinde aile namusunun korunmasına önem verilmesi (Sunar ve Fişek, 2005) ile açıklanabilir. Ancak, kentleşme ve endüstriyelleşme ile namusun önceden olduğu kadar, özellikle kentli ve eğitim düzeyi yüksek ailelerde

güçlü bir değer olmadığı da vurgulanmaktadır (Sunar ve Fişek, 2005). Diğer yandan, Türk ailelerinde güçlü duygusal bağların ve kontrolün bir arada görüldüğü (Ataca ve ark., 2005), erkek çocuklarına daha fazla özerklik tanınırken kızların davranışlarının daha fazla takip ve kontrol edildiği (Sunar, 2002) de gösterilmiştir.

Katılımcılar ebeveynleri ile ergenlik dönemlerindeki ilişkilerini değerlendirdikleri ve bu ilişkiler 10 ile 20 yıl önceki Türkiye'nin toplumsal değerlerini ve tutumlarını yansıttığı için bazı toplumsal değerlerin güçlü bir şekilde korunduğu düşünülebilir. Ayrıca, katılımcıların geçmişe yönelik değerlendirmelerini günümüzün toplumsal değerlerini ve ebeveyn-çocuk etkileşimlerini dikkate alarak yaptıkları da ileri sürülebilir. Bu nedenle, ergenlikteki ve genç yetişkinlikteki ebeveyn-çocuk ilişkilerinin niteliğinin ölçülerek karşılaştırılmasının ve siyasal kimlik biçimlenmesine etkilerinin incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

4.4.2. Araştırma Değişkenlerinin Yaşa Göre Değerlendirilmesi

Araştırma değişkenlerinin yaş ile ilişkili olarak incelenebilmesi amacı ile araştırma grubu 25 ile 29 yaşları arasındaki katılımcılardan ($n = 437$) ve 30 ile 35 yaşları arasındaki katılımcılardan ($n = 551$) oluşan iki gruba ayrılarak yaş grupları arasındaki farklılıklar t-testi ile incelenmiştir. Kimlik statülerine ve toplumsal katılıma ilişkin hiyerarşik regresyon analizlerinde ise yaş sürekli değişken olarak ele alınmıştır.

Siyasal kimlik statüsü puanlarının yaş gruplarına göre farklılık göstermediği ve ayrıca yaşın siyasal alanda belirlenen başarılı, askıya alınmış ve dağınık kimlik statüsü regresyon modellerine anlamlı katkıda bulunmadığı belirlenmiştir. Ancak yaştaki artışın siyasal alanda ipotekli kimlik statüsünde bulunma olasılığının azalmasını yordadığı bulunmuştur. Bu bulgu, kimlik statülerinin farklı kimlik alanlarında alınan puanlar toplanarak belirlendiği meta-analiz çalışmalarının (Kroger ve ark., 2010; Meeus ve ark., 1999) bazı sonuçları ile tutarlılık göstermektedir. Genç yetişkinlik döneminin sonlarına doğru ipotekli kimlik statüsünün daha az görüldüğü (Kroger ve ark., 2010) ve gençlerin ipotekli kimlik statüsünden çıkarak başarılı kimlik kazandıkları belirtilmiştir (Meeus ve ark., 1999).

Bu bağlamda, yaş arttıkça ailenin gençlerin davranışlarını ve tutumlarını etkileme gücünün azaldığı; arkadaşların, okulun ve diğer sosyal yapıların etkilerinin arttığı düşünülebilir. Ancak bu çalışmada siyasal alanda başarılı, askıya alınmış ve dağınık kimlik statülerinde bulunma açısından yaş ile birlikte bir değişim görülmemiştir. Bu sonuç genç yetişkinlik döneminde siyasal görüşleri araştırma ya da belirli siyasal görüşlere içsel yatırımda bulunma düzeyinde değişiklik olmaması; siyasal kimliğin orta yetişkinlikte kalıcılık kazanma olasılığının daha yüksek olması (Kroger, 2007) ile açıklanabilir. Türkiye'deki siyasal kültürün ve toplumsal yapının özelliklerinin de bu sonuçta rol oynadığı ileri sürülebilir. Örneğin, siyasal görüşlerin esnek olmamasının ve siyasal yönelimlerin belirlenmesinde ailenin önemli rol oynamasının etkisinin olduğu düşünülebilir. Bu nedenle, siyasal kimlik statülerinde yaşa bağlı değişimlerin boylamsal araştırmalar yapılarak belirlenmesi ve siyasal kimlik biçimlenmesinin Türkiye'deki siyasal kültür ve toplumsal yapı bağlamında incelenmesi önerilmektedir.

Ebeveynlik boyutlarında alınan puanlar açısından yaşa göre anlamlı farklılıklar olduğu bulunmuştur. 25-29 yaş grubu ebeveynlerinin ikisinin de özerklik desteğini ve annelerinin duyarlılığını 30-35 yaş grubuna göre daha yüksek puanlar ile değerlendirmişlerdir. Denetime ilişkin boyutlarda ise 30-35 yaş grubunun annelerinin davranışsal denetimini ve babalarının psikolojik kontrolünü 25-29 yaş grubundan daha yüksek olarak algıladıkları belirlenmiştir.

Bu sonuçlara dayanarak, yeni kuşak ebeveynlerin olumlu ebeveynlik davranışları olarak kabul edilen duyarlılık göstermeye ve özerkliği desteklemeye daha fazla önem verdikleri ve daha az denetim uyguladıkları söylenebilir. Türk toplumunun bireyci ve toplulukçu kültürlerin olumlu yanlarını; özerkliğin desteklenmesi ve ailede yakın ilişkilerin korunması özelliklerini aldığı ancak katı disiplin ve bireylerin yabancılaşması gibi olumsuz özelliklerini benimsemediği ifade edilmektedir (Sunar ve Fişek, 2005). Kentleşme, ebeveynlerin eğitim düzeyinin artması, kadınların iş gücüne katılımı ve internet aracılığı ile bilgiye kolay ulaşılması, çocuğa verilen ekonomik değerın zaman içinde azalması ve psikolojik değerın artması (Ataca ve ark., 2005) gibi nedenlerin bu farklılıkların ortaya çıkmasında rol oynadığı düşünülebilir. Ayrıca, özellikle kentlerde çekirdek ailelerin sayısının artmasının, ebeveynlerin olumlu ebeveynlik davranışlarına ilişkin daha fazla bilgi sahibi

olmalarının ve çocuklarının fizyolojik, psikolojik ve sosyal gelişimlerine daha fazla önem vermelerinin de etkili olduğu ileri sürülebilir.

Yaş gruplarının toplumsal katılım ve iletişim puanları karşılaştırıldığında 30 ile 35 yaşları arasındaki katılımcıların siyasal ve güncel olayları daha fazla takip ettikleri, 25 ile 29 yaşları arasındaki katılımcıların ise geçmişte daha fazla toplumsal katılım etkinliklerinde buldukları ve ebeveynlerinin katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Yaş grupları arasında toplumsal katılım beklentisi açısından anlamlı bir fark bulunmamış olmak ile beraber, regresyon analizlerinde yaş arttıkça toplumsal katılım beklentisinin azaldığı tespit edilmiştir. Ancak yaşın regresyon analizlerinde varyansın çok küçük bir bölümünü açıkladığı görülmektedir.

30-35 yaş grubunun haberleri daha fazla takip ettikleri ancak toplumsal katılım geçmişlerinin ve katılım beklentilerinin 25-29 yaş grubuna göre daha düşük olduğu bulgusu, bu yaş grubunun yetişkin rollerini daha fazla benimsemeleri (Arnett, 2000), ile açıklanabilir. Evlenme ve ebeveyn olma gibi değişimleri deneyimleme olasılıklarının daha yüksek olduğu ve bu nedenle ailelerini geçindirme, kariyerlerinde ilerleme gibi iş ve özel hayatlarına ilişkin kaygılarının daha fazla olduğu ileri sürülebilir. Aile ve iş yaşamına ilişkin yoğunluğun ve bu alanlara öncelik verilmesinin yanı sıra 30 ile 35 yaşları arasındaki genç yetişkinlerin siyasal görüşlerini, aynı zamanda yaşamdaki amaçlarını ve önceliklerini netleştirdikleri için de geleceğe yönelik daha gerçekçi beklentileri oldukları da düşünülebilir.

30-35 yaş grubunun ergenlik dönemlerini 25-29 yaş grubuna göre sivil topluma ve gönüllü çalışmalara görece daha az önem verildiği bir ortamda geçirmiş olmaları da geçmişte daha az katılımında bulunmalarını açıklayabilir. Toplumsal katılım geçmişinin toplumsal katılım beklentisini yordayan en güçlü değişken olduğu düşünüldüğünde 30-35 yaş grubunun geçmişte de toplumsal etkinliklere az katılmalarının katılım beklentilerinin düşük olmasında etkili olduğu da söylenebilir.

Ebeveynlerin toplumsal çalışmalara önem vermeleri, çocuklarının katılım davranışlarını desteklemeleri, çocukları ile daha etkili şekilde siyasal iletişim kurmaları, çocuklarına daha fazla duyarlılık göstererek özerk olmalarını desteklemelerinin 25-29 yaş grubunun toplumsal katılım geçmişi ve beklentisi

puanlarının daha yüksek olmasına etki ettiği düşünülebilir. Ayrıca, üniversitelerde sosyal sorumluluk derslerinin verilmesi ve sosyal duyarlılık çalışmalarının yürütülmesinin olumlu etkileri olduğundan da söz edilebilir.

İnternetin 25-29 yaş grubundaki gençlerin ergenlik döneminden itibaren yaşamlarının önemli bir parçası olmasının, internet kullanarak siyasal ve toplumsal bilgiye kolay ulaşma ve görüşlerini paylaşma imkanlarının daha fazla olmasının (Shah ve ark., 2001a) bu yaş grubunun toplumsal katılımlarının yüksek olmasında rol oynadığı ileri sürülebilir. 25-29 yaş grubundaki katılımcıların ebeveynlerinin de toplumsal katılım düzeylerinin 30-35 yaş grubunun ebeveynlerine göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ebeveynlerin yıllar içinde eğitim düzeylerinin artmış olmasının ve yaşadıkları dönemde toplumsal katılıma görece daha fazla önem verilmesinin etkili olduğu söylenebilir.

4.4.3. Araştırma Değişkenlerinin Eğitim Düzeyine Göre Değerlendirilmesi

Okul önemli bir siyasal toplumsallaşma etmeni olarak kabul edilmektedir (Hess ve Torney, 1967). Eğitim ortamının özellikleri ve derslerin içerikleri gibi değişkenler bu çalışmaya dahil edilmemiş olsa da eğitim düzeyinin araştırma değişkenleri ile ilişkisi incelenerek siyasal toplumsallaşmada ve siyasal kimlik biçimlenmesinde eğitimin etkisine genel bir bakış açısı sunulması amaçlanmıştır. Katılımcıların eğitim düzeylerinin farklılık gösterdiği, araştırma grubunun %5,7'sinin (56 kişi) ilkokul, %8,5'unun ortaokul (84 kişi) %22,9'unun (226 kişi) lise, %53,3'ünün (527 kişi) yüksekokul/üniversite mezunu olduğu, %9,6'sının (95 kişi) lisansüstü öğrencisi ya da mezunu olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan genç yetişkinlerin ve eşlerinin eğitim düzeyinin katılımcıların ebeveynlerine göre daha yüksek olması; yıllar içinde Türkiye'de eğitim düzeyinin arttığını gösterdiği şeklinde yorumlanabilir.

Farklı eğitim gruplarındaki katılımcıların siyasal kimlik statülerine, sosyal sorumluluğa, katılım ve iletişim değişkenlerine ilişkin puanları tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve çoklu karşılaştırma testleri (Tukey HSD Testi ve Games-Howell Testi) yapılarak incelenmiştir. “Bulgular Bölümü”nde anlamlı farkların görüldüğü gruplar detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Bu bölümde anlatım kolaylığı için bütün eğitim grupları arasındaki farklılıklar sunulmayıp, düşük (ilkokul ve

ortaokul) ve yüksek (lise, yüksekokul/üniversite ve lisansüstü) düzeydeki eğitim grupları tanımlamaları kullanılarak eğitim grupları arasındaki farklılıklar yorumlanmıştır. Eğitim düzeyi hiyerarşik çoklu regresyon analizlerinde kontrol değişkeni olarak incelendiği için bu analizlerin sonuçları da değerlendirilmiştir.

Siyasal alanda başarılı, askıya alınmış, ipotekli ve dağınık kimlik puanlarının eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı bulunmuştur. Yüksekokul/üniversite mezunlarının başarılı kimlik puanlarının, ilkokul mezunlarının puanlarına göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Düşük düzeydeki eğitim gruplarının askıya alınmış, ipotekli ve dağınık kimlik puanlarının yüksek düzeydeki eğitim gruplarından daha fazla olduğu belirlenmiştir. Regresyon analizlerinde de benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Eğitim arttıkça başarılı kimlik statüsünde bulunma olasılığının arttığı; askıya alınmış, ipotekli ve dağınık kimlik statülerinde bulunma olasılığının azaldığı tespit edilmiştir. Kimlik statüleri eğitim düzeyi ile ilişkili olarak az sayıda araştırmada (örn., Prager, 2001; Waterman ve Waterman, 1971) doğrudan incelenmiş ve başarılı kimlik statüsünde olan kadın öğrencilerin diğer kimlik statüsündeki öğrencilere göre üniversitede daha uzun süre eğitim gördükleri belirlenmiştir (Prager, 2001).

Bu çalışma, bireylerin siyasal kimlik seçeneklerini araştırmaları sonucunda belirli siyasal görüşlere içsel yatırımlarda bulunmalarının eğitim düzeyi ile önemli düzeyde ilişkili olduğunu göstermektedir. Eğitim düzeyi arttıkça bireylerin bilişsel ve sosyal becerilerinin de arttığı varsayılabilir. Bu becerilerinin artmasına paralel olarak eğitim düzeyi daha yüksek olan gençlerin siyasal görüşlerini daha etkin şekilde sorguladıkları, farklı rolleri deneme imkanlarının ve siyasal bilgilerinin daha fazla olduğu söylenebilir. Ayrıca, örgün eğitim alarak siyasal tercihlerine ilişkin karar verebilmelerini sağlayacak toplumsal yetkinliği ve özerkliği kazandıkları, farklı sosyal ortamlarda bulunma ve farklı siyasal görüşlere maruz kalma olasılıklarının daha yüksek olduğu düşünülebilir.

Örgün eğitimin sunduğu imkanlardan yararlanamayan bireylerin siyasal kimlik seçeneklerini araştırdıkları ancak içsel yatırımlarından emin olamadıkları ya da kendilerinin ve ebeveynlerinin siyasal görüşlerini sorgulayabilmeleri için gereken siyasal bilgilerinin, bilişsel ve sosyal becerilerinin yetersiz olduğu öne sürülebilir. Diğer yandan; ebeveynlerin sosyo-ekonomik özellikleri, çocukların erişebilecekleri

sosyal imkanları belirleyerek gençlerin toplumsal gelişiminde rol oynadığı (Merry, 2005) için ailelerin sosyo-ekonomik düzeyinin gençlerin aldıkları eğitimin niteliği ve süresi, bilişsel ve sosyal becerilerini geliştirme düzeyleri üzerinden dolaylı olarak siyasal kimlik gelişimlerine etki ettiği de ileri sürülebilir.

İlkokul mezunlarının, yüksekokul/üniversite ve lisansüstü mezunlarına göre ebeveynleri ve arkadaşları ile daha az siyasal iletişim kurdukları tespit edilmiştir. Ayrıca yüksek düzeydeki eğitim gruplarının daha fazla sosyal sorumluluk duydukları ve haberleri daha sık takip ettikleri belirlenmiştir. Okulda siyasal iletişim için gereken toplumsal ve bilişsel beceriler kazanılmakta, bu becerilerin uygulanması için olanaklar sunulmaktadır. Yüksek düzeydeki eğitim kurumlarında siyasal, toplumsal ve tarihsel süreçler ile ilgili bilgi edinilmesinin, toplumsal duyarlılığa ilişkin derslerin alınmasının ve toplumsal çalışmalara katılım sağlanmasının siyasal ve güncel olaylar ile daha fazla ilgilenilmesinde, daha fazla siyasal iletişimde bulunulmasında ve sosyal sorumluluk kazanılmasında rol oynadığı düşünülebilir. Ayrıca eğitilmiş bireylerin okul dışında da farklı kaynaklardan siyasal bilgi edinmelerinin ve toplumsal etkinliklere katılmalarının etkili olduğu öne sürülebilir.

Eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin daha fazla siyasal ve toplum temelli etkinliklere katıldıkları (Flanagan ve Levine, 2010; Quintelier, 2011); siyasal konularda bilgi edinmek ve görüşlerini ifade etmek için interneti daha fazla kullandıkları (Min, 2010) gösterilmiştir. Ancak, bu çalışmada ortaokul mezunlarının siyasal görüşleri ifade etmek amacı ile sosyal medyayı kullanma, toplumsal katılım geçmişi ve beklentisi düzeylerinin yüksekokul/üniversite mezunlarına göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Regresyon analizlerinde de eğitim düzeyi arttıkça katılım beklentisinin azaldığı bulunmuştur. Ayrıca, sadece ortaokul mezunlarının değil lise mezunlarının da yüksekokul/üniversite mezunlarına göre arkadaşlarının katılımını daha yüksek puanlar ile değerlendirdikleri belirlenmiştir.

Yüksek eğitim düzeyi grubundaki katılımcıların diğer gruptaki katılımcılara göre siyasal alanda başarılı kimlik statüsünde bulunma olasılıklarının ve sosyal sorumluluk düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlendiği için, toplumsal katılım geçmişlerinin ve beklentilerinin daha düşük olmasının dikkat çekici bir sonuç olduğu söylenebilir. İnternet ve sosyal medya toplumun her kesiminden bireyler tarafından

yaygın olarak kullanıldığı halde yüksek eğitim düzeyindeki katılımcıların sosyal medyayı siyasal görüşlerini ifade etmek için daha az kullandıkları belirlenmiştir. Toplumsal katılım ve siyasal ifade amacı ile sosyal medya kullanımına ilişkin bulguların; farklı eğitim gruplarının Türkiye'nin siyasal, ekonomik ve toplumsal koşullarını farklı şekilde değerlendirildiklerine işaret ettiği söylenebilir.

Yüksek eğitim düzeyi grubunun sosyal medyayı kullanarak ve toplumsal katılım etkinliklerinde bulunarak siyasal kimliklerini ifade etmeyi tercih etmedikleri görülmektedir. Eğitim düzeyi yüksek olan genç yetişkinlerin siyasal ifade konusunda çekimser olmalarında; siyasal görüşlerinin toplum tarafından anlayışla karşılanmayacağını düşünmeleri, siyasal ve toplumsal etkinliklere katılımlarının sonuçlarını tatmin edici bulmamaları gibi nedenlerin rol oynadığı öne sürülebilir. Ancak eğitim gruplarının kişilik özellikleri, sosyo-ekonomik düzeyleri, sosyal etkinliklere katılım düzeyleri, sosyal çevrelerinde yardım davranışlarının desteklenme düzeyi gibi çok sayıda bireysel ve sosyal özellik bilinmediği için bu sonuçları sadece eğitim düzeyinin açıklayamayacağı; çok sayıda değişkenin etkisinin olduğu ileri sürülebilir. Bu nedenle, siyasal kimlik biçimlenmesi, toplumsal katılım ve eğitim düzeyi arasındaki ilişkide rol oynayabilecek farklı bireysel, psikolojik, siyasal ve toplumsal değişkenlerin incelenmesi önerilmektedir.

4.5. Sınırlılıklar ve Öneriler

Araştırma grubunun ve değişkenlerinin özellikleri, araştırmanın modeli ve uygulama yöntemi açısından bu çalışmanın bazı sınırlılıklarının olduğu söylenebilir. Öncelikle, araştırma grubunun İstanbul'da yaşayan eğitim düzeyi yüksek genç yetişkinlerden oluşması, araştırmanın bulgularının tüm Türkiye'ye genellenebilmesi açısından bir sınırlılık olarak görülebilir. Araştırma grubunun sosyo-demografik özellikleri sınırlılık oluşturmak ile birlikte, Türkiye'de eğitim düzeyinin, kentleşmenin, iletişim ve ulaşım olanaklarının artması, aile yapısının ve ilişkilerinin değişmesi ile ileride çoğu genç yetişkinin araştırma grubuna benzer özellikler taşıyacağı düşünülebilir. Bu nedenle, araştırmanın güncelliğini ve gelecek kuşaklar için geçerliliğini koruma olasılığının da yüksek olduğu varsayılabilir.

Bu araştırmada ailenin, arkadaşların ve kitle iletişim araçlarının siyasal kimlik biçimlenmesine etkileri bir arada incelenmiş olmak ile birlikte farklı bağlamların ve değişkenlerin birbirilerine etkilerinin belirlenmemiş olması araştırma bulgularının yorumlanması açısından sınırlılık oluşturmaktadır. İleride yapılacak araştırmalarda bireyin bulunduğu ya da bireyi etkileyen farklı bağlamların ve değişkenlerin birbirilerine etkilerinin incelenmesi ve siyasal kimlik gelişiminin bu etkiler dikkate alınarak incelenmesi gerektiği düşünülmektedir.

Çalışma kapsamında ebeveynlerin ve arkadaşların toplumsal katılımının, ebeveynler ve arkadaşlar ile siyasal iletişimin kimlik biçimlenmesine ve toplumsal katılım beklentisine etkileri araştırılmıştır. Genç yetişkinlerin ebeveynleri ile ergenlik dönemindeki ilişkilerini geriye dönük olarak değerlendirmeleri, ebeveynlerin ve arkadaşların toplumsal katılımının araştırma grubunun puanlamasına dayanarak belirlenmesi araştırmanın sınırlılıkları olarak düşünülebilir. Bu nedenle ileride gerçekleştirilecek çalışmalarda ebeveynlerin ve arkadaşların kendi katılımlarına ve siyasal iletişim özelliklerine ilişkin değerlendirmelerinin de araştırmalara dahil edilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, genç yetişkinlerin sadece ergenlik dönemindeki değil, genç yetişkinlik dönemindeki ebeveynleri ile ilişkilerinin niteliğinin belirlenerek karşılaştırıldığı boylamsal araştırmalar yapılması, günümüzdeki ebeveyn-çocuk ilişkilerinin ve bu ilişkilerde zamanla görülen değişimlerin siyasal kimlik biçimlenmesine etkilerinin incelenmesi önerilmektedir.

Bu araştırmada olduğu gibi farklı yaş gruplarındaki bireylere ilişkin özelliklerin incelendiği çalışmalarda, kuşaklar arası farklılıkların görülmesine etki edebilecek farklı kuşakları etkileyen sosyal ve tarihsel olayların, toplumdaki ekonomik ve kültürel değişimlerin dikkate alınarak kimlik biçimlenmesi ve siyasal toplumsallaşma süreçlerinin incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu tür sosyal, tarihsel ve ekonomik değişimlerin etkilerinin daha iyi anlaşılabilmesi amacı ile daha fazla disiplinler arası çalışmanın yapılmasının alan yazınına önemli katkı sağlayacağı öne sürülebilir.

Ailenin ve arkadaşların etkilerinin yanı sıra kitle iletişim araçlarının da siyasal kimlik biçimlenmesinde ve siyasal toplumsallaşmada önemli rol oynadığı kabul edilmektedir. Bu çalışmada güncel ve siyasal olaylara ilişkin görüşlerin sosyal

medya aracılığı ile ifade edilmesinin toplumsal katılım beklentisine etki ettiği ancak siyasal kimlik biçimlenmesinde rol oynamadığı bulunmuştur. Haberlerin takip edilmesinin ise sadece dağınık kimliği yordadığı, toplumsal katılım beklentisine, başarılı, askıya alınmış ve ipotekli kimlik statülerine etkisinin olmadığı belirlenmiştir. Bu nedenle kitle iletişim araçlarının siyasal bilgiye ulaşmak ve siyasal görüşleri paylaşmak amacı ile kullanımının siyasal kimlik biçimlenmesine ve toplumsal katılıma etkilerine ilişkin genel bir yargıya ulaşmanın mümkün olmadığı söylenebilir.

Kitle iletişim araçlarının kullanımının günümüz gençleri ile yapılacak daha fazla araştırmada incelenmesinin siyasal kimlik biçimlenmesindeki ve siyasal toplumsallaşmadaki rolünün daha iyi anlaşılabilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Haber kaynaklarına güven ve toplumsal olaylara ilişkin kaygı düzeyi gibi değişkenlerin, gençlerin ailelerinin siyasal görüşlerine güvenme düzeyleri gibi aileye ilişkin değişkenlerin, siyasal ifadenin desteklenme düzeyi gibi Türkiye'nin siyasal kültürüne özgü etmenlerin de dikkate alındığı araştırmaların gerçekleştirilmesi gerekli görülmektedir.

Günümüzde gençlerin zamanlarının önemli bir bölümünü geçirdikleri internetteki ortamların etkilerine siyasal toplumsallaşma ve kimlik araştırmalarında daha fazla yer verilmesi önerilmektedir. Örneğin, gençlerin bilinçli olarak ya da olmayarak internette yaptıkları eylemler, ziyaret ettikleri internet siteleri ve sosyal medya paylaşımları siyasal ifade şekilleri olarak incelenebilir. Ayrıca, internet üzerinden imza kampanyalarına katılma, sivil toplum kuruluşlarını ya da siyasal partileri destekleme gibi etkinlikler toplumsal katılım kapsamında düşünülerek bu etkinliklerin kimlik biçimlenmesine etkileri belirlenebilir.

İnternetin ve özellikle sosyal medyanın yaygınlaşmasına paralel olarak bireylerin internette gezinme ve arama motorlarını kullanma geçmişleri internetteki reklam, haber ve sosyal medya duyuruları gibi bilgi kaynaklarının kişiselleştirilmesinde kullanılmaktadır. Diğer kullanıcılar gibi gençler de internetteki eylemlerine ve tercihlerine göre internet servisleri tarafından sınıflandırılmaktadırlar. Sonuç olarak gençler atandıkları gruplara göre belirlenen ve sınırlanan içeriklere erişmek durumunda kalmaktadırlar. Bu nedenle gençlerin dış dünya ile etkileşimlerinde

önemli bir araç olan internetin ve özellikle gençlerin açıkça dışı vurmadıkları ama internetteki eylemleri ve tercihleri ile ifade ettikleri eğilimlerinin internet servisleri tarafından desteklenmesinin siyasal kimlik statülerinin biçimlenmesine etkilerinin de incelenmesi önerilmektedir.

Bu araştırmada sosyal sorumluluğun siyasal kimlik biçimlenmesinde önemli rol oynadığının gösterilmesinin alan yazınına önemli bir katkı olduğu düşünülmektedir. Toplumsal katılım çalışmalarında siyasal toplumsallaşma ve katılım ile ilişkili olarak ele alınan sosyal sorumluluğun yanı sıra, toplumsal katılıma ilişkin memnuniyet, siyasal bilgi düzeyi ve siyasal yetkinlik gibi değişkenlerin kimlik biçimlenmesine etkilerinin de araştırılması önerilmektedir. Ayrıca, kimlik gelişimi ile ilişkili olarak psikoloji çalışmalarında araştırılan kişilik özellikleri, öz saygı, ihtiyaçların doyumu ve arkadaş ilişkilerinin niteliği gibi kavramların siyasal alanda kimlik biçimlenmesine etkilerinin de incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Birçok kimlik ve siyasal toplumsallaşma araştırmasında sosyo-demografik özelliklerin kimlik gelişimi ve toplumsal katılım ile ilişkili olarak ele alındığı ancak az sayıda araştırmada sosyo-demografik özelliklere göre siyasal kimlik gelişiminde ve siyasal toplumsallaşmada görülen farklılıkların doğrudan incelendiği görülmektedir. Bu çalışmada gösterildiği gibi cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi ile siyasal kimlik biçimlenmesi ve toplumsal katılım beklentisi arasında önemli düzeyde ilişki bulunmaktadır.

Çalışmanın sınırlılıkları değerlendirildiğinde, cinsiyet ile toplumsal katılım arasındaki ilişkinin geleneksel siyasal etkinlikler ile toplum temelli çalışmalar ayrıştırılarak incelenmesinin önemli olduğu söylenebilir. Ayrıca, yaşa göre siyasal kimlik statülerinde ve toplumsal katılımında görülen değişikliklerin boylamsal çalışmalar yapılarak araştırılması alan yazınına önemli bir katkı olacaktır. Eğitim düzeyi ile kimlik statüleri ve toplumsal katılım arasındaki ilişkinin daha açık bir şekilde anlaşılabilmesi için aracı değişken olarak bu ilişkiye etki edebilecek psikolojik ve sosyal değişkenlerin belirlenmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu alandaki çalışmaların cinsiyetin, yaşın ve eğitim düzeyinin yanı sıra etnik köken ve ebeveynlerin sosyo-ekonomik düzeyleri gibi özelliklerin de dikkate alınarak gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen, özellikle ebeveynlik boyutları ile siyasal kimlik statüleri arasındaki ilişkinin incelendiği analizlerde başka kültürlerde yapılan araştırmalardan farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Bu farklılıklar araştırma grubunun özellikleri ya da siyasal alanda ölçümleme yapılması ile açıklanabilir. Ancak, bu farklılıklar Türkiye'deki aile yapısı ve toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkili olarak da yorumlanabilir. Benzer şekilde toplumsal katılım beklentisi, siyasal iletişim ve haberlerin takip edilmesinin cinsiyete göre farklılaşması da toplumsal cinsiyet rolleri ve Türkiye'de çocukların sosyalleşme süreçleri ile ilişkili olarak açıklanabilir. Özellikle ebeveyn-çocuk ilişkilerinin niteliğinin ve cinsiyet farklılıklarının siyasal kimlik biçimlenmesindeki ve siyasal toplumsallaşmadaki rolünün daha iyi anlaşılabilmesi için kültürler arası çalışmalar yapılarak toplumsal yapının, kültüre özgü çocuk yetiştirme biçimlerinin ve toplumsal cinsiyet rollerinin etkilerinin incelenmesi önerilmektedir.

Bu çalışmada, toplumsal katılım geçmişi ile kimlik statüleri ve toplumsal katılım beklentisi arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada geçmişte yapılan toplumsal katılım ve ileride benzer davranışlarda bulunma beklentisi ölçümlenmiş olmak ile birlikte araştırma grubunun günümüzdeki toplumsal katılım düzeyinin belirlenmemiş olması bir sınırlılık olarak görülmektedir. Genç yetişkinlerin bugünkü siyasal ve toplumsal ortama ilişkin algılarının, günümüzdeki siyasal ortamı siyasal kimliklerine ne kadar uygun olarak değerlendirdiklerinin de araştırılmasının genç yetişkinlerin siyasal kimlik biçimlenmesinin ve siyasal toplumsallaşma süreçlerinin daha doğru bir şekilde anlaşılmasına önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Boylamsal bir araştırma yapılmadığı için genç yetişkinlerin geçmişteki katılım davranışlarının bugüne etkilerinin ve katılım beklentilerini ne oranda gerçekleştireceklerinin belirlenmesi mümkün olmamıştır. Toplumsal katılımın siyasal toplumsallaşma etmenleri ve kimlik biçimlenmesi ile ilişkisinin daha kapsamlı bir şekilde ele alınabilmesi için farklı yaş dönemlerindeki kimlik biçimlenmesinin ve toplumsal katılım düzeylerinin belirlendiği ve karşılaştırıldığı boylamsal araştırmalar yapılmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Günümüzdeki toplumsal katılım düzeyi ile toplumsal katılım beklentisinin karşılaştırılmasının gençlerin ülkelerinin geleceğine yönelik düşüncelerinin

belirlenmesine ve aynı zamanda katılım beklentisinin bugünkü katılım düzeyinden farklı olup olmadığının incelenmesine olanak vereceği öne sürülebilir. Ayrıca, siyasal kimlik statülerinin ve süreçlerinin nitel farklılıklarının derinlemesine kavranabilmesi için farklı yaş dönemlerindeki toplumsal katılımın siyasal kimlik statülerine göre incelenmesi önerilmektedir.

Araştırma kapsamında siyasal alanda kimlik biçimlenmesi ile genel düzeyde kimlik gelişimi arasında ilişki kurularak genç yetişkinlerin kimlik gelişimine ilişkin kapsamlı bir bakış açısı sunulmaya çalışılmıştır. Ancak, kimlik statülerinin ölçümlendiği veri toplama aracı siyasal alanda seçeneklerin araştırılması ve içsel yatırımda bulunma süreçleri; kimlik boyutlarının ölçümlendiği veri toplama aracı ise siyasal alanda kimlik boyutları belirlenebilecek şekilde uyarlanmadığı için siyasal alandaki ve genel düzeydeki kimlik süreçleri karşılaştırılamamıştır. Kimlik süreçlerinin siyasal alanda da ölçümlenebilmesi için veri toplama araçları geliştirilmesi, kimlik boyutlarına odaklanan yeni kimlik modellerinin siyasal ve dini alan gibi farklı kimlik alanlarını kapsayacak şekilde güncellenmesi önerilmektedir. Bu bağlamda kimlik çalışmalarında farklı kimlik alanlarındaki kimlik statülerinin ve süreçlerinin belirlenmesinin, kişilerarası ve dini alan gibi kimlik alanlarının siyasal kimlik biçimlenmesine etkilerinin incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada “ilişkisel tarama modeli” kullanıldığı için araştırma değişkenleri arasındaki ilişkilerde nedensellik kurulamamıştır. Ayrıca, yapısal eşitlik modeli oluşturulmadığı için regresyon analizlerinde yordayan değişkenler ve yordanan değişkenler arasında aracı değişken olarak rol oynayabilecek değişkenlerin etkileri incelenememiştir. Bu çalışmanın bulgularına dayanılarak, gerçekleştirilecek araştırmalarda özellikle toplumsal katılım geçmişi ile beklentisi arasında kimlik statülerinin, haberlerin takip edilmesi ile toplumsal katılım arasında siyasal iletişimin aracı değişken olarak etkilerinin belirlenmesi önerilmektedir. Ayrıca, ebeveynlik boyutları ile toplumsal katılım arasında ebeveynler ile siyasal iletişimin ve kimlik süreçleri ile katılım beklentisi arasında sosyal sorumluluğun aracı değişken olarak rollerinin incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

4.6. Sonuç

Teknolojik gelişmeler, küreselleşme, göç gibi etmenlerin etkisi ile dünyada ve Türkiye’de toplumsal ve siyasal yapı, toplumsal değerler, siyasal tutum ve davranışlar değişmektedir. Günümüz Türkiye’sinde toplumsal düzende önemli yeri ve gelecekteki toplumsal yapıyı belirleyici rolü olan genç yetişkinlerin toplumsal değişimlere koşut olarak kimliklerini nasıl şekillendirdiklerinin anlaşılması önem taşımaktadır. Bu bağlamda; özellikle siyasal kimlik biçimlenmelerinin, siyasal görüş, tutum ve davranışlarını geliştirmelerinde rol oynayan etmenlerin ve toplumsal alana katılımlarının anlaşılması önemli görülmektedir. Ayrıca genç yetişkinlerin toplumsal değişimlere göre siyasal yönelimlerini belirleme düzeylerinin ve geleceğe yönelik beklentilerinin incelenmesinin, Türkiye’deki toplumsal yaşamın daha iyi anlaşılmasına, ileriye yönelik olarak siyasal ve toplumsal yaşama ilişkin öngörü oluşturulmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu görüşler temel alınarak bu araştırmada genç yetişkinlerin siyasal kimlik biçimlenmesinde ve toplumsal katılım beklentilerinde rol oynayan siyasal toplumsallaşma etmenleri belirlenmiştir. Araştırmaya İstanbul’da yaşayan 25 ile 35 yaşları arasındaki 988 genç yetişkin katılmıştır. Sosyal sorumluluğun, sosyo-demografik özelliklerin, toplumsal katılım ve iletişim değişkenlerinin genç yetişkinlerin belirli siyasal kimlik statüleri geliştirmelerine ve toplumsal katılım beklentisi düzeylerine etkileri incelenmiştir.

Ebeveynlerinin duyarlılığının, özerklik desteğinin, davranışsal denetiminin ve psikolojik kontrolünün genç yetişkinlerin siyasal kimlik biçimlenmesine etkileri de araştırılmıştır. Siyasal alanda kimlik biçimlenmesi ile genel düzeyde kimlik gelişimi ve toplumsal katılım arasındaki ilişkinin değerlendirilebilmesi amacı ile siyasal kimlik statülerine göre kimlik boyutları ve toplumsal katılım beklentisi düzeyi incelenmiştir. Özellikle ailenin siyasal kimlik gelişimindeki rolüne, toplumsal katılım ile siyasal kimlik statüleri arasındaki ilişkiye, sosyal sorumluluğun ve sosyo-demografik özelliklerin etkilerine ilişkin bulgulara ulaşılmıştır.

Araştırmanın önemli bulgularından biri; genç yetişkinlerin siyasal kimlik biçimlenmesinde ailenin ve özellikle annelerin önemli rol oynadığının

gösterilmesidir. Annelerin özerklik desteği ve davranışsal denetimi arttıkça genç yetişkinlerin tutarlı bir siyasal kimlik geliştirme olasılıklarının da arttığı bulunmuştur. Babaların siyasal kimlik gelişiminde annelere göre daha az olmak ile birlikte etkili oldukları, özellikle babaların psikolojik kontrolünün artmasının siyasal alanda askıya alınmış ve ipotekli kimlik statülerinde bulunma olasılığının artmasında rol oynadığı belirlenmiştir. Ayrıca, ebeveynler ile siyasal iletişimin siyasal kimlik gelişiminde ve toplumsal katılım beklentisinde önemli etkileri olduğu gösterilmiştir.

Genç yetişkinlerin siyasal toplumsallaşma sürecine ailenin yanı sıra arkadaşların da etki ettikleri ancak etkilerinin aileye göre daha az olduğu görülmüştür. Özellikle arkadaşlar ile siyasal iletişimin siyasal kimlik gelişiminde rol oynadığı, başarılı kimlik geliştirmeye ve genç yetişkinlerin toplumsal katılım beklentilerinin yüksek olmasına olumlu katkıda bulunduğu belirlenmiştir. Aile ve arkadaşların yanı sıra siyasal toplumsallaşmada önemli rol oynadığı kabul edilen kitle iletişim araçlarının siyasal kimlik biçimlenmesine katkılarının aile ve arkadaşlar kadar etkili olmadığı bulunmuştur. Günümüzde iletişim araçlarının gençler tarafından ne kadar sık ve yaygın olarak kullanıldığı düşünüldüğünde, bu sonucun kitle iletişim araçlarının özellikle siyasal alana etkilerine ilişkin dikkat çekici bir bulgu olduğu görülmektedir.

Araştırmanın diğer bir önemli bulgusunun; araştırmaya katılan genç yetişkinlerin siyasal alanda en fazla buldukları statünün askıya alınmış kimlik statüsü olduğunun belirlenmesidir. Genç yetişkinlerin siyasal yönelimlerine ilişkin arayışta oldukları, farklı siyasal rolleri denedikleri ve henüz siyasal görüşlerini netleştirmedikleri görülmektedir. Siyasal kimlik statüleri ile genel düzeyde belirlenen kimlik boyutları arasında özellikle içsel yatırım süreci açısından paralellik olduğunun gösterilmesi araştırmanın önemli bulgularından biri olarak görülmektedir. Belirli siyasal görüşlere içsel yatırımda bulunan gençlerin yaşamlarında izleyecekleri yönü belirledikleri ve belirli amaçlara içsel yatırımda buldukları öne sürülebilir.

Araştırma kapsamında sosyal sorumluluk tutumunun başarılı kimliği pozitif, askıya alınmış kimliği ve dağınık kimliği negatif yönde yordadığı belirlenmiştir. Topluma karşı olumlu tutumlar geliştirilmesinin ve sorumluluk duyulmasının siyasal kimlik biçimlenmesinde etkili olduğunun gösterilmesinin araştırmanın önemli sonuçlarından

biri olduğu söylenebilir. Sosyal sorumluluk geliştiren bireylerin tutarlı bir siyasal kimlik geliştirdikleri ya da siyasal yönelimlerini belirleyen bireylerin topluma karşı daha fazla sorumluluk duymaya başladıkları düşünülebilir.

Başarılı ve ipotekli kimlik statüsündeki bireylerin diğer statülerdeki bireylere göre toplumsal katılım beklentilerinin daha yüksek olduğunun belirlenmesinin toplumsal katılım ile siyasal kimlik biçimlenmesi arasındaki ilişkinin anlaşılması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, toplumsal katılım geçmişinin, ebeveynlerin ve arkadaşların toplumsal katılımının, ebeveynler ile siyasal iletişimin hem toplumsal katılım beklentisini hem de siyasal kimlik statülerini yordadığının belirlenmesinin alan yazısına önemli bir katkı olarak görülmektedir.

Araştırma değişkenlerinin sosyo-demografik özellikler ile ilişkili olarak incelenmesi, Türkiye'nin siyasal ve toplumsal yapısının anlaşılması açısından önemli sonuçlar sunmaktadır. Özellikle, siyasal kimlik statülerinin ve toplumsal katılımın cinsiyete göre farklılaşmadığının ancak erkeklerin siyaset ile daha fazla ilgilendiklerinin bulunmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, 25-29 yaş grubunun 30-35 yaş grubuna göre daha fazla toplumsal katılımında bulunduğunun ve eğitim düzeyi arttıkça başarılı kimlik statüsünde bulunma olasılığının arttığının belirlenmesi araştırmanın önemli sonuçları olarak görülmektedir.

Gençlerin siyasal alanda tutarlı ve bütünleştirilmiş kimlik geliştirilmelerinin; toplumsal kararlara katılan, toplumsal sorunların çözüme katkıda bulunan sorumlu ve etkin vatandaşlar olmalarının bireysel ve toplumsal gelişimleri açısından olumlu sonuçlar oldukları söylenebilir. Bu nedenle de genç yetişkinlerin bu alanlardaki gelişiminin desteklenmesinin önemli olduğu değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, araştırmanın aile, arkadaşlar, kitle iletişim araçları ve sosyal sorumluluk etmenlerinin siyasal kimlik biçimlenmesindeki ve toplumsal katılımdaki rollerine ilişkin bulgularından toplumsal yaşama yön veren farklı kurumların ve kuruluşların çalışmalarında yararlanabilecekleri düşünülmektedir.

Bu araştırmanın toplumsal ve siyasal alan ile ilgili önemli bilgiler sunması açısından; siyasal ve toplumsal alanda çalışan sivil toplum kuruluşları, siyasal partiler, devlet kurumları, basın-yayın organları ve yükseköğrenim kurumları gibi kurum ve

kuruluşların gençleri ve yetişkinleri daha iyi anlayarak çalışmalarını yürütmelerine, topluma yönelik etkinlikler üretmelerine katkıda bulunacağı söylenebilir. Özellikle toplumsal farkındalığın, sosyal sorumluluğun, toplumsal becerilerin ve vatandaşlık bilincinin geliştirilmesi amacı ile eğitim programlarının hazırlanmasında, toplumsal çalışmaların ve sosyal duyarlılık projelerinin üretilmesinde araştırmanın sonuçlarından yararlanılabileceği düşünülmektedir.

Psikoloji ve diğer sosyal bilim dallarındaki çalışmaların toplumsal değişimler bağlamında geçerliliğini koruyabilmesi için toplumun sosyo-tarihsel özelliklerinin dikkate alınarak, bireylerin yaşadıkları değişimi yansıtabilecek kimlik gelişimi ve toplumsal katılım alanlarında daha fazla araştırma yapılması önerilmektedir. Disiplinler arası çalışmalar yapılarak psikolojik, sosyal, siyasal ve ekonomik etmenlerin kimlik gelişimine ve toplumsal katılıma etkilerinin incelenmesinin; teknolojik gelişmeler, küreselleşme, kentleşme gibi etmenlerin bireye ve topluma etkilerinin daha iyi anlaşılacak psikolojik ve toplumsal sorunların azaltılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Achen, C. H. (2002). Parental socialization and rational party identification. *Political Behavior*, 24, 151-170. doi: 10.1023/A:1021278208671
- Adams, G. R., & Jones, R. M. (1983). Female adolescents' identity development: Age comparisons and perceived child-rearing experience. *Developmental Psychology*, 19, 249–256. doi:10.1037/0012-1649.19.2.249.
- Aka, B. T. (2011). *Perceived parenting styles, emotion recognition, and emotion regulation in relation to psychological well-being: Symptoms of depression, obsessive-compulsive disorder, and social anxiety* (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara: Ortadoğu Teknik Üniversitesi.
- Akfırat, O. N., & Çok, F. (2013). Gençlerin siyasal ve toplumsal katılımı ölçeğinin geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 46(2), 369-398. doi: 10.1501 /Egifak_0000001310
- Allison, P. D. (2009). Missing data. R. E. Millsap, & A. Maydeu-Olivares, (Eds.). *The SAGE handbook of quantitative methods in psychology* içinde (pp. 72-89). Thousand Oaks, CA: Sage Publications. doi: 10.4135/9780857020994.n4
- Almond, G. A., & Verba, S. (1963). *The civic culture: Political attitudes and democracy in five nations*. Princeton: Princeton University Press. doi: 10.2307/2146705
- Amnå, E., Ekström, M., Kerr, M., & Stattin, H. (2009). Political socialization and human agency: The development of civic engagement from adolescence to adulthood. *Statsvetenskaplig Tidsskrift*, 111(1), 27-40.
- Andolina, M. W., Jenkins, K., Keeter S., & Zukin, C. (2002). Searching for the meaning of youth civic engagement: Notes from the field. *Applied Developmental Science*, 6 (4), 189-195. doi: 10.1207/S1532480XADS0604_5

- Andolina, M. W., Jenkins, K., Zukin, C., & Keeter, S. (2003). Habits from home, lessons from school: Influences on youth civic engagement. *PS: Political Science and Politics*, 36(2), 275-280. doi: 10.1017/S104909650300221X
- Arneaud, M. J., Alea, N., & Espinet, M. (2016). Identity development in Trinidad: status differences by age, adulthood transitions, and culture. *Identity*, 16(1), 59–71. doi: 10.1080/15283488.2015.1121818
- Arnett, J. J. (1995). Adolescents' uses of media for self-socialization. *Journal of Youth and Adolescence*, 24, 519–533. doi:10.1007/BF01537054.
- Arnett, J. J. (1999). Adolescent storm and stress, reconsidered. *American Psychologist*, 54, 317–326. doi: 10.1037//0003-066X.54.5.317
- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55 (5), 469-480. doi: 10.1037/0003-066X.55.5.469
- Ataca, B., Kağıtçıbaşı, Ç., & Diri, A. (2005). The Turkish family and the value of children: Trends over time. G. Trommsdorff & B. Nauck (Eds.), *The value of children in cross-cultural perspective. Case studies in eight societies içinde* (pp. 91-119). Lengerich: Pabst.
- Atak, H. (2011). Kimlik gelişimi ve kimlik biçimlenmesi: Kuramsal bir değerlendirme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3, 163-213.
- Atkin, C. K., & Gantz, W. (1978). Television news and political socialization. *The Public Opinion Quarterly*, 42 (2), 183–198. doi: 10.1086/268442
- Bachmann I., Kaufhold K., Lewis, S. C., & Gil de Zúñiga, H. (2010). News platform preference: Advancing the effects of age and media consumption on political participation. *International Journal of Internet Science*, 5(1), 34–47.
- Balistreri, E., Busch-Rossnagel, N. A., & Geisinger, K. R. (1995). Development and preliminary validation of the Ego Identity Process Questionnaire. *Journal of Adolescence*, 18, 179- 192. doi: 10.1006/jado.1995.1012
- Barber, B. K. (1996). Parental psychological control: Revisiting a neglected construct. *Child Development*, 67, 3296-3319. doi: 10.1111/j.1467-8624.1996.tb01915.x
- Barber, B. K., Stolz, H. E., & Olsen, J. A. (2005). Parental support, psychological control, and behavioral control: Assessing relevance across time, culture, and method. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 70, 1-137. doi: 10.1111/j.1540-5834.2005.00365.x

- Barber, B. K., Xia, M., Olsen, J. A., McNeely, C. A., & Bose, K. (2012). Feeling disrespected by parents: Refining the measurement and understanding of psychological control. *Journal of Adolescence*, *35*, 273-297. doi: 10.1016/j.adolescence.2011.10.010
- Baumeister, R. F., Shapiro, J. P., & Tice, D. M. (1985). Two kinds of identity crisis. *Journal of Personality*, *53*, 407-424. doi: 10.1111/j.1467-6494.1985.tb00373.x
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology Monograph*, *4*(No.1, Part 2), 1-102. doi: 10.1037/h0030372
- Beck, P. A., & Jennings, M. K. (1991). Family traditions, political periods, and the development of partisan orientations. *The Journal of Politics*, *53* (3),742-763.
- Belsley, D. A., Kuh, E., & Welsh, R. E. (1980). *Regression diagnostics: Identifying influential data and sources of collinearity*. New York: John Wiley & Sons. Doi: 10.1002/0471725153
- Bennett, W. L., Wells, C., & Rank, A. (2009). Young citizens and civic learning: Two paradigms of citizenship in the digital age. *Citizenship Studies*, *13*(2), 105-120. doi: 10.1080/13621020902731116
- Bennion, L. D., & Adams, G. R. (1986). A revision of the Extended Version of the Objective Measure of Ego Identity Status: An identity instrument for use with late adolescents. *Journal of Adolescent Research*, *1* (2), 183-198.
- Berkowitz, L., & Lutterman, K.G. (1968). The traditionally socially responsible personality. *Public Opinion Quarterly*, *32*, 169-185. doi: 10.1086/267597
- Berman, A. M., Schwartz, S. J., Kurtines, W. M., & Berman, S. L. (2001). The process of exploration in identity formation: The role of style and competence. *Journal of Adolescence*, *24*, 513-28. doi: 10.1006/jado.2001.0386
- Berzonsky, M. D. (1989). Identity style: Conceptualization and measurement. *Journal of Adolescent Research*, *4*, 267-281. doi: 10.1177/074355488943002
- Berzonsky, M. D. (2011). A social-cognitive perspective on identity construction. S. J. Schwartz, K. Luyckx, & V. L. Vignoles (Eds.), *Handbook of identity theory and research, Vol. 1 Structures and processes* içinde (pp. 55-76). New York: Springer. doi:10.1007/978-1-4419-7988-9_3
- Berzonsky, M. D., & Ferrari, J. (1996). Identity orientation and decisional strategies. *Personality and Individual Differences*, *20*, 597-606. doi:10.1016/0191-8869(96)00001-3

- Berzonsky, M. D. ve Kuk, L. S. (2000). Identity status, identity processing style, and transition to university. *Journal of Adolescent Research, 15*, 81-98.
- Berzonsky, M. D., Branje, S. J., & Meeus, W. (2007). Identity-processing style, psychosocial resources, and adolescents' perceptions of parent-adolescent relations. *Journal of Early Adolescence, 27*, 324-345. doi: 10.1177/0272431607302006
- Beyers, W., & Goossens, L. (2008). Dynamics of perceived parenting and identity formation in late adolescence. *Journal of Adolescence, 31*(2), 165-84. doi: 10.1016/j.adolescence.2007.04.003
- Bobek, D., Zaff, J., Li, Y., & Lerner, R. M. (2009). Cognitive, emotional, and behavioral components of civic action: Towards an integrated measure of civic engagement. *Journal of Applied Developmental Psychology, 30*(5), 615-627. doi: 10.1016/j.appdev.2009.07.005
- Bosma, H. A., & Kunnen, E. S. (2008). Identity-in-context is not yet identity development-in-context. *Journal of Adolescence, 31*, 281-289. doi: 10.1016/j.adolescence.2008.03.001
- Boulianne, S. (2009). Does internet use affect engagement? A meta-analysis of research. *Political Communication, 26* (2), 193-211. doi:10.1080/10584600902854363.
- Boyd, M. J., Zaff, J.F., Phelps, E., Weiner, M. B., & Lerner, R. M. (2011). The relationship between adolescents' news media use and civic engagement: The indirect effect of interpersonal communication with parents. *Journal of Adolescence, 34*, 1167-1179. doi: 10.1016/j.adolescence.2011.07.004
- Brubaker, R., & Cooper, F. (2000). Beyond "identity". *Theory and Society, 29*, 1-47.
- Buckingham, D. (1997) News media, political socialization and popular citizenship: Towards a new agenda. *Critical Studies in Mass Communication 14*(4), 344-366. doi: 10.1023/A:1007068714468
- Campbell, J. D., Trapnell, P. D., Heine, S., Katz, I. M., Lavalle, L. F., & Lehman, D. R. (1996). Self-concept clarity: Measurement, personality correlates and cultural boundaries. *Journal of Personality and Social Psychology, 70*, 141-156. doi: 10.1037/0022-3514.70.1.141
- Chaffe, S., Ward, S., & Tipton, L. (1970). Mass communication and political socialization. *Journalism Quarterly, 47*, 647-659. doi: 10.1086/268960

- Cheung, C. S., & McBride-Chang, C. (2008). Relations of perceived maternal parenting style, practices, and learning motivation to academic competence in chinese children. *Merrill-Palmer Quarterly*, *54* (1), 1-22. doi: 10.1353/mpq.2008.0011
- Cicognani, E., Zani, B., Fournier, B., Gavray, C., & Born, M. (2012). Gender differences in youths' political engagement and participation. The role of parents and of adolescents' social and civic participation. *Journal of Adolescence*, *35*(3), 561–76. doi:10.1016/j.adolescence.2011.10.002
- Clancy, S., & Dollinger, S. (1993). Identity, self, and personality: Identity status and the five-factor model of personality. *Journal of Research on Adolescence*, *3*, 227 – 245. doi: 10.1207/s15327795jra0303_2
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analyses for the behavioral sciences*. Hillsdale, N.J.: Erlbaum. doi: 10.1016/B978-0-12-179060-8.50012-8
- Conway, M., Wyckoff, M. L., Feldbaum, E., & Ahern, D. (1981). The news media in children's political socialization. *The Public Opinion Quarterly*, *45*,164-178. doi: 10.1086/268648
- Côté, J. E. (1993). Foundations of a psychoanalytic social psychology: Neo-Eriksonian propositions regarding the relationship between psychic structure and cultural institutions. *Developmental Review*, *13*, 31–53. doi: 10.1006/drev.1993.1002
- Côté, J. E., & Levine, C. (1983). Marcia and Erikson: The relationships among ego identity status, neuroticism, dogmatism and purpose in life. *Journal of Youth and Adolescence*, *12*, 43–53. doi:10.1007/BF02092113
- Côté, J. E., & Levine, C. (1987). A formulation of Erikson's theory of ego identity formation. *Developmental Review*, *7*, 273–325. doi: 10.1016/0273-2297(87)90015-3
- Crocetti, E., Rubini, M., Luyckx, K., & Meeus, W. (2008a). Identity formation in early and middle adolescents from various ethnic groups: From three dimensions to five statuses. *Journal of Youth and Adolescence*, *37*, 983–996. doi: 10.1007/s10964-007-9222-2
- Crocetti, E., Rubini, M., & Meeus, W. (2008b). Capturing the dynamics of identity formation in various ethnic groups: Development and validation of a three-dimensional model. *Journal of Adolescence*, *31*, 207–222. doi:10.1016/j.adolescence.2007.09.002

- Crocetti, E., Schwartz, S. J., Fermani, A., & Meeus, W. (2010). The Utrecht-Management of Identity Commitments Scale (U-MICS): Italian validation and cross-national comparisons. *European Journal of Psychological Assessment, 26*, 172–186. Doi: 10.1027/1015-5759/a000024
- Crocetti, E., Jahromi, P., & Meeus, W. (2012). Identity and civic engagement in adolescence. *Journal of Adolescence, 35*(3), 521–532. doi: 10.1016/j.adolescence.2011.08.003
- Crocetti, E., Sica, L. S., Schwartz, S. J., Serafini, T., & Meeus, W. (2013). Identity styles, dimensions, statuses, and functions: Making connections among identity conceptualizations. *European Review of Applied Psychology, 63*(1), 1–13. doi: 10.1016/j.erap.2012.09.001
- Crocetti, E., Erentaitė, R., & Zukauskienė, R. (2014). Identity styles, positive youth development, and civic engagement in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence, 43*(11), 1818-1828. doi: 10.1007/s10964-014-0100-4
- Crocetti, E., & Meeus, W. (2015). The identity statuses: Strengths of a person-centered approach. K. C. McLean, & M. Syed (Eds.), *The Oxford handbook of identity development* içinde (pp. 97–114). New York: Oxford University Press. doi: 10.1093/oxfordhb/9780199936564.013.019
- Çakır, S. G., & Aydın, G. (2005). Parental attitudes and ego identity status of Turkish adolescents. *Adolescence, 40*, 847-859. doi: 10.1016/j.sbspro.2012.02.073
- Çelen, N., & Kuşdil, M. E. (2009). Parental control mechanisms and their reflection on identity styles of Turkish adolescents. *Paideia, 19*(42), 7-16. doi: 10.1590/S0103-863X2009000100003
- Dalton, R. J. (2008). Citizenship norms and the expansion of political participation. *Political Studies 56*(1), 76–98. doi:10.1111/j.1467-9248.2007.00718.x
- Darling, N., & Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin, 113*(3), 487-496. doi: 10.1037/0033-2909.113.3.487
- Da Silva, L., Sanson, A., Smart, D., & Toumbourou, J. (2004). Civic responsibility among Australian adolescents: Testing two competing models. *Journal of Community Psychology, 32*(3), 229–255. doi:10.1002/jcop.20004
- Delli Carpini, M. X. (2000). Gen.com: Youth, civic engagement, and the new information environment. *Political Communication, 17*(4), 341-349. doi: 10.1080/10584600050178942

- Downey, G., & Coyne, J. C. (1990). Children of depressed parents: An integrative review. *Psychological Bulletin*, *108*(1), 50–76. doi:10.1037/0033-2909.108.1.50.
- Duke, N. N., Skay, C. L., Pettingell, S. L., & Borowsky, I. W. (2009). From adolescent connections to social capital: Predictors of civic engagement in young adulthood. *Journal of Adolescent Health*, *44*, 161-168. doi: 10.1016/j.jadohealth.2008.07.007
- Dunkel, C. S., & Decker, M. (2012). Using identity style and parental identification to predict political orientation. *Current Psychology*, *31*(1), 65–78. doi: 10.1007/s12144-012-9131-8
- Ekström, M., & Östman, J. (2013). Family talk, peer talk and young people’s civic orientation. *European Journal of Communication*, *28*, 294–308. doi: 10.1177/0267323113475410
- Erentaitė, R., Žukauskienė, R., Beyers, W., & Pilkauskaitė-Valickienė, R. (2012). Is news media related to civic engagement? The effects of interest in and discussions about the news media on current and future civic engagement of adolescents. *Journal of Adolescence*, *35*(3), 587–597. doi: 10.1016/j.adolescence.2011.12.008
- Erikson, E. (1950/1963). *Childhood and society*. New York: Norton.
- Erikson, E. H. (1959/1994). *Identity and the life cycle*. New York: Norton.
- Erikson, E. (1968/1994). *Identity: youth and crisis*. New York: Norton.
- Erikson, E. H. (1982/1998). *The life cycle completed*. New York: Norton.
- Eryüksel, G. N. (1987). *Ergenlerde kimlik statülerinin incelenmesine ilişkin kesitsel bir çalışma*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS*. London: Sage Publications.
- Flanagan, C., & Gallay, S. S. (1995). Reframing the meaning of “political” in research with adolescents. *Perspectives on Political Science*, *24*, 34–41. doi: 10.1080/10457097.1995.9941863
- Flanagan, C. A., Bowes, J. M., Jonsson, B., Csapo, B., & Sheblanova, E. (1998). Ties that bind: Correlates of adolescents’ civic commitments in seven countries. *Journal of Social Issues*, *54*(3), 457-475. doi: 10.1111/j.1540-4560.1998.tb01230.x

- Flanagan, C. A., & Tucker, C. J. (1999). Adolescents' explanations for political issues: Concordance with their views of self and society. *Developmental Psychology, 35*, 1198–1209.
- Flanagan, C., Syvertsen, A. K., & Stout, M. (2007). *Civic measurement models: Tapping adolescents' civic engagement*. Pennsylvania: CIRCLE. 12 Şubat 2016'da <http://www.politicipublice.ro/uploads/adolescents.pdf> adresinden indirildi.
- Flanagan, C., & Levine, P. (2010). Civic engagement and the transition to adulthood. *The Future of Children, 20(1)*, 159–179. doi: 10.1353/foc.0.0043
- Frank, S. J., Pirsch, L. A., & Wright, V. C. (1990). Late adolescents' perceptions of their relationships with their parents: Relationships among deidealization, autonomy, relatedness, and insecurity and implications for adolescent adjustment and ego identity status. *Journal of Youth and Adolescence, 19*, 571–588. doi: 10.1007/BF01537177
- Freud, S. (1923/1962). *The ego and the id*. New York: Norton.
- Gauchat, G. (2012). Politicization of science in the public sphere: A study of public trust in the United States, 1974 to 2010. *American Sociological Review 77(2)*, 167–87. doi: 10.1177/0003122412438225
- Gil de Zúñiga, H., Jung, N., & Valenzuela, S. (2012). Social media use for news and individuals' social capital, civic engagement and political participation. *Journal of Computer-Mediated Communication 17(3)*, 319–336. doi:10.1111/j.1083-6101.2012.01574.x.
- Gilligan, C. (1982). *In a different voice*. Cambridge, MA: Harvard University Press. doi: 10.1002/nha3.10036
- Goossens, L. (2001). Global versus domain-specific statuses in identity research: A comparison of two self-report measures. *Journal of Adolescence, 24*, 681–699 doi:10.1006/jado.2001.0438
- Gough, H.G., McClosky, H., & Meehl, P.E. (1952). A personality scale for social responsibility. *Journal of Abnormal and Social Psychology, 47*, 73-80. doi: 10.1037/h0062924
- Greenfield, P., Keller, H., Fuligni, A., & Maynard, A. (2003). Cultural pathways through universal development. *Annual Review of Psychology, 54*, 461-490. doi: 10.1146/annurev.psych.54.101601.145221

- Greenstein, F. I. (1965). *Children and politics*. New Haven: Yale University Press.
doi: 10.1080/00131726609339774
- Grolnick, W. S., Ryan, R. M., & Deci, E. L. (1991). Inner resources for school achievement: motivational mediators of children's perceptions of their parents. *Journal of Educational Psychology, 83*, 508–517. doi: 10.1037/0022-0663.83.4.508
- Grolnick, W. S., & Pomerantz, E. M. (2009). Issues and challenges in studying parental control: Toward a new conceptualization. *Child Development Perspectives, 3*, 165-170. doi: 10.1111/j.1750-8606.2009.00099.x
- Grotevant, H. D. (1987). Toward a process model of identity formation. *Journal of Adolescent Research, 2*, 203–222. doi: 10.1177/074355488723003
- Grotevant, H. D., & Adams, G. R. (1984). Development of an objective measure to assess ego identity in adolescence: Validation and replication. *Journal of Youth and Adolescence, 13*(5), 419–438. doi: 10.1007/BF02088639
- Grotevant, H. D., & Cooper, C. R. (1985). Patterns of interaction in family relationships and the development of identity exploration in adolescence. *Child Development, 56*, 415–428. doi: 10.2307/1129730
- Hair, J. F. Jr., Anderson, R. E., Tatham, R. L., & Black, W. C. (2010). *Multivariate data analysis*. Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall.
- Hammack, P. L. (2015) Theoretical foundations of identity. In K. C. McLean, & M. Syed (Eds.), *The Oxford Handbook of Identity Development* (pp. 11–30). New York: Oxford University Press.
- Hao, X., Wen, N., & George, C. (2014). News consumption and political and civic engagement among young people. *Journal of Youth Studies, 17*(9), 1221–1238. doi: 10.1080/13676261.2014.901490
- Hardy, S. A., Pratt, M. W., Pancer, S. M., Olsen, J. A., & Lawford, H. L. (2011). Community and religious involvement as contexts of identity change across late adolescence and emerging adulthood. *International Journal of Behavioral Development, 35*(2), 125–135. doi: 10.1177/0165025410375920
- Harris, J. R. (1995). Where is the child's environment? A group socialization theory of development. *Psychological Review, 102*(3), 458-489.
- Harter, S. (1999). *The construction of the self: A developmental perspective*. New York: Guilford Press.

- Hastings, P. D., McShane, K. E., Parker, R., & Ladha, F. (2007). Ready to make nice: Parental socialization of young sons' and daughters' prosocial behaviors with peers. *Journal of Genetic Psychology, 168*(2), 177–200. doi: 10.3200/gntp.168.2.177-200.
- Henn, M., & Foard, N. (2011). Young people, political participation and trust in Britain. *Parliamentary Affairs 65*(1), 47–67. doi:10.1093/pa/gsr046.
- Hess, R. D., & Torney, J. V. (1967). *The Development of Political Attitudes In Children*. Chicago: Aldine Publication. doi: 10.1017/S0008423900037914
- Huckfeldt, R. (1979). Political participation and the neighborhood social context. *American Journal of Political Science, 23*(3), 579–92. doi: 10.2307/2111030
- Hyman, H. H. (1959). *Political socialization: A study in the psychology of political behavior*. New York: Free Press.
- James, W. (1890). *The Principles of psychology*. New York: Henry Holt.
- Jennings, M. K., & Niemi, R. G. (1968). The transmission of political values from parent to child. *The American Political Science Review, 62*(1), 169-184. doi: 10.2307/1953332
- Jennings, M. K., & Niemi, R. G. (1981). *Generations and politics: A panel study of young adults and their parents*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Jennings, M. K., Stoker, L., & Bowers, J. (2009). Politics across generations: Family transmission reexamined. *The Journal of Politics, 71*(3), 782–799. doi: 10.1017/S0022381609090719
- Jespersen, K., Kroger, J., & Martinussen, M. (2013). Identity status and moral reasoning: A meta-analysis. *Identity, 13*(3), 266-280. doi: 10.1080/15283488.2013.799472.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1981). *Çocuğun değeri: Türkiye'de değerler ve doğurganlık*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, İdari Bilimler Fakültesi.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1996). Özerk-ilişkisel benlik: Yeni bir sentez. *Türk Psikoloji Dergisi, 11* (37), 36-43.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). *Kültürel Psikoloji: Kültür bağlamında insan ve aile*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2005). Autonomy and relatedness in cultural context: Implication for self and family. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 36*, 403-422. doi : 10.1177/0022022105275959

- Kağıtçıbaşı, Ç., Sunar, D., & Bekman, S. (2001). Long-term effects of early intervention: Turkish low-income mothers and children. *Applied Developmental Psychology, 22*, 333-361. doi:10.1016/S0193-3973(01)00071-5
- Kahne, J. E., & Sporte, S. E. (2008). Developing citizens: The impact of civic learning opportunities on students' commitment to civic participation. *American Educational Research Journal, 45*, 738-766. doi: 10.3102/0002831208316951
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Katz, E., Gurevitch, M., & Haas, H. (1973). On the use of the mass media for important things. *American Sociological Review, 38* (2), 164-181. doi: 10.2307/2094393
- Keith, T. Z. (2015). *Multiple regression and beyond: An introduction to multiple regression and structural equation modeling*. New York, NY: Taylor & Francis.
- Kındap, Y., Sayıl, M. F., & Kumru, A. (2008). Anneden algılanan kontrolün niteliği ile ergenin psikososyal uyumu ve arkadaşlıkları arasındaki ilişkiler: Benlik değerinin aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi, 23*(61), 92-107.
- Kim, S., & Ge, X. (2000). Parenting practices and adolescent depressive symptoms in Chinese American families. *Journal of Family Psychology, 14*, 420-435. doi: 10.1037/0893-3200.14.3.420
- Kirlin, M. (2003). *The role of civic skills in fostering civic engagement in fostering civic engagement*. Pennsylvania: CIRCLE. 13 Temmuz 2016 tarihinde <http://www.civicyouth.org/PopUps/WorkingPapers/WP06Kirlin.pdf> adresinden indirildi.
- Klofstad, C. A. (2007). Talk leads to recruitment. How discussions about politics and current events increase civic participation. *Political Research Quarterly, 60*, 180-191. doi : 10.1177/1065912907301708
- Klofstad, C. A. (2010). The lasting effect of civic talk on civic participation: Evidence from a panel study. *Social Forces, 88*(5), 2353-2375. doi: 10.1353/sof.2010.0047

- Kraut, R., Patterson, M., Lundmark, V., Kiesler, S., Mukopadhyay, T., & Scherlis, W. (1998). Internet paradox: A social technology that reduces social involvement and psychological well-being? *American Psychologists*, *53*(9), 1017–1031. doi: 10.1037/0003-066X.53.9.1017.
- Kroger, J. (1997). Gender and identity: The intersection of structure, content and context. *Sex Roles*, *36*, 767-770. doi:10.1023/A:1025627206676
- Kroger, J. (2004). *Identity in adolescence: The balance between self and other*. London & New York: Routledge.
- Kroger, J. (2007). Why is identity achievement so elusive?. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, *7*, 331–348. doi:10.1080/15283480701600793
- Kroger, J. (2015). Identity development through adulthood: The move toward “wholeness”. K. C. McLean, & M. Syed (Eds.), *The Oxford handbook of identity development* içinde (pp.65–80). New York: Oxford University Press. doi: 10.1093/oxfordhb/9780199936564.013.004
- Kroger, J., Martinussen, M., & Marcia, J. E. (2010). Identity status change during adolescence and young adulthood: A meta-analysis. *Journal of Adolescence*, *33*, 683–698. doi:10.1016/j.adolescence.2009.11.002
- Kroger, J. & Marcia, J. E. (2011). The identity statuses: Origins and interpretations. S. J. Schwartz, K. Luyckx, & V. L. Vignoles (Eds.), *Handbook of identity theory and research* içinde (pp. 31–54). New York: Springer.
- Kudrnáč, A. (2015). Theoretical perspectives and methodological approaches in political socialization research. *Sociológia*, *47*, 605-624.
- Kunnen, E. S., & Metz, M. (2015). Commitment and exploration: The need for a developmental approach. K. C. McLean, & M. Syed (Eds.), *The Oxford handbook of identity development* içinde (pp. 115–131). New York: Oxford University Press. doi: 10.1093/oxfordhb/9780199936564.013.012
- Kuppens, S., Grietens, H., Onghena, P., & Michiels, D. (2009). Measuring parenting dimensions in middle childhood: Multitrait-multimethod analysis of child, mother, and father ratings. *European Journal of Psychological Assessment*, *25*, 133-140. doi: 10.1027/1015-5759.25.3.133
- La Due Lake, R., & Huckfeldt, R. (1998). Social capital, social networks, and political participation. *Political Psychology*, *19*(3), 567-584. doi: 10.1111/0162-895X.00118

- Lamborn, S., Mounts, N., Steinberg, L., & Dornbusch, S. (1991). Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child Development, 62*, 1049–1065. doi: 10.1111/j.1467-8624.1991.tb01588.x
- Lenzi, M., Vieno, A., Pastore, M., & Santinello, M. (2013). Neighborhood social connectedness and adolescent civic engagement: An integrative model. *Journal of Environmental Psychology, 34*, 45-54. doi: 10.1016/j.jenvp.2012.12.003
- Livingstone, S., & Markham, T. (2008). The contribution of media consumption to civic participation. *The British Journal of Sociology, 59*(2), 351–371. doi: 10.1111/j.1468-4446.2008.00197.x
- Luyckx, K., Goossens, L., & Soenens, B. (2006a). A developmental contextual perspective on identity construction in emerging adulthood: Change dynamics in commitment formation and commitment evaluation. *Developmental Psychology, 42*, 366-380. doi: 10.1037/0012-1649.42.2.366
- Luyckx, K., Goossens, L., Soenens, B., & Beyers, W. (2006b). Unpacking commitment and exploration: Validation of an integrative model of adolescent identity formation. *Journal of Adolescence, 29*, 361–378. doi: 10.1016/j.adolescence.2005.03.008
- Luyckx, K., Soenens, B., Berzonsky, M. D., Smits, I., Goossens, L., & Vansteenkiste, M. (2007a). Information-oriented identity processing, identity consolidation, and well-being: The moderating role of autonomy, self-reflection, and self-rumination. *Personality and Individual Differences, 43*, 1099–1111. doi: 10.1016/j.paid.2007.03.003
- Luyckx, K., Soenens, B., Vansteenkiste, M., Goossens, L., & Berzonsky, M. D. (2007b). Parental psychological control and dimensions of identity formation in emerging adulthood. *Journal of Family Psychology, 21*(3), 546-550. doi: 10.1037/0893-3200.21.3.546
- Luyckx, K., Schwartz, S. J., Berzonsky, M. D., Soenens, B., Vansteenkiste, M., Smits, I., & Goossens, L. (2008a). Capturing ruminative exploration: Extending the four-dimensional model of identity formation in late adolescence. *Journal of Research in Personality, 42*, 58–82. doi: 10.1016/j.jrp.2007.04.004

- Luyckx, K., Schwartz, S. J., Goossens, L., & Pollock, S. (2008b). Employment, sense of coherence, and identity formation: Contextual and psychological processes on the pathway to sense of adulthood. *Journal of Adolescent Research, 23*, 566–591. doi: 10.1177/0743558408322146
- Maccoby, E. E., & Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of family: Parent-child interaction. P. H. Mussen (Series Ed.), & E. M. Hetherington (Vol. Ed.), *Handbook of child psychology: Vol. 4. Socialization, personality, and social development* içinde (pp. 1-101). New York: Wiley. doi: 10.1007/978-1-4612-3760-0_11
- Manzeske, D. P., & Stright, A. D. (2009). Parenting styles and emotion regulation: The role of behavioral and psychological control during young adulthood. *Journal of Adult Development, 16*, 223-229. doi: 10.1007/s10804-009-9068-9
- Marcia, J. E. (1966). Development and validation of ego identity status. *Journal of Personality and Social Psychology, 5*, 551–558. doi: 10.1016/j.sbspro.2013.08.565
- Marcia, J. E. (1980). Identity in adolescence. J. Adelson (Ed.), *Handbook of adolescent psychology* içinde (pp. 159–187). New York: Wiley. doi: 10.1177/016502549301600205
- McClurg, S. D. (2003). Social networks and political participation: The role of social interaction in explaining political participation. *Political Research Quarterly, 56*(4), 448-465. doi: 10.1177/106591290305600407
- McDevitt, M., & Chaffee, S. (2002). From top-down to trickle-up influence: Revisiting assumptions about the family in political socialization. *Political Communication, 19*(3), 281-301. doi: 10.1080/01957470290055501
- McElhaney, K. B., Porter, M. R., Thompson, L. W., & Allen, J. P. (2008). Apples and oranges: Divergent meanings of parents' and adolescents' perceptions of parental influence. *Journal of Early Adolescence, 28*, 206-229. doi: 10.1177/0272431607312768
- McGuire, J.K., & Gamble, W.C. (2006). Community service for youth: The value of psychological engagement over number of hours spent. *Journal of Adolescence, 29*, 289- 298. doi: 10.1016/j.adolescence.2005.07.006
- McIntosh, H., Hart, D., & Youniss, J. (2007). The influence of family political discussion on youth civic development: Which parent qualities matter? *Political Science & Politics, 40*, 495–499. doi:10.1017/S1049096507070758

- McKee, L., Colletti, C., Rakow, A., Jones, D. J., & Forehand, R. (2008). Parenting and child externalizing behaviors: Are the associations specific or diffuse? *Aggression and Violent Behavior, 13*(3), 201-215. doi: 10.1016/j.avb.2008.03.005
- McLeod, J. M. (2000). Media and civic socialization of youth. *Journal of Adolescent Health, 27*(2), 45–51. doi: 10.1016/S1054-139X(00)00131-2
- McLeod, J. M., & Shah, D. V. (2009). Communication and political socialization: Challenges and opportunities for research. *Political Communication, 26*(1), 1-10. doi: 10.1080/10584600802686105
- Mead, G. H. (1934/2015). *Mind, self and society*. Chicago: University of Chicago Press.
- Meeus, W. (1996). Studies on identity development in adolescence: An overview of research and some new data. *Journal of Youth and Adolescence, 25*(5), 569-598. doi: 10.1007/BF01537355.
- Meeus, W. (2011). The study of adolescent identity formation 2000-2010: A review of longitudinal research. *Journal of Research on Adolescence, 21*(1), 75-94. doi: 10.1111/j.1532-7795.2010.00716.x.
- Meeus, W., & Deković, M. (1995). Identity development, parental, and peer support: Results of a national Dutch survey. *Adolescence, 30*, 931–944.
- Meeus, W., Iedema, J., Helsen, M., & Vollebergh, W. (1999). Patterns of adolescent identity development: Review of literature and longitudinal analysis. *Developmental Review, 19*, 419–461. doi: 10.1006/drev.1999.0483
- Meeus, W., Oosterwegel, A., & Vollebergh, W. (2002). Parental and peer attachment and identity development in adolescence. *Journal of Adolescence, 25*, 93-106. doi: 10.1006/jado.2001.0451
- Meeus, W., van de Schoot, R., Keijsers, L., Schwartz, S. J., & Branje, S. (2010). On the progression and stability of adolescent identity formation: A five-wave longitudinal study in early-to-middle and middle-to-late adolescence. *Child Development, 81*, 1565–1581. doi: 10.1111/j.1467-8624.2010.01492.x
- Merry, M. S. (2005). Social exclusion of Muslim youth in Flemish- and French-speaking Belgian schools. *Comparative Education Review, 49*(1), 1-22. doi: 10.1086/426158

- Min, S. (2010). From the digital divide to the democratic divide: Internet skills, political interest, and the second-level digital divide in political internet use. *Journal of Information Technology & Politics*, 7(1), 22–35. doi: 10.1080/19331680903109402
- Morsünbül, Ü., & Çok, F. (2013). Kimlik gelişiminde yeni bir boyut: Seçeneklerin saplantılı araştırılması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(40), 232-244.
- Morsünbül, Ü., Crocetti, E., Çok, F., & Meeus, W. (2014). Brief report: The Utrecht-Management of Identity Commitments Scale (U-MICS): Gender and age measurement invariance and convergent validity of the Turkish version. *Journal of Adolescence*, 37(6), 799–805. doi: 10.1016/j.adolescence.2014.05.008
- Mullis, R. L., Graf, S. C., & Mullis, A. K. (2009). Parental relationships, autonomy, and identity processes of high school students. *The Journal of Genetic Psychology* 170(4), 326–338. doi: 10.1080/00221320903218356
- Murray, R. G., & Mulvaney, M. K. (2012). Parenting styles, socialization, and the transmission of political ideology and partisanship. *Politics and Policy*, 40(6), 1106–1130. doi: 10.1111/j.1747-1346.2012.00395.x
- Nah, S., Veenstra, A. S., & Shah, D. V. (2006). The internet and anti-war activism: A case study of information, expression, and action. *Journal of Computer-Mediated Communication* 12 (1), 230–247. doi:10.1111/j.1083-6101.2006.00323.x.
- Newton, K. (1999). Mass media effects: Mobilization or media malaise? *British Journal of Political Science*, 29, 577–599. doi:10.1017/S0007123499000289.
- Niemi, R. G., & Hepburn, M. A. (1995). The rebirth of political socialization. *Perspectives on Political Science*, 24, 7–17. doi: 10.1080/10457097.1995.9941860
- Niemiec, C. P., Lynch, M. F., Vansteenkiste, M., Bernstein, J., Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2006). The antecedents and consequences of autonomous self-regulation for college: A self-determination theory perspective on socialization. *Journal of Adolescence*, 29, 761-775. doi: 10.1016/j.adolescence.2005.11.009
- Norris, P. (1996). Does television erode social capital? A reply to Putnam. *Political Science and Politics*, 29, 474–480. doi:10.2307/420827.

- O'Connor, B. P. (1995). Identity development and perceived parental behavior as sources of adolescent egocentrism. *Journal of Youth and Adolescence*, 24, 205–227. doi:10.1007/BF01537150.
- Oyserman, D., Elmore, K., & Smith, G. (2012). Self, self-concept, and identity. M. R. Leary & J. P. Tangney (Eds), *Handbook of self and identity* içinde (pp 69-104). New York, NY: Guilford Press.
- Özdemir, Y., & Çok, F. (2011). Ergenlikte özerklik gelişimi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4, 152-164.
- Padilla-Walker, L. M., Barry, C. M., Carroll, J. S., Madsen, S. D., & Nelson, L. J. (2008). Looking on the bright side: The role of identity status and gender on positive orientations during emerging adulthood. *Journal of Adolescence*, 31(4), 451–467. doi:10.1016/j.adolescence.2007.09.001
- Pancer, S. M., Pratt, M., Hunsberger, B., & Alisat, S. (2007). Community and political involvement in adolescence: What distinguishes the activists from the uninvolved? *Journal of Community Psychology*, 35(6), 741–759. doi: 10.1002/jcop.20176.
- Pastorino, E., Dunham, R. M., Kidwell, J. S., Bacho, R. A., & Lamborn, S. D. (1997). Domain-specific gender comparisons in identity development among college youth: Ideology and relationships. *Adolescence*, 32, 559-577.
- Perry, L.S. (2002). *Short-term impacts, long-term opportunities: The political and civic engagement of young adults in America*. Pennsylvania: CIRCLE. 28 Mart 2016 tarihinde <http://www.civicyouth.org/research/products> adresinden indirildi.
- Peterson, B. E., Smirles, K. A., & Wentworth, P. A. (1997). Generativity and authoritarianism: Implications for personality, political involvement, and parenting. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72, 1202–1216. doi: 10.1037/0022-3514.72.5.1202
- Phoenix, A., & Rattansi, A. (2005). Proliferating theories: Self and identity in Post-Eriksonian context: A rejoinder to Berzonsky, Kroger, Levine, Phinney, Schachter, and Weigert and Gecas. *Identity: An International Journal of Theory And Research*, 5(2), 205–225. doi: 10.1207/s1532706xid0502_9
- Plutzer, E. (2002). Becoming a habitual voter: Inertia, resources, and growth in young adulthood. *The American Political Science Review*, 96(1), 41-56. doi: 10.1017/S0003055402004227

- Prager, K. J. (2001). Identity development, age and college experience in women. *The Journal of Genetic Psychology, 147*(1), 31-36. doi: 10.1080/00221325.1986.9914477
- Putnam, R. D. (1995). Bowling alone: America's declining social capital. *Journal of Democracy, 6* (1), 65–78. doi:10.1353/jod.1995.0002.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.
- Putnick, D. L., Bornstein, M. H., Hendricks, C., Painter, K. M., Suwalsky, J. T. D., & Collins, W. A. (2008). Parenting stress, perceived parenting behaviours, and adolescent self-concept in European American families. *Journal of Family Psychology, 22*, 752-762. doi: 10.1037/a0013177
- Quintana, S. M., & Lapsley, D. K. (1990). Rapprochement in late adolescent separation-individuation: A structural equations approach. *Journal of Adolescence, 13*, 371–385. doi:10.1016/0140-1971(90)90030-B.
- Quintelier, E. (2011). Political socialization among young people: Evidence from a two-year panel study. *Politics, Culture and Socialization, 2*(2), 193–206.
- Reinders, H., & Youniss, J. (2006). School-based required community service and civic development in adolescents. *Applied Developmental Science, 10*(1), 2-12. doi: 10.1207/s1532480xads1001_1
- Rogers, K. N., Buchanan, C. M., & Winchell, M. E. (2003). Psychological control during early adolescence: Links to adjustment in differing parent/adolescent dyads. *Journal of Early Adolescence, 23*(4), 349-383. doi: 10.1177/0272431603258344
- Rosenbaum, W. A. (1975). *Political culture*. London: Nelson.
- Rossi, G., Lenzi, M., Sharkey, J. D., Vieno, A., & Santinello, M. (2016). Factors associated with civic engagement in adolescence: The effects of neighborhood, school, family, and peer contexts. *Journal of Community Psychology, 44*(8), 1040–1058. doi: 10.1002/jcop.21826
- Roth, G., Assor, A., Niemiec, C. P., Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2009). The emotional and academic consequences of parental conditional regard: Comparing conditional positive regard, conditional negative regard, and autonomy support as parenting practices. *Developmental Psychology, 45*, 1119–1142. doi: 10.1037/a0015272

- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, *55*, 68–78. doi: 10.1037/0003-066X.55.1.68
- Sartor, C. E., & Youniss, J. (2002). The relationship between positive parental involvement and identity achievement during adolescence. *Adolescence*, *37*, 221–234.
- Sayıl, M., & Kındap, Y. (2010). Ergenin anne-babadan algıladığı psikolojik kontrol: Psikolojik kontrol ölçeğinin geçerlik ve güvenirliği. *Türk Psikoloji Yazıları*, *13*(25), 62-71.
- Schaefer, E. S. (1965a). Children's reports of parental behavior: An inventory. *Child Development*, *36*, 413-424. doi: 10.2307/1126465
- Schaefer, E. S. (1965b). A configurational analysis of children's reports of parent behavior. *Journal of Consulting Psychology*, *29*, 552-557. doi: 10.1037/h0022702
- Schlozman, K. L., Verba, S., & Brady, H. E. (2010). Weapon of the strong? Participatory inequality and the internet. *Perspectives on Politics*, *8*(2), 487–509. doi:10.1017/S1537592710001210.
- Schmid, C. (2012). The value “ social responsibility” as a motivating factor for adolescents' readiness to participate in different types of political actions, and its socialization in parent and peer contexts. *Journal of Adolescence*, *35*(3), 533–547. doi: 10.1016/j.adolescence.2012.03.009
- Schultheiss, D. P., & Blustein, D. L. (1994). Contributions of family relationship factors to the identity formation process. *Journal of Counseling & Development*, *73*, 159–166. doi:10.1002/j.1556-6676.1994.tb01729.x.
- Schwartz, S. (2001). The evolution of Eriksonian and neo-Eriksonian identity theory and research: A review and integration. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, *1*(1), 7–58. doi: 10.1207/S1532706x
- Schwartz, S. J., Beyers, W., Luyckx, K., Soenens, B., Zamboanga, B. L., Forthun, L. F., & Waterman, A. S. (2011). Examining the light and dark sides of emerging adults' identity: A study of identity status differences in positive and negative psychosocial functioning. *Journal of Youth and Adolescence*, *40*, 839–859. doi:10.1007/s10964-010-9606-6

- Sears, D. O., & Valentino, N. A. (1997). Politics matters: Political events as catalysts for pre-adult socialization. *The American Political Science Review*, *91*(1), 45–65. doi: 10.2307/2952258
- Sears, D. O., & Brown, C. (2003). Childhood and adult political development. Huddy, L., Sears, D. O., & Levy, J. S. (Eds.) *Oxford handbook of political psychology* içinde (pp. 59–95). Oxford: Oxford University Press, doi: 10.1093/oxfordhb/9780199760107.013.0003
- Settle, J.E., Bond, R., & Levitt, J. (2011). The social origins of adult political behavior. *American Politics Research*, *39*(2), 239-63. doi: 10.1177/1532673X10382195
- Sevim, A. S. (2014). Leuven algılanan ana babalık ölçeği ergen ve ana baba sürümlerinin uyarlanması. *Düşünen Adam Dergisi*, *27*, 291-300.
- Shah, D. V. (1998). Civic engagement, interpersonal trust, and television use: An individual-level assessment of social capital. *Political Psychology*, *19*(3), 469–496. doi:10.1111/0162-895X.00114.
- Shah, D. V., Kwak, N., & Holbert, R. L. (2001a). “Connecting” and “disconnecting” with civic life: Patterns of internet use and the production of social capital. *Political Communication*, *18*(2), 141–162. doi:10.1080/105846001750322952.
- Shah, D. V., McLeod, J. M., & Yoon, S. (2001b). Communication, context, and community: An exploration of print, broadcast, and Internet influences. *Communication Research*, *28*, 464-506. doi: 10.1177/009365001028004005
- Shah, D. V., Cho, J., Eveland, W. P., & Kwak, N. (2005). Information and expression in a digital age: Modeling internet effects on civic participation. *Communication Research*, *32*, 531–565. doi: 10.1177/0093650205279209
- Shah, D. V., McLeod, J. M., & Lee, N. (2009). Communication competence as a foundation for civic competence: Processes of socialization into citizenship. *Political Communication*, *26*, 102–117. doi: 10.1080/10584600802710384
- Silk, J. S., Morris, A. S., Kanaya, T. & Steinberg, L. (2003). Psychological control and autonomy granting: Opposite ends of a continuum or distinct constructs? *Journal of Research on Adolescence*, *13*, 113-128. doi: 10.1111/1532-7795.1301004
- Skoric, M. M., & Poor, N. (2013). Youth engagement in Singapore: The interplay of social and traditional media. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, *57*(2), 187–204. doi: 10.1080/08838151.2013.787076

- Slater, M. D. (2007). Reinforcing spirals: The mutual influence of media selectivity and media effects and their impact on individual behavior and social identity. *Communication Theory, 17*(3), 281-303. doi: 10.1111/j.1468-2885.2007.00296.x
- Smetana, J. G., & Daddis, C. (2002). Domain-specific antecedents of parental psychological control and monitoring: The role of parenting beliefs and practices. *Child Development, 73*, 563-580. doi: 10.1111/1467-8624.00424
- Smith, M. (2011). Measures for assessing parenting in research and practice. *Child and Adolescent Mental Health, 16*, 158-166. doi: 10.1111/j.1475-3588.2010.00585.x
- Smits, I., Soenens, B., Luyckx, K., Duriez, B., Berzonsky, M., & Goossens, L. (2008). Perceived parenting dimensions and identity styles: Exploring the socialization of adolescents' processing of identity-relevant information. *Journal of Adolescence, 31*(2), 151-64. doi: 10.1016/j.adolescence.2007.08.007
- Smits, I., Soenens, B., Vansteenkiste, M., Luyckx, K., & Goossens, L. (2010). Why do adolescents gather information or stick to parental norms? Examining autonomous and controlled motives behind adolescents' identity style. *Journal of Youth and Adolescence, 39*, 1343-1356. doi:10.1007/s10964-009-9469-x
- Soenens, B., Beyers, W., Vansteenkiste, M., Sierens, E., Luyckx, K., & Goossens, L. (2004, Temmuz). *The "gross anatomy" of parenting styles in adolescence: Three or four dimensions?* 18. International Society for the Study of Behavioral Development (ISSBD) Bienal Toplantısı, Ghent, Belçika.
- Soenens, B., & Vansteenkiste, M. (2005). Antecedents and outcomes of self-determination in three life domains: The role of parents' and teachers' autonomy support. *Journal of Youth and Adolescence, 34*, 589-604. doi: 10.1007/s10964-005-8948-y
- Soenens, B., Vansteenkiste, M., Luyten, P., Duriez, B., & Goossens, L. (2005). Maladaptive perfectionistic self-representations: The mediational link between psychological control and adjustment. *Personality and Individual Differences, 38*, 487-498. doi: 10.1016/j.paid.2004.05.008

- Soenens, B., Vansteenkiste, M., Sierens, E., & Buehler, C. (2009). How are parental psychological control and autonomy-support related? A cluster-analytic approach. *Journal of Marriage and Family*, *71*, 187-202. doi: 10.1111/j.1741-3737.2008.00589.x
- Solomontos-Kountouri, O., & Hurry, J. (2008). Political, religious and occupational identities in context: Placing identity status paradigm in context. *Journal of Adolescence*, *31*(2), 241–58. doi: 10.1016/j.adolescence.2007.11.006
- Steinberg, L. (2001). We know some things: Adolescent–parent relationships in retrospect and prospect. *Journal of Research on Adolescence*, *11*(1), 1–20. doi: 10.1111/1532-7795.00001
- Steinberg, L., Lamborn, S. D., Darling, N., Mounts, N. S., & Dornbusch, S. M. (1994). Over-time changes in adjustment and competence among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child Development*, *65*, 754-770. doi: 10.1111/j.1467-8624.1994.tb00781.x
- Stewart, S. M., & Bond, M. H., Deeds, O., & Chung, S. F. (1999). Intergenerational patterns of values and autonomy expectations in cultures of relatedness and separateness. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, *30*(5), 575-593. doi: 10.1177/0022022199030005002
- Studsrod, I., & Bru, E. (2009). The role of perceived parental socialization practices in school adjustment among Norwegian upper secondary school students. *British Journal of Educational Psychology*, *79*, 529-546. doi: 10.1348/000709908X381771
- Sunar, D. (2002). Change and continuity in the Turkish middle class family. R. Liljestrom & E. Özdalga (Eds.), *Autonomy and dependence in family: Turkey and Sweden in critical perspective* içinde (pp. 217-237). İstanbul: Swedish Research Institute.
- Sunar, D., & Fişek, G. O. (2005). Contemporary Turkish families. J. L. Roopnarine & U. P. Gielen (Eds), *Families in global perspective* içinde (pp. 169–183). Boston: Pearson.
- Sümer, N., & Güngör, D. (1999). Çocuk yetiştirme stillerinin bağlanma stilleri, benlik değerlendirmeleri ve yakın ilişkiler üzerindeki etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, *14*, 35-60.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics*. Boston: Pearson/Allyn & Bacon.

- Tajfel, H., & Turner, J. (1986). The social identity theory of intergroup behavior. S. Worchel & W. G. Austin (Eds.), *Psychology of intergroup relations* içinde (pp. 7–24). Chicago: Nelson-Hall.
- Taylor, R. D., & Oskay, G. (1995). Identity formation in Turkish and American late adolescents. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 26, 8–22. doi: 10.1177/0022022195261002
- Torney-Purta, J. (2004). Adolescents' political socialization in changing contexts: An international study in the spirit of Nevitt Sanford. *Political Psychology*, 25(3), 465-478. doi: 10.1111/j.1467-9221.2004.00380.x
- van Goethem, A. A. J., van Hoof, A., van Aken, M. A. G., Raaijmakers, Q. A. W., Boom, J., & de Castro, B. O. (2012). The role of adolescents' morality and identity in volunteering. Age and gender differences in a process model. *Journal of Adolescence*, 35(3), 509–20. doi: 10.1016/j.adolescence.2011.08.012
- Vansteenkiste, M., Zhou, M., Lens, W., & Soenens, B. (2005). Experiences of autonomy and control among Chinese learners: Vitalizing or immobilizing? *Journal of Educational Psychology*, 97, 468- 483. doi: 10.1037/0022-0663.97.3.468
- Varan, A. (1990). *Liseli gençlerin kimlik statülerinin cinsiyet, yaş ve sosyal-çevre açısından incelenmesi*. (Yayınlanmamış doktora tezi) Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Verba, S., Schlozman, K. L., & Brady, H. E. (1995). *Voice and equality: Civic volunteerism in american politics*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Vignoles, V. L., Schwartz, S. J., & Luyckx, K. (2011). Introduction: Toward an integrative theory of identity. S. J. Schwartz, K. Luyckx, & V. L. Vignoles (Eds.), *Handbook of identity theory and research* içinde (pp. 1–28). New York: Springer.
- Walker, L. J., Hennig, K. H., & Krettenauer, T. (2000). Parent and peer contexts for children's moral reasoning development. *Child Development*, 71(4), 1033-1048. doi: 10.1111/1467-8624.00207
- Waterman, A. S. (1982). Identity development from adolescence to adulthood: An extension of theory and a review of research. *Developmental Psychology*, 18, 341-358. doi: 10.1037/0012-1649.18.3.341

- Waterman, A. S. (2011). Eudaimonic identity theory: Identity as self-discovery. S. J. Schwartz, K. Luyckx, & V. L. Vignoles (Eds.), *Handbook of identity theory and research vol 1. structures and processes* içinde (pp. 357–379). New York, NY: Springer. doi: 10.1007/978-1-4419-7988-9_16
- Waterman, A. S., & Waterman, C. K. (1971). A longitudinal study of changes in ego identity status during the freshman year at college. *Developmental Psychology*, 5, 167–173. doi: 10.1037/h0036438
- Williams, K. E., Ciarrochi, J., & Heaven, P. C. L. (2012). Inflexible parents, inflexible kids: A 6-year longitudinal study of parenting style and the development of psychological flexibility in adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 41, 1053-1066. doi: 10.1007/s10964-012-9744-0
- Xiaomei, Z., & Shimin, W. (2014). Political identity: A perspective from cultural identity. *Social Sciences in China*, 35(2), 155-173, doi: 10.1080/02529203.2014.900890
- Yates, M., & Youniss, J. (1996). Community service and political-moral identity in adolescents. *Journal of Research on Adolescence*, 6, 271-284. doi: 10.1111/j.1540-4560.1998.tb01232.x
- Yates, M. & Youniss, J. (1998). Community service and political identity development in adolescence. *Journal of Social Issues*, 54, 495-512. doi: 10.1111/j.1540-4560.1998.tb01232.x
- Yeung, P., Passmore, A., & Packer, T. (2012). Examining citizenship participation in young Australian adults: A structural equation analysis. *Journal of Youth Studies*, 15, 73-98. doi: 10.1080/13676261.2011.623689
- Youniss, J., McLellan, J. A., & Yates, M. (1997). What we know about engendering civic identity. *The American Behavioral Scientist*, 40(5), 620-631. doi: 10.1177/0002764297040005008
- Youniss, J., McLellan, J.A., Su, Y., & Yates, M. (1999). The role of community service in identity development: Normative, unconventional, and deviant orientations. *Journal of Adolescent Research*, 14(2), 248–261. doi: 10.1177/0743558499142006

Youniss, J., Bales, S., Christmas-Best, V., Diversi, M., McLaughlin, M., & Silbereisen, R. (2002). Youth civic engagement in the twenty-first century. *Journal of Research on Adolescence*, 12, 121–48. doi: 10.1111/1532-7795.00027

Zaff, J. F., Malanchuk, O., Michelsen, E., & Eccles, J. (2003a). *Identity development and feelings of fulfillment: Mediators of future civic engagement*. Pennsylvania: CIRCLE. 25 Mart 2016 tarihinde <http://www.civicyouth.org/PopUps/WorkingPapers/WP04Zaff.pdf> adresinden indirildi.

Zaff, J. F., Malanchuk, O., Michelsen, E., & Eccles, J. (2003b). *Promoting positive citizenship: Priming youth for action*. Pennsylvania: CIRCLE. 25 Mayıs 2016 tarihinde <http://www.civicyouth.org/PopUps/WorkingPapers/WP04Zaff.pdf> adresinden indirildi.

EKLER

EK 1. Kişisel Bilgi Formu

Değerli katılımcılar, bu araştırma 25-35 yaşları arasındaki bireylerin toplumsal kimlik gelişiminde rol oynayan etkenlerin incelenmesi amacı ile gerçekleştirilmektedir. Lütfen soruları içtenlikle yanıtlayınız. Adınızı ve soyadınızı belirtmeyiniz. Verdiğiniz bilgiler saklı tutulacaktır. Lütfen soruların tamamını yanıtlamaya özen gösteriniz. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Petek Akman Özdemir
Maltepe Üniversitesi Gelişim Psikolojisi Doktora Programı

Aşağıdaki sorularda boşluk bırakılan yerlere sizinle ilgili bilgileri yazınız. Seçenek verilen ifadelerde ise uygun maddenin yanındaki parantezin içine X işareti koyunuz.

1. Yaşınız:

2. Cinsiyetiniz: ()Kadın ()Erkek

3. Yaşadığınız İlçe:

4. Eğitim Durumunuz: ()Okuma-yazma bilmiyor. ()İlkokul ()Ortaokul
()Lise ()Yüksekokul ya da üniversite ()Lisansüstü

5. Çalışma Durumunuz: ()Çalışıyor ()Çalışmıyor ()Öğrenci

6. Medeni Haliniz: ()Bekar ()Evli

7. Annenizin Öğrenim Düzeyi: ()Okuma-yazma bilmiyor. ()İlkokul
()Ortaokul ()Lise ()Yüksekokul ya da üniversite ()Lisansüstü

8. Babanızın Öğrenim Düzeyi: ()Okuma-yazma bilmiyor. ()İlkokul
()Ortaokul ()Lise ()Yüksekokul ya da üniversite ()Lisansüstü

9. Evliyseniz, Eşinizin Öğrenim Düzeyi: ()Okuma-yazma bilmiyor. ()İlkokul
()Ortaokul ()Lise ()Yüksekokul ya da üniversite ()Lisansüstü

10. Siyaset ve güncel olaylar ile ilgili haberleri takip eder misiniz?

Evet Hayır

Cevabınız evet ise, hangi iletişim araçlarını kullanarak takip edersiniz? Birden fazla maddeyi işaretleyebilirsiniz.

Gazete Televizyon Radyo İnternet Dergi

11. Siyaset ve güncel olaylar ile ilgili tartışma programlarını takip eder misiniz?

Evet Hayır

12. (10. ya da 11. soruya cevabınız evet ise yanıtlayınız.) Siyasi ve güncel olayları hangi sıklıkla takip edersiniz?

Günlük olarak Haftalık olarak Aylık olarak

13. Siyasi ve güncel konular ile ilgili görüşlerinizi ifade etmek için sosyal medyayı (Facebook, Twitter, blog vb.) kullanır mısınız? Evet Hayır

Cevabınız evet ise, görüşlerinizi ifade etmek için sosyal medyayı ne kadar sıklıkla kullanırsınız?

Günün her saati Günde birkaç kez Haftada birkaç kez

Ayda birkaç kez Yılda birkaç kez

EK 2. Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeği-2

Siyasal Alan Alt Ölçeği

	Aşağıdaki ifadelerin sizin için ne kadar doğru veya yanlış olduğunu seçeneklerden birini (X ile) işaretleyerek yanıtlayınız.	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Biraz katılıyorum	Biraz katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
1	Politika çok fazla değişen bir şey. Fakat ben politik olarak neyi desteklediğime ve neye inandığıma çok önem veriyorum.						
2	Politika hakkında pek düşünmüş değilim. Bu konu beni fazla ilgilendirmiyor.						
3	Politikaya gelince sanırım bu konuda anne-babama oldukça benziyorum. Belirli bir partiyi benimseme ve benzeri konularda onlar ne yapıyorsa, ben de onu yapıyorum.						
4	Çok değişik politik partiler ve görüşler var. Konu kafamda bir açıklığa kavuşana kadar bunlardan hangisini izleyeceğime karar veremiyorum.						
5	Politik inançlarımı baştan sona düşündüm ve görüyorum ki, anne babamın inandıklarının bazı yönlerine katılıyorum bazı yönlerine ise katılmıyorum.						
6	Politik inançlarımdan henüz pek emin değilim, neye inanabileceğimi belirlemeye çalışıyorum.						
7	Belirli bir politik görüşü benimseyecek kadar politika ile gerçekten ilgilenmiş değilim.						
8	Anne-babamın kürtaj, idam, yolsuzluk gibi çeşitli konularda kendi politik ve ahlaki inançları olmuştur ve ben her zaman onların inançlarını benimsemişimdir.						

EK 3. Kimlik Gelişiminin Boyutları Ölçeği

	Aşağıdaki ifadelere katılma düzeyinizi seçeneklerden birini (X ile) işaretleyerek yanıtlayınız.	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılmıyorum /Ne katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
1	Yaşamımda izleyeceğim yöne karar verdim.					
2	Gelecekte yapacaklarımla ilgili planlarım var.					
3	Yaşamımda hangi yolu izleyeceğimi biliyorum.					
4	Gelecekte yapacaklarıma ilişkin düşüncem var.					
5	Yaşamımda ne yapacağım konusunda seçimimi yaptım.					
6	Yaşamımda izleyebileceğim farklı yollar hakkında etkin biçimde düşünürüm.					
7	Gelecekte yapabileceğim farklı şeyler hakkında düşünürüm.					
8	Bana uyabilecek birtakım farklı yaşam biçimlerini göz önünde bulunduruyorum.					
9	İzleyebileceğim farklı amaçlar hakkında düşünürüm.					
10	Benim için iyi olabilecek farklı yaşam biçimleri hakkında düşünüyorum.					
11	Yaşamda gerçekten elde etmek istediklerim konusunda kuşkularım var.					
12	Gelecekte yapmak istediklerim konusunda endişeliyim.					
13	Yaşamımda izlemek istediğim yönü arayıp duruyorum.					
14	Yaşamımın ne yönde olması gerektiğini merak edip duruyorum.					
15	Yaşamımda izleyeceğim yönü düşünmemek benim için zor.					
16	Gelecekle ilgili planlarım, gerçek ilgi ve değerlerimle örtüşüyor.					
17	Gelecekle ilgili planlarım bana güven veriyor.					
18	Gelecekle ilgili planlarımın olması, kendime güven duymamı sağlıyor.					
19	Yaşamıma vermek istediğim yönün bana gerçekten uygun olacağını hissediyorum.					

20	Gelecekle ilgili planlarımın benim için doğru olduğundan eminim.					
21	Gelecek için yaptığım planlar üzerine düşünürüm.					
22	Gelecekle ilgili yapmış olduğum planlar hakkında başkalarıyla konuşurum.					
23	Yaşamım için belirlediğim hedeflerin bana gerçekten uyup uymadığını düşünürüm.					
24	Yaşamımda izlemeyi planladığım belli yön hakkında başkalarının ne düşündüğünü anlamaya çalışırım.					
25	Gelecek planlarımın gerçekten ne istediğimle uyuyup uyumadığını düşünürüm.					

EK 4. Leuven Algılanan Ana Babalık Ölçeği

	Aşağıda <u>babanızın</u> size yönelik bazı davranışları yer almaktadır. <u>Ergenlik döneminde babanız ile olan ilişkinizi</u> düşünerek maddeleri değerlendiriniz. Uygun olan seçeneği X ile işaretleyiniz.	Her zaman doğru	Genellikle doğru	Biraz doğru	Genellikle doğru değil	Hiç doğru değil
1	Onunla endişelerim hakkında konuştuğundan sonra kendimi daha iyi hissedirdim.					
2	Bana sık sık gülümserdi.					
3	İstediğim akşam dışarı çıkmama izin verirdi.					
4	Keyifsiz olduğumda beni neşelendirirdi.					
5	Hoşlandığım her şeyi yapmama izin verirdi.					
6	Moralim bozuk olduğunda kendimi daha iyi hissetmemi sağlayabilirdi.					
7	Beni ilgilendiren konularda kendi kararlarımı vermeme izin verirdi.					
8	Onu incitirsem, tekrar gönlünü alıncaya kadar benimle konuşmazdı.					
9	Bana istediğim kadar özgürlük tanırdı.					
10	Benimle ilgilenir ve bana özen gösterirdi.					
11	Bana sık sık kendi hayatımı kendimin düşünmesi gerektiğini söylerdi.					
12	Hoşuna gitmeyen bir şey yaptığımda, birlikte bir şeyler yapmamıza izin vermezdi.					
13	Bana duyduğu sevgiyi göstermenin doğru olduğuna inanırdı.					
14	Ona sormadan dilediğim her yere gitmeme izin verirdi.					
15	Hoşlanmadığı bir şey yaparsam bana soğuk ve ters davranırdı.					
16	İstediğim şeyler için kendi planlarımı yapmama izin verirdi.					
17	Benimle bir şeyler yapmaktan zevk alırdı.					
18	Onu hayal kırıklığına uğrattığımda, benimle yüz yüze gelmekten kaçınırdı.					
19	Beni kendisinden bağımsız davranmaya cesaretlendirirdi.					

	Aşağıda <u>annenizin</u> size yönelik bazı davranışları yer almaktadır. <u>Ergenlik döneminde anneniz ile olan ilişkinizi</u> düşünerek maddeleri değerlendiriniz. Uygun olan seçeneği X ile işaretleyiniz.	Her zaman doğru	Genellikle doğru	Biraz doğru	Genellikle doğru değil	Hiç doğru değil
1	Onunla endişelerim hakkında konuştuktan sonra kendimi daha iyi hissederdim.					
2	Bana sık sık gülümserdi.					
3	İstediğim akşam dışarı çıkmama izin verirdi.					
4	Kendi yolumu çizmeme yardımcı olurdu.					
5	Keyifsiz olduğumda beni neşelendirirdi.					
6	Hoşlandığım her şeyi yapmama izin verirdi.					
7	Moralim bozuk olduğunda kendimi daha iyi hissetmemi sağlayabilirdi.					
8	Beni ilgilendiren konularda kendi kararlarımı vermeme izin verirdi.					
9	Onu incitirsem, tekrar gönlünü alıncaya kadar benimle konuşmazdı.					
10	Bana istediğim kadar özgürlük tanırды.					
11	Benimle ilgilenir ve bana özen gösterirdi.					
12	Bana sık sık kendi hayatımı kendimin düşünmesi gerektiğini söylerdi.					
13	Hoşuna gitmeyen bir şey yaptığımda, birlikte bir şeyler yapmamıza izin vermezdi.					
14	Bana duyduğu sevgiyi göstermenin doğru olduğuna inanırdı.					
15	Ona sormadan dilediğim her yere gitmeme izin verirdi.					
16	Bir şeyi onun gördüğü gibi görmezsem bana uzak davranırdı.					
17	Hoşlanmadığı bir şey yaparsam bana soğuk ve ters davranırdı.					
18	İstediğim şeyler için kendi planlarımı yapmama izin verirdi.					
19	Benimle bir şeyler yapmaktan zevk alırdı.					
20	Onu hayal kırıklığına uğrattığımda, benimle yüz yüze gelmekten kaçınırdı.					
21	Beni kendisinden bağımsız davranmaya cesaretlendirirdi.					

EK 5. Toplumsal Katılım Ölçekleri

Toplumsal Katılım Ölçeği: Geçmiş Bölümü

Toplumsal Katılım Beklentisi Ölçeği: Gelecek Bölümü

	• Her bir madde için <u>geçmiş bölümünden bir seçeneği</u> ve <u>gelecek bölümünden bir seçeneği</u> (X ile) işaretleyiniz. • <u>Geçmiş Bölümü'nde</u>, aşağıdaki davranışları <u>geçmişte yapma sıklığınızı</u> seçeneklerden birini işaretleyerek değerlendiriniz. • <u>Gelecek Bölümü'nde</u>, aşağıdaki davranışları <u>gelecekte yapma olasılığınızı</u> seçeneklerden birini işaretleyerek değerlendiriniz.	GEÇMİŞ			GELECEK		
		Çok sık	Bazen	Hiçbir zaman	Kesinlikle olası	Olası	Hiç olası değil
1	Devlet görevlileri (milletvekili, vali, kaymakam gibi) ile iletişim kurmak ya da onları ziyaret etmek.						
2	Bir konuyla ilgili görüşlerinizi ifade etmek için bir gazete, radyo ya da televizyon programıyla iletişime geçmek.						
3	İmza kampanyasına katılmak (e-posta kampanyaları dâhil).						
4	Seçimlerde oy kullanmak.						
5	Üzerimde, siyasal bir oluşumu simgeleyen rozet ya da yaka kartı taşımak.						
6	Bir siyasi parti için gönüllü çalışmak.						
7	Bir şirkete karşı düzenlenen boykota katılmak.						
8	Kitap, cd, giysi vb. ürünlerin korsanını değil orijinalini satın almak.						
9	Protestolar, yürüyüşler ve gösteriler gibi siyasal eylemlere katılmak.						
10	İhtiyacı olan insanlara yönelik gönüllü çalışmalarda bulunmak.						
11	Yaşadığımız yeri etkileyen sağlık ve güvenlik konularıyla ilgilenmek.						
12	Yaşadığımız yerdeki bir sorunun çözümü için bir grupla çalışmak.						

EK 6. Ebeveynlerin ve Arkadaşların Toplumsal Katılım Ölçekleri

Ebeveynlerin Toplumsal Katılım Ölçeği

	Aşağıda yakınlarınızın davranışlarına ilişkin bazı ifadeler verilmiştir. Bu ifadelere katılım düzeyinizi seçeneklerden birini (X ile) işaretleyerek yanıtlayınız.	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
1	Annem-babam yaşadıkları yerde (ilçede, mahallede, sitede vb.) etkin kişilerdir.					
2	Annem-babam yerel yönetim kurumlarının (örn., okul aile birliği, belediye, kaymakamlık) faaliyetlerinde aktif görev alan kişilerdir.					
3	Annem-babam yaşadıkları yerde gönüllü çalışmalar yaparlar.					

Arkadaşların Toplumsal Katılım Ölçeği

	Aşağıda yakınlarınızın davranışlarına ilişkin bazı ifadeler verilmiştir. Bu ifadelere katılım düzeyinizi seçeneklerden birini (X ile) işaretleyerek yanıtlayınız.	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
1	Arkadaşlarım yaşadıkları yerde (ilçede, mahallede, sitede vb.) etkin kişilerdir.					
2	Arkadaşlarım yerel yönetim kurumlarının (örn., okul aile birliği, belediye, kaymakamlık) faaliyetlerinde aktif görev alan kişilerdir.					
3	Arkadaşlarım yaşadıkları yerlerde (ilçede, mahallede, sitede vb.) gönüllü çalışmalar yaparlar.					

EK 7. Vatandaşlık Türleri Ölçeği (Sosyal Sorumluluk Ölçeği)

	Aşağıda yakınlarınızın davranışlarına ilişkin bazı ifadeler verilmiştir. Bu ifadelere katılma düzeyinizi seçeneklerden birini (X ile) işaretleyerek yanıtlayınız.	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1	Bence insanlar yardıma ihtiyaç duyanlara yardım etmelidir.					
2	Bence insanların kurallara ve yasalara uyması önemlidir.					
3	İhtiyacı olan birini gördüğümde yardım etmeye çalışırım.					
4	Bir karşılık beklemezsiniz başkalarına yardım etmek isterim.					
5	Başkalarına iyi davranmaya çalışırım.					
6	Doğruları söylemenin önemli olduğunu düşünüyorum.					
7	Adil olmayan yasaları değiştirmek için ileride başka insanlarla birlikte mücadele edeceğim.					
8	Toplumda bir şeylerin değişmesi gerekiyorsa protesto etmek önemlidir.					
9	Bence çevre dostu firmaların ürünlerini almak önemlidir.					
10	Toplumdaki eşitsizliklere karşı mücadele etmek önemlidir.					
11	Toplumsal konulara etkin olarak katılmak benim sorumluluğumdur.					
12	Devlet işleri ve yerel meselelerle ilgilenmek herkes için önemli bir sorumluluktur.					

EK 8. Siyasal İletişim Ölçekleri

Ebeveynler ile Siyasal İletişim Ölçeği

	Aşağıda yakınlarınızın davranışlarına ilişkin bazı ifadeler verilmiştir. Bu ifadelere katılma düzeyinizi seçeneklerden birini (X ile) işaretleyerek yanıtlayınız.	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
1	Annem-babam ile siyasal konularda konuşurum.					
2	Annem-babamın siyasal konulardaki görüşleri ile ilgiliyim.					
3	Annem-babam, siyasetle ve güncel olaylarla ilgili görüşlerim onlarınkinden farklı olduğunda da görüşlerimi ifade etmemi desteklerler.					

Arkadaşlar ile Siyasal İletişim Ölçeği

	Aşağıda yakınlarınızın davranışlarına ilişkin bazı ifadeler verilmiştir. Bu ifadelere katılma düzeyinizi seçeneklerden birini (X ile) işaretleyerek yanıtlayınız.	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
1	Arkadaşlarım ile siyasal konularda konuşurum.					
2	Arkadaşlarımın siyasal konulardaki görüşleri ile ilgiliyim.					
3	Arkadaşlarım, siyasetle ve güncel olaylarla ilgili görüşlerim onlarınkinden farklı olduğunda da görüşlerimi ifade etmemi desteklerler.					

EK 9. Etik Kurulu Onay Yazısı

T.C. MALTEPE ÜNİVERSİTESİ ETİK KURULU KARARI

Karar Tarihi : 15.04.2015

Karar Sayısı : 2015/4-4

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'nün 06.04.2015 tarih ve 14475162-302.08.01-66 sayılı yazısı ile Kurulumuza gönderilen, Psikoloji Anabilim Dalı, Gelişim Psikolojisi Doktora Programında, Prof. Dr. Nermin ÇELEN'in danışmanlığında öğrenim gören 13 11 51 101 numaralı doktora öğrencisi Petek Akman ÖZDEMİR'in "**Türkiye'de Genç Yetişkinlerin Siyasi Kimlik Biçimlenmesi ve Toplumsal Katılımı**" başlıklı doktora tez önerisi ile ekindeki ölçek ve anket formları incelenmiştir.

Yapılan inceleme ve değerlendirmeler sonucunda:

Araştırma önerisinin T.C. Maltepe Üniversitesi Etik Kurul Yönergesi'nin 6. Maddesinde yazılı; "**bilimsel disipline bağlılık, yaşama saygı, zarar vermeme, olası zarar ve riskler konusunda tüm ilgilileri bilgilendirme, insan ve topluma sorumluluk**" gibi ilkelere uygun olduğuna; yayına temel oluşturan araştırmanın tasarım, planlama ve yürütülme aşamalarında katkıda bulunanlara yer verilmesi, eksiksiz ve doğru kaynak gösterilmesi, gereken biçim ve doğrulukta atıflarda bulunulması kaydıyla yapılmasının etik olarak uygun olduğuna;

Toplantıya katılan üyelerin oybirliği ile karar verildi.

Prof. Dr. Aytekin BERKMAN

Prof. Dr. Nurgün OKTİK

Prof. Dr. Necla ÖZTÜRK

Yrd. Doç. Dr. Zeynep Karazer GÜÇLÜ

Yrd. Doç. Dr. Abbas DÖNDAR

ÖZGEÇMİŞ

1981 yılında doğan Petek Akman Özdemir, ortaokul ve lise öğrenimini Kadıköy Anadolu Lisesi'nde ve AFS Kültürler Arası Değişim Programı ile 1 yıl kaldığı Venezüella'da tamamlamıştır. 2001 yılında başladığı Boğaziçi Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nden 2005 yılında mezun olduktan sonra aynı üniversitede Psikoloji Bilimleri Sosyal Psikoloji Yüksek Lisans Programı'na başlamıştır. Yüksek lisansını "Motivasyonlar, Gönüllü Kimliği ve Topluluk Hissinin Uzun Süreli Gönüllülük Üzerine Etkileri" adlı tez çalışması ile tamamlamıştır. Yüksek lisans eğitimi sırasında Türk Kızılayı'nda çalışmaya başlayan araştırmacı 6 ay süre ile tsunamiden etkilenenlere yönelik etkinliklerin yürütüldüğü Endonezya - Banda Aceh'teki Psikososyal Destek Merkezi'nde müdür olarak görev yapmış, yurtiçinde ve yurtdışında yürütülen afetlere hazırlık ve psikososyal destek çalışmalarında psikososyal uzman olarak beş yıl süre ile çalışmıştır. Bu süre içerisinde İstanbul Teknik Üniversitesi Afet Yönetimi Tezsiz Yüksek Lisans Programı'nı "Türkiye'de Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Risk/Zarar Azaltma Çalışmaları İçin Öneriler" adlı tez çalışması ile tamamlamıştır. 2012 yılında Türk Kızılayı'ndan ayrıldıktan sonra çeşitli üniversitelerde yarı zamanlı öğretim görevlisi ve mültecilere yönelik yürütülen psikososyal destek çalışmalarında danışman olarak çalışmış, psikoloji alanında çeviriler yapmış ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına gönüllü olarak destek vermeye devam etmiştir.